ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Cevat YERDELEN

# AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ'NİN RUBAİLERİ

Doktora Tezi

Tez Yöneticisi
Prof.Dr. Halûk İPEKTEN

1991 - Erzurum

İ Ç İ N D E K İ L E R

# ÖNSÖZ

Edebiyat,insanların duygularını,etkileyici bir biçimde dile getiren manzum veya düzyazı tarzındaki güzel söz ve yazıların tümünü içeren bir "güzel sanat" dalıdır.

Edebiyatlar ulusal özellikler gösterseler de,uluslararası etkileşime açıktırlar.Asıl konusu insan ve onunla ilgili sevinçve üzüntü verebilecek kavramlar olan bu sanat kolu,temel olarak insanı mutlu etmek gibi bir amacı benimsediği için,doğuş yeri neresi olursa olsun,okuyan,dinleyen her insanı etkileme gücüne sahiptir.Yani hen insan,okuyup anlayabildiği her edebî eserden etkilenebilir.Böyle olduğundan dolayı her edebiyat,oluşumu ve gelişimi yönünden başka edebiyatlara açıktır.

Dünya kültür ve sanatlarının birbirleriyle ilişkili olmaları doğaldır. Sanat sınır tanımayan bir olgudur;onun evrensel olmaya uygun bir yapısı vardır. Çünkü güzellik,estetik duyguları kültürlerle oluşsa da,insanların zevk alma, hoşlanma özellikleriyle ilgilidir.İnsanların bu duyguları,izleyip benimsedikleri sanatların kökenlerini arayıp sormalarını gerektirmez.Bir güzellik kime ait olursa olsun,güzel olduğu için ilgi toplar.

"Divan Edebiyatı" veya "Klâsik Türk Edebiyatı" dediğimiz,XIII-XIX. yüzyıllar arasında Osmanlı ülkesindeki edebiyatımız "Doğu" edebiyatlarının, özellikle "Fars Edebiyatı"nın etkisiyle doğup gelişmiştir.Bizde bu edebiyatı benimseyenler,medrese kültürüyle yetişmiş kişilerdir.Bunlar halka,yadırgayıcı, dışlayıcı bir biçimde bakarlar.Halkın,bu üst tabaka insanlarına bakışları da onlarınkinden farklı değildir. Şüphesiz ki toplumumuzun oluşmasında bu iki kesimin de özel payları vardır.

Toplumlar kültürleriyle ayakta durabilirler.Fakat toplumların bütün

kesimlerinin ulusal kültürlerini aynı nicelik ve nitelikte benimseyip yaşamalarını beklemek doğru değildir.Toplumların değişik kesimleri,kültür ürünleriyle birbirlerine karşıt gibi görünseler de,toplumu özel ve anlamlı bir hayat içinde tutmak gibi ortak bir amaçları vardır.Amaçta böylesine bir birlik içinde oldukları için,ürettikleri ürünlerle,ulusal kültürün hem yaşayan hem de gelişen bir görünüm kazanmasına hizmet ederler.

"Edisyon kritik",bir filoloji konusudur.Bu tür çalışmaların yapılmasındaki amaç,çağımızdan uzak,dilin nasıl kullanıldığını pek iyi bilmediğimiz dönemlerde yazılmış eserleri,yazarlarının söylediği biçimde,günümüz edebiyatına kazandırmaktır.Bu çalışmalar kültürümüzün yön kazanarak gelişmesinde çok etkili olurlar.Zira ulusal kültürler,bir zincirin halkaları gibi birbirini tamamlayan,beraberce bir anlam kazanan parçaların birleşmesinden oluşurlar.

Eski kültürümüzü günümüz insanına tanıtma çalışmaları konusunda kapsamlı bir seferberlik ilan etmek gerekli görünmektedir.Çünkü yurt dışına kaçırıldıklarını soradan öğrendiğimiz birçok esere rağmen,halen Türkiye kütüphanelerinde "el yazması" çok sayıda eser bulunmaktadır.Bunları olabildiğince kısa zamanda,bugünün kültürlü insanlarının bilgisine sunmak ve Türk kültürünün boyutlarını net çizgilerle ortaya koymak gerekmektedir.

Azmi-zâde Haleti'nin rubaileri konusunda bir edisyon kritik çalışması yapmamız çok gerekli görünüyordu."Divan Edebiyatı"ndaki rubai diğer nazım şekilleri kadar kullanılmış,kendine has özellikleri olan bir nazım şeklidir.Bu nazım şeklinin edebiyatımızdaki yerini ve önemini belirtmek gerekiyordu.Kuşku yok ki bu işi yaparken de,bu nazım şeklini ustaca ve çok kullanan bir sanatçıdan başlamalıydık.Türk Edebiyatı'nın,rubai dalında en büyük ustası olan "Azmi-zâde Haleti"yi konumuz için hareket noktası seçtik.

Rubaileriyle çalışmamıza konu yaptığımız "Haleti",1570-1631 yılları arasında yaşamış,önemli bir bilim adamı,sanatçı,eğitimci ve devlet adamıdır,Kültürlü,sanat ve edebiyatla ilgilenen,Osmanlı Sarayı'nda önemli hizmetlerde bulunmuş bir ailenin çocuğudur.Böyle bir aileye mensup olmanın imkânlarından yararlanabilmiş bir kişidir.Genç yaşta öğrenime başlayıp,devrin en ünlü âlimlerinden olan "Hoca Sadeddin Efendi"den ders alma fırsatıbulup yirmi yaşlarında müderris olmuştur.Otuz iki yaşındayken Şam'da (1602) kadılık görevine başlamış;Kahire,Bursa,Edirne,İstanbul kadılıklarında bulunduktan sonra 1623'te Anadolu,1627'de Rumeli Kazaskerliği'ne atanmış,Haleti bu görevlerinde,zaman zaman suçlama ve iftiralarla karşılaşmış,görevi elinden alınmıştır.Bu tür olaylar onu sanatında karamsarlık duygusuna itmiştir.Hem nazım hem düzyazı tarzında yazan,çok sayıda eser okuyarak kendisini yetiştiren sanatçı,rubaileriyle yaygın bir ün kazanmıştır.Çalışmamızın asıl amacı Haleti'nin en güçlü şiirleri olan rubailerini tespit etmekti.

Çalışmamıza "Yazma Divanlar Kataloğu","Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu" ve bazı kütüphanelerimiz için düzenlenen özel katalogları tarayarak, ansiklopedilerin Haleti'yle ilgili bibliyoğrafyalarını inceleyerek başladık. Daha sonra da Atatürk Üniversitesi-Seyfeddin Özege Kütüphanesi'nden başlamak üzere Kayseri,Konya,Manisa ,İzmir ve İstanbul'daki kütüphanelere giderek kataloğlarını araştırdık.

Konumuzla ilgili yazma nüshaların,çoğunlukla İstanbul-Süleymaniye, Topkapı,Bayezıt,ve Nuruosmaniye kütüphanelerinde olduğunu öğrendik.Bu kütüphanelerdeki nüshaların mikro-film ve fotokopilerini elde etmeye gayret ettik,onsekiz nüshanın fotokopilerini yaptırarak,çalışmamıza, metin kurmak üzere başladık.

Birden fazla nüsha üzerinde çalıştığımız için,metinleri okumada

fazla zorlanmadık.Sadece "B" nüshasındaki bir rubainin (74.rub) bir dizesini tam okuyamadık.Onu da eski yazılı biçimiyle gösterdik.

Konumuz bizden önce,İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde lisans tezi düzeyinde 1948-1949 yılında ele alınmış,ancak dört nüshaya (İst.Ünv. ktp. 3061,İst.Ünv.Ktp. 3072,İst.Ünv.Ktp. 2876,Sül.Ayasofya 3910) dayalı bu çalışma eksik ve yetersizdir.

Biz tezimizin faydalı ve eksiksiz olması için gerekli bilgileri almak üzere yetkili ve güvenilir kişi ve kaynaklara başvurduk.xVıı.yüzyılın diliyle ilgili gerekli fonetik araştırması yapılmadığı için bu konuda,Hocam Prof. Dr.Haluk İpekten'in "Naili-i Kadim Divanı Üzerindeki Edisyon-Kritik Çalışması"n dan ve Üniversitemiz Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Dili Öğretim Üyeleri'n den yararlandık.Ortaya koyduğumuz eserin eksiksiz ve kusursuz olduğunu ileri sürmek bilimsel anlayışa ters düşecektir.Her konuda olduğu gibi edebiyat biliminde de yeni imkân ve tekniklerin getireceği kolaylık ve sağlamlıkla daha iyi incelemelerin yapılabileceği umudu içinde,araştırmamızdaki eksikliklerin hoş görüleceğini umarız.

Çalışmamızda,sağlık durumu iyi olmayan Değerli Hocam ve Danışmanım Prof.Dr.Haluk İpekten'in büyük yardımlarını gördük.Kendisini görevine adayan geniş bilgi ve deneyime sahip bir kişiyle tez yapma fırsatı bulmuş olmayı hayatımızın en mutlu olayı sayıyor,kendilerine minnet ve şükranlarımızı sunmayı bir görev biliyoruz.

Cevat YERDELEN

# KISALTMALAR

AE : Millet Ktp. - Ali Emiri, Süleymaniye Ktp. - Atıf Efendi

$A_1$ : Süleymaniye Ktp. Ayasofya 3910 nolu yazma

$A_2$ : Süleymaniye Ktp. Ayasofya 4863/4 nolu yazma

AS : A.Ünv.Seyfeddin Özege Ktp. Agâh Sırrı Levend - 7 nolu yazma

A.Ünv: Atatürk Üniversitesi

Ank. : Ankara

a.g : Adı geçen

B : Bayezıt Ktp. Veliyüddin 2703 nolu yazma

Bas : Basımı

c : Cilt

Doğ. : Doğumu

EE : Süleymaniye Ktp. Esad Efendi 3479 nolu yazma

Ef : Efendi

F : Süleymaniye Ktp. Fatih 3803 nolu yazma

H : Süleymaniye Ktp. Halet Efendi 806 nolu yazma

H : Hicri

Haz : Hazırlayan

İst Ünv: İstanbul Üniversitesi

Ktp. : Kütüphane

M : Miladî

Mat : Matbaa

Mec : Mecmua

mm : Milimetre

N : Nuruosmaniye Ktp. 4959 nolu yazma

no : Numara

| | |
|---|---|
| Θ | : Yok |
| ölm. | : Ölümü |
| Pş. | :Paşa |
| rub. | :Rubai |
| SÖ | :A.Ünv.Seyfeddin Özege Ktp. 18696 nolu kitap |
| S. | :Sayı |
| s. | :Sayfa |
| Sül. | :Süleymaniye Kütüphanesi |
| T | :Topkapı Ktp. Hazine - 1090 nolu kitap |
| TDK | :Türk Dil Kurumu |
| TTK | :Türk Tarih Kurumu |
| $Ü_1$ | :İst.Ünv.Ktp.TY. - 2875 nolu kitap |
| $Ü_2$ | : " " " " 2876 " " |
| $Ü_3$ | : " " 3072 " " |
| $Ü_4$ | : " " 3061 " " |
| $Ü_5$ | : " " 9688 " " |
| $Ü_6$ | : " " 3170 " " |
| $Ü_7$ | : " " 9785 " " |
| Yay. | :Yayımı |

# I. B Ö L Ü M

# İ N C E L E M E

## RUBAİ NAZIM ŞEKLİ

Klâsik Türk edebiyatındaki nazım şekillerini kullanılan "nazım birimleri"bakımından iki bölümde inceleyebiliriz:[1]

1- Beyitlerden oluşan nazım şekilleri:Gazel,kaside,müstezat,kıt'a,mesnevi, nazm.

2- Bendlerden oluşan nazım şekilleri:

A- Tek bendli olanlar:Rubai,tuyuğ.

B- Çok bendli olanlar:

a- Bendleri dörder dizeli olanlar:Murabba,terbi,şarkı.

b- Bendleri beşer dizeli olanlar:Muhammes,tardiyye,tahmis,taştir.

c- Bendleri altışar dizeli olanlar:Müseddes,tesdis.

ç- Bendleri yedişer dizeli olanlar:Müsebba,tesbi.

d- Bendleri sekizer dizeli olanlar:Müsemmen,tesmin.

e-Bendleri dokuzar dizeli olanlar:Mütessa,tetsi.

f- Bendleri onar dizeli olanlar:Muaşşer,ta'şir.

g- Diğer bendli şekiller:Terkib-i bend,terci-i bend.

Tek bendden oluşan bir nazım şekline ad olan"rubai" sözcüğü Arapça'dır ve dörtlü,dörtlük anlamlarına gelir.İran edebiyatında iki beyitlik bir nazım şeklinin adı olarak kullanılmıştır.Aynı nazım şekline Arap edebiyatında "dü-beyt" denmiştir.Bu nazım şekli için Türk edebiyatında da Farsça'daki adı;rubai kullanılmıştır.

Klâsik Türk edebiyatında,tek dörtlükten oluşan "kıt'a,nazm,tuyuğ" gibi,şekil olarak "rubaiye" benzeyen nazım şekilleri de vardır.Ancak bu nazım şekilleri özellikleri bakımından birbirinden farklıdır.Şöyle ki:Rubai kendine özgü "ahreb ve ahrem" kalıplarıyla,tuyuğ "hezec" bahrinden"fâ i lâ tün,fâ i-lâ tün,fâ i lün" kalıbıyla yazıldığı halde "kıt'a ve nazm" aruzun,rubai ka-

1-Prof.Dr.Haluk İpekten,Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri. Ank.1985 s.167

lıpları dışındaki bütün kalıplarıyla yazılabilmiştir.

Kafiyelerine gelince:Rubai "a a a a,a a x a,x a x a" biçimlerinde, tuyuğ "a a x a,x a x a" biçimlerinde,kıt'a "x a x a" biçiminde,nazm "a a x a" biçiminde kafiyelenir.Nazm ve kıt'ayı benzerlerinden ayıran bir özellikleri de ikiden fazla beyitten oluşabilmeleridir.Bu dört nazım şeklinin ortak bir özelliği mahlas beyitlerinin bulunmayışıdır.Ancak rubailerde ve kıt'alarda bazan mahlas söylendiği görülür.

Nazm ve kıt'alarda çeşitli konular işlenebildiği halde,rubai ve tuyuğda genellikle tasavvufî ve felsefî önemli düşünceler işlenmiştir.

Tek bendli nazım şekillerinden olan rubainin çıkış yerinin "İran" olduğu sanılmaktadır.Arapların "dü-beyt" adını verdikleri bu nazım şekline özgü olan vezin İran dilcilerince bir çocuğa mal edilir:"Ceviz oynayan bir çocuk,cevizlerden birinin çukurun dışına düşmesi ve sonra dönmesi üzerine, 'galtan galtan hamî ravâd tâ bun-ı gav'(yuvarlana yuvarlana çukurun dibine kadar gidiyor) diye bağırır.Devletşah'ın Tezkiresi'ne göre,bu çocuk Amir Yakub b.Lays al Saffar'nin oğludur.Sarayının adamları bu dizede "hezec" bahrinin değişik bir veznini bulmuşlar,ona aynı veznin aynı şeklinden ikinci bir dize,sonra bir ikinci beyit eklemişler ve buna "dü-beyt"(iki beyitlik şiir) adını vermişlerdir.Fakat bazı edipler dört dizelik bu şiire "rubai" adını vermişlerdir.[1]

Rubainin doğuş yeri olarak gösterilen İran edebiyatının ilk ünlü rubai şairi Rudekî (ölm.941)'dir.Asıl,rubaiyi ünlü bir nazım şekli haline getiren İranlı şair Ömer Hayyam(ölm.1123)'dır.Abu Said (ölm.1049),Ebu Şekûr Belhî (Samanoğulları devri),Sâdi (ölm.1292),Baba Efdâl Kâşânî (ölm.1268) İran edebiyatının diğer ünlü rubai şairleridir.

---

1- İslâm Ansiklopedisi, Rubai Mad. H.Masse,İkmal eden Nihad M.Çetin,c.IX s.759

TÜRK EDEBİYATINDA RUBAİ

Dörtlükler halinde şiir söyleme geleneğinin Türk edebiyatında,İslâmiyetten Önceki Türk Edebiyatı'ndan beri bulunduğu bilinmektedir.Bu dönemden beri Türk nazmında birim dörtlüktür.Yani duygu ve düşüncelerin dört dize içinde tamamlanması gerekir.Anonim halk edebiyatının bir nazım şekli olan "manide" bu kural biraz daha geliştirilmiş,şiirin tek dörtlükten oluşması biçimine dönüştürülmüştür.Türk halkı asırlarca sevinçlerini,acılarını,umutlarını,kırgınlıklarını,çok içten bir anlatımla bu nazım biçimiyle dile getirmiş, hatta düğünlerde,derneklerde karşılıklı mani söyleyerek atışmayı da eğlence haline getirmiştir.

Türk Halk Edebiyatı'nda,bize rubaiyi hatırlatan "mani" nazım şeklinin kafiye örgüsünün "a a x a" olması,tek dörtlükten oluşması,anlatılacak düşüncenin genellikle dördüncü dizede verilmesi gibi özellikleri rubainin, doğuşu bakımından mani ile ilgili olabileceğini düşündürmüş,ancak bu benzerlikleri dışında daha başka bir kanıt ele geçmediği için bu iki nazım şeklinin ilişkileri konusunda daha kesin bir yargıya varılamamıştır.Nitekim Fuad Köprülü de,Sasaniler devrindeki İran edebiyatının nazım şekilleri hakkında etraflı bilgiye sahip olmadan,rubainin mani nazım şeklinden doğduğunu söylemenin doğru olmayacağını belirtmiştir.[1]

Rubainin,Türk edebiyatında önemli bir yeri olan "mani" nazım şeklinden doğup İran ve Arap edebiyatlarına geçmiş olması düşüncesi,yeni deliller ele geçinceye kadar hep önemli bir olasılık olarak kalacaktır.

Türk edebiyatının çeşitli yönleriyle ilgilenerek,çeşitli konulara kaynaklık edebilecek eserler veren Fuad Köprülü,Türkiyat Mecmuasındaki "Türk nazmında Rubai Şeklinini Eskiliği" adlı makalesinde rubainin Türk edebiyatın-

---

Fuad Köprülü,Türk Nazmında Rubai Şeklinin Eskiliği,Türkiyat Mec.c.II, s.427-440, İst.1928.

da XII ve XIII.yüzyıllardan itibaren kullanılmaya başlandığını belirtmiş ve şu iki mülemma rubainin Türk edebiyatında,bilinen ilk örnekler olduğunu ileri sürmüştür.[1]

"Ey nām-ı tu ber hātem-i dil nakş-ı nigīn
Mülk-i Hoten ez tu dīde^c izz ü temkīn
Çendan bezi ey şāh ki güyed Türkī
Yaflak karı bolmış Munemiş Tigin [2]

Zabyani yeşümmāni lena seyfu nazar
K'ez gamze-i şan akl şeved zir ü zebe
Hammāmda^c aceb kıyameti kopdı meger
Kim birge yanaştılar bugün şems ü kam

Yine Fuad Köprülü,Edward Brawn adına yayımlanan bir eserde bulduğu şu rubaiyi:

"Va^c de bir ü sen neva çün kelmes sen
Söz yalğanını neniñg bile koymas sen
Yüzün kün ü saç tün kara körmes sen
^c Aşkunda karārsız ey ^c aceb bilmes sen"

vererek,Edward Brawn'ın da Halk Edebiyatı'ndan ayrı olarak,aruz vezniyle klasik bir Türk Edebiyatı'nın varlığını kabul ettiğini belirtmektedir.[4]

Biz de Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege Kütüphanesi ve "Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu"nda yaptığımız tarama sonucunda,rubainin Türk Edebiyatında,XIII.yüzyıldan beri çokça kullanılan bir nazım şekli olduğunu gördü .

Klâsik Türk Edebiyatı'nın bilinen ilk şairleri olarak tanıdığımız

---

1- Edward Brawn,Acepnâme,1932 (Fuad Köprülü'nün a.g. makalesinden)

2- Anlam:Ey ismi gönül mührüne yüzük nakşı olan.[1]Hoten ülkesi senden izzet ve vekar görmüştür.Ey şah öyle yaşa ki bir Türk"Munemiş Tigin çok ihtiyarlamış" desin

3- Anlam:(onun)Bakış kılıcı bize,otlayan iki ceylan ki onların gamzelerinden akıl altüst olur.Hamamda acaip kıyamet koptu,herhalde ay ve güneş birbirine yaklaştı.

4- Fuad Köprülü'nün a.g. makalesi.

Ahmed Fakih,Şeyyad Hamza,Şeyhoğlu Mustafa,Ahmedî,Ahmedî Dâî ve Âşık Paşa' da rubainin kullanıldığına dair bir işarete rastlamadık.Yukarda belirttiğimiz kaynaklardan [1] edindiğimiz bilgilerle 32 şairimizin ondan az rubaiye,19 şairimizin 10-20 rubaiye,13 şairimizin 20-30 rubaiye,7 şairimizin 30-40 rubaiye13 şairimizin 40-50 rubaiye,12 şairimizin 50-70 rubaiye sahip olduğunu tespit ettik.Yine aynı kaynaklardan Mevlana Celaleddin Rûmî (ölm.1273)'nin Farsça 1500 rubaisi [2],Kara Fazlı (ölm.1531)'nın bine yakın rubaisi[3],Ali Şîr Nevai (ölm.1501)'nin Türkçe 131,Farsça 67 rubaisi[4],Seyyid Nigârî (ölm.1572)' nin 114 rubaisi[5],Hüdayî(ölm.1628-29)'nin 273 kıt'a ve rubaisi[6],Nef'i (ölm. 1634-35)'nin 170 rubaisi[7], Riyâzî (1644-45)'nin 105 rubaisi[8], Güftî (ölm. 1677)'nin 113 rubaisi [9], Behcetî (ölm.1684)'nin yüz rubaisi[10], Nazik (ölm. 1686-87)'in 106 rubaisi[11], Nabi (ölm.1712)'nin 200 rubaisi [12], Esrar Dede (ölm.1796)'nin 145 rubaisi [13], Fuzuli (ölm. 1555 )' nin 81 rubaisi[14]

1- Seyfeddin Özege Ktp. ve Yazma Divanlar Kataloğu.

2- Mevlana'nın Rubaileri,Haz.M.Nuri Gençosman,2 cilt.2.Bas.Ank.1988

3- Prof.Dr.Haluk İpekten,Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri,Ank.1985 s.167

4- Ali Şîr Nevai,Garaibü's- Sıgar,Haz.Agâh Sırrı Levend,Türk Tarih Kurumu Yay. Ank.1966 c.II,s.272

5- Seyyid Nigârî Divanı,1911 Matbaa-i Hukukiye ,s.356

6- Divan-ı Hüdayî,Millet Ktp.Pertev Pş. - 417

7- Divän-ı Nef'i,Millet Ktp. AE - 455

8- Divan-ı Riyazî,İst.Ünv. TY - 750

9- Kâşif Yılmaz,Güfti,Hayatı ve Eserleri,A.Ünv. Doktora Tezi 1983

10- Divan-ı Behcetî,Millet Ktp. AE - 59

11- Divan-ı Nazik,Sül.Ktp. Hacı Mahmud - 3511

12- Divan-ı Nabi,İst.1875 s.560

13- İlhan Genç,Esrar Dede,A.Ünv.Doktora Tezi 1986

14- Divan-ı Fuzuli,Fatih Ktp. - 3852/1

Feyzi(Topkapılı)(ölm.1657)'nin 117 rubaisi[1],Nazmi(ölm.1700-701)'nin 75 rubaisi[2] İbrahim Hakkı(ölm.1772)'nın 83 rubaisi[3],Şeyh Galib(ölm.1799)'in 73 rubaisi[4],Osman Nevres(ölm.1876)in 85 rubaisi[5],Mahmud Celaleddin Paşa(ölm.1903)'nın 171 rubaisi[6] olduğu,Cumhuriyetten Sonraki Türk Edebiyatı'nda da Yahya Kemal Beyatlı (ölm.1958),Rıfkı Melul Meriç(ölm.1964),Ümit Yaşar Oğuzcan(ölm.1984) ve Muhittin Raif Yengin(ölm. ),Tahsin Banguoğlu(ölm.1989),Arif Nihat Asya(ölm.1975),Fuad Bayramoğlu(Doğ.1912),Bekir Sıtkı Erdoğan(Doğ.1926),Bedri Gürsoy(Doğ. ),Hüsrev Hatemi(Doğ. ) gibi birçok şairimizin çağdaş duygu ve düşüncelerin anlatımında rubai nazım şeklinin klasik şeklini kullandıkları bilinmektedir.

Araştırma konumuz olan Azmizade Haleti Türk Klasik Edebiyatı'nın en büyük rubai şairi olarak kabul edilir.Kendisi de:

"Gûyâ sütûn u hayme-i ma$^{c}$nâ olup kalem
Hayyâm-ı çarsû-yı rubai benem bu dem." beytinde [7] ve:

"Erbâb-ı tab$^{c}$ elinde rubailerüm benüm
Bezm-i safâya Hâletiyâ çâr-pâredür
Kimdür anınla kıt$^{c}$a-i elmâsı bir tutan
Noksânı hod yanında lîkin âşikâredür." kıt'asıyla [8] devrinde kazandığı üne işaret ederek övünmektedir.

---

1- Divan-ı Feyzi,İst.Ünv.Ktp.Ty. 514

2- Divan-ı Nazmi,Topkapı Ktp, Revan 769/1

3- Divan-ı İbrahim Hakkı,İst. H.1263 230 s.

4- Divan-ı Şeyh Galib,Bulak H.1284 382 s.

5- Divan-ı Osman Nevres,İst.H.1290 334 s.

6- Prof.Dr.Haluk İpekten,Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri Ank.1985 167 s.

7- Burhaneddin Tüzün,Azmizade Haleti ve Rubaiyatı,İst.Ünv.Ed.Fak.1948-1949 mezuniyet Tezi 142 s.

8- Rubaiyat-ı Azmizade Haleti,İst.Sül.Ktp. Ayasofya - 4863/4

Haleti'den bahseden kaynaklar,onun,rubaileriyle övünmekte haklı olduğunu göstermektedir:

Nev'i-zade Atayi:[1]

"Elhak reşk-i revān-ı Hayyām ve binā-yı murabba^c-ı tarh-ı zībende Nizām-ı ebkār-ı efkār ile mahsūd-ı kasr-ı müşgīni Behrām ve müzekkir-i ma^cnā-yı "Hūrun maksūrātun fi'l-hıyām." vaki olmuşlardır." (Doğrusu Hayyam'ın ruhunu kıskandırmış,güzel düzenlenmiş murabbaları,orijinal düşünceleri ile Behram'ın misk kokulu sarayını imrendirmiş ve"Çadırlara tahsis edilmiş huriler" ayetinin anlamını andırır olmuştur. [1]

Nedim :[2]

"Nef'i vādi-yi kasāidde sühan-perdāzdur
Olamaz āmmā ğazelde Bāki vü Yahyā gibi
Mesnevī semtinde geçmişdür ^cAtāyi cümlesin
Hāleti evc-i rubāīde uçar ^canka gibi " [2]

Gāni-zāde Nādirī :[3]

"Dîvân-ı Hāleti yaraşur medh olunsa kim
Miftāh olup açar bize bāb-ı belāğatı
Vasf-ı makalin etse nola anlar iktiza
Her safhasında var nice mahsūs Hāleti . [3]

Ali Canib Yöntem :[4]

"Zaten eski mecmūalarında tesādüf edilen rubâilerinin başında' üstād-ı rubâî . Hâleti Efendi' ibāresi okunur...Hâleti Efendi rubâilerinde ekseriyetle vahdet-i vücûd felsefesinin telakkilerini ifâde eder.Bu felsefeye agâh olanlar onun eserlerinden derin bir haz ve zevk duyarlar." [4]

1-Nev'izade Atayi,Şakayık-ı Numaniye,Çağrı yay.İst.1989 cII,s.740
2- Dîvan-ı Nedim, İst. H.1291 s.30 (Gibi Redifli Kaside)
3-Nev'izade Atayi,a.g.eser s.739
4- Burhaneddin Tüzün, a.g.eser

Fuad Köprülü:

"Kaside,gazel,mesnevi vâdilerinde de bir üstâd olan Azmizâde Hâleti, bilhassa rubâileriyle marûftu.Hayyam'ın eserleri daha XVI. asırda Türkiye' de büyük bir şöhret kazanmış olduğu için Hâleti'de Hayyam tesiri olması pek tabiidir." [1]

Sadettin Nüzhet Ergun:

"Rubai yazmak hususunda diğer Türk şâirlerini geçen Azmizâde gibi cidden kıymetli ve sanatkâr simâlar mevcûttu....Hâleti bilhassa rubâileriyle şöhret kazanmıştır...Filhakika derin malumatı sayesinde,yazılması zor olan rubâi şeklinde en çok muvaffak olmuş Türk şâiri hiç şüphe yok ki Hâleti'dir." [2]

Agâh Sırrı Levend :

"Fakat bizim edebiyatımızda,münhasıran bu vâdinin muvaffak üstâdı addedilen Azmizâde Hâleti'dir.Nasıl ki Acem edebiyatında da Hayyam bu tarzın şöhret kazanmış bir üstâdıdır.Hayyam'ın rubâileri muhtelif,hatta mütezat birçok fikirleri ihtiva eder.Hâleti'nin rubâileri ise münhasıran mutasavvıfânedir." [3]

Hıfzı Tevfik Gönensay-Nihat Sami Banarlı:

"Bu asırda diğer nazım şekillerinde de bir üstâd olmakla beraber, bilhassa rubâileriyle tanınmış olan Azmizâde Hâleti de ihmal edilemeyecek şairlerdendir.

İran edebiyatında çok mühim bir mevkii olan ve mesela Hayyam gibi beynelmilel şairler yetiştiren rubai tarzı diğer Türk şairleri tarafından da kullanılmıştır.Fakat Azmizâde Hâleti,Türk edebiyatındaki rubainin en büyük üstâdı telakki edilmektedir."[4]

---

1- Fuad Köprülü,Divan Edebiyatı Antolojisi,İst.1931 s.(48-52)

2- S.Nüzhet Ergun,Türk Edebiyatı Tarihi,İst.1931 Suhulet Kitabevi,s.705

3- Agâh Sırrı Levend,Ed.Tarihi Dersleri(Tanzimata Kadar)İst.1943,s(265)

4- H.Tevfik Gönensay, N.SAMİ Banarlı,Türk EdebiyatıTarihi,İst. 1942 s.320

Faik Reşad :

"Reşk-i revân-ı Hayyâm u binâ-yı murabba-ı tarh-ı zîbende nizâmı müzekkir manâ-yı "Hur-ı maksûrât-ı fi'l-hıyâm"vasfınaseza müdevven rubâiyatı vardır.(Hayyam'ın ruhunu kıskandırmış,güzel düzenlenmiş murabbaları"Çadırlara tahsis edilmiş huriler" ayetinin anlamına layık rubaileri vardır.)[1]

Mehmed Tahir (Bursalı) :

"Her vâdide güzel şiir söylemek istidâdını hâiz şuarâdandır.Husûsiyetle kıt'a-gûlukta Acem şuarâsının Ömer Hayyâm'ı gibi yegâne addolunabilir.Eş'ârından yalnız rubâiyatı bir mecmûa teşkil edebilir."[2]

Gîbb :

"Cesaretle söyleyebilirim ki,Hâleti'nin rubâileri beğenimizi fazlasıyla kazanmıştır.

Bu küçük şiirler Osmanlı kritikleri içinde daima yüksek bir yer tutmuştur.Onların çoğu dil bakımından sınıflarının en iyisi olarak ele alınmışlardır.Bunların çoğu Ömer Hayyam'ınkiler gibi seçkin ve değerlidir.Sayı olarak 460 tanedir." [3]

Şükran Kurdakul :

"Divan Şiirinde rubai ustası olarak tanınan Hâleti,kendisinden sonra gelen kuşakları bu yönüyle etkiledi." [4]

Hayat Ansiklopedisi:

"Hâleti XVII.yüzyılın büyük şairlerindendir,hele rubaileri pek tanınmıştır.Kendisine Türk Hayyam'ı denir." [5]

1- Faik Reşad,Eslaf,İst..1311 ., c.I s.59

2- Bursalı m.Tahir,Osmanlı Müellifleri,c.II s.(311)

3-E.J.W.Gibb,A.History of Ottoman Poetry,London 1990,V.III,P.(221-229)

4- Şükran Kurdakul,Şairler ve Yazarlar Sözlüğü,İst.1985,s.(307)

5- Hayat Ansiklopedisi,C.III,S.(1473)

Ali Canip (Yöntem):

"(1040-1630) tarihinde vefat eden Azmizade Haleti Ef. rubaide en çok şöhret bulan bir şairdir...Eski mecmualarda,eserlerinin üstünde "Üstâd-ı Rubai" ünvanı yazıldığı görülür." [1]

"Haleti İslamî tasavvuf telakkilerini,Türk şairleri içinde başka hemen hemen hiçbir kimsenin muvaffak olamadığı bir maharetle,rubaileri ile ifadeye muktedir olmuştur.İşte ona millî muhit içinde şöhret temin eden "Üstad-ı Rubai" ünvanını verdiren bu kudretidir." [2]

Fevziye Abdullah Tansel:

"İslâmî tasavvuf telakkilerini Türk şairleri arasında hemen hiçbir kimsenin muvaffak olmadığı bir maharetle,rubaileriyle ifadeye muktedir olmuştur. İşte ona milli muhit içinde şöhret temin eden,"Üstad-ı Rubai" ünvanını verdiren bu kudretidir." [3]

Bazı çağdaş eserlerde yukardaki bilgiler tekrarlanmaktadır. [4]

Rubai nazım şeklinin edebiyatımızda çok kullanılmış oluşu,"dörtlük"ün ulusal nazım birimimiz olarak çok eskilerden beri benimsenmiş olmasına ve Ömer Hayyam(ölm.1123) ile büyük mutasavvıf şair Mevlana(ölm.1273)'nın rubai tarzında çok başarılı örnekler vermiş olmalarına bağlanabilir.

Ömer Hayyam Fars edebiyatının,hayata hoşgörüyle bakmayı,yemeyi,içmeyi, eğlenmeği velhasıl hayatın tümünün zevk ve safa içinde geçirilmesini öğütleyen bu duyguyu coşkunca bir lirizm içerisinde anlatabilen bir şairdir.Hayyam,şairliğini ve dehasını bütün dünyaya kabul ettirmiş bir şahsiyettir.

Mevlana da,büyük şairliği,sağlam inancı ve geniş bir insan sevgisiyle ününü dünyaya yaygınlaştırabilmiş bir sanatçı ve düşünürdür.

Bu iki ünlü kişiye duyulan hayranlık ve klâsik edebiyatımızın "ustaların yolunu izleme prensibi",rubainin de edebiyatımızda diğer nazım şekilleri kadar benimsenmesine yol açmıştır diyebiliriz.

1-Ali Canip (yöntem),Edebiyat,İst.1932 s.313,2-Ali Canip,İslam Ansk.c.V,s.126
3-Fevziye Abdullah Tansel,Türk Ansk.C.18,s.347
4-Büyük Türk Klasikleri c.V,s.96,İhsan Işık,Yazarlar Sözlüğü,İst.1990 s.210

## RUBAİ NAZIM ŞEKLİNİN ÖZELLİKLERİ

1- Rubailer bir tek dörtlükten(iki beyitten) oluşur.

2- Önemli düşünceleri işleyen rubailer arasında anlam bağı yoktur;anlam bir rubaide başlar ve biter.

3- Rubailerde en çok "a a x a" kafiye planı uygulanır.Ancak kıt'a gibi , "x a x a" kafiyelenen rubailer olduğu gibi,dört dizesi de biribiriyle kafiyeli("a a a a")"rubai-yi musarra"veya "terâne" denen rubailer de vardır.

4- Rubailerde "hezec" bahrinden "ahreb" ve "ahrem" kalıpları kullanılır.Vezin bölümünde de açıkladığımız üzere Türk edebiyatındaki rubailerde en çok "ahreb" kalıpları kullanılmıştır.

5- Felsefî,tasavvufî bir dünya görüşünü,bir hicvi,bir nükteyi özlü ve çarpıcı bir tarzda söylemek rubainin belirgin özelliklerindendir.

6-Rubailerde,genellikle ilk iki veya üç dize,söylenecek düşünce için gerekli ortamı hazırlamak için kullanılır,asıl düşünce 3. ve 4. dizede veya sadece 4. dizede söylenir.

7- Düşünce yoğunluğu esas olduğu için,rubailerde gereksiz söz bulmak mümkün değildir.

8- Klâsik Türk şiirinde,genellikle şairler mahlaslarını söyleyerek şiirin kendilerine ait olduğunubelirtirler.Kısa ve özlü düşüncelerini anlatmak için kullandıkları rubailerdeyse şairler mahlaslarını söyleyemezler.Ancak az da olsa mahlaslı rubailere rastlamak mümkündür.

9- Rubai,şairlerin zengin bir fikir dünyasına sahip olmalarını,düşüncelerin kısa,özlü ve çarpıcı bir biçimde söylenmesini gerektirdiği için,yazılmaları zordur.Bunun içindir ki esprili,eğlendirici,eğitici,rubai gibi dört dizeye dayanan"a a x a" biçiminde kafiyeli"maniler" söyleyen bir milletin mensubu oldukları için birçok Türk şairi rubai yazmayı denemiş,fakat hepsi aynı derecede başarılı olamamışlardır.

## 2- HALETİ'NİN RUBAİLERİNİN SAYISI

Türk edebiyatının en güzel ve en çok rubai yazan şairlerinden olduğu bilinen Haleti, ileri sürüldüğü kadar rubaiye sahip değildir.Birçok kaynakta 900-1000 kadar rubaisi olduğu belirtilen Haleti'nin[1] 615(altı yüz on beş) rubaisi vardır.

Şairin bütün rubailerini içeren bir yazma nusna yoktur.Bizim edisyon kritikte ele aldığımız:Süleymaniye,Ayasofya-391o nüshasında şairin 592 rubaisi yer almaktadır.Rübailer güzel bir talik yazıyla,alfabetik olarak dizilmişlerdir.Bu nüshadan sonra en hacimli eserİst.Ünv.Ktp. TY-2876 nüshasıdır.Eserde çok okunaklı bir talik yazıyla 568 rubai alfabetik olarak yer almaktadır.567 rubaili Bayezıd-Veliyüddin-2703 nüshası da alfabetiktir,eserde eksik ve yanlış yazımlar çoktur.İst.Ünv.Ty-3061 nüshasında 566 rubai,Süleymaniye-Ayasofya-4863 nüshasında 560 rubai,A.Ünv.Seyfeddin Ozege Ktp-18696 nüshasında 560 rubai,İst.Ünv.TY-3072 nüshasında 557 rubai,İst.Ünv.TY-9688 nüshasında 551 rubai,Süleymaniye-Atıf Efendi-2100 nüshasında 541 rubai,alfabetik olarak yer almaktadır.Diğer nüshalarda daha az sayıda rubai bulunmaktadır.

Haleti'nin 615 rubaisinin hangilerinin hangi nüshalarda bulunduğu çalışmamızın "Metin" bölümündeki tabloda ayrıca gösterilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi,yaptığımızedisyon kritik Haleti'nin 615 rubai ile,edebiyatımızın en çok rubai yazan şairlerinden olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.1500 Farsça rubai yazan Mevlana'yı dikkate almazsak Haleti gibi çok Türkçe rubai yazan şair olarak sadece "Kara Fazlı" kalmaktadır.Kaynaklar[2] Fazlı'nın bine yakın rubaisi olduğunu yazmaktadırlar.Bu şairin divanını bulamadığımız için bu bilginin gerçeklik derecesini tespit edemedik.

---

1a-Prof.Dr.Haluk İpekten,Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri,Ank.1985 s.102
b-Dr.İskender Pala,Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,Ank.1991 s.412

2 a) ve b) dipnot 1'deki eserler.

## 3- HALETİ'NİN RUBAİLERİNDE KAFİYE (UYAK)

Klâsik Türk Edebiyatında şiir ölçülü ve uyaklı söz demektir.Bu tanım bugün "nazım" için yapılabilmekte,güzel olan ve insan ruhuna seslenen, katı biçim kurallarına bağlı olmayan güzel sözlere de şiir denmektedir.Hiç şüphe yok ki klâsik dönemde de şiirde bu nitelikler aranıyor,bu nitelikten yoksun verimlere sanat eseri olarak bakılmıyordu.

Uyak,Klâsik Türk Şiirinin önemli bir öğesiydi.Dize sonlarındaki yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan seslerin benzeşmesine "uyak" dendiği bilinmektedir.Klâsik şiirimizde,dize sonlarındaki anlamı farklı sözcük ve eklerin benzerliği sadece ses bakımından değil şekil bakımından da olması gerekiyordu.Böyle uyaklara edebiyatta "göz için uyak" denir.Divan şiirimizde bu anlayış benimsenmiştir.Haleti'nin rubailerindeki uyaklar da bu özelliği taşımaktadır.

Şiirdeki uyaklar benzer seslerin sayısına göre adlandırılır:Tek bir ünsüz benzeşmesine dayananlarına "yarım uyak",bir ünlü ve bir ünsüz veya uzun bir ünlü benzeşmesine dayananlarına "tam uyak",ikiden fazla sesin benzeşmesine dayananlarına "zengin uyak",uyağı oluşturan sözcük ve eklerin yazılışları aynı,anlamları farklıysa buna da "cinas" denir.

Klasik şiirimizde en çok tam ve zengin uyak kullanılmıştır,Haleti de bu kurala uymuştur.

Dize sonlarındaki yazılışı ve anlamı aynı ek ve sözcüklerin tekrarına "redif" denir.Redif şiirdeki ahengi güçlendirdiği için klâsik şiirimizde ve Haleti'de çokça kullanıldığı görülür.

Şu da çok iyi bilinmektedir ki Klâsik Türk Edebiyatında her konu en ince ve ayrıntılı biçimde ele alınmış ve titizlikle işlenmiştir.Bu, kafiye konusunda da görülmektedir.Şöyle ki her harfin kafiye olarak kullanılmasına, kafiye olarak kullanılan ek ve sözcüklerin de çeşitli olmasına özel bir çaba sarfedilmiştir.

Haleti'nin rubailerinde,klâsik şiir anlayışımıza uygun olarak kullanılan uyak ve redif durumunu şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

| Uyağı oluşturan ses sayısı | Kaç rubaide görüldüğü Redifsiz | Redifli |
|---|---|---|
| Tek Ünlü | 7 | 26 |
| Tek Ünsüz | 42 | 40 |
| Bir Ünlü-Bir Ünsüz | 196 | 224 |
| İki Ünsüz | 19 | 14 |
| Ülü+Üsüz+ülü | 34 | 6 |
| Üsüz+Ülü+Üsüz+Ülü | 5 | - |
| Toplam | 303 | 312 |

Tabloda da görüldüğü gibi,Haleti'nin kullandığı uyaklar genelde redifli-tam ve zengindir.

Rubailerde uyak örgüsünün üç değişik (aaaa,aaxa,xaxa) biçimde olduğunu yukarıda da söylemiştik.Haleti rubailerinde her üç biçimi de kullanmıştır.Şöyle ki şairin rubailerinden yedisi (22,87,265,302,503,590,610) kıt'a (x a x a) biçiminde,54 rubaisi (56,75,80,107,111,112,113,148,149,155,160,163, 172,174,177,184,185,186,188,198,201,207,213,215,218,220,235,237,249,259,261, 308,368,369,395,401,403,404,405,407,421,424,437,442,447,448,472,478,480,505, 521,524,529,556) "a a a a" biçiminde yani musarradır.Haleti'nin 554 rubaisinde uyak planı "a a x a" biçimindedir ki rubailerde en çok görülen uyak örgüsü böyledir.Şairler rubailerinin 4.dizesinde söyleyecekleri düşüncelerin anlaşılmasına,dikkatleri toplayarak yardımcı olacağını düşündükleri için bu son biçimi diğerlerine üstün tutmuşlardır.

## 4- HALETİ'NİN RUBAİLERİNDE VEZİN

Rubailerde en çok kullanılan "aruz" kalıpları :

A-AHREM kalıpları

1- Mef û lün fâ i lün me fâ î lün fâ
– – –/ – • – / • – – –/ –

2- Mef û lün/ fâ î lün/ me fâ î lü/fa ûl
– – –/ – • –/ • – – •/ •–

3- Mef û lün/mef û lün mef û lün fâ
– – –/ – – –/ – – –/ –

4- Mef û lün mef û lün mef û lü fa ûl
– – –/ – – –/ – – •/ • –

5- Mef û lün mef û lü me fâ î lün fâ
– – –/ – – ∘/• – – –/ –

6- Mef û lün mef û lü me fâ î lü fa ûl
– – –/ – – ∘ • – – –/• –

B - AHREB kalıpları

1- Mef û lü me fâ î lü me fâ î lün fâ
– – •/ • – – •/ • – – –/ –

2- Mef û lü me fâ î lü me fâ î lü fa ûl
– – ∘ ∘ – – •/ • – – •/ • –

3- Mef û lü me fâ i lün me fâ î lün fâ
– – •/ • – • –/ • – – –/ –

4- Mef û lü me fâ i lün me fâ î lün fâ
– – •/ • – • – / • – – – / –

5- Mef û lü me fâ î lün mef û lün fâ
– – •/ • – – –/ – – –/ –

6- mef û lü me fâ î lün mef û lü fa ûl
– – •/ • – – –/ – – •/ • –

Rubainin,"hezec" bahrinden çıkarılmış,on ikisi"ahrem"ve on ikisi "ahreb" adıyla anılan yirmi dört,kendine özgü kalıbı vardır.Ahreb kalıpları "mef û lü" tefilesi,ahrem kalıplarıysa "mef û lün" tefilesiyle başlar.Bu iki grubun diğer tefileleri birbirinden çok farklı değildir.

"Ahrem",sözlük anlamıyla "eksik" demektir."Me fâ î lün" tefilesinin eksiltilmesinden elde edildiği için bu adla anılmıştır"ahreb" de "yıkılmış, harap yer" anlamındadır.[1] Ahrem ve ahreb grubundaki yirmi dört kalıp Türk şiirinde,birbirine benzeyen ikişerli gruptan birer tanesi alınarak on ikiye indirilmiştir.

Bu iki gruptaki on ikişer kalıptan Türk şiirinde en çok kullanılanları şunlardır.[2]

AHREB KALIPLARI :

1- Mef û lü me fâ î lü me fâ î lün fâ'
– – . / . – – . / . – – – / –

2- Mef û lü me fâ î lü me fâ î lü fa ûl
– – . / . – – . /. – – . / . –

3- Mef û lü me fâ i lün me fâ î lün fa'
– – . / . – . – / . – – – / –

4- Mef û lü me fâ i lün me fâ î lü fa ûl
– – . / . – . – / . – – . / . –

5- Mef û lü me fâ î lün mef û lün fa'
– – . / . – – – / – – – / –

6- Mef û lü me fâ î lün mef û lü fa ûl
– – . / . – – – / – – ./ . –

AHREM KALIPLARI :

1- Mef û lün fâ i lün me fâ î lün fa'
– – – / – . – / . – – – / –

2- Mef û lün fâ i lün me fâ î lü fa ûl
– – – / – . – / . – – . / . –

1- Prof.Dr.Haluk İpekten,Edebî Bilgiler,Aruz Ölçüsü,Erz.1986 s.183

2- Prof.Dr.Haluk İpekten,Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri,Ank.1985 s.167

Yukarıda da belirttiğimiz gibi,aruzun rubaide kullanılışının bir başka özelliği de her dizede ayrı bir kalıbın kullanılabilmesidir.Oysa klâsik Türk şiirinin en bilirgin özelliği şiirlerin baştan sona aynı kalıpla yazılmasıdır.Rubainin her dizesinde ayrı bir kalıbın kullanılması,özellikle üçüncü dizede,diğer dizelerdekinden farklı bir kalıbın kullanılması,okuyucuyu şâirin dördüncü dizede söyleyeceği önemli,çarpıcı düşünceye hazırlamak gibi bir amaca yönelik olabilir.Ayrıca dizelerdeki kalıp değişikliğinin,ahenk katarak rubaileri tekdüzelikten çıkardığı da söylenebilir.

Haleti rubailerinde "ahrem" kalıplarını ve yukarıda verdiğimiz"ahreb" kalıplarının ikinci ve beşinci sırasındakileri hiç kullanmamıştır."Haleti",rubailerinde,Türk edebiyatındaki rubailerde yaygın olarak kullanılan şu kalıpları kullanmıştır:

a) Mef û lü / me fâ î lü / me fâ î lün / fa'
— — . / . — — . / ᴗ — — — / —

b) Mef û lü / me fâ î lü / me fâ î lü / fa ûl
— — . / . — — . / . — — . / . —

c) Mef û lü / me fâ i lün / me fâ î lün / fa'
— — . / . — ᴗ — / . — — — / —

d) Mef û lü / me fâ i lün / me fâ î lü / fa ûl
— — . / . — ᴗ — / . — — . / . —

Bu kalıpların Haleti'nin rubailerindeki kullanılışı incelendiğinde 137 rubainin dört dizesinde:"Mef û lü me fâ i lün me fâ î lün fa'"kalıbının,112 rubainin 1.2.4.dizesinde:"Mef û lü me fâ i lün me fâ î lü fa ul" kalıbının,3.dizesinde :"Mef û lü me f^i lün me f^î lün fa' "kalıbının, 102 rubainin 1.2.4.dizesinde:"Mef û lü me fâi lün me fâî lün fa' "kalıbının,3.dizesinde :"Mef û lü me fâ i lün me fâ î lü fa ûl " kalıbının, 63 rubainin dört dizesinde:"Mef û lü me fâ i lün me fâ î lü fa ûl " kalıbının kullanıldığı görülmektedir.Yani yukardaki kalıplar:

" 137 rubaide c c c c

112 rubaide d d c d

102 rubaide c c d c

63 rubaide d d d d "

düzeninde kullanılmıştır.Diğer rubailerinde kalıplar değişik gruplandırılmıştır.

Haleti,rubailerinin "1331" dizesinde "c" kalıbını,"1049" dizesinde "d" alıbını,"48" dizesinde "b" kalıbını,"32"dizesinde "a" kalıbını kullanmıştır.Bazı kalıp ve kümelenişin diğerlerine üstün tutulduğu dikkat çekmektedir.

Haleti'nin rubailerinin 329'unda,aruz hatalarından "imaleye" rastlanmaktadır. Şiirlerde "imaleden" daha önemli bir aruz hatası sayılan "zihaf " şairin iki rubaisinde görülmektedir.(108 ve 448 nolu rub.)

Haleti "22" rubaisinde "sekt","200" rubaisinde "med" yapmıştır.Şairin "11" rubaisinde,vezin zoruyla,"hece düşmesi" olayıyla karşılaşılmaktadır.

## HALETİ'NİN RUBAİLERİNİN KONULARI

Haleti,rubailerinde,geleneksel anlayışa uygun olarak "tasavvuf, aşk,sevgili,sıkıntılı hayatın yarattığı karamsarlık duyguları ve genel olarak kaderden,hayattan,cahil insanlardan şikâyet konularını,diğer nazım şekillerinde görülen mazmunlarla işlemiştir.Şairin hayata ve insanlara bakışında sağlam bir tasavvuf kültürünün etkili olduğu görülmektedir.Hayatın geçici olduğuna,maddenin değersizliğine inanan bir insan olarak görünen şair,rubailerinin büyük bir çoğunluğunda huzursuz ve şikâyetçi bir tavır içerisindedir.Araştırıcılar onun bu tutumunun,hayatında karşılaştığı haksızlıklardan kaynaklandığı kanaatindedirler. Kuşkusuz,içinde yaşanan koşullar insanın düşüncelerinin oluşmasında önemli bir etkendir.

Çalışmamızın bu bölümünde,Haleti'nin ele aldığı konuları,hangi rubailerinde,nasıl bir yaklaşım içinde işlediğini belirtmeye çalışacağız:

### S E V G İ L İ

Klâsik Türk şiirinde en çok işlenen konu "sevgili"dir.Tasavvuf felsefesiyle yazılan şiirlerde "sevgili","Allah"tır.Çünkü bu felsefeye göre kâinat "vahdet-i vücud" nazariyesine göre yaratılmıştır;"Allah","vücud-ı mutlak","kemâl-i mutlak","cemâl-i mutlak","hüsn-i mutlak"tır.Allah'ın,kendini görmek istemesi kâinatın yaratılmasına neden olmuştur.Allah,kâinatı ve insanı kendi güzelliğinin aynası olarak yaratmıştır.Kâinattaki varlıkların en değerlisi ve sahibi olarak yaratılan insan,beşerî hayattan kurtulup,yeniden aslına kavuşmak için çalışır,Bu çabasında onu başarıya ulaştıracak olan " "mürşid" ve mürşide duyulan ilahî aşktır.

Haleti'nin rubailerinde:

Sevgili güçlüdür,tüm aşıklara ve dünyaya egemendir.(62,120,132, 271,308,363,432,465,495,592 nolu rub.)

Sevgili çok serttir,aşığın ağlaması,yalvarması onu yumuşatamaz: (45,137,348 nolu rub.)

Sevgili hilekârdır.Hilesiyle aşıkları hem üzer,hem teselli eder: (228,464 nolu rub.)

Sevgili ilgisizliğiyle,aşığa acı verir.Ondan hep kaçar.Bu kaçış aşığın tutkusunu büsbütün güçlendirir:(13,135,139,345,349,380,408,461,467, 580,581 nolu rub.)

Aşıklardan hep kaçan sevgili,rakiplere ilgigösterir,aşıkların kıskançlık duygularını tahrik eder.Birden fazla âşığın sahibi olmak sevgiliyi gururlandırır,âşıklarına iyice ilgisiz yapar.Aşık da,sevgilinin bu ilgisizliğinin,düşmanın âşıkla ilgili söylediklerinden kaynaklandığını düşünür,onlara duyduğu kıskançlığı artar:(140,180,275,301,320,347,417,418,427,453, 500,558,563,468,469,557,586 nolu rub.)

Sevgili hercaidir,bir yerde karar tutmaz:(87 nolu rub.)

Olağanüstü güzelliğe sahip olan sevgili kişiliği ve huyuyla benzerlerinden farklılık gösterir.Maksadı,âşıklarına acı çektirmektir.Bunda büyük bir başarı gösterir,âşıklarındaki sevgiyi büyütür:(10,64,89,246,277,278, 282,465 nolu rub.

Sevgili,her zaman gururludur:(108 nolu rub.),âşığını hep azarlar: (7 nolu rub.),vefasızdır:(271 nolu rub.),âşıklarını hor görür:(229 nolu rub) cilvelidir:(314 nolu rub),şuhtur:(331,395 nolu rub.),ilgisizdir:(348,464 nolu rub.),âşık için eşsiz bir değere sahiptir:(364,471 nolu rub.),gençtir: (612 nolu rub),cömerttir:(489 nolu rub.),âşığın derdinin dermanıdır.

Sevgili,âşığın bütün dünyasını biçimlendiren;umut veren,umutlarını altüst eden,sevindiren,ağlatan bir varlıktır.Hiç kimseden korkmaz,düşünce sinden,kötülüklerinden vazgeçmez,naz ve edadan yorulmaz.

Böylesine acımasız bir kişiyle karşı karşıya olan âşık,kendine acındırarak daha merhametli davrandırmak için ona yalvarır.Sevgili bu yalvarmalardan hiç etkilenmez.Çünkü o,âşığın,kendisinden vazgeçemeyeceğinden emindir:(30,32,34,39,47,50,60,61,70,83,92,109,281,312,320,342,391,392,427,429, 450,453,454,467,469,470,477,482,497,513,552,558,575,586,589,610,614 nolu rub)

Sevgilinin gücünün kaynağı hiç kuşku yok ki sahip olduğu güzelliklerdir:

Sevgilinin boyu uzundur,muma ve serviye benzer,âşıkların ilgisini çeker,onları kendisine bağlar.Naz ve işveyle onların aşklarını kuvvetlendirir.

Tasavvufta serv,tefekkürden hasıl olan bilgiler ve istikamet,şem İlahî nûr,naz kalbe kuvvet vermek,işve İlahi tecelli anlamlarında kullanılan mazmunlardır.[1] Bu anlamlar dikkate alındığında sevgilî ilahî,âşık da ancak onunla var olabilen bir varlıktır:(130,302 nolu rub.)

Klâsik şiirimizde ruh,ruhsar,hadd,tal'at,safha,arız,izar sözcükleriyle anılan,sevgilinin yanağı,tasavvufta "vahdettir".Naleti'de yanak tazeliği,parlaklığı,âşığa mutluluk vericiliği,ışık vericiliği,yakıcılığıyla alınmış:(25,65,308 nolu rub.)

Sevgilinin saçı,klâsik.şiirimizde "muy,zülf,kâkül,perçem,gisu,turrasözcükleriyle anılan önemli bir güzelliğidir.Âşıklarının gönüllerinin tutulup kurtulamayacakları bir tuzaktır.Kara,uzun,kıvrım kıvrım olan saç tasavvufta,"hiç kimsenin ulaşamadığı gaybî hüviyet,Hakk'ın zatı ve künhüdür.

---

1- Dr.Süleyman Uludağ,Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,İst.1991 s.552

Karanlık nasıl meçhul ise Hakk'ın zatı da öylece meçhuldür.[1] (49,433,506)

Klâsik şiirimizde "fettan,kılıç,kâfir kılıcı,ok,cadu,âfet,cellat, yol kesen,kahraman,tig,tigzen,tig-i Haydar,tig-i kâfir,hançer-i elmas,şemşir,âfet-i can,gammaz-ı muhabbet,mahmur,mest-i şeker-hab-ı nâz,turfa,belâ, can,kattal,casus-ı nazar,cellat,sayyad sözcük ve deyimleriyle dile getirilen "gamze",sevgilinin cazip güzellik ve silahlarındandır.Tasavvufta"idrak edilen işaretler anlamında bir mazmundur.[2]

Haleti'de gamze,badeye ihtiyaç duymayan,keskin,cesaretli bir kılıç ve sevgilinin öldürme emirlerini yerine getiren bir köledir:(62,525 nolu rub)

Divan şiirinde "hatt,sebze,çemen,karınca,âyet,saye-i zülf-i siyah, Hızır,benefşe,reyhan,müşk,kara yazı,Hindistan,nüsha,tevkî,ebr-i bahar-ı hüsn, zerrat-ı misk-i Hoten,abd-i Habeşî,Çin,semmur diye ele alınan,sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri,tasavvufta,"gayb âlemi,varlık mertebelerinin en yakını olan âlem-i ervâhın meydana çıkmalarına işaret eder,mücerret ruhlar âleminden ibaret olan kibriyâ âlemi.[3]Haleti'de hat,sevgiliye hükümranlık sağlayan,aşıkları karınca gibi perişan eden bir güzelliktir.(347,394 nolu rub.)

Güzelliği,karalığı,yuvarlaklığı,dane ve nokta oluşuyla ,sevgilinin gücünü ve cazibesini artıran bir güzellik öğesi olarak ben(hal) klâsik şiirimizde çok işlenen bir mazmundur.Tasavvufta,gizli olması bakımından hakıkî "vahdet noktası" olarak ele alınır.Haleti beni,âşıkların gönlünü avlamak için kullanılan bir araç olarak ele almıştır:(120,202 nolu rub.)

Sevgilinin önemli bir güzelliği olan göz Divan şiirimizde "şehla, çekik,mahmur veya şarap renklidir."Sahir,âhu,âhu-yı Çin,cadu,katil,Kahraman, meyhane-i nâz,nîm-mest-i hab-ı naz,hûnî,âvâre,hasta,kumru olarak nitelendi-

---

1,2,3 -Dr.Süleyman Uludağ,Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,İst .1991 552 s.

Karanlık nasıl meçhul ise Hakk'ın zatı da öylece meçhuldür. [1] (49,433,506)

Klâsik şiirimizde "fettan,kılıç,kâfir kılıcı,ok,cadu,âfet,cellat, yol kesen,kahraman,tig,tigzen,tig-i Haydar,tig-i kâfir,hançer-i elmas,şemşir,âfet-i can,gammaz-ı muhabbet,mahmur,mest-i şeker-hab-ı nâz,turfa,belâ, can,kattal,casus-ı nazar,cellat,sayyad sözcük ve deyimleriyle dile getirilen "gamze",sevgilinin cazip güzellik ve silahlarındandır.Tasavvufta"idrak edilen işaretler anlamında bir mazmundur.[2]

Haleti'de gamze,badeye ihtiyaç duymayan,keskin,cesaretli bir kılıç ve sevgilinin öldürme emirlerini yerine getiren bir köledir:(62,525 nolu rub)

Divan şiirinde "hatt,sebze,çemen,karınca,âyet,saye-i zülf-i siyah, Hızır,benefşe,reyhan,müşk,kara yazı,Hindistan,nüsha,tevkî,ebr-i bahar-ı hüsn, zerrat-ı misk-i Hoten,abd-i Habeşî,Çin,semmur diye ele alınan,sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri,tasavvufta,"gayb âlemi,varlık mertebelerinin en yakını olan âlem-i ervâhın meydana çıkmalarına işaret eder,mücerret ruhlar âleminden ibaret olan kibriyâ âlemi.[3] Haleti'de hat,sevgiliye hükümranlık sağlayan,aşıkları karınca gibi perişan eden bir güzelliktir.(347,394 nolu rub.)

Güzelliği,karalığı,yuvarlaklığı,dane ve nokta oluşuyla ,sevgilinin gücünü ve cazibesini artıran bir güzellik öğesi olarak ben(hal) klâsik şiirimizde çok işlenen bir mazmundur.Tasavvufta,gizli olması bakımından hakikî "vahdet noktası" olarak ele alınır.Haleti beni,âşıkların gönlünü avlamak için kullanılan bir araç olarak ele almıştır:(120,302 nolu rub.)

Sevgilinin önemli bir güzelliği olan göz Divan şiirimizde "şehla, çekik,mahmur veya şarap renklidir."Sahir,âhu,âhu-yı Çin,cadu,katil,Kahraman, meyhane-i nâz,nîm-mest-i hab-ı naz,hûnî,âvâre,hasta,kumru olarak nitelendi-

---

1,2,3 -Dr.Süleyman Uludağ,Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,İst .1991 s.552

dirilen göz,rengiyle,bakışıyla âşıkı yaralar,kendine bağlar.Haleti'de göz klâsik anlayışa uygun olarak,âşıkı büyüleyen,hasta eden,acze düşüren bir güzellik öğesidir:(267,365,576,609 nolu rub.)

Halet'nin zerre ve yokluk nitelikleriyle ele aldığı "ağız-dudak" Klâsik Edebiyatımızda çokça işlenen bir mazmundur.Rengi bakımından la'l,yakut,mercan,akik,lale,erguvan,unnâb,mül,gonca,şaraptır.Küçüklüğü bakımından gonca,hatem,nokta,mim harfidir.Küçük ve dar olarak tanımlanan ağız adem, cevher,,nükte,mana,sır,ruh,can,serap,âb-ı hayat,İsa mucizesi ve zülaldir. Şekli kadeh,sedef,dürc,hokka,kiraz çekirdeği,kevserle dolu kâseye benzetilir. Ağız tasavvufî olarak söz,kelam anlamı taşır. (503,590 nolu rub.)

SEVGİLİNİN GÜZELLİKLERİNİ ANLATMAK İÇİN KULLANILAN
SÖZ ve DEYİMLERE BİRER ÖRNEK

| | | | |
|---|---|---|---|
| âb-ı kerem | (30) | dil-i sahtî | (423) |
| ârız-ı gül | (349) | Ebru | (548) |
| bâzâr-ı cemâl | (140) | gamz | (563) |
| berg-i semen | (496) | gisu | (25) |
| buy-ı zülf | (118) | göz | (50) |
| cadu göz | (50,89) | gunc u delâl | (348) |
| ce'd-i sünbül | (349) | gügûne-i şerm | (62) |
| cemal | (62) | gül ruh | (65) |
| cûd | (349) | gül endâm | (302) |
| cünbiş-i ebru | (132) | dâne | (302) |
| çeşm | (78) | hande | (10) |
| dâne-i hal | (120) | hatt | (347) |
| dehan | (78) | hüsn | (88) |
| dil-i âhenin | (385) | işve | (314) |
| dil-i saht | (348) | kadd | (308) |

| | |
|---|---|
| kâmet | (308) |
| kaş | (508) |
| kemâl-i hüsn | (49) |
| la'l | (474) |
| leb | (238) |
| lutf | (349) |
| lutf-ı hıtâp | (7) |
| meşşâta-i hüsn | (62) |
| müjgân | (228) |
| naz | (65) |
| nergis-i cemmâş | (477) |
| nigâh | (82) |
| nîm nigeh | (278) |
| perçem | (612) |
| ruh | (118) |
| ruhsâr | (25) |
| ruhsâre | (503) |
| rûy | (517) |
| saç | (302) |
| şem | (62) |
| şîve | (378) |
| temkîn-i melâhat | (39) |
| ten | (461) |
| zülf | (85) |

Haleti'nin rubailerinden,sıfatlarını tespit ettiğimiz "sevgili",hayatta karşılaşılabilecek bir tip değil,Divan şiirindeki güzelin özellikleriyle idealize edilmiş,olağanüstü,eşi bulunmaz bir varlıktır.Gerçek bir insan olmadığı için,gerçek bir adı yoktur;güzellikleriyle oluşturulan ünvanlarla anılmaktadır.Şaire göre,bu ünvanlara uygun tek güzel kendi sevgilisidir.

SEVGİLİ İÇİN KULLANILAN SÖZLER

| | | | |
|---|---|---|---|
| âfet | (372) | âfet-i zud-renc | (305) |
| âftâb | (111) | âhu-yı Hıta | (51) |
| âteş zen-i bîşe-zâr-ı efkâr | (593) | bâğ-bân-ı ikbâl | (343) |
| bed-reviş-i sitemger-i kâr-tebah | (573) | câdu-yı ciger-hâr | (442) |
| cânân | (157) | cânâne | (229) |
| cân-efrûz | (246) | cânbaz-ı ecel | (234) |
| çâreger-i mizâc-ı baht-ı vârun | (482) | cevheriyan-ı kuçe-i hüsn ü cemâl | (328) |
| cilveger | (600) | dâver-i gül | (353) |
| dâver-i kahır | (465) | daver-i naz | (575) |
| dellâl-ı belâ | (87) | derdşinâs-ı âşık-ı hasta-derûn | (482) |
| derman | (472) | dibager-i naz u işve | (128) |
| dîde-i hûn-pâş | (319) | dîde-i pür-hûn | (323) |
| dilber | (194) | dilber-i gonca-dehen | (496) |
| dildâr | (10) | dilleri zerre-veş kılan sergerdân | (422) |
| dil-i sahtî | (424) | dürr-i yektâ | (471) |
| feryâdres-i bülbül-i nâlân | (472) | gayret-i hûr | (105) |
| gazâl-i müşgîn-mû | (18) | gonca-i nevzuhûr-i gülzâr-ı cemâl | (337) |
| göz nuru | (320) | hace-i hüsn | (433) |
| halık-ı cihân | (451) | halil-i aşk | (351) |
| hasta-i nâz | (141) | hûban | (128) |
| hûr-i melek | (307) | hüsrev-i bende-nevâz | (139) |
| hüsrev-i çârbaliş-i nahvet ü nâz | (135) | hüsrev-i dilpenâh-ı mahrusa-i an | (450) |
| hüsrev-i hüsn | (556) | hüsrev-i mülk-i gurûr | (109) |
| kâfir | (225) | kefzen ü pâykub-ı meydân-ı sitem | (369) |
| keşti-yi cemâl | (301) | kişver-i naz u işvenin pâdişehi | (613) |
| kûdek-i hurd-sâl | (308) | mah | (13) |
| mah-ı cihânfürûz-ı mihr-âsâ | (571) | mâh-ı çâr-ebrû | (157) |
| mâh-ı münir | (297) | manager-i nâz | (7) |
| meh-veş | (136) | melek | (309) |
| mest-i gurûr | (143) | mest-i gurûr-ı hüsn | (354) |
| mihr-i münir | (320) | mihr-i münir-i burc-ı hüsn | (281) |

mihr-i tabdâr-ı hüsn (245)
mu'ğbeçe (566)
nesreyn (177)
neyyir-i burc-ı cemâl (580)
nihâl (346)
peri (137)
râyet-i işve-sipah (556)
Rüstem-şiâr (74)
sâki (32)
sayyâd-ı halis (47)
serv (302)
sevdâ-ger-i melâl (71)
sultan-ı gam (501)
sûret-ârâ-yı itâb (7)
şâh-ı benâm (367)
şâh-ı bîdâd-penah (585)
şâh-ı cemâl (347)
şâh-ı hûn-âşâm (484)
şâhid-i baht (352)
şâhid-i maksûd (588)
şâh-ı kerem (382)
şâh-ı pâkize-nihâd (45)
şâh-ı serîr-i işve vü kişver-inâz (135)
şeh (89)
şeh-i mülk-i cemâl (345)
şehbâz-ı melâhat (495)
şem (592)
şema-i nevzuhûr-i halvetgeh-i râz (132)
Şem-i keşîde-kadd-i uşşâk-güdâz (130)
şûh (8)
şûh-ı cihân (301)
şûh-ı hûn-hâr (318)
şûh-ı tünd-hû (583)
Sabîb (610)

mihr-i ziyaresan-ı sad-âlem-i can (422)
nâz-perverd-i visâl (347)
nev-sâle (494)
nigâr (514)
pâdişeh-i Cem-rütbet (463)
peykân-ger-i nâz (140)
revnak-ı sadr-ı meclis-i himmet (463)
saht-ı dil-i sitemger-i büt-kiş (539)
sayyâd (316)
sâzende-i naz (612)
serv-i revân (609)
sultan-ı belâ-yı aşk (177)
sultan-ı serir-i hüsn (275)
Şâh (64)
şâh-ı bîdâd-nümûn (494)
şâh-ı cefa-kiş (581)
şâh-ı cihân (453)
şâh-ı hûn-hâr (458)
şâhid-i ikbâl (321)
şâh-ı iklîm-i cemâl (346)
şâh-ı melâhat (525)
şâh-ı sitem-penâh-ı mamûre-i cân (423)
şâhsüvâr (432)
şeh-i hükmrân-ı iklîm-i fenâ (400)
şeh-i yegâne (385)
şehsüvâr (433)
şem'a-i bezm-i cemâl (348)
şem-i bülend-kadd-i kâşâne-i cân (424)
şem-i münir-i bezm-i behcet (477)
şûh-ı bîgâne-nevâz (140)
şûh-ı cihân-ı bî-vefâ (427)
şûh-ı tanbur-nevâz (138)
Şûh-ı zamâne (486)
tabîb-i cân (252)

Â Ş I K

Haleti'de de "âşık" sevgiliden sonra gelen ikinci önemli kişi ve temâdır.Aşk olayının doğması ve sürmesi için gerekli bir elemandır.Hatta diyebiliriz ki âşık olmasa sevgili egemen rolünü oynayıp,gücünü ortaya koyamaz.; sevgilinin güzelliklerinin birer etkili silah olarak kullanılabilmesi için, karşılacında,kendilerine katlanabilecek kararlı,sabırlı,tahammüllü,inançlı, kıskanç,açgözlü olmayan,sevgilisini her şeyden ve herkesten üstün tutan biri gereklidir.

Hâleti'de âşık,ezelden beri ve her zaman dertlidir,aşk hocasına sermaye verecek kadar dertli olmasıyla övünür:(42,71,76,99,112,113,114,162, 163,164,165,166,167,168,169,171,174,194,197,199,211,222,226,248,267,285,290, 315,338,350,388,401,406 ,408,410,413,419,431,435,443,455,457,483,507,520,524, 526,542,560,561,602,584,591,603 nolu rub.)

Âşık,hayatına dayanak yaptığı sevgiliden hep ilgisizlik gördüğü için çok üzülür,yemeyi içmeyi,uykuyu unutur.Her zaman sarhoş olarak,ağlayarak inleyerek dolaşır:(145,148,149,181,183,195,255,260,415,458,478 nolu rub.)

Âşığın asıl amacı,Allah'la beraber olduğu eski günlere yeniden kavuşmaktır:(161,370 nolu rub.)

Çok dertli ve üzgün olmasına rağmen her zamankararlı,feragatlı ve inaçlı bir kişi olarak hayatını sürdüren âşık gamsız yaşayamaz.Gam adeta onu hayata bağlayan bir iksirdir.Bunun içindir ki o,gam bulmak için çaba harcamalı,gerekirse okuluna gitmelidir.Çünkü onun öğrenilip benimsenmesi kolay değildi (174,259,261 nolu rub.

Âşığın çektigı acı ve sıkıntı okadar çoktur ki,sahip olduğu kararlı ve güçlü aşka rağmen,zaman zaman kendini güçsüz,âciz ve bitkin hisseder,sabrının kalmadığını söylemek zorunda kalır:(6,78,134,406,408,422,423,436,514, 530,595 nolu rub.)

Acı ve üzüntüler âşık tarafından,sevgiliye kavuşmak için çekilir. Sevgiliye kavuşmanın yolu ve kuralı budur.Âşık buna razıdır,ancak onu korkutan acıyı kendisi çektiği halde mutluluğu yabancıların elde etmesidir:(561)

Âşık sevgiliden,Allah'tan ayrı bir ortamda yaşadığı için üzgündür. Onun için bu ıstıraplı hayattan kurtulmanın tek yolu yeniden,sevdiğine,Allah'a kavuşmaktır.Bu kavuşmayı engelleyen nefistir.Âşığın nefsiyle mücadele etmesi,onu mutlaka yenmesi gerekmektedir.Tasavvufta,insanın "fenafillah"a eriş-

mesi için "usul-i aşere"ye uyması;tevbe,zühd,tevekkül,kanaat,uzlet,zikir, Allah'a teveccüh,sabır,murakebe ve rıza'ya nefsin yedi derecesinde uyması gerekmektedir.Bunu başaran insan "vandet" makamına erişir,"fenafillah,bekabillah" derecelerine ulaşır.Haleti de kendini böyle bir eğitime sokmuş görünmektedir.

Âşık sözcüğü,tutkun,düşkün,vurgun,haddinden çok fazla ve aşırı derecede seven;tasavvufî olarak da Allah Teala'yı son derece ve azami mertebede seven demektir.Hâleti'de âşık platonik bir aşka gönül bağlamıştır.Kendine maneviyat ve ün kazandıran bu aşkıyla övünür:(95,146 nolu rub.)

Âşık,sevgiliden kaynaklanan ve her gün biraz daha büyüyen gamından memnundur,şikâyetçi değildir.Çünkü onlar sayesinde,kendine engel olan maddi vücuttan kurtulacaktır:(98,117,157,158,161,165,169,23.46,71,181,222,218,219, 237,259,260,253,284,209,52,174,288,327,330,381,296,323,336, 394,414,449,410, 379,486,519,531,543,615 nolu rub.)

Kendini,her şeyden üstün tuttuğu sevgiliye veren âşık,başkalarınca anlaşılmayan davranışlarından dolayı kınanmaktan şikâyetçi değildir:(150,310)

Aşk âşıkı delirtmiştir:(289,483,2o8 nolu rub.)

Âşık,derdinin artması için sevgilinin nazını ister:(264 nolu rub.) Onu mutlu edecekolan,sevgilinin yolunda ölmektir:(154,179,316,574 nolu ru.) Hep talihsiz olan ve artık talihsizliğe alışmışolan âşık,bazan talihinin değişip düzeleceğini umar:(326 nolu rub.),sevgiliye kavuşmak en büyük arzusudur:(367 nolu rub),dünya ile ilgili isteklerinden vazgeçmiştir,yüksek mevkide gözü yoktur:(22,36,43,44,94,156,176,189,202,204,205,212,213,214,221,251, 255,256,258,263,273,276,294,304,329,335,351,356,366,375,376,390,439,498,505, 508,521,570,578,591,599,603,606 nolu rub.)

Eziyetten memnun olan âşık(159 nolu rub),yanmaktan da şikâyetçi değildir:(166 nolu rub.),sabrıyla üzüntülere alışmıştır:(3,58,248,nolu rub), vuslat istemez:(527 nolu rub.),sırları tutamayacak bir duruma gelmiştir:(6), bazan üzüntü beğenmeyen âşık,üzüntülerinin azalması için hiç kimseye rica etmez:(12,29,186,187,192,196,211,215 nolu rub.)

Müteveklil olan âşık(21 nolu rub.) cefadan korkmaz(252 nolu rub),

ıstırabının ancak yok olmakla giderilebileceğini düşünür:(15,38,198,398,421 nolu rub.),akılla bağdaşmayacak davranışların sahibi olduğu için akıllı kişilerin övüdünü dinlemez:(69,81,84,230,540 nolu rub.),acısının artması için hasret istediği de olur:(68 nolu rub.)

Âşık korkusuzdur:(151 nolu rub.),kanaatkârdır:(119 nolu rub.), sarhoştur:(113 nolu rub.),vefalıdır:(102 nolu rub.),her şeye rağmen halinden hoşnuttur:(152,206,339,480,496 nolu rub.),ümitlerin kendisine engel olduğunu düşündüğü için,vücudunu yenerek onlardan kurtulmayı istemektedir:(5,63,116, 180,185,187,190,227,241,244,182,184,181,191,295,256 nolu rub.),sevgilinin her yaptığına razıdır:(197,245 nolu rub.),çünkü o aşkın ancak ilahi takdirle ele geçeceğine inanmaktadır:(286,287,355 nolu rub.),acı da verse o,aşkıyla övünmektedir:(20,146,173,203,250,602 nolu rub.)

Çekilen sıkıntılarla sevgiliye yaklaşılacağını düşünen âşık,bir taraftan sıkıntılar isterken,diğer yandan da bunlara katlanabilmesi için Allah'tan güç ister,çünkü yoluna ancak bu şekilde devam edebileceğini bilmektedir: (17,409,547,550,553,554,555,577 nolu rub.)

Sevgilinin en önemli özelliği,sevenlerine eziyet etmesidir.Bu eziyetleri,kendilerine dünya arzularını unutturacağı için bir nimet sayan âşık zaman zaman acze düşer,sevgiliye,eziyet etmemesi için yalvarır.Zira âşık,hayatın sevgiliye bağlı olduğuna,ondaki her cilvenin sevgiliden kaynaklandığına inanmaktadır:(39,50,55,60,61,70,74,83,105,141,142,281,379,477,513,516,548, 552,556,575,589,610,613 nolu rub.)

Başına gelen sıkıntılara tahammül ederse talihin düzeleceğini düşünen âşık,talihinde bir değişiklik göremeyince,hastalığının artık iyi olmayacağı umutsuzluğuna kapılır:(33,37,430 nolu rub.)

## AŞIK İÇİN KULLANILAN SÖZLER

| | | | |
|---|---|---|---|
| âbdâl | (213) | âfetzede-i semûm-ı hicrân | (155) |
| âh-keşân-ı mihnet-i hicrân | (243 | âmâde-i merhabâ-yı dest-i aşk | (196) |
| andelib-i seher | (166) | ârif | (98) |
| îif-i cân | (397) | ârif-i dîdâr-taleb | (21) |
| âsâ-keş-i pîr-i mugân | (444) | ashâb-ı yakîn | (498) |
| ashâb-ı yemîn-i rüstehîz-i aşk | (200) | âşık | (84) |
| âşık-ı gam-gîn | (566) | âşık-ı gam-hâr | (525) |
| âşık-ı gam-keş | (609) | âşık-ı nâlân | (561) |
| âşık-ı zâr | (509) | aşk ehli | (235) |
| âşüfte-dilaân-ı nâ-besaman | (155) | âteş-efrûz-ı melâl | (133) |
| âvâre-i deşt-i hayret | (598) | âyînedâr-ı tal'at-ı zibâ | (252) |
| âzürde-dil | (149) | âzâde-revân-ı meslek-i hırmân | (243) |
| âzurde-dilân-ı hecr | (239) | bâr-ı cebr | (165) |
| bâr-keş-i melâl | (458) | bedreka-yı kadîm-i râh-ı aşk | (203) |
| belâ-keş | (488) | belâ-keş-i bî-dermân | (438) |
| belâ keş i dil-dâde | (504) | bela-keş-i güm-şüde-tab | (12) |
| belâ-keş-i nâz u itab | (9) | bende-fermân | (154) |
| bende-i fermân | (474) | beste-peymân | (156) |
| bî-bâk | (210) | bî-dermân | (439) |
| bî-dil | (510) | bî-huş | (195) |
| bîmâr | (163) | bîmâr-ı fenâ | (236) |
| bîmâr-ı gam | (290) | bîmar-ı melâl | (482) |
| bî-nevâ abdâl | (359) | bî-sâmân | (437) |
| bî-ser ü pâ | (207) | bî-tâb | (147) |
| bî-takat-ı aşk | (281) | bî-temkîn | (499) |
| buriyâ-bâf-ı niyâz | (128) | bülbül-i bâğ-ı şevk | (79) |
| cerahatdâr | (164) | ceyş-i muhabbet | (260) |
| ciger-i suhte | (4) | derd ehli | (100) |
| derd-keşân-ı câm-ı istiğnâ | (251) | derd-keş-i firâk | (33) |
| der iş-i cihânfürûş-ı bâzâr ı gam | (221) | deryûze-ger-i gedâ | (393) |
| deryûze-ger-i sâlik-i râh-ı aşk | (205) | dil-dâde | (489) |
| dil-dâde-i aşk | (582) | dil-i dîvâne-i beyhûde-ümîd | (64) |

hâce-i bâzâr-ı gam (435)
hâk-nişîn-i şâh-râh-ı aşk (393)
hâsıl-ı bâğ-ı âlem-i irfân (244)
hasret-keş (370)
hasret-keş-i şive-i melâl (531)
hasta-i bî-haber (166)
hatt-şuy-ı sahife-i ümid (578)
hayrân-ı cemâl-i hoş-nümûd-ı aşk (198)
hayret-keş-i gam (230)
hem-ser-i Kuhken (249)
hime-keş-i matbah-ı sultan-ı gam (222)
hoş-hâl (215)
humhâne-i şevk-i âşık-ı gamgîn (565)
hum-şikenân-ı bâde-i ikbâl (214)
iklim-i vesi-i derd-serverleri (257)
kâle-fürûş-ı derd (95)
kalender (20)
Kays (1)
Kâr-güzâr-ı taht-gâh-ı aşk (203)
kurbân-ı ser-i rızâ-yı Yezdân (154)
külhâniyân-ı şehr-i istiğnâ (247)
leb-handân (244)
leked-hor-ı ref te-tüvân (448)
levâ-keş-i âh (283)
mahrûm-ı visâl (391)
mânde-i bâr-ı gam (221)
mâr-efsâ (248)
mecbûr (168)
mecnûn-revişân-ı vâdi-yi aşk u vidâd(42)
me'lûf-ı cefâ-yı aşk (420)
merdûd-ı hezâr-kûçe vü kûy (160)
mestâne-i bed-hurûş-ı sahbâ-yı gam(220)
mest-i mey-i aşk (233)
hâkister-i âteş-nâk (209)
harf-endâz (175)
hasret-keş-i gam (200)
hasret-keş-i nevk-i tîşe-i feryâd(370)
hasta-i aşk (575)
hasta-i derd-i aşk (141)
hayrân (157)
hayrân-şude-i nümâyiş-i âmâl (214)
hazîn (148)
herze-gerdân (156)
himmet-nefes (178)
hoş-hâl-i kanaat (119)
hum-şikenân-ı bâde-i âmâl (212)
hûnâbe-keşân-ı bed-maaş-ı hecr (167)
kafa-hor-ı bezm-i sürûr (108)
kâle-fürûş-ı şehr-i bend-i aşk (197)
kâmrân-ı aşk (46)
Kem-nâm-ı melâl-i bîvücûd-ı aşk (198)
kûçe-i fakr-ı bâde-peymâ (254)
kûy-ı emelin aziz mihmânları (259)
külhân-tab (145)
leked-hor-ı pây-ı gam (220)
leşker-keş-i gam (283)
Leylâ (1)
mahzûn-ı firâk (239)
makbûl-i melâl-i dil-pesend-i aşk(197)
mazhar-ı sırr-ı Sıbgatullah (283)
meclis-i şevk-i bâde-peymâ (255)
meges-rân (260
merd-i meydân (158)
mestâne-i aşk (275)
mestâne-i bezm-i şevk (98)
mest-i mey-i gaflet (31)

| | | | |
|---|---|---|---|
| mest-i zebûn-ı bezm-gâh-ı aşk | (206) | mevc-i melâl | (329) |
| mey-keş-i sagar-u sebû-yı aşk | (202) | mihnet-keş-i hecr | (282 |
| mil-keşân-ı dîde-i idrâk | (208) | mû-haste-i hirâs-ı hicrân | (158) |
| mûr | (168) | mürg-i cefâ-perest-i aşk | (284) |
| mürg-i garib-i lâne-i nasut | (161) | müstağnî | (176) |
| nâdire-guy-ı bezm-gâh-ı aşk | (393) | nâ-murâd-ı aşk | (391) |
| nâ-şâd | (148) | nüzzâre-keyan-ı berg | (165) |
| nüzzâr-keyân-ı dest ü kis olmayan | (192) | pejmürde-giyâh-ı bâğ-ı hırmân | (155) |
| pervâne-i aşk | (477) | pervâne-i cân | (471) |
| pervâne-i şâm | (166) | peyvend-i muhabbet | (305) |
| pîr-i aşk | (189) | pîr-i gam | (444) |
| pîr-i tarik-i pür-şuhûd-ı aşk | (198) | râh-ı belâ-yı ser ü samanlar | (259) |
| reh-rev-i râh-ı aşk | (421) | resen-bâz | (602) |
| resen-sâz | (602) | rindân | (77) |
| rismân-bâz | (601) | rüsvâ-şüdegân-ı çârsu-yı aşk | (202) |
| sâbit-kademân-ı bi-güriz-i aşk | (200) | sadr-nişîn-i bezm-i istiğnâ | (250) |
| sâhib-i hâl | (213) | sakkâ-yı fırât | (100) |
| saltanat?râن | (157) | sanat-ger-i derd-i aşk | (550) |
| sayd-ı bî-pervâ | (247) | sayd-ı zebûn-ı sayd-gâh-ı aşk | (207) |
| sâye-nişîn-i şahsâr-ı sabr | (165) | semender-i nâr-ı gam | (88) |
| ser-bâz | (601) | ser-cûş-keşân | (153) |
| ser-gerdân | (244) | ser-geşte | (72) |
| serîr-i mülk-i aşk | (218) | ser-kûçe-iaşk-nâ-besâmânları | (258) |
| ser-kulle-i kaf-ı aşk ankaları | (255) | sermâye-dih-i hâce-i aşk | (71) |
| ser-mest-i fütâde | (113) | sersam-ı girifte-i melâl | (413) |
| ser-gerdân-ı dûrbaş-ı hecr | (167) | ser-gerdân-ı tig-i tîz-i aşk | (200) |
| sevdâ-ger | (94) | sevdâ-ger-i aşk | (568) |
| sevdâ-ger-i derd | (431) | sevdâ-ger-i fikr | (179) |
| sevdâ-ger-i gussa | (279) | sevdâ-ger-i kişver-i fenâ | (58) |
| sevdâ-ger-i kûçe-i belâ-yı aşk | (126) | sevdâ-zedegân-ı nevbahâr-ı hüsn | (245) |
| seyl-resân-ı hırmen-i ikbâl | (215) | sultan-ı felek | (218) |
| sîne-efgâr | (149) | Süleymân | (258) |
| şâh | (283) | şâh-ı aşk | (293) |
| şâh-ı bî-enbâz | (176) | şâh-ı gam | (150) |

şâh-ı gam-ı aşk-ı hane-perver (257)

şem-i şeb-i melâl ü mihnet (331)

şikâf-ı sîne (496)

şinâverân-ı bî-bâk (151)

şubedebâz-ı bezm-gâh-ı aşk (204)

şûyende-i hatt-ı defter-i âmâl (213)

tâlib-i feyz-i aşk (572)

teh-i pâ (254)

tıfl-ı dil-i zâr (317)

tıfl-sebakdân (259)

tûti (70)

üftâde (586)

üftâde-i hak-i mihnet (443)

üftâde-i pister-i belâ vü mihnet (28)

üştür-i mest (81)

vâlih (72)

Vâmık-ı sâni (261)

zâr (72)

zîr-i divâr-ı gam (221)

şâh-ı taht-gâh-ı aşk (205)

şikâr (149)

şinâver (256)

şîr-gir-i aşk (199)

şûride-i aşk (6)

şütürân-ı mest (69)

tâze-zuhûr-ı taht-gâh-ı aşk (204)

teh-i rev-i berzede-râh (579)

tıfl-ı nev-zad (148)

tuğra-keş-i hoş-nüvis-i şâh-ı aşk (206)

uşşâk (98)

üftâde-i çâh-ı gam (84)

üftâde-i paymâl-ı râh-ı aşk (206)

üftâde-i râh-ı aşk (473)

vâkıf-ı bâb-ı bî-güşâd-ı aşk (391)

Vâmıka-i mahsûd (162)

vîrâne-i derd (159)

zerre-i tâb-dâr-ı hüsn (245)

A Ş K

Aşırı sevgi,tutku anlamına gelen bu kavram,Klâsik Türk Edebiyatı'nın hem "Tasavvufî" hem de"Din Dışı" kolunda,çok işlenmiş bir temadır.Hayatın sıkıntılar, haksızlıklar,kötülüklerle dolu olması insanı sevmeye itmiştir.Çünkü sevgi en hoşa gitmeyen durumu bile insana sevimli gösterebilmektedir.

Müslümün toplumlarda sevgi,ilahi de olsa,beşeri de olsa hep kutsal bir kavram olarak görülmüş,sevenler de,sevilenler de seçkin varlıklar olarak kabul edilmişlerdir.Böyle bir toplumda yetişen şairler,şiir konusu olarak en çok sevgiyi,aşkı işlemişlerdir.

Şairlerin aşk konusunu çok işlemeleri,toplumların manevi ve kültürel gelişiminde etkili olmuş,toplum fertlerinin biribirlerine bağlanmalarında,daha ölçülü ve saygılı davranmalarında eğitici bir görevi de yerine getirmiştir.

Tasavvufî aşkı işleyen şairler aşkı,ezelde Allah'la beraber oldukları,ondan ayrı olmadıkları, mutlu hayata,yeniden kavuşma yolu olarak görmüş, bu duygunun yardımıyla, "masivadan" kurtulma gayretinde olmuşlardır.Gerçi bunların hepsi,tasavvufu,gerçekten inanan insanlar olarak işlememişlerdir.Ancak yine de insanlar üzerinde biribirine benzer etkiler uyandırmışlardır."Haleti" tasavvufu,gerçekten inanarak işleyen şairlerdendir.Bütün rubailerinde,bu felsefeye uygun bir aşkı yaşayan aşığı ve sevgilisini anlatmıştır. "Aşk,sevgili, ve âşık onun rubailerinde içiçedir. Esasen bu üç konuyu birbirinden ayrı düşünmek zordur.Çünkü bunlar birbirlerinin varlıklarının sebepleridirler.Yani aşıkı ve sevgiliyi anlatan rubailer,aynı zamanda aşkın da nasıl büyülü bir güç kaynağı olduğunu anlatmış olurlar;sevgilinin olağanüstü bir güçle hakimiyet kurabilmesinin ve âşıkın da gece gündüz demeden,ağlayarak onun peşinden ayrılmayışının gerçek nedeninin "aşk" olduğunu anlatmış olurlar.

Haleti'de aşk platoniktir,madde ile ilgili değildir.Ona göre aşk insanı ya "Kays" yapar ya da "Leyla" (1 nolu rub.).Aşk insana hem ıstırapların en tatlısını veren gamdır,derttir,ateştir,beladır,eziyettir,yaradır,kederdir,feryattır,inlemedir,sıkıntıdır,cefadır,dikendir,kandır,taştır,matemdir,oktur,kılıçtır,hem de mutlulukların en güzeliyle sarhoş eden gül bahçesidir,iksirdir,kândır,yokluk köyüdür,gezinti yeridir.Aşığa nasıl görünürse görünsün,onu sevinciyle,umuduyla,üzüntüsüyle yaşatan,onun hayatına anlam ve renk katan bir kavramdır.

Aşık,aşkın kıymetinin bilincindedir,ondan başka hiçbir şeye değer vermez,her şeyini onun uğrunda feda edebilir.(2,15 nolu rub.)Aşıkın gerçek mutluluğa ulaşması için "yok olması","fena bulması" gerekir ki bu da ancak aşkla olur.(3 nolu rub).

Fakat "yok olmak" kolay değildir.Öyle bir dereceye ulaşmak için perişan olmak (6,12 nolu rub),vâlih ve sergeşte olmak (72 nolu rub),sararmak (99 nolu rub),kül olmak (115 nolu rub) gerekir.

Aşık ancak bu şekilde,feyiz kapılarını açtıran (127 nolu rub), ve herkesin kapısını çalmayan (286 nolu rub) aşka ve idealindeki mutluluğa kavuşur.Aşık için mutluluğun tek anahtarı aşktır (289 nolu rub.).

Haleti,Klâsik Türk Edebiyatı"nda önemli yer tutan "aşk" kavramını anlatmak için birçok söz ve deyim kullanmıştır.Bu söz ve kavramlar da aşkın önemini ,aşık için taşıdığı anlamı vermeleri bakımından önemlidir.Yalnız bu söz ve deyimlerin Haleti'ye özgü olduğunu söylemek yanlış olur.Bütün aşk şairlerinin kullandığı,dil öğeleri olduğu açıktır:

" AŞK " İÇİN KULLANILAN SÖZ ve DEYİMLER

| | | | |
|---|---|---|---|
| ahker-i aşk | (286) | âh | (102) |
| aşk | (3) | aşk-ı pâk | (412) |
| aşk-ı yâr | (426) | bâdiye-i belâ | (509) |
| bâdiye-i fenâ | (244) | bayreyn-i fena | (123) |
| bahr-ı fenâ | (22) | bâzâr-ı belâ | (37) |
| bâzâr-ı fenâ | (169) | belâ | (151) |
| berk-ı fenâ | (295) | beytü'l-hüzün-i melâl | (90) |
| bîm | (254) | câm-ı elem | (129) |
| cefâ | (64) | ceride-i muhabbet | (86 ) |
| cevr | (428) | ciger-hûn | (99) |
| dağ | (336) | dağ-ı hasret | (28) |
| dâğ-ı siyâh-sîne | (26) | dâne-i gussa | (90) |
| debir-i aşk | (26) | derd | (18) |
| derd-i aşk | (35) | derd-i dil | (31) |
| derd-i dil-i zâr | (126) | derd-i firkat | (28) |
| derd-i gam | (413) | deryâ-yı cünûn | (83) |
| deryâ-yı hakikat | (256) | deryâ-yı muhit-i aşk | (355) |
| deryâ-yı sitem | (89) | dest-i endûh | (129) |
| deşt-i cünûn | (572) | dil-i nâlân | (111) |
| dil-i zâr | (112) | dükkân-ı muhabbet | (149) |
| efgân | (98) | emvâc-ı belâ | (3) |
| endûh u melâl | (77) | enin ü zâr | (387) |
| eşk-i hasret | (31) | fenâ | (41) |
| feryâd | (20) | feyz | (1) |

| | | | |
|---|---|---|---|
| figân | (152) | figâr | (73) |
| gam | (6) | gam debistânı | (1) |
| gam-ı aşk | (140) | gam-ı muhabbet | (124) |
| gam u gussa | (408) | gam-hâne-i aşk | (15) |
| girdâb | (11) | gubâr-ı hâtır | (80) |
| gussa | (279) | gül-zâr-ı fenâ | (235) |
| hâkister-i külhan-ı muhabbet | (112) | hamun-ı adem | (227) |
| hamun-ı elem | (247) | hançer-aşk | (286) |
| hâr-ı elem | (42) | hazîn | (148) |
| hengâme-i gam | (274) | hum-ı fenâ | (276) |
| hûn-ı dil | (152) | iklim-i fenâ | (283) |
| iksir-i cünûn | (292) | iksir-i fenâ | (232) |
| kaf-ı adem | (254) | kân-ı fena | (146) |
| kibrit-i fenâ | (182) | kûçe-i fenâ | (196) |
| kuhsâr-ı belâ | (52) | kûy-ı fenâ | (170) |
| leked-pây-ı tegafül | (113) | lücce-i aşk | (452) |
| lücce-i şevk | (146) | mâtem-i gam | (20) |
| mekteb-i aşk | (34) | melâl | (58) |
| melâmet | (150) | mersûm-ı belâ | (24) |
| meta-i derd | (71) | mey-i aşk | (555) |
| meydân-ı fenâ | (241) | meydân-ı kazâ | (154) |
| meydân-ı muhabbet | (602) | mihnet | (271) |
| mizân-ı gam | (131) | muhabbet | (305) |
| muhabbet-i İlâhi | (283) | nakş-ı cevr | (272) |
| nâl | (152) | nâle | (113) |
| nâleyn | (254) | nâr-ı fenâ | (3) |
| nâr-ı muhabbet | (115) | nakd-i sere-i fenâ | (45) |

| | | | |
|---|---|---|---|
| nûr-ı aşk | (1) | nüzhet-gede-i fenâ | (15[illegible]) |
| peygûle-i fakr | (263) | peygûle-i gam | (80) |
| pür-melâlet | (112) | reh-i aşk | (449) |
| reh-i fenâ | (249) | reh-i gam | (76) |
| reh-güzer-i melâl | (151) | rûy-ı melâl | (117) |
| sahra-yı fenâ | (15) | şehrâh-ı fenâ | (251) |
| şemşîr-i fenâ | (44) | seng-i gam | (73) |
| ser-i hâr-ı melâmet | (106) | ser-kûçe-i kahr | (39) |
| sîne-i derd-pezîr | (126) | sitem-i felek | (272) |
| şeb-i gam | (114) | şem-i gam | (48) |
| şemşîr-i belâ | (23) | takvim-i fenâ | (67) |
| tûr-ı hakikat | (254) | temkîn-i melâl | (76) |
| tig-i gam | (115) | vâdi-yi belâ | (261) |
| vâdi-yi elem | (249) | vâdi-i fenâ | (210) |
| vâdi-yi nâ-kâmî | (607) | vîrâne-i derd | (159) |
| vuhûş-ı deşt | (260) | yem-i aşk | (3) |
| yem-i belâ | (11) | yem-i gam | (151) |
| yem-i fenâ-yı aşk | (540) | zahm-ı gam | (131) |
| zâviye-i fenâ | (248 | zulmet-kede-i cihan | (22) |

## KARAMSARLIK

Haleti,rubailerinde hayattan,kaderden,sevgiliden,rakipten şikâyeti bir üslup ozelliği haline getirmiştir.Adeta rubailerini sıkıntılarını anlatmak için bir araç olarak kullanmıştır.Onun bu tutumunun,hayatında karşılaştığı olumsuzluklardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira iyi bir tahsil gördüğü,çok bilgili ve dürüst bir insan olduğu halde,zaman zaman sahip olduğu makamlardan,daha önemsiz görevlere atanmıştır.

Haleti'nin rubailerindeki üzüntüyü,tasavvuf felsefesini dikkate alarak, insanın ezeli derdinin yansıması biçiminde de yorumlamak mümkündür;insan,tecelli etmeden önce,vücûd-ı mutlak olan Allah'la beraberdir,ondan ayrı değildir. Kendi güzelliğini seyretmek isteyen Allah, bu kâinatı bir ayna gibi kullanıp tecelli edince,insan,nefis ve beden belalarıyla başbaşa kalıp onlarla mücadeleye mecbur kalır.Zira onlar insanı aslından ayrı düşürmüşlerdir.Yeniden,ezeldeki hayatına dönebilmek içininsanın,onları yenmesi gerekmektedir.Nefis ve beden,zaafları,arzuları,umutlarıyla insana daima bir engeldir.Sürekli onlarla savaşmak,bazan başarılı olup bazan yenik düşmek insanın duygu dünyasının kaynağıdır.

Haleti'nin yakınmalarının temeli,ebedî ve gerçek mutluluğa kavuşma isteğidir.Bu öyle bir istek ki sınırları belli değildir Amaç doğrultusunda bir başarı da elde edilse,elde edilemeyen,elde edilmesi gereken başarılar söz konusu olduğu için,insan daima yeni çaba ve sıkıntılarla karşı karşıya olacak onların olumsuz etkilerini hep duyacaktır.

Şairin duyduğu üzüntülerin,bir de bütün sevgi ve şikâyetlerin muhatabı olan sevgiliden kaynaklandığı düşünülürse,niçin hiç eksilip bitmedikleri daha iyi açıklanabilir.Zira yukarıda da belirtildiği üzere,sevgili,aşığın feragat

ve fedakârlıklarını yeterli bulmayan,sürekli olarak daha çoğunu isteyen,güzel, gururlu,şuh,ilgisiz,genç,çok aşıklı,hilekâr,azarlayan,eziyet eden,acı çektirmekten zevk duyan,en küçük ilgisiyle aşığın gönlüne şifa veren,çok güçlü ideal bir tiptir.Haleti'de,daima ilahî bir özellik taşıdığı da dikkate alınırsa, aşığın sevgilinin değişmesini isteyemeyeceği ve değiştiremeyeceği,dolayısıyla acı ve üzüntünün ilelebet olmasındaki gerçek de ortaya çıkmış olacak;ne yaparsa yapsın sevgili her zaman sevilecek,daima eksikliği duyulacak ve bir an önce ebedi ve gerçek mutluluğa kavuşma isteği hep olacaktır.

Bu istek ve uğrunda çekilen acılar öylesine faklıdır ki,her an aşığa sevgiliyi hatırlattığı,düşündürdüğü için önemli ve değerlidir.İşte bu düşünceyle şair hep,olağanüstü özelliklere sahip sevgilisini anar ve halinden yakınır (70 rubai.).Kavuşma arzusu içinde kıvranan aşık,her baktığını olumsuz gösteren bir karamsarlığa düşmüştür (40 rubai).Aşığın karamsarlığı o dereceye gelmiştir ki,artık bu dertten kurtulamayacağı düşüncesine,çaresizlik düşüncesine düşmüştür:(20 rubai).

Şair bazan,çektiği sıkıntıların devrinden kaynaklandığını düşünür,ondan şikâyet eder:(17 rubai).

Aşık,hiç bitmeyen sıkıntılarını,feleğin,kaderin hazırladığını,kadere ve feleğe söz geçirmek mümkün olamayacağı için sıkıntıları çekmekten başka yolu olmadığı kanaatine varır:(17 rubai).

Hiç kuşku yok ki aşık,yukarıda da belirttiğimiz gibi,çektiği sıkıntıların gerçek nedeninin sevgili olduğunu bilmektedir.Sevgili öylesine olağanüstü bir gücün,egomenliğin sahibi ki,istenen istenmeyen her türlü davranışıyla,aşıktaki sevgiyi kamçılamakta,onu peşinden sürüklemektedir.Aşık da hem acı çekmekte, hem de böylesine önemli ve değerli bir varlığın peşinde olmaktan mutluluk duymaktadır.

## KARAMSARLIK ANLATMAK İÇİN KULLANILAN SÖZ ve DEYİMLER

| | | | |
|---|---|---|---|
| âh-ı âlem-sûz | (533) | âh-ı dil | (428) |
| âb-ı eşk | (412) | âb-ı rûd-ı dîde | (523) |
| âsib-i kemâl | (340) | âşub¯ı cefâ | (365) |
| âteş-i âteş-gâh | (586) | âteş-endâz | (308) |
| âteş-engiz | (594) | âteş-i gam | (476) |
| âteş-zen-i âh | (586) | âteş-zen-i şem-i melâl | (325) |
| âzurde | (307) | âzurde-dilân | (149) |
| bahur-ı gam | (412) | bâr-ı elem | (604) |
| bar-ı gam | (221) | bâzâr-ı belâ | (572) |
| bâzâr-ı gam | (221) | belâ-yı reşk | (275) |
| belâ-yı hicrân | (14) | bende | (582) |
| bend-i sitem | 318) | berg-i hazân | (447) |
| berhem¯zen-i şîşe-hâne-i eflâk | (483) | be's | (560) |
| beyâbân-ı gam | (401) | bezm-i gam | (511) |
| bezm-i gam-ı aşk | (158) | bî-dâd-ı felek | (309) |
| bî-dâd-nümûn | (494) | bîdâr-ı gam | (399) |
| bî-dil-i sevdâ-zede | (608) | bîm | (350) |
| bîmâl | (535) | bîmâr-ı gam | (467) |
| bîmâr-ı melâl | (482) | bî-rahm | (317) |
| bî-sütûn-ı gam | (269) | bî-tâb u tüvân | (423) |
| cân-ı alîl | (364) | cebr | (584) |
| cefâ | (159) | cefâ-geh | (343) |
| cevr | (307) | ceyş-i gam | (385) |
| ciger-tâb | (310 | cism-i zâr | (443) |

çâh-ı belâ (162)
çeng-i gam (298)
çeşm-i dürpâş (507)
çeşm-i hûn-âbe-feşân (431)
çeşm-i hûn-pâlâ (456)
çevgân-ı cefâ (160)
dâğ (280)
dâğ-ber-dâğ (487)
dâğ-ı cangâh (304)
dâğ-dâr (178)
dâğ-ı derd (530)
dâğ-ı derûn (542)
dâğ-ı dil (494)
dâğ-ı gam (286)
dâğ-ı gam u nâl (615)
dâğ-ı hasret (237)
dahme-i teng (613)
dârû-yı tegâfül (482)
der-i cefâ (536)
derd-i aşk (35)
derd-i aşk-ı cânân (169)
derd-i cânân (169)
derd-i dil (457)
derd-i dil-i zâr (183)
derd-i gam (229)
derd ü gam-ı aşk (239)
derd-nâk (526)
derd-i reşk (427)
derhem (381)
deryâ-yı gam (159)
dest-ber-ser (334)
dest-i melâl (269)
deşne-i gam (390)
dig-i elem (468)
diger-gûn (478)
dil-dûz (552)
dil-i bîmâr (380)
dil-fersûde (516)
dil-figâr (229)
dil-i figâr (229)
dil-i gussa-nâk (446)
dil-haste-i gam (226)
dil-i nâ-şâd (371)
dil-i zâr (181)
dîvâne-i kayd-ı gayret (598)
Dîvâr-ı gam (221)
dîvâr-ı gam-ı aşk (577)
dûde-kebâb (580)
dûd-ı dil (171)
duzeh-i hicrân (564)
efgâr (486)
elem (372)

elem-i firâk (5[illegible])
enbân-ı cefâ (470)
endûh (161)
endûh-ı melâl (543)
eşk-bâr (388)
felahan-ı gam (312)
feyz-i gam (487)
fırsat-ı nâle (585)
figâr (518)
firkat-ı vasl (446)
gam-abilesi (595)
gam-ı aşk-ı yâr (445)
gam-bâdiyesi (415)
gam ceyşi (429)
gam-debistânı( (1)
gam-ı firkat (514)
gam-hâne-i sabr (586)
gam-nâme-i aşk (372)
gam-tekyegehi (359)
garık-ı bahr-ı hûn (565)
garka-i hûn (475)
gavga-yı kıyâmet (507)
gefçe-i hûn (484)
gehvâre-i gam (155)
gerd-i melâl (410)
elmâs-ı sirişk (328)
emvâc-ı yem-i melâl (615)
endûh-ı firâk (515)
eşk (305)
eşk-i revân (445)
fersûde (517)
firâk-ı cângâh (491)
figân (29[illegible])
firkat (530)
fitrâk-i cefâ (475)
gam-ı aşk (381)
gam-ı ayş (333)
gam-ı cân-fezâ-yı hûbân (490)
gam-çemberi (371)
gam-ı dehr (351)
gamhâne (305)
gam-ı hicr (380)
gam-pisteri (147)
gam-tîşesi (425)
garka-i âb (147)
gark-ı hûn (311)
gâyet-i za'f (408)
genc-i gam (294)
gerd-i gam (449)
germ-âbe-i aşk-ı yâr (145)

hüzn-i firâk (153)
iklim-i belâ (157)
iksir-i melâl (339)
imtidâd-ı derd-i hicrân (429)
itâb (438)
itâb-ı gerdiş-i beyhûde (513)
jende-i fakr (549)
jeng (595)
jengâr-ı melâl (598)
jeng-i melâl (131)
kâlâ-yı enâ (313)
kâlâ-yı gam (528)
kân-ı gam (222)
kâlâ-yı melâl (181)
kan (386)
kanûn-ı belâ (306)
kan yutma (194)
keder (335)
kelâl (338)
kemin-geh (315)
kemin-geh-i sadr-ı sitem (390)
keşti-yi belâ (524)
kinâne-i navek-i âh (575)
kîne-sitân (441)
kişver-i gam (176)
kûçe-i gam (297)
kûh-ı elem (260
kuhken-i gam (384)
kuhsâr-ı belâ (249)
kurbân-geh-i gam (217)
kûşe-i gam (171)
kûy-ı gam (515)
künc-i enâ (295)
lâle-gûn (470)
lerzân (447)
lerzende (447)
leşker-i cevr (589)
levâ-yı âh (429)
levâ-keş-i âh (480)
mağbûn (407)
mahzûn (284)
marake-i melâl (175)
mal-ı gussa (382)
mâtem-nâk (208)
mazlûm-ı melâl (225)
meclis-i gam (446)
mecnûn-ı gam (367)
mekteb-i derd (370)
mekteb-i gam (578)
melâl (485)
melâlet (331)
melâlet-i rûz-efzûn (483)

meslek-i feyz-i gam (400)
mevc-i deryâ-yı mihen (454)
mevkib-i gam (251)
meydân-ı gam (601)
mey-i gam (502)
mısr-ı melâl (371)
mihnet-i aşk (169)
mihnet-keş (403)
mikrâs-ı belâ (295)
mülk-i cefâ (596)
müjgân-ı belâ (415)
müstağrak-ı hûn (483)
müşt-i dest-i gam (424)
nahun-ı sabr (269)
nakd-i gam (604)
nâle-künân (443)
nâr (282)
nâvek-i âh (602)
nişâne-i tîr-i nigâh (582)
padergil (116)
pâmâl-i gam (613)
pejmürde (343)
pergâr-ı melâl (258)
pervâne-i aşk (348)
peygûle-i gam (148)
peykân-ı cefâ (594)
meta-ı derd (237)
mevc-i melâl (330)
meydân-ı belâ (284)
mey-i fakr (599)
meyhâne-i gam (591)
mihnet (283)
mihnet-i hicrân (274)
mihnet-i reşk (583)
mir'ât-ı belâ (295)
müptelâ (410)
mürg-i zebûn (376)
müstehlek (307)
nâ-âsûde (513)
nakd-i elem (384)
nâle (349)
nân-pâre-i gussa (411)
nâr-ı gam (229)
nâvek-i çeşm (499)
nişâne-i tîr-i sitem (486)
pâmâl (394)
pây-ı gam (220)
pejmürde-giyâh (586)
perişân (394)
pervizen-i hûn (478)
peygûle-i tengnâ-yı gam (163)
peykân-ı hadeng-i cevr (485)

pister-i gam (166)
pister-i cefâ (429)
râh-ı belâ (166)
râh-ı gussa (489)
râh-ı melâl (479)
reh-i belâ (241)
re[illegible]nce hâtır (567)
resm-i cevr (575)
resm-i sitem (494)
reşk (346)
reşk âteşi (468)
reşk-i melek (308)
rezm-i elem (158)
rig-i elem (401)
rig-i gam (584)
rig-zâr-ı gam (510)
ruhsat-ı âh (585)
ruh-ı zerd (405)
safha-i hicrân (361)
safha-i gam (220)
sarsar-ı gam (300)
sebz-i teh-i gül[illegible] (565)
seng (596)
seng-i sitem ([illegible])
[illegible] (233)
ser-gerdân ([illegible])
ser-kûçe-i hasret (545)
ser-nahun-ı gam (167)
ser-nâme-i gam (289)
sevdâ-ger-i gussa (420)
seylâb-ı sirişk (357)
sinân-ı nîze-bâzân-ı sitem (614)
sîne-efgâr (149)
sirişk (293)
sirişk-i çeşm (561)
sirişk-i dîde (490)
sirişk-i endûh-ı melâl (343)
sitem-keş-i şifte-hâl (331)
siyeh-fam (317)
siyeh-rûz (152)
suhan-ı gam (172)
sultan-ı gam (222)
şâh-ı gam (216)
şebkâri-yi âh (409)
şeb-kâr-ı gam (399)
şeb-nişinân-ı melâl (342)
şekâvet (508)
şemşîr-i cefâ (281)
şemşîr-i gam (154)
şemşîr-i itab (470)
şemşîr-i tegâfül (475)
şifte-hâl (330)

| | | | |
|---|---|---|---|
| şikest | (369) | şiven ü nâle | (459) |
| şûle-i şemşîr | (574) | taab-ı cefâ | (352) |
| tar-ı hicrân | (613) | teb-i aşk-ı yâr | (543) |
| teb-hale | (543) | teb-lerze | (447) |
| teb-lerze-i firkat | (147) | tegâfül-i yâr | (583) |
| tene'üm-i endûh | (481) | teng | (395) |
| teşvîş-i halas | (237) | tig-i cevr | (538) |
| tig-i helâk | (291) | tig-i melâl | (340) |
| tih-i belâ | (440) | tih-i elem | (230) |
| tîr-i âh | (408) | tîr-i belâ | (315) |
| tîr-i cefâ | (309) | tîr-i cevr | (346) |
| tîr-i hadeng | (312) | tûfân-ı belâ | (381) |
| ummân-ı gam | (222) | üftâde-i | (225) |
| üftâde-i râh-ı aşk | (469) | vâdi-yi belâ | (405) |
| vâdi-yi gam | (256) | vahşet-kede-i belâ | (445) |
| vîrân | (284) | vîrâne-i reşk | (225) |
| visâl-i hicrân | (446) | yâkut-ı sirişk | (294) |
| yem-i melâl | (357) | yümn-i gam | (376) |
| zaferân-ı rû | (417) | za'f-ı maraz-ı firâk-ı cân-fersâ | (455) |
| zag-ı gussa | (338) | zahm-ı ciger | (494) |
| zahm-dâr | (483) | zahm-ı dil | (323) |
| zahm-ı dil-i zâr | (493) | zahm-ı gam | (543) |
| zahm-ı hançer-i endûh | (542) | zâr | (467) |
| zar u zebûn | (475) | zebûn | (476) |
| zebûn-ı teb-i reşk | (453) | zehr-i elem | (248) |
| zehr-i firâk | (561) | zehr-i melâl | (346) |

zehr-i melâl (346)

zeng-i melâl (397)

zerd-i rûy (615)

zulm (563)

zulmet-kede-i cihân (147)

zehr-nâk (469)

zerd (282)

zindân-ı gam (430)

zulmetkede-i belâ-yı hecr (379)

zulmet-kede-i dil (363)

## R A K İ P

Klâsik Türk şiirindeki önemli konulardan birisi de "rakiptir".Aynı sevgiliye ilgiduyan,onu elde etmek isteyen,"aşığa" hasım olan kişiye,edebiyatta "rakip" denir.O,aşık için "düşman","âdu","âdüvv"dür:(80,82,347,368,567,249,463,427,468 nolu rub.).Âşık için büyük bir ıstırap kaynağı,ağyar ve alçaktır:(74,99,275,320,346,396,469,556,605,301,460 nolu rub.).Âşığı sevgiliye kötüleyerek,kötülük isteyen bir kişi olduğunu gösterir:( 408,417,418,500,563,573,596 nolu rub.).

Rakip de sevgili gibidir,aşığın çektiği sıkıntıları görmemezlikten gelir ve sevgiliye aşıktan önce kavuşmak ister,sevgiliye karşı iki yüzlü davranır:(459,486,[illegible],[illegible] nolu rub.).

Sevgilinin aşığa ilgisizliği ve rakibe ilgisi de,aşığın hayatındaki büyük acılardandır.Çünkü sevgili bu tutumuyla rakibe güç vererek aşığı aciz bırakmaktadır:(80,140,320,347,417,468,469,557,586 nolu rub.)

Aşık,sevgiliyle olan ilişkilerinin düzelmesi için rakipten değil, sevgiliden yardım ister.Çünkü rakibin,kendisine acı vermek düşüncesiyle kasıtlı davranışlar içinde olduğunu bilmektedir:(275,301,312 nolu rub.

Aşk üçgenini oluşturan rakibi yaratan,sevgilinin olağanüstü güzelliğidir.O güzelliği görüp de ilgi duymamak mümkün değildir.Aşığa zor gelen rakibin sevgiliye ilgi göstermesi değildir.Aksine böylece sevgilisinin güzeliğinin herkes tarafından kabul edilip takdir edilmesi ona gurur bile verir.Aşık sevgiliye onun kendisinden yakın olmasını istememektedir.Oysa durum kötüdür: sevgili rakibe,aşıktan çok ilgi göstermekte,onu her zaman meslislerine kabul etmektedir.Sevgilinin etrafından hiç eksik olmayan rakip,aşığın sevgiliye yanaşmasını engellemektedir.Divan şiirinde,ağyar,tilki,seg,akrep,zag,şeytan,dev,

kâfir,gammaz,eğri,yavuz,nâdân,iftiracı diye nitelendirilen rakipler,aşıklar için önemli bir ıstırap kaynağıdır.Kıskançlık duygularıyla aşıklara büyük acılar çektirirler:(99,301,353,460,466,469,500,556,557,562,567,596,605 nolu rub.)

Z Â H İ D

Tasavvufta zahid,sevgiden yoksun,dinin esasının sevgiye dayandığından habersiz,cennet ve cehennem hesaplarıyla hareket eden,ham,pişmemiş,olgunlaşmamış kişi demektir.Bir mutasavvıfa göre o,rahatına düşkün (236 nolu rub.) cahil (159 nolu rub),aşağı (568 nolu rub.),kallaş (319 nolu rub.),akla ve ümide değer veren (69,243,505 nolu rub.),akılsız (572 nolu rub.),yalancı (150 nolu rub.),kuru sofudur (20,219,303,517,532,551 nolu rub.)

Zahid,sevginin insana verdiği hazdan habersiz olduğu için,aşıkları da kendileri gibi akıllıca hareket etmeye davet eder,kendilerine uymayanları, kınar,lanetlerler.Aşıklar,gittikleri yolun doğruluğundan emin oldukları için onlara hiç aldırmazlar,hatta onlara acırlar.Asıl yanılan kişilerin,zahidler olduğundan emindirler:(100,319 nolu rub.)

Zahidler kaba sofudurlar.Allah'ın buyruklarına,şeklen uymayı inanmanın temeli sayarlar,inanmanın kabuğunda kalırlar.Anlayışları kıt olduğu için konuları derinlemesine kavrayamazlar.Allah'a inançlarının temel'ni korku ve sorumluluklar oluşturur.Cehennemden,azaptan korktuklarından,kendilerine tebliğ edilen görevlerin aksatılmamasını esas alırlar.Sevginin neye yarayacağını bilmedikleri için mutasavvıfların yanlış yolda olduklarını düşünür,korkutarak,onlara da kendileri gibi davranmayı övütlerler.Asıl kınanması gereken de zâhitlerin bu davranışlarıdır:(114,127,170,236,257,266,270,333,344,358,405,435,518, 532,541,549,563,565,568,611 nolu rub.

# D İ Ğ E R   K O N U L A R

## P E Y G A M B E R

Haleti'ye göre peygaber,dünyanın yaratılışına sebeptir,her sözüyle yüzlerce hastaya şifa verir.Onun yüce bağışı sayesinde hem Hz.İsa ve hem de HzİbrahIm cömertlik meziyetleriyle tanınmış,onur kazanmışlardır:(364 nolu rub.) Şairin Hz.Muhammed'e bu bakışı diğer müslüman şairlerinden farklı değildir.A-deta na't ifadesi içinde onu övmektedir.

## P A D İ Ş A H

Padişah,Osmanlı yönetiminde tek yetkili kişi olduğu için herkes ona muhtaçtı ;onun ilgi ve himayesi ölçüsünde huzurlu ve mutlu olunurdu.

Divan Edebiyatı şairleri de,hayatlarını rahat sürdürebilmek,himaye görmek için,devrin padişahına ve diğer ileri gelenlerine övgü şiirleri yazmayı bir gelenek haline getirmişlerdi. Haleti bu anlayışa uyarak iki rubaisinde (353,377) padişahı övmüş"eğer benim şiirlerimi beğenirsen çok mutlu olur,sana hep dua ederim" demiştir.

## A Y R I L I K

Ayrılık Türk şiirinin bellibaşlı konularındandır.İnsan için çaresi bulunmaz dertlerdendir.Haleti'nin rubailerinde de ayrılığa aynı anlayışla bakıldığı görülmektedir:Ayrılık olunca gam artar (56 nolu rub),vücut sararır, sıtma titremeleriyle bitkin düşer (147 nolu rub.).Aşık ayrılık acısını tadınca kavuşmanın ne büyük bir nimet olduğunu anlar (223 nolu rub),aayrılık sıkıntısıyla hep ah eder (243 nolu rub).Şaire göre,"ben ayrılık sıkıntısına kat-

lanırım" diyen aşıklara inanmak mümkün değildir (274 nolu rub),aşık bir an önce ayrılıktan kurtulmak ister (305 nolu rub.),çünkü ayrılık aşıkta güç bırakmamıştır (429 nolu rub),gözyaşlarını bitirmiştir (445 nolu rub.).Aşık artık düşünemez bir haldedir(515 nolu rub.).

## ÖĞÜT

Haleti,bazı rubailerinde,insanlara,acı çekmemeleri için öğütler vermektedir.Ancak bu öğütler,hiçbir zaman,zahitlerinki gibi kuralcı ve yasakçı değildir.Şair,öğütlerinde de aşkı insan için büyük bir nimet ve kurtuluş yolu olarak görmekte,kendine bu nimeti layık gördüğü için Allah'a memnuniyetini belirtmektedir.Herkesin bu derde katlanamayacağını belirtirken de aşıkların büyüklüğünü anlatmaktadır.Şair,katlanacak gücü kendilerinde göremeyenlere de aşktan sakınmayı öğütlemektedir:(111,121,123,131,224,322,340,359,362,373,399,422,434,438,449,481,504,512,516,522,548,551,556,572,579,586,604 nolu rub.)

## MİTOLOJİK-TARİHİ ve DİNİ KİŞİLER

Özellikle kararlılıkları,fedakârlıkları,tevekkül ve tahammülleriyle efsaneleşen hikâye kahramanları,herkes tarafından çok iyi tanındıkları,takdir edildikleri için,bütün aşk şairlerinde olduğu gibi,Haleti'de de bir benzetme öğesi olarak çokça kullanılmıştır.Esasen benzetme sanatında,doğrulukları kesinleşmiş örneklerden yararlanma bir kuraldır.Böylesine delilleri kullanma şairlere,itirazı önleme rahatlığı sağlamaktadır.

En büyük,en dertli,en çaresiz,en güçsüz aşık olduğunu ileri süren Haleti,bu düşüncelerini"Kays (Mecnûn),Ferhâd (Kuhken) ve Vamıka" gibi,büyük acıları çekmiş,sevgilileri dillere destan olmuş hikâye kahramanlarının etkile-

yici güçleriyle anlatmaya,kabul ettirmeye çalışmıştır.

Haleti,rubailerindeki düşünce yoğunluğunu artırmak için,tarihî,dinî ve efsanevi kişiler olan "Zü-n-nûn,Yâkub,Nûh,Süleymân,İsâ,Cem,Mâni,İskender,Efridûn,Keykâvus ve Dekyânûs"un yaygın ün ve etkilerinden de yararlanmıştır.

Haleti'nin bu isimleri andığı rubailer şunlardır:

Kays-Leyla :"1"nolu rub.

Kays-kuhken:"35,249,256,372"nolu rub.

Zü-n-nûn :"175"nolu rub.

Yâkub-Nuh :"40"nolu rub.

Mecnûn :"42,271,367,370,390,510"nolu rub.

Ferhâd :"42,52,183,357,539,540"nolu rub.

Kuhken :"73,172,325,425" nolu rub.

Ferhâd-Kays:"129,148"nolu rub.

Mecnûn Kuhken:"149,406"nolu rub.

Vamıka :"162"nolu rub.

Kays :"163,195,210,216,292,358,371,378,385,479,481,509,572"nolu rub.

Ferhâd-Mecnûn:"408,587" nolu rub.

Vâmıka -Azra : "569" nolu rub.

Süleymân : "258" nolu rub.

Mâni : "261 nolu rub.

Yâkub :"40" nolu rub.

Nûh :"40" nolu rub.

İsa :"591,608" nolu rub.

Cem : "608" nolu rub.

Skender : "480" nolu rub.

Keykâvus-dekyânus : "603" nolu rub.

# K O N U L A R I N   D E Ğ E R L E N D İ R İ L M E S İ

Haleti'nin rubailerinde işlediği konuların genel bir değerlendirmesi yapıldığında,hepsinin Klâsik Türk Edebiyatı'nın diğer nazım şekillerinde de çokça işlenen "aşk ve sevgili"yle ilgili olduğu görülmektedir.Aşk ve sevgili bütün konuların merkezi durumundadır;her şey aşk ve sevgiliyle ilgisi ölçüsünde değerlidir.Bütün kâinat ve hayat bu kavramlara dayalıdır.

Hayatın en önemli sırrı,sevgiye dayalı olan yapısıdır.Eğer sevgi olmasaydı kâinat,aşk,aşık,sevgili,rakip,sevinç,acı,ayrılık,vuslat vs. olmayacaktı.İşte bunun içindir ki aşık,bütün varlığını aşk ve sevgili için yok ederek,bir an önce sevgiyle yokluğa ulaşma çabası içindedir.

Haleti,duygularını,genellikle,Klâsik Edebiyatımız'ın gazel ve kasidelerinde kullanılan "mazmunlar"la anlatmaya çalışmıştır.Böylece,rubailerdeki az sözle çok şey anlatma özelliğini,mazmunlardan yararlanarak başarıyla sağlayabilmiştir.

# HALETİ'NİN RUBAİLERİNİN DİLİ

XVII.Yüzyıl,Klâsik Türk Edebiyatı'nda,"sebk-i Hindî"cilerin de etkisiyle,ağır bir dilin kullanıldığı dönemdir.Edebî sanatlar,Arapça ve Farsça sözcüklerle kurulmuş,uzun tamlamalarla yüklü bir dil bu dönemde yaygın olarak kullanılmıştır.

Bütün rubailerinde,tasavvufun en girift yönlerini vermeye gayret eden Haleti'nin dili de devrine uygundur.Anlam derinliğine önem veren şairin ağır dilini anlamak zordur.

Haleti,dilinin nazik,zarif,ince olmasına özel bir önem vermiş,kelimelerini seçerken,anlatacağı ince hayallere,derin anlama uygun olmasına dikkat etmiştir.Rubailerinde,hep ıstıraplı bir insan olarak karşımıza çıkan şairin ıstıraplarında da bir incelik,bir derinlik ve insana yaraşırlık ölçüsü dikkat çeker.O,ağlarken,umutsuzluğun karanlığına düşerken alelade bir insan ,basit istek ve heves peşinde koşan bir kişi değildir.O,her zaman asil,büyük,yüce duygular peşinde olan,duygularını bu büyüklüğüne uygun sözcüklerle anlatan bir insandır.

Haleti'nin dilinde,Farsça sözcük ve tamlamalar,dikkat çekecek kadar çoktur,Divan şiirine,başlangıçta,dini inançlarla ilgili olarak,özellikle Arapça'dan terimlerin alınmasıyla başlayan yabancı sözcük kullanma anlayışı, kısa bir süre sonra yeni bir dil zevki biçimine dönüşmüş,şiir dilinin günlük dilden çok farklı olması gerektiği düşünülmeye başlanmıştır.Önceleri, Türkçenin,uzun sesi bulunmadığı için,aruza uygun olmaması bir sebep olarak gösterilip,Arapça ve Farsça'dan alınan sözcüklerin sayısı her gün biraz daha artarak,Türk dili yeni bir görünüm kazanmıştır.

ra acı veren sevgiliyi anlatmıştır.Şahıs zamirleri içinde birinci çoğul şahıs zamirini çokça kullanarak,acısının kişisel değil,umumî olduğunu,bütün insanları ilgilendirdiğini vurgulamaya çalıştığı söylenebilir.

Sebk-i Hindî'nin dil özelliklerinden birisi de somut kavramların soyutlaştırılarak derin hayallerin anlatımında kullanılmasıdır.Hâleti'de buna çok sayıda örnek göstermek mümkündür:

"âhenger-i aşk,ârâyiş-i dükkân-ı hayat,âsumân-ı hüsn,âteş-efrûz-ı melâl,âteş-zene-i şem-i melâl,bahr-ı fenâ,bânû-yı murad,bânû-yı ümid,burc-ı dil,bülbül-i bâğ-ı şevk,bünyân-ı kusur-ı şevk,câm-ı elem,çerâğ-ı emel,dâmân-ı ricâ,dâmen-i ümid,dâm-ı ikbâl,deryâçe-i sabr,deryâ-yı sitem,deşne-i gam,deyr-i cân,dig-i elem,dihim-i fenâ-yı aşk,dîv-i tab,dûş-ı dil,dükkân-ı muhabbet,ebvâb-ı ricâ,ezhâr-ı neşât,felâhan-ı mihnet,fevvâre-i nâz,fülk-i dil-i bî-karâr,gam-nâme-i aşk,gehvâre-i gam,gerd-i melâl,gunûde-i pister-i nâz,gülberg-i hayât,gülberg-i murâd,gülberg-i neşât,gülzâr-ı emel,gülzâr-ı hayâl-i yâr,gülzâr-ı murâd,hurşid-i visâl,hadeng-i cevr,hâk-i melâl,hâkister-i külhân-ı muhabbet,hançer-i gam,hankâh-ı fenâ,hâr-ı elem,hâsıl-ı eşcâr-ı emel,hasta-i derd-i aşk,hasta-i nâz,iklîm-i cemâl,jengâr-ı melâl,kâlâ-yı hakikat,kâlâ-yı murâd,kâlâ-yı niyâz,kâşâne-i hüsn-i yâr,keşti-yi cemâl,kişver-i gam,kûh-ı emel,kumrı-yı mısr-ı melâl,kurbân-geh-i melâl,küşte-i tîg-i melâl,leked-pây-ı tegâfül,mâder-i dehr,medd-i basar-ı emel,mevc-i melâl,mevhibe-i fenâ,mihr-i münir-i burc-ı hüsn,mihr-i seher-i hüsn,milvâh-ı recâ,mizân-ı ümid,müşt-i dest-i gam,müşt-i tama,nağme-i râz,nahl-i emel,nakd-i emel,nakd-i ferâğ,nakd-i gam,nakd-i sere-i fenâ,nefha-i cûdî,nesim-i cân-perver-i nâz,neyyir-i burc-ı cemâl,nüzhet-gede-i fenâ,pâ-lağz-ı ümid,pertev-i mihr-i kabul,peygûle-i gam,peykân-ger-i nâz,peykân-ı itâb,pirâhen-i sabr,rahş-ı dil,râyet-i ferâgat,reng-i bu-yı gülzâr-ı gurûr,rig-

bu anlayışa uymuş,Arapça ve Farsça'dan aldığı sözcüklerle çok uzun tamlamalar kurmuştur.Bu tamlamalardan bazıları bütün dize boyunca sürmektedir:

"

| | |
|---|---|
| Hâkister-i zerre-zerre-i nâr-ı fenâ | (rub no 5 ) |
| Üftâde-i pister-i belâ vü mihnet | ( " " 28) |
| Ser-sûre-i derd-i mekteb-i aşk | ( " " 34) |
| Mânend-i esîr-i derd-i istiskâ | ( " 41) |
| Mecnûn-revişân-ı vâdi-yi aşk u vidâd | ( " 42) |
| Tasvîr-i küsûf-ı külli-yi mihr ü ümîd | ( " 67) |
| Dîvâne-i herze-gerd-i gûristân | ( " 72) |
| Ebr-i kerem-i zamâne-i nâsere-kâr | ( " 75) |
| gâret-zede-i kemin-i şevk-i yâr | ( " 78) |
| Şeb-kâr-ı hayâl-i zülf-i mekkâr | ( " 85) |
| Bî-vasıta-i azimet ü kayd-ı buhur | ( " 109) |
| Mürg-i harem ü tenende-i kûşe-i deyr | ( " 125) |
| Engüş-nümâ-yı mihr-i âlem-tâb | ( " 146) |
| Müzzâre-keyân-ı berg ü bâr-ı cebrüz | ( " 165) |
| Pervâne-i şâm u andelib-i seherüz | ( " 166) |
| Hûn-âbe-keşân-ı bed-maâş-ı hecrüz | ( " 167) |
| Mânend-i gınâ-yı kalb-i sâbit-kademüz | ( " 188) |
| Hayrân-ı cemâl-i hoş-nümûd-ı aşkuz | ( " 198) |
| Kem-nâm-ı melâl-i bî-vücûd-ı aşkuz | ( " 198) |
| Semâ-zedegân-ı serd sîr-i aşkuz | ( " 199) |
| Sâbit kademân-ı bî-güriz-i aşkuz | ( " 200) |
| Ashâb-ı yemin-i rüste-hîz-i aşkuz | ( " 200) |
| Geh gerd-i sütûr-ı kârvân-ı aşkuz | ( " 201) |
| Düşvâr-pesend-i gam-keşân-ı aşkuz | ( " 202) |

| | |
|---|---|
| Rüsvâ-şüdegân-ı çârsû-yı aşkız | ( Rub no 202) |
| Mecnûn-ı bürehne-pây-ı kûh-ı aşkız | ( " 202) |
| Hem kâr-güzâr-ı taht-gâh-ı aşkız | ( " 203) |
| Hem bedrekâ-yı kadîm-i râh-ı aşkız | ( " 203) |
| Hem tâze-zuhûr-i taht-gâh-ı aşkız | ( " 204) |
| Hem gerd-i zemîn-nişîn-i râh-ı aşkız | ( " 204) |
| Üftâde-i pâymâl-i râh-ı aşkız | ( " 206) |
| Fermân-ber-i şâh-ı gam-penâh-ı aşkız | ( " 207) |
| Dîvâne-i nev-bahâr-ı aşk-ı pâküz | ( " 208) |
| Şûyende-i hatt-ı defter-i âmâlüz | ( " 213) |
| Hayrân-şüde-i nümâyiş-i âmâlüz | ( " 214) |
| Hüks-i maraz-ı firâk-ı cân-fersâdan | ( " 345) |
| Mânend-i bütân-ı Holluh u Çin ü Çegel | ( " 352) |
| Hasret-keş-i nevk-i tîşe-i feryâdum | ( " 370) |
| Memnûn-ı berik-ı hançer-i âzârum | ( " 379) |
| Câh-ı rasad-ı sıtâre-i ikbâlüm | ( " 396) |
| Pehlüzen-i pister-i cefâ-yı devrân | ( " 429) |
| Çün penbe-i gûş-ı gaflet-i nâ-merdân | ( " 434) |
| Merhem-zen-i şîşe-hâne-i eflâküz | ( " 483) |
| Hum-hâne-i şevk-i âşık-ı gam-gîne | ( " 566) |
| Der-vefk-ı recâ-yı düşmen-i herze-derây | ( " 614)" |

Yukardaki örnekler hem "sebk-i Hindîcilerin" hem de Haleti'nin dilinin ağırlığını göstermek için yeterli olsa gerek.Zira bütün bir dize boyunca süren tamlamalarda Türkçe öğe olarak sadece bir bildirme veya hal eki bulunmaktadır.

## HALETÎ'nin DÜNYA GÖRÜŞÜ

Haleti,inançları sağlam,kendini inançlarına adamış bir mutasavvıftır.Tasavvufu sadece şiirlerinde araç olarak kullanan ve bir geleneği yerine getiren bir şair değildir.İnançlarında samimi,gerçek mutluluğu,yaratılışına uygun olarak yaşarsa elde edeceğine inanan bir insandır.Ona göre kâinatta vücûd-ı mutlak Allah'tır.Her şey onun iradesiyle olmaktadır.Kâinattaki"cemâdat,nebâtât ,hayvânât"ın üstünde bir varlık olan"İnsan"ın,sahip olduğu değere uygun yaşarsa mutlu olacağı düşüncesindedir.Vücût ve nefse ait heves ve isteklerin,insanı ilahi sevgiden uzaklaştıracağını düşünmektedir.Bunun içindir ki şair,içinde bulunduğu sıkıntılı ve bunalımlı durumdan kurtulmasının ancak Allah'ın yardımıyla mümkün olacağına inanmakta,ona sığınma ve yalvarma ihtiyacı duymaktadır:(17,18,19,21,547,550,552,553,554,555,577 nolu rub.)

Haleti,rubailerinde genellikle karamsar görünmektedir.Fakat onun bu karamsarlık içinde,acılarından doyumsuz bir zevk duyduğu sezilmektedir. Çünkü ona göre,insan dünya hayatını hep üzülerek,ağlayarak geçirmelidir ki kendini Allah'tan ayıran duygulardan arınabilsin.

Haleti,kolay kırılan,hassas bir duygu yapısına sahiptir.İyi bir öğrenim görüp,sağlam bir inanca kavuştuktan sonra,toplumun sosyal yapısında,layık olduğu yüksek makamlara gelmek istemiş,onu tanıyıp beğenen yöneticilerin aracılığıyla bu isteğine,zaman zaman ulaşmıştır.Ne var ki,kıskançlık ve çekememezlik duygularından kaynaklanan iftiralar,dedikodular sonucunda,sahip olduğu makam ve imkânları başkalarına bırakmak zorunda kalmıştır.Hayatındaki,bu inişli çıkışlı gelişmeler,onu çok etkilemiş,aşırı bir karamsarlığa itmiştir.

Onun karamsarlığında,kendisinin ve toplumun hayatındaki değişikliklerin etkili olduğunu:"Eskiden âşıkların acılarına büyük değer biçilirdi (16 nolu rub),"Bu zaman kötüdür"(27 nolu rub.),"Eskiden her şey güzeldi, şimdi kötüleşti"(79,528 nolu rub.),"Bir zamanlar iyiydik,şimdi kötü durumdayız"(334 nolu rub.) gibi rubailerinde görmekteyiz.

Haleti'ye göre,her şeyin olumsuz bir değişim içinde olduğu bu hayatta,âşığın dertli ve karamsar oluşundaki en büyük pay "sevgili"ye aittir. Çünkü sevgili,âşık için,kâinattaki en değerli varlıktır:(383,463,471,503 nolu rub.).Sevgili,saçı,boyu,yanağı,ağzı,gözü,ayva tüyleriyle dünyanın en güzel varlığıdır,âşığı kendisine hayran etmiştir:(49,130,302,394,499,517, 590,609 nolu rub).

Şair,sevgilinin,kendisini başkalarından farklı görmemesinden,kendisini görmemezlikten gelmesinden üzüntü duymaktadır:(16,38,28,125).Oysa âşığa göre, sevgili,güzelliğiyle,gittiği yere renk katmakta,oraları güzelleştirerek tutkunlarına mutluluk vermekte,onların dertlerine derman olmaktadır:(25,32,472,497 nolu rub.)

Haleti,kırgınlık,haksızlık,yolsuzluk ve ahlaksızlıklardan uzak, sevgi dolu bir dünyanın özlemi içindedir.Kâinatın da sevgiye dayalı bir yapısı olduğuna,bitmez tükenmez bir gücün sahibi,insanını her şeyden üstün tutan bir "Allah"ın tecellisi olduğuna inanmaktadır:(1,2,287 nolu rub.)

O,sevgiyle bütün kötülüklerin,sevimsizliklerin kaybolacağına,katıksız bir sevginin insanı yücelteceğine,aradığı mutluluğa ulaştıracağına inanmaktadır:(1,44,94,216,227,251 nolu rub.)

İnsanın sevgiye dayanan bir hayatla mutlu olabileceğine inandığı için,haşin,kırıcı bir davranış göstermez.Allah âşığı dervişleri kınayan katı kuralcı,hoşgörüsüz,zahitleri bile,sadece bilgisizlikle suçlar,onları

da kendilerinin sevgi dolu dünyasına davet eder:(344,568,611 nolu rub.)

Haleti'yi çok kere,Türk toplumuna yerleşmiş olan tasavvufî İslâm inancını benimsemiş olmanın rahatlığı içinde bulmaktayız(496,597 nolu rub.)

Âşığı hayata bağlayan önemli bir öğe de,çektiği acılardır.Bu acılar sürdüğü sürece aşkı devam edecek,yani âşık kendini hep sevgiliye yakın hissedecektir.Bunun içindir ki âşık hep Allah'a,sevgiliye,dert vermesi,dertlerini artırması için yalvarır:(17,18,19,20,21,23,24,26,40,52,57,59,157, 316,322,323,330,332,336,339,342,359,360,375,376,381,382,386,387,390,395, 404,411,414,416,424,425,437,440,442,444,448,449,452,460,476,481,486,487, 489,490,491,501,519,523,531,538,568,598,614 nolu rub.)

Haleti,kendi hayatının,kaderinin gücü sonsuz Allah'ın iradesine bağlı olduğunu bilmekte,tam rıza ve teslimiyetin, insanı mutlu edeceğine inanmakta,bu inanca uygun olarak hareket etmektedir.Ona göre,aşık olmak insan için bir kurtuluştur,ancak onu veren de Allah'tır:(1,2,21,30,31,35,36, 156,224,246,364,402,426,456,504,535,611 nolu rub.)

Şair,sevgiliye,Allah'a, karşılık beklemeden duyulacak bir sevgiyle ulaşılacağına inanır.Bu sevginin ölçüsü de,efsanevî hayatlarıyla dillere destan olan "Mecnûn,Ferhâd,Vâmık" tır.Sevgilinin ölçüsü de "Leylâ,Şirin,Azrâ"dır:(1,73,256,249,324,325,337,358,378,405,407,510,539 nolu rub.)

Haleti'ye göre dünya hayatı önemli değildir.İstekleri,umutları,hayatla ilgili bütün beklentileri terk etmek gereklidir.Ancak böylece her şeyin gerçek sahibinin Allah olduğunu idrak ederek,fakirliğe ulaşmak mümkün olacaktır.Fena bulmak,hiç bir şeye muhtaç olmayan Hakk'ta yok olmak gerçek mutluluğun yoludur.Eğer bize böyle bir fakirliği nasip ederse Allah'a şükretmeliyiz:(38,41,43,44,51,65,66,68,69,72,93,94,599 nolu rub.)

Şaire göre,insan hayatını boş geçirmemeli,her zaman sonunu düşüne-

rek hareket etmelidir:(362,434 nolu rub.)

Âşığa göre zaman,zamanın insanları,dünya,talih daima kötüdür.Âşıklara hep kötülük eder,kötüleri korurlar.Şairde bu düzenin değişebileceği umudu yoktur:(37,62,75,90,91,101,104,107,152,155,158,160,184,189,193,[illegible],[illegible],235,26[illegible],291,297,298,317,340,343,352,363,368,396,447,529,536,564,569,573,588 nolu rub.

Mutlu olmak için insan,her zaman **yokluğu** düşünmeli ve mutlaka "fenâ fillah"a ermelidir.Bu da ancak,Hakk'a teslim olmak,kadere rıza göstermek,dertleri hayatın tabiî bir parçası olarak kabul etmekle mümkün olabilir.Allah'ın büyük bir güç ve insan için gerçek mutluluk kaynağı olduğuna inanan insan,bütün,başına gelenlerin ondan geldiğine ve onlara mutlaka katlanmak gerektiğine inanmalıdır:(1,3,5,15,19,22,29,36,46,48,51,115,123,152,162,170,175,181,196,198,209,210,212,216,227,230,231,232,233,237,240,241,244,247,248,249,251,252,255,256,258,263,266,276,279,280,283,294,295,303,398,451,479,508,512,527,532,534,540,546,570 nolu rub.)

Rica.tasavvufta,salikin Allah'ın lutfuna ve nimetine kavuşabileceğini düşünmesi,kalbin hoşlandığı bir şeyi beklemesinden rahatlık ve ferahlık duymasıdır.Haleti'de âşıklar her şeyi Allah'a bırakmıştır,nasıl olsa iyi bir şeyler umsalar da Allah'ın takdiri olmadan gerçekleşmeyeceği için rica kapısını da kapatmışlardır:(12,81,182,186,187,191,192,196,212,214,541 nolu rub.)

Sevgili Allah'ın cemâl tecellisidir,işveyi çok kullanır.Bu silah cemâl tecellisine tutkun olan âşıklar üzerinde çok etkili olur,onların tutkunluğunu artırır:(378).

Âşık eşşiz bir güzelliği olan,acımasız,eziyet edici bir sevgiliye tutkundur.Sevgili,âşıklarının kendisinden kopamayacaklarından emin olduğu

için onlara hep eziyet eder.Aşık bir başka kurtuluş yolu olmadığından,sevgilinin her yaptığını bir nimet sayar,ona bağlılığını sürdürür:(14,85,86,88,89,138,225,238,265,268,270,277,278,282,307,309,311,314,318,337,346,354,385,433,470,474,475,484,485,493,494,509,525,533,537,545,565,567,571,579,582,583,593,594,596,600,607 nolu rub.)

İnsanın fenâ bulması,fenafillaha ulaşması için umutların,korkuların,isteklerin tümünün terkedilmesi gerekir.Bunlar insanın yücelmesine engeldir:(110,116,156,164,170,172,173,179,180,184,185,186,187,188,189,190,215,224,227,241,242,258,296,304,321,329,331,333,335,342,344,350,351,355,356,366,372,373,389,399,403,412,421,441,473,492,498,505,521,522,544,549,551,559,578,601,608 nolu rub.)

Çok kere hayattan,talihten yakınan şair,zaman zaman da karşımıza sıkıntılara alışmış bir insan olarak çıkar.Allah âşığının,başına gelenlere sıkılmadan dayanması gerektiği düşüncesindedir.Bu acılar,alıştıkça artacak ve insan yokluk yolunda yükselecektir:(3,11,64,84,117,121,124,126,182,201,210,221,229,239,250,253,269,273,310,313,420,543,566,572,604,615 nolu rub.)

Âşık için dünyadaki değerlerin en önemlisi,daha önce de belirtildiği gibi,aşktır.Çünkü insan ancak bu olağanüstü gücün yardımıyla,maddeden, mâsivâdan uzaklaşacak,büyüklüğüne yaraşır bir hayata kavuşacaktır.Böyle bir insan akıllılara,zahitlere göre delidir,kınanmaya müstahaktır.Zahitlerin böyle bir kanaatte olmaları âşıkların,doğru yolda oldukları inançlarını güçlendirir.Zira onlara göre de asıl yanılanlar zahitler,akıl sahipleridir.Onlar gibi olmamak,delirmek gerekir,kurtuluş yolu budur.Âşıkları asıl üzen,bütün yaptıklarına rağmen,hâlâ sevgili tarafından takdir edilmemektir:(7,10,12,47,53,58,82,103,106,111,118,119,127,128-133,136,143,144,,60,177,197,200,202,203,204,205,206,207,208,217,218,245,254,264,292,293,300,367,391,392,439,450,454,462,483,506,574,576,612 nolu rub.

## 8- MAHLAS DURUMU

Mahlas,şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma ad demektir.Şairler şiirlerinin kaybolmasını,başkalarının şiirlerine karıştırılmasını önlemek için,şiirlerinin genellikle sonlarına yakın bir beyitinde mahlaslarını kullanırlardı.Kendi mizaçlarına uygun olarak seçtikleri mahlaslarını kullanan şairler yanında,asıl adlarını mahlas gibi kullanan şairler de vardır.

Asıl adı "Azmi-zâde Mustafa" olan,çalışma konumuz olan şair de " "Hâleti" mahlasını kullanmıştır.

Rubai,düşünce yoğunluğuna önem verilen,çok uzun manzumelerde anlatılabilecek düşüncelerin iki beyit içine sığdırılabildiği bir nazım şeklidir.Düşünce yoğunluğu esasına dayandığı ve kısa olduğu için bu nazım şeklinde genellikle mahlas verilmemiştir. Şairimiz Hâleti,615 (altı yüz on beş) rubaisinin on dördünde (11,66,108,331,362,417,438,448,498,499,504,505, 522,579 nolu rub) mahlasını kullanmıştır.Haleti,mahlasını bu rubailerinin birinci dizelerinde belirtmiştir.

| Haleti'nin mahlasını kullandığı dizeler: | Rub.No |
|---|---|
| "Zinhâr ki ey Hâleti-yi ber-şüde-tâb" | 11 |
| "Çek Hâletiyâ defter-i ikbâle resîd" | 66 |
| "Ey Hâleti-yi kafa-hor-ı bezm-i sürûr" | 108 |
| Ey Hâleti-yi sitem-keş-i şifte-hâl" | 331 |
| "Gel Hâletiyâ bezirde âhır-bîn ol" | 362 |
| "Feryâde gelirse Hâleti her mûyum" | 417 |
| Ey Hâleti-yi belâ-keş-i bî-dermân" | 438 |
| "Ey Hâleti-yi leked-hor-ı refte-tüvân" | 448 |
| "Ol Hâletiyâ peyrev-i âshâb-ı yakîn" | 498 |

"Vâ hayf ki ey Hâleti-yi bî-temkîn" 499

"Ey Hâleti-yi belâ-keş-i dil-dâde" 504

"Ey Hâleti-yi gam-keş-i nâ-âzâde" 505

"Şimden-gerü ey Hâleti-yi gam-dîde" 522

"Ey Hâleti-yi tehî-rev-i berzede-râh" 579

Hâleti'nin rubailerinden aldığımız bu dizelerde de görüldüğü gibi,şair kendisinden dertli,haksızlığa uğrayan,talihsiz,güçsüz,tedbirsiz bir insan olarak bahsederek,rubailerinde genel olarak egemen olan karamsarlık havasını sürdürmüştür.

# B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A


1- Bursalı Mehmed Tahir : Osmanlı Müellifleri,İst. 1975 c.II s.311

2- Dilçin,Cem : Türk Şiir Bilgisi,TDK Yay. Ank.1983 531 s.

3- Ergun,Sadeddin Nüzhet : Divan Edebiyatı ve Mazmunlar,Gençlik Mec.S 1 İst 1929

4- Faik Reşad : Eslaf,İst. 1311 s. 58

5- Gibb,E.J.W : A.History of Ottoman Poetry,London C.VI s.183-187

6- " " : Osmanlı Şiir Tarihi,İst.Ünv.Yay.1943 c.I 125 s.

7- Işık,İhsan : Yazarlar Sözlüğü,İst.1990 523 s.

8- İpekten,Prof Dr. Haluk : Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri,Ank.1985 167 s.

9- " " " : Naili-i Kadim Divanı,İst.1970 504 s.

10- " " " : Azmizade Haleti,D.İslam Ansk. c.I s.

11- İz,Mahir : Tasavvuf,İst.1969 264 s.

12- Kâtip Çelebi : Fezleke,İst.1287 c.II s.135

13- Köprülü,M.Fuad : Divan Edebiyatı Antolojisi,İst.1931 s.48-52

14- " " : Klasik Türk Nazmında Rubai Şeklinin Eskiliği, Türkiyat Mec.c.II s.437-440 İst.1938

15- " " : Edebiyat Araştırmaları,İst.1989 c.I 470 s.cII 692 s.

16- " " : Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,Ank.1976 415 s.

17- Levend,Agâh Sırrı : Divan Edebiyatında Kelimeler,Remizler,Mazmunlar, ve Mefhumlar 4.Bas. İst.1984 662 s.

18- Mehmed Süreyya : Sicill-i Osmani yahud Tezkire-i Meşahir-i Osmaniye, İst.1311 c.II s.103

19- Muallim Naci : Esami,İst. 1308 s.110

20- " " : Istılahat-ı Edebiye,Ank.1984 s.97-98

21- Naima : Tarih,İst.1968 Bahar Mat. c.III s.1123

22- Pala,Dr.İskender : Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,Ank.1990 554 s.

23- Tahirü'l-mevlevi : Edebiyat Lügati,İst.1973 183 s.

24- Tayyarzade Ahmed Ata : Tarih-i Ata,İst. 1293 c.IV s.151

25- Tekin,Talat : XI.Yüzyıl Türk Şiiri,TDK.Yay. Ank. 1989 272 s.

26- Milli Eğitim Bakanlığı : Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu 2 cilt

27- Türk Klasikleri : İst. 1987 c.V s. 96

28- Uludağ,Dr,Süleyman : Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,İst.1991 552 s.

29- Ülken, İlmi Ziya : İslam Felsefesi,2.Bas. Ank. 1946 356 s.

30- Yöntem Ali Canip : Edebiyat, İst. 1932 s.310-313

25- Kemankeş Emir Hoca : Divan,Selimağa Ktp. - 250

26- Lamiî : Divan,Millet Ktp. AE - 380

27- Malatyalı Şehrî : Divan,Topkapı Ktp. Revan - 769/3

28- Mantıkî : Divan,İst,Ünv. TY. - 2811

29- Medhî : Divan, Millet Ktp, AE - 399

30- Muhibbî : Divan, Sül.Ktp. Ayasofya - 3970

31- Nabi : Divan, İst. H.1292 s.560

32- Naili-i Kadim : Divan, Atıf Ef.Ktp. - 2112

33- Nazik : Divan, Sül.Ktp. Hacı Mahmud - 3511

34- Nazmi : Divan, Topkapı Ktp. Revan - 769/1

35- Nedim : Divan, İst. H.1291 Ali Beg Mat. s.140

36- Nedim-i Kadim : Divan, Sül.Ktp. Esad Ef. - 3405/3

37- Nef'i : Divan, Millet Ktp. AE - 455

38- Neşati : Divan, İst.Ünv. Ktp. -TY - 545

39- Nev'i : Divan, İst.Ünv. Ed.Fak.Yay. 1977 s.607

40- Nev'izade Atayi : Divan,Atıf Ef.Ktp. - 2089

41- Osman Nevres : Divan,A.Ünv. Seyfeddin Özege Ktp. - 2892 s.270

42- Riyazi : Divan, İst.Ünv.Ktp. TY. - 4099

43- Riyazi : Divan, İst.Ünv.Ktp. TY. - 750

44- Ruhi-i Bağdadî : Divan, Millet Ktp. Pertev Pş. - 396

45- Rüşdî : Divan, Millet Ktp, AE - 207

46- Sabir : Divan, İst.Ünv. Ktp. TY. -2937

47- Sabri : Divan, Bursa-Vilayet Mat. H.1292 s.80

48- Sabuhî Dede : Divan, Topkapı Ktp. Hazine - 952

49- Sadi (Hafızzade) : Divan, Millet Ktp. AE - 207

50- Sami : Divan, Bulak H.1253 s.104+47+67

51- Seyyid Nigarî : Divan, Matbaa-i Hukikiye H.1329 356 s.

52- Sezai : Divan, A.Ünv.Seyfeddin Özege Ktp. 2910 135+11 s.

53- Şeref : Divan, Matbaa-i Amire H.1284 115 s.

54- Şeyh Galip : Divan, A.Ünv. Seyfeddin Özege Ktp. SÖ - 2920

55- Şeyhülislam Yahya Ef.: Divan, Matbaa-i Amire H.1334 334 s.

56- Tıybî : Divan, Atıf Ef. Ktp. - 2255/2

57- Vecdî : Divan, Millet Ktp. AE - 489


## E D E B İ Y A T T A R İ H L E R İ


1- Banarlı Nihat Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,İst.1987 s. 1366

2- Dilmen,İ.Necmi : Tarihi Edebiyat Dersleri,İst.H.1338 c.I s. 149

3- Ergun,Sadeddin Nüzhet: Türk Edebiyatı Tarihi, İst.1931 187 s.

4- " " " :Tanzimata Kadar Muhkasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri İst.1931 187

5- " " " : Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1931 715 s.

6- " " " : Edebiyat ve Edebiyat Tarihi Özü, İst.1935 82 s.

7- Gönensay,H.Tevfik-
Banarlı,Nihat Sami : (Başlangıçtan Tanzimata Kadar) Türk Edebiyatı Tarihi, İst,1942 320 s.

8- Kocatürk,Vasfi Mahir : Büyük Türk Edebiyatı Tarihi,Ank.1964 856 s.

9- Levend,Agâh Sırrı :Edebiyat Tarihi Dersleri-Tanzimata Kadar, İst.1943. 446 s.

## A N S İ K L O P E D İ L E R


1- Ana Britanika,XVIII.c s(520)

2- Meydan Larousse, X.c s(730)

3- İslam Ansiklopedisi,IX.c s.(759)

4- Türk Ansiklopedisi,XIII.c s(358)

5- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,IV.c s(41)

6- Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,Tercüman Yay.İst.1985 s.223

7- Özkırımlı,Atilla,Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,IV.c s(167,816,996)

8-Gövsa,İbrahim Alaaddin,Türk Meşhurları Ansiklopedisi, s(163)

9- Türkiye Ansiklopedisi,ı.c s(340)

10- Şemseddin Sami,Kamusu'l-Alam,İst.1314 s.1916


## T E Z K İ R E L E R


1- Abdurrahman Hibrî : Enisü'l- Müsamirin,İst.Ünv.Ktp.TY. -451

2- Asım : Zeyl-i Zübdetü'l- Eş'ar,İst.Ünv.Ktp. TY.-2401

3- Beyani : Tezkire-i Şuara, Millet Ktp. AE-Tarih - 757

4- Faizi : Zübdetü'l- Eş'ar,Sül.Ktp. Şehit Ali Pş. -1877

5- Hasan Çelebi : Tezkire-i Şuara,Haz.İbrahim Kutluk,Ank.1978

6- Nev'izade Atayi : Şakayık-ı Numaniye ve Zeyilleri,Haz.Abdulkadir Özcan,İst.1989 s.(739-741)

7- Rıza : Tezkire-i Şuara,Sül Ktp, Aşir Ef. - 243

8- Riyazi : Riyazü'ş- Şuara,Nuruosmaniye Ktp. - 3724


## T E Z L E R


1-Buluç,Abdülnaim :Azmizade Haleti ve Divanı,İst.Ünv.1943-Lisans Tezi

2-Kuman Aysel :Türk Edebiyatında Rubai,İst.Ünv.1947 Lisans Tezi

3-Külekçi,Numan :Ganizade Nadiri,A.Ünv. 1985 Doktora Tezi

4-Tüzün,Burhanettin :Azmizade Haleti ve Rubaiyatı,İst.Ünv.1948-1949 Mez.Tezi

# II. B Ö L Ü M

# M E T İ N

## TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| ا | a,e | ب | b | پ | p |
| ت | t | ث | s̱ | ج | c |
| چ | ç | ح | h | خ | h |
| د | d | ذ | ẕ | ر | r |
| ز | z | ژ | j | س | s |
| ش | ş | ص | ṣ | ض | ḍ/ż |
| ط | ṭ | ظ | ẓ | ع | ‘ |
| غ | ġ | ف | f | ق | ḳ |
| ك | k | ك | n | ل | l |
| م | m | ن | n | و | u,û,v |
| ه | h | ى | ı,i,y | | |

1-Kitabın adı : Dîvân-ı Hâletî
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst. Süleymaniye
Kütüphane no : Ayasofya - 3910
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 207 x 132 (140x68) mm
Cilt : Kahverengi meşin .
Varak : 191
Satır : 17
Yazı : Talik
Kâğıt : Sarımtırak,yerli.
Baş : Yine faṣl-ı bahār oldı açıldı ġonce-i ra^c^na .
Son : Nev-devlet-i iltifat-yaruz şimdi .

Bu divanda:26 kaside,2 mersiye,411 gazel,3 müseddes,4 tarih,104 kıta,255 beyit,78 müfred,23 kıta mutayyıbat,142$^{b}$-191$^{b}$'de 592 rübai bulunmaktadır.Sayfa cetvelleri kırmızı,yerleştirme çift sütun halindedir.

2- Kitabın adı : Rübaiyat-ı Azmizade Mustafa Haleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymaniye
Kütüphane no : Ayasofya - 4863/4
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : Vehbi
Kitap ölçüsü : 201x124(135x74) mm
Cilt : Kahverengi meşin,gömme şemseli,zincirekli.
Varak : 55
Satır : 10
Yazı : Talik
Kâğıt : Krem renkli,orta kalınlıkta.
Baş : Erbāb-ı tab$^{c}$ elinde rübāilerüm benüm .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi .

Birleşik bir eserin 4. kitabı olan bu eserde,her sayfada beş tane olmak üzere,çift sütun halinde 560 rübai yer almaktadır.Rübailer eserin 131$^{b}$-185$^{b}$ yapraklarında bulunmaktadır.10 rübai tekrar edilmiştir.Eserin haşiyelerinde Nabi'nir rübaileri yer almaktadır.

3- Kitabın adı : Rübaiyat-ı Haleti,Divan-ı Fevzi .

Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymaniye .

Kütüphane no : Atıf Ef. 2100/1

İstinsah tarihi : -

Müstensihi : -

Kitap ölçüsü : 255x120 (188x70) mm

Cilt : Kahverengi meşin,yaldızlı cetvelli.

Varak : 84

Satır : 16

Yazı : Talik

Kâğıt : Aharlı,elvan .

Baş : Erbāb-ı tab$^c$ elinde rübāilerüm benüm .

Son : Ya$^c$ni mürid-i şeyẖ medd-i ẖ$^v$āh-ı himmetüz .

Hâleti'nin 541 rübâisi eserin $1^a$-$35^a$ yapraklarında,çift sütun halinde yerleştirilmiştir.Sayfalarda yatay ve dikey cetveller bulunmaktadır.

4- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti

Kayıtlı olduğu kütüphane : A.Ünv.Seyfeddin Özege

Kütüphane no : ASL - 7

İstinsah tarihi : -

Müstensihi : -

Kitap ölçüsü : 195x130 (150x76) mm

Cilt : Mukavva

Varak : 119

Satır : 12

Yazı : Talik

Kâğıt : Aharlı,kalın.

Baş : Ser-āġāz-ı rāyet dila ḥamd-i Ḫudā'ya .

Son : Kim faṣl-ı dide ġāyetle ḫūb olur reşk aya .

Eserde 6 kaside,107 kıta,7 tarih,3 muhammes,174 gazel,298 beyit,1 tahmis,173 rübai bulunmaktadır.Rübailer $8^a$-$21^a$'da yer almaktadır.

5- Kitabın adı : Mecmua
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Nûruosmâniye
Kütüphane no : 4959
İstinsah tarihi : H-1102 (M- 1690)
Müstensihi : Muhammed Fennî
Kitap ölçüsü : 270x140 (250x90) mm
Cilt : Kahverengi meşin,yaldızlı cetvelli.
Varak : 350
Satır : 25
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Eylesün besmeleyi nakş-ı medār .
Son : Geh böyle vasf eder sākin-i sema vü zemīn .

Hâleti'nin 404 rübaisi eserin $448^{b}$-$472^{a}$'da yer almaktadır.Her sayfada yatay ve dikey cetveller arasına yerleştirilmiş 9 rübai bulunmaktadır.Haşiyelerinde bir nat vardır.

6- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Hâletî
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Bayezıd
Kütüphane no : Veliyüddin-2703
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 198x124 (130x79) mm
Cilt : Yumuşak kahverengi meşin.
Varak : 312
Satır : Muhtelif .
Yazı : Talik .
Kâğıt : Aharlı Avrupa
Baş : Hamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi .

Eserde: 1 hamdiyye,1 münacât,1 nat,1 miraciyye,1 medhiyye,23 kaside,2 mersiye, 997 gazel,95 kıta,8 müseddes,1 muhammes,186 beyit,567 rübai bulunmaktadır. 3 rübai tekrar edilmiştir.Rübailer arasına 10 kıta karıştırılmıştır.Rübailer $253^{a}$-$312^{b}$'de yer almıştır.

7- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâletî
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymaniye
Kütüphane no : Fatih-3803
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 213x134 (120x58) mm
Cilt : Sırtı kahverengi meşin ebri,yaldız cetvelli .
Varak : 139
Satır : 17
Yazı : Talik (sebz kırmızı)
Kâğıt : Beyazca aharlı
Baş : Kalbüme vermez ṣafā āyīne-i ᶜālem-nümā .
Son : Ölmemdür benüm aġyārla görmek yārı .

Bu eserde: 1 kaside,5 müseddes,9 tarih,267 gazel,255 beyit,82b-132b'de 448 rübai yer almaktadır.12 rübai tekrar edilmiştir,Her sayfayfaya çift sütun halinde altı rübai tertipsiz olarak yerleştirilmiştir.

8- Kitabın adı : Mecmua
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymaniye
Kütüphane no : Halet Ef. 806
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 200x120 (bbxbb) mm
Cilt : Kahverengi meşin,yaldız cetvelli.
Varak : 9 (Rübailer bölümü)
Satır : bb
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : (Okuyamadık)-
Son : Nakd-i dili etdi ser-be-ser fersūde .

Eserin rübailer bölümü her sayfaya dört sütun halinde,sağa ve sola eğik olmak üzere on altı rübai tertipsiz olarak yerleştirilmiştir.Toplam 246 rübainin yer aldığı eserdeki yazı okunaklı değildir.

| | | |
|---|---|---|
| 9- Kitabın adı | : | Mecmua |
| Kayıtlı olduğu kütüphane | : | İst.Süleymaniye |
| Kütüphane no | : | Esat Ef. 3479 |
| İstinsah tarihi | : | - |
| Müstensihi | : | - |
| Kitap ölçüsü | : | 197x130 (bbxbb) mm |
| Cilt | : | Kahverengi meşin |
| Varak | : | 161 (Rübailer iki yk.) |
| Satır | : | bb. |
| Yazı | : | Talik |
| Kâğıt | : | Aharlı |

Baş : Rūh-ı ma<sup>c</sup>ni ġıdā-yı cānumdur .

Son : (Okunamadı)

Eserin $49^{a}$-$50^{b}$ yapraklarında Haloti'nin 19 rübaisi tertipsiz bir biçimde yer almaktadır.

| | | |
|---|---|---|
| 10- Kitabın adı | : | Mecmua |
| Kayıtlı olduğu kütüphane | : | İst.Ünv.Eski Eserler Böl. |
| Kütüphane no | : | TY.2875 |
| İstinsah tarihi | : | - |
| Müstensihi | : | - |
| Kitap ölçüsü | : | 211x145 (165x88) mm |
| Cilt | : | Kırmızı meşin |
| Varak | : | 22 |
| Satır | : | 12 |
| Yazı | : | Talik |
| Kâğıt | : | Yerli |

Baş : Erbāb-ı ${}^{c}$aşk elinde rübāilerüm benüm .

Son : Her mevc ü ḥabābı bir kemin-geh-i neheng .

Rübailer eserin $37^{b}$-$59^{b}$ yapraklarında, alfabetik olarak yer almaktadır. İlk sayfada beş, diğerlerinde altı tane olmak üzere toplam 269 rübai bulunmaktadır.

11- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Mustafa
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 2876
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 210x130 (160x83) mm
Cilt : Sırtı meşin,mukavva
Varak : 192
Satır : 17
Yazı : Talik
Kâğıt : Yerli
Baş : Yine faṣl-ı bahār oldı açıldı ġonce-i ra^cnā .
Son : Murādı üzre dönsün çarḫ-ı eflāk .

Bu eserde: 30 kaside,2 mersiye,367 gazel,2 müseddes,88 kıta,3 kıta-i kebire 5 tarih,310 beyit,1 mesnevi,141b-188b yapraklarında 568 rübai yer almaktadır. Rübailer yatay ve dikey cetveller arasına,alfabetik olarak yerleştirilmiştir.

12-Kitabın adı : Mecmûa-i Rübaiyât-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 3072
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 188x120-(155x80) mm
Cilt : Sırtı meşin,ebru
Varak : 47
Satır : 12
Yazı : Talik
Kâğıt : Elvan
Baş : Cān-sūz olıcak muḥabbet-i ẕāt-ı Ḫudā .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi .

Eserde,1.sayfasında dört,diğerlerinde altışar olmak üzere toplam 557 rübai alfabetik olarak yer almaktadır.Esere,kendisiyle ilgili olmayan bir kitap sonradan eklenmiştir.

13- Kitabın adı : Rübaiyât-ı Dîvân-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 3061
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 195x110 (154x72) mm
Cilt : Mukavva,yeşil kâğıtla kaplı
Varak : 53
Satır : 13
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Cān-sūz olıcak-muḥabbet-i zāt-ı Ḥudā .
Son : Olmaya nakd-i ᶜamel kalem-i kıyamet yoḥsulı .

Eserin sayfaları çift sütun ve çift cetvellidir.Her sayfaya altı tam bir yarım rübâi alfabetik olarak yerleştirilmiştir.Toplam 557 rübâinin yer aldığı eserin sonunda doksan üç kıta vardır.Kıtaların 12.sırasındaki şiir de rübâidir.

14- Kitabın adı : Dîvan-ı Rübaiyat-ı Mustafa Efendi
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 9688
İstinsah tarihi : H.1028
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 220x140 (185x85) mm
Cilt : Kahverengi meşin,köşeli şemseli,miklepli.
Varak : 46
Satır : 10
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Cān-sūz olıcak muḥabbet-i zāt-ı Ḥudā .
Son : Hev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi.

Eserde Haleti'nin 551 rübâisi yer almaktadır.Rübailer çift sütun halinde,alfabetik olarak yerleştirilmiştir.Dört rübâi tekrar edilmiş,yetmiş altı rübai sonradan haşiyelere yazılmıştır.

15- Kitabın adı : Dîvân-ı Rübâiyat
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 3170
İstinsah tarihi : –
Müstensihi : –
Kitap ölçüsü : 210x150-(175x105) mm
Cilt : Sırtı meşin ebru
Varak : 47
Satır : 12
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı ince
Baş : Cān-sūz olıcak muḥabbet-i ẕāt-ı Ḫudā .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi .

599 rübainin alfabetik olarak yer aldığı bu eserin her sayfasında, çift sütun halinde altı tam, bir yarım rübâi bulunmaktadır.

16- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 9785
İstinsah tarihi : —
Müstensihi : Şeyh Mehmet Ef.
Kitap ölçüsü : 200x135 (155x95) mm
Cilt : Sırtı kahverengi meşin mukavva
Varak : 190
Satır : 19
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Ḥamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : (Okunamadı)

Rübailerin 176a-185b'da, rübai başlığı altındaki kıtalar arasında yer aldığı bu eserde: 30 kaside, 442 gazel, 77 beyit, 101 kıta, 13 tarih, 5 rübai, 1 terkib-i bend bulunmaktadır.

17- Kitabın adı : Dîvân-ı Rübaiyât-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : A.Ünv.Seyfeddin Özege
Kütüphane no : SÖ 18696
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 200x130 (135x80) mm
Cilt : Kahverengi meşin,köşeli şemseli,cetvelli
Varak : 56
Satır : 10
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı elvan
Baş : Cān-sūz olıcak muḥabbet-i ẕāt-ı Ḫudā .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yaruz şimdi .

Bu eserin her sayfasında çift sütun halinde beş rübai yerleştirilmiştir.Alfabetik olarak toplam 560 rübainin yer aldığı eserin bazı sayfaları rutûbet yüzünden bozulmuş ve yırtılmıştır.Eserin kapaklarında biri Feyzi'ye diğeri kime ait olduğu belli olmayan iki rübai bulunmaktadır.

18- Kitabın adı : Rübâiyat-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Topkapı
Kütüphane no : S.Hazine 1090
İstinsah tarihi : H. 1026 (M.1617)
Müstensihi : Kınalızâde Ali b.Hüseyin
Kitap ölçüsü : 150x95 (128x83) mm.
Cilt : Sırtı kahverengi meşin ebru
Varak : 41
Satır : bb
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı elvan
Baş : Ey nefḫa-i cudı müşk-i ce^c^d-i sünbül .
Son : Ġavġa-i girişme-i ^c^ālem-āşūb oldı .

Bu nüshada Hâleti'nin 352 rübaisi yer almaktadır.Rübailerin sayfalara yerleştirilme biçimleri ve sayıları çeşitlidir.

19- Kitabın adı : Dîvân-ı-Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymâniye
Kütüphane no : Kasidecizâde Süleyman 420
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 200x135 (160x88) mm
Cilt : Kenarları kahverengi meşin ebru
Varak : 150
Satır : 17
Yazı : Talik
Kâğıt : Kalın âbâdî
Baş : Yine faṣl-ı-bahār oldı açıldı ġonce-i ra^c nā .
Son : Yüz vech ile andan ism-i nevmīd çıḳar .

Bu eserde: 25 kaside,1 mersiye,367 gazel,96 kıta,4 kıta-i kebire,73 rübai, 3 müseddes,4 tarih,328 beyit yer almaktadır.Rübailer eserin $144^{b}-150^{a}$ yapraklarına çift sütun halinde yerleştirilmiştir.

20- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Topkapı
Kütüphane no : S.Hazine 894
İstinsah tarihi : H.1079 (M.1668)
Müstensihi : İbrahim
Kitap ölçüsü : 195x120 (155x67) mm
Cilt : Sırtı siyah meşin tirşe canfes ebru
Varak : 187
Satır : 18
Yazı : Nestalik
Kâğıt : Aharlı elvan
Baş : Ḥamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : Nev-devlet-i iltifāt-yāruz şimdi .

Eserde:1 tevhid,1 münacât,1nat, 1 miraciyye,32 kaside,1 mersiye,4 müseddes,13 kıta,721 gazel,432 beyit,$154^{b}-186^{a}$'da 300 rübâi yer almaktadır.

21- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY 160
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 265x173 (200x97)-mm
Cilt : Kenarları kahverengi meşin ebru
Varak : 121
Satır : 21
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı Avrupa
Baş : Yine fasl-ı bahār oldı açıldı ġonce-i ra^c^na .
Son : Bilmezdüm böyle ra^c^nā oldığın sakız güli .

Bu eserde: 29 kaside,329 gazel,3 müseddes,95 kıta,4 kıta-i kebire,1 rübai 7 tarih,322 beyit yer almaktadır.

22- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymâniye
Kütüphane no : Atıf Ef. 2067
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 200x127-(bbxbb).
Cilt : Sırtı meşin pembe kâğıt
Varak : 137
Satır : bb
Yazı : Talik
Kâğıt : Cilalı
Baş : Yine fasl-ı-bahār oldı açıldı ġonce-i ra^c^nā .
Son : Ol dāire-i emelde çok gāv-ı hırās .

Haleti'nin bu eksik divanında:20 kaside,1 terkib-i bemd,330 gazel,5 müseddes, 2 arz-ı hal,73 kıta,37 rübai,71 beyit,1 mesnevi yer almaktadır.

23 Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti

| | |
|---|---|
| Kitabın adı | : Dîvân-ı Hâleti |
| Kayıtlı olduğu kütüphane | : İst.Süleymâniye |
| Kütüphane no | : Hacı Mahmud 3473 |
| İstinsah tarihi | : - |
| Müstensihi | : - |
| Kitap ölçüsü | : 195x120 (140x75) mm |
| Cilt | : Sırtı kahverengi meşin,kapak siyah bez |
| Varak | : 139 |
| Satır | : 15 |
| Yazı | : Talik |
| Kâğıt | : Âbâdî |
| Baş | : Dürr-i şāh-vār-medḥin ile ne ḥālet bildügin bilse . |
| Son | : Bülbüllerine hemīşe pīş-āhengüz . |

Baş tarafı eksik olan bu dîvânda: 15 kaside,1 mersiye,385 gazel,106 kıta, 11 tarih,3 müseddes,260 beyit,28 rübai yer almaktadır.

24- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Hâleti

| | |
|---|---|
| Kitabın adı | : Dîvân-ı Azmizâde Hâleti |
| Kayıtlı olduğu kütüphane | : Kayseri-Râşid Ef. |
| Kütüphane no | : 1277 |
| İstinsah tarihi | : - |
| Müstensihi | : - |
| Kitap ölçüsü | : 200x130 (160x80) mm |
| Cilt | : Kahverengi meşin,şemseli,miklepli,cetvelli |
| Varak | : 139 |
| Satır | : 15 |
| Yazı | : Talik |
| Kâğıt | : Aharlı |
| Baş | : Ḥamd ana kim vücūd-ı insānı . |
| Son | : Vaḳtunı Mevlā ḫoş etsin nitekim subḥ-ı zafer . |

Bu nüshada Hâleti'nin rübaileri yer almamaktadır.

25- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Millet
Kütüphane no : AE Manzum- 98
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 200x125 (155x79) mm
Cilt : Kırmızı meşin,yaldız cetvelli
Varak : 51
Satır : 15
Yazı : Talik
Kâğıt : Avrupa
Baş : Ḳalbüme vermez safā āyīne-i ᶜālem-nümā .
Son : Eyledüm ḳalbin sipihr-i hiyle-bāzın pür-güdāz .

Çift sütun üzerine düzenlenmiş olan bu eserde: 1-kaside,245 gazel,65 kıta yer almaktadır.Haleti'nin rübailerine yer verilmemiştir.

26- Kitabın adı : Dîvân-ı Kâmi vü Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymâniye
Kütüphane no : Hafid Ef. 357
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 190x125 (153x73) mm
Cilt : Sırtı meşin ebru
Varak : 40
Satır : 23
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı Avrupa
Baş : Ḳabża-i şemşīr-i kelām-ı ḳadīm .
Son : Alçağa meyl etme sen de devlet-i dünyā gibi .

Bu eserin $25^b$–$64^b$ yapraklarında Hâleti'nin 25 gazeli yer almaktadır.Başlıklar kırmızıdır.

27- Kitabın adı : Dîvân-ı-Hâleti-
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymâniye
Kütüphane no : Mihrişah-374
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 188x127 (135x70) mm
Cilt : Sırtı kırmızı meşin,ebru,zincirekli.
Varak : 50
Satır : 17
Yazı : Talik
Kâğıt : Kalınca-aharlı,filigranlı,krem
Baş : Andan gelür gelürse saña kuvvet ü nemā .
Son : Mest-i ᶜaşkuñ yoğ iken āslā haberi .

Bu eserde Hâleti'nin 177 gazeli alfabetik olarak yer almaktadır.

28- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti-
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Süleymâniye
Kütüphane no : Lala İsmail - 435
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 205x117 (150x68) mm
Cilt : Kahverengi meşin,şemseli,miklepli.
Varak : 165
Satır : 17
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Hamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : Eger seng-i cefā alsam kayırmaz tıfldur yārum .

Bu eserde: 1 tevhid,1 münacât,1 nat,1 miraciyye,2medhiye,18 kaside,2 mersiye, 524 gazel,87 kıta,5 müseddes,11 tarih,164 beyit yer almaktadır.

29- Kitabın adı : Dîvân-ı Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Topkapı
Kütüphane no : S.Hazine - 917
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 295x150 (205x82) mm
Cilt : Sırtı kahverengi,kapak siyah meşin,şemseli
Varak : 100
Satır : 29
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Hamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : Ārūs-ı bikr mażmun üstüne gevher nisār oldı .

Bu nüshada Hâleti'nin rübâilerine yer verilmemiştir.Eserde şairin "Sâkinâmesi" de bulunmaktadır.

30- Kitabın adı : Dîvân-ı Azmizâde Hâleti
Kayıtlı olduğu kütüphane : İst.Ünv.Eski Eserler Böl.
Kütüphane no : TY - 1795
İstinsah tarihi : -
Müstensihi : -
Kitap ölçüsü : 205x125 (143x62) mm -
Cilt : Kahverengi meşin,şemseli .
Varak : 152
Satır : 21
Yazı : Talik
Kâğıt : Aharlı
Baş : Hamd ana kim vücūd-ı insānı .
Son : Böyle eli ağzına uyar civān .

Bu nüshada Haleti'nin rübailerine yer verilmemiştir.Başlıklar kırmızıdır.

## NÜSHALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Azmi-zâde Mustafa Hâleti Efendi'nin,Türkiye kütüphanelerinde,şiirlerini içeren,kendi adıyla kayıtlı otuz eseri tespit ettik.Bu otuz eserin yedisinde şairin rubailerine yer verilmemiştir.Şairin Divanlarından on üçünde rubailerine yer verilmiştir.Yedi Divanında rubailerine yer verilmemiştir.İncelememizde şairin rubaili divanlarından sekizini dikkate aldık. Rubaili diğer beş divanı,farklı rubai içermediği için dikkate almadık. İncelememizde dikkate aldığımız Divan nüshaları şunlardır:

| RUMUZU | KAYITLI OLDUĞU KÜTÜPHANE ve | NUMARASI | RUBAİ SAYISI |
|---|---|---|---|
| $A_1$ | Süleymaniye,Ayasofya | 3910 | 592 |
| $A_2$ | " " | 4863/4 | 560 |
| AS | A.Ünv.Seyfeddin Özege | 7 | 173 |
| B | İst.Bayezıt- Veliyüddin | 2703 | 567 |
| F | Süleymaniye -Fatih | 3003 | 448 |
| $Ü_2$ | İst.Ünv.TY | 2876 | 568 |
| $Ü_7$ | " " " | 9785 | 5 |
| T | İst.Topkapı-S.Hazine | 1090 | 352 |

İncelememizde,tespit ettiğimiz on rubai divanının hepsini dikkate aldık.Hiçbir rubai divanı incelememiz dışında kalmadı.Çalışmamızın çatısını oluşturan Rubai Divanı nüshaları şunlardır:

| RUMUZU | KAYITLI OLDUĞU KÜTÜPHANE | NUMARASI | RUBAİ SAYISI |
|---|---|---|---|
| AE | Süleymaniye-Atf Ef. | 2100/1 | 541 |

| RUMUZU | KAYITLI OLDUĞU KÜTÜPHANE | NUMARASI | RUB.SAYISI | İST.T |
|---|---|---|---|---|
| N | İst.Nuruosmaniye | 4959 | 404 | 110[illegible] |
| H | Süleymaniye-Halet Ef. | 906 | [illegible]46 | – |
| EE | " Esat Ef. | 3479 | 12 | – |
| $U_1$ | İst.Ünv. TY | 2875 | 269 | – |
| $U_3$ | " " | 3072 | [illegible]57 | – |
| $U_4$ | " " | 3061 | 557 | – |
| $U_5$ | " " | 9688 | 551 | 10[illegible] |
| $U_6$ | " " | 2170 | 529 | – |
| SÖ | A.Ünv. Seyfeddin Özege | 18696 | 560 | – |

---

Bu nüshalardan sadece iki tanesinin istinsah tarihi bellidir.İçerdikleri rubailer bu iki nüshanın akraba olmadığını göstermektedir.$U_3$ ve $U_4$ nüshalarında rubailerin sayı ve sıralanışları birbirine çok benzemekte,ancak on beş rubai (44,87,88,158,167,194,218,226,230,315,407,426,510 nolu rub.) birinde olduğu halde diğerinde bulunmamaktadır.

Nüshalar arasında,rubai sayılarından başka önemli bir farklılık yoktur.Bu da hemen hepsinin,kaynakları bakımından birbiriyle ilişkili olduklarını göstermektedir.Fakat istinsah tarihleri ve müstensihleri bilinmediği için nüshalar arasındaki ilişkiler konusunda kesin yargılara varmak oldukça zor görünmektedir.

Bayezıt nüshası "B",belli olmayan müstensihinden kaynaklanan farklılıklar göstermektedir.Bu farklılıklar da çok kere yanlışlık,veya dikkatsizlikten doğan eksiklikler biçimindedir."F",,"H","N" nüshalarında,az da olsa "B" nüshasındakilere benzer yanlışlık,eksiklik veya dizelerin yerlerinin farklı olması biçiminde farklılıklar görülmektedir.

Nüshalar içinde,$N_2$,$A_1$,$A_2$,$N_4$,$N_5$,$N_6$ ve SÖ rubai sayısı ve düzeni bakımından birbirine çok benzemektedir.$A_1$ nüshası,592 rubaisiyle en çok rubai içeren nüshadır.Nüshaların,rubai sayısı yönünden $A_1$'e yakınlık dereceleri de şöyledir:"$N_2$" 568 rub."B" 567 rub."$A_2$" 560 rub."SÖ" 560 ru'."$N_4$" 557 rub."$N_5$" 551 rub."AE" 541 rub."$N_6$" 529 rub.'dir.

Edisyon kritikte kullandığımız nüshalardan,rubai sayısı az olanlar da şunlardır:"$N_7$" 5 rub. "EE" 19 rub. "AS" 173 rub.'dir.Bu nüshaların her üçü de divandır.Bu nüshaları düzenleyen müstensihler,Haleti'nin rubailerinden yaptıkları seçmelerle yetinmişlerdir.Rubai sayısı az olan bu nüshaları,farklı rubai içerdikleri için incelememizde dikkate aldık.Hiç şüphe yok ki inceleme metnimizin oluşmasında en büyük pay,rubai sayılarının çokluğu,yanlışlık ve eksikliklerinin azlığı ile "$N_2$" başta olmak üzere," "SÖ","$A_1$","$A_2$","$N_4$" nüshalarınındır.

Edisyon kritik yapılırken,birçok benzer çalışmada olduğu gibi,bir nüsha esas alınıp,diğer nüshalardaki değişiklikler farklılıklar olarak dipnotta gösterilmemiş,en doğru görünen biçim metne esas alınmış,diğer nüshalardaki değişiklikler de nüsha farklılıkları olarak gösterilmiştir.

Nüsha farkları belirtilirken rubai sıra numaralarından ayrı bir dipnot numarası vermeyi gerekli görmedik.Farkların belirtilişinde rubai sıra numaraları yanında,farkın olduğu dizeyi belirtmek için de:birinci dizeyi "a",ikinci dizeyi "b",üçüncü dizeyi "c",dördüncü dizeyi "d" harfleriyle belirttik.Rubai numarası,dize harfiyle birlikte,değişiklik görülen sözcük yazılarak ":" işareti koyuldu,bu sözcüğün değişik olduğu nüshanın rumuzu belirtildi,"-" işaretinden sonra da bu nüshadaki değişik biçim belirtildi. Eğer bütün dize farklıysa,metindeki dizenin yazılması gereksizgörülüp,sadece rubai numarası ve dize harfi belirtildi,farklılık görülen nüshanın

rumuzu belirtilerek,dizenin o nüshadaki değişik biçimi yazıldı.

Rubailermetni oluşturulurken,XVII.yüzyılın şiir dilindeki fonetik özellikler,Değerli Hocamız Prof.Dr.Haluk İpekten'in "Nâili-i Kadîm Dîvânı'nın Edisyon Kritiği" adlı eseri esas alınarak belirtilmeye çalışıldı.

Metinlerde,kelime başlarında ve kelime ortalarındaki "e"lerin Arap alfabesindeki "ى" (i) ile gösterilmesi (ider,itmek,gice vs.),o dönemin yazım özelliği olarak kabul edilerek,"e" olarak okundu,"e" ile gösterildi.

Birinci tekil kişi"iyelik ekleri "-um,-üm",birinci çoğul kişi iyelik ekleri "-umuz,-ümüz" ,ikinci tekil kişi iyelik ekleri "-uñ,-üñ",ikinci çoğul kişi iyelik ekleri "-uñuz,-üñüz",genetif (aitlik) eki "-uñ, -üñ",duyulan geçmiş zaman ekleri hep "-mış,-miş" biçimlerinde gösterilmiştir.

# RUBAİLERİN NÜSHALARA DAĞILIMI

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 1 | 1 | 2 | 61 | 2 | 102 | 219 | 7 | – | 3 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | – | 1 | 14 |
| 2 | 2 | 8 | 3 | 71 | 3 | 135 | 220 | 8 | – | 4 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | – | 2 | 16 |
| 3 | 3 | 6 | 4 | 97 | 4 | 224 | – | 5 | 3 | [illegible] | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | – | 3 | 17 |
| 4 | 5 | 8 | 6 | 6 | 222 | – | 11 | – | 6 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | 5 | – | 5 | – |
| 5 | 4 | 7 | 5 | – | 5 | [illegible] | – | 10 | – | 7 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | – | 4 | 15 |
| 6 | 6 | 9 | 7 | – | 7 | 167 | 221 | 12 | – | 8 | 6 | 6 | 6 | 6 | 6 | – | 6 | 18 |
| 7 | 9 | 16 | 10 | – | 10 | 170 | 224 | 19 | – | 11 | 8 | 9 | 9 | 9 | 9 | – | 9 | – |
| 8 | 12 | 12 | 13 | – | 13 | 172 | 226 | 21 | – | 13 | 12 | 12 | 12 | 13 | 12 | – | 13 | 9 |
| 9 | 13 | – | – | – | – | – | – | – | 15 | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 10 | 8 | 15 | 9 | – | 9 | 168 | 223 | 13 | – | 10 | 7 | 8 | 8 | 8 | 8 | – | 8 | 12 |
| 11 | 11 | 13 | 12 | – | 12 | 171 | 225 | 20 | – | 12 | 11 | 11 | 11 | 11 | 11 | – | 11 | – |
| 12 | 14 | 22 | 14 | – | 14 | 173 | 227 | 22 | – | 15 | 13 | 13 | 13 | 11 | 12 | – | 12 | – |
| 13 | 7 | 10 | 8 | – | 8 | 169 | 222 | 14 | – | 9 | 1o | 7 | 7 | 7 | 7 | – | 7 | – |
| 14 | 16 | – | 20 | – | 16 | 175 | 229 | 24 | – | 17 | 15 | 15 | 15 | – | 15 | – | 15 | – |
| 15 | 1o | 17 | 11 | 67 | 11 | 153 | – | 18 | – | 14 | 9 | 1o | 1o | 1o | 1o | – | 1o | 22 |
| 16 | 15 | – | 21 | – | 15 | 174 | 228 | 23 | – | 16 | 14 | 14 | 14 | 12 | 14 | – | 14 | – |
| 17 | 21 | 27 | 19 | – | 21 | 28 | 234 | – | – | 22 | 2o | 2o | 2o | – | 2o | – | 2o | – |
| 18 | 19 | 25 | 17 | 8 | 19 | – | 232 | 25 | – | 2o | 18 | 18 | 18 | 16 | 18 | – | 18 | 7 |
| 19 | 2o | 26 | 18 | [illegible] | 2o | 27 | 233 | 26 | – | 21 | 19 | 19 | 19 | 17 | 19 | – | 19 | – |
| 20 | 18 | 24 | 16 | 83 | 18 | 157 | 231 | 17 | – | 19 | 17 | 17 | 17 | 15 | 17 | – | 17 | 21 |
| 21 | 17 | 23 | 15 | 9o | 17 | 164 | 23o | 16 | – | 18 | 16 | 16 | 16 | – | 16 | – | 16 | 2o |
| 22 | – | – | – | 6kt | – | 79kt | – | – | – | – | – | – | 12kt | – | – | 4 | – | – |
| 23 | 23 | 3o | 22 | 94 | 22 | 177 | 226 | – | – | 24 | 23 | 22 | 22 | 19 | 22 | – | 22 | 27 |
| 24 | 25 | 31 | 24 | 115 | 24 | 262 | 237 | 3o | – | 25 | 24 | 23 | 23 | 2o | 24 | – | 23 | 28 |
| 25 | 26 | 32 | 25 | – | 25 | 213 | – | 37 | – | 25 | 25 | 24 | 24 | 21 | 24 | – | 24 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 26 | 24 | – | – | – | – | 312 | – | 36 | – | 34 | 22 | – | – | – | – | – | – | – |
| 27 | 31 | 38 | 3o | – | 3o | 316 | 242 | 32 | – | 29 | 30 | 29 | 29 | 26 | 29 | – | 29 | 3o |
| 28 | 3o | 37 | 29 | – | 29 | 317 | 241 | 33 | – | 28 | 29 | 28 | 28 | 25 | 28 | – | 28 | 31 |
| 29 | 32 | 39 | 31 | 31 | 31 | 318 | 243 | – | – | 3o | 31 | 3o | 3o | 27 | 3o | – | 3o | – |
| 30 | 34 | 41 | 33 | – | 33 | 6o | 245 | 28 | – | 32 | 33 | 32 | 32 | 29 | 32 | – | 32 | 26 |
| 31 | 33 | 4o | 32 | 39 | 32 | 57 | 244 | 35 | – | 31 | 32 | 31 | 31 | 28 | 31 | – | 31 | 4 |
| 32 | 22 | 29 | 22 | – | 22 | 37 | 235 | 27 | – | 22 | 21 | 21 | 21 | 18 | 21 | – | 21 | 23 |
| 33 | 35 | 42 | 34 | – | 34 | 32 | 246 | 34 | – | 233 | 34 | 33 | 33 | 3o | 33 | – | 33 | 25 |
| 34 | 28 | 35 | 27 | – | 27 | 315 | 239 | 30 | – | 27 | 27 | 26 | 26 | 23 | 26 | – | 26 | 8 |
| 35 | 27 | 34 | 26 | – | 26 | 46 314 | 238 | 29 | – | 26 | 26 | 25 | 25 | 22 | 26 | – | 25 | 24 |
| 36 | 29 | 36 | 28 | 152 | 28 | 3o8 | 24o | 31 | – | 36 | 28 | 27 | 27 | 24 | 27 | – | 27 | 29 |
| 37 | 46 | 43 | 35 | – | 36 | 62 | 248 | 39 | – | 37 | 35 | 34 | 34 | 33 | 34 | – | 34 | – |
| 38 | 37 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 39 | 38 | 44 | 36 | – | 37 | 63 | 249 | 4o | – | 38 | 36 | 35 | 35 | 31 | 35 | – | 35 | – |
| 40 | 39 | 45 | 37 | – | 38 | 64 | 25o | 41 | – | 39 | 37 | 36 | 36 | – | – | – | 36 | – |
| 41 | 42 | 48 | 4o | – | 42 | 8 | 252 | 42 | – | 42 | 4o | 39 | 39 | 35 | 38 | – | 39 | 32 |
| 42 | 44 | 5o | 42 | 132 | 44 | 350 | 254 | 52 | – | 43 | 42 | 41 | 41 | 37 | – | – | 41 | 44 |
| 43 | 4o | 46 | 38 | 135 | 4o 65 | 201 | 251 | 47 | – | 4o | 38 | 37 | 37 | 32 | 36 | – | 37 | 37 |
| 44 | 41 | 47 | 39 | 112 | 41 | 301 | 252 | 48 | – | 41 | 39 | 38 | 38 | 34 | 37 | – | 38 | 32 |
| 45 | 43 | 49 | 41 | – | 43 | 9 | 255 | 43 | – | 44 | 41 | 4o | – | 36 | – | – | 4o | 33 |
| 46 | 66 | 62 | 61 | – | 61 | – | – | – | – | 45 | 62 | 6o | 6o | 56 | – | – | 61 | – |
| 47 | 61 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 48 | 63 | 66 | 53 | 156 | 63 | 351 | – | 51 | – | – | 59 | 53 | 58 | 54 | – | – | 59 | 43 |
| 49 | 62 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 50 | 65 | 67 | 52 | – | 64 | – | – | – | – | – | 6o | 59 | 59 | 55 | – | – | 6o | 46 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 51 | – | – | – | – | – | – | – | 32 | – | – | 61 | – | – | – | – | – | – | – |
| 52 | 60 | 68 | 57 | – | 62 | 236 | 266 | 46 | – | – | 58 | 57 | 57 | 52 | – | – | 58 | 36 |
| 53 | 47 | 53 | 45 | 161 | 48 | 292 | – | 49 | – | – | 45 | 44 | 45 | 40 | – | – | 44 | 32 |
| 54 | 53 | 59 | 51 | – | 49 | 239 | 261 | 79 | – | 50 | 51 | 50 | 50 | 44 | 49 | – | 50 | – |
| 55 | 49 | 55 | 47 | – | 53 | 234 | 260 | – | – | 49 | 47 | 46 | 46 | 42 | 45 | – | 46 | – |
| 56 | 52 | 52 | 50 | – | 50 | 57 | – | 61 | – | – | 50 | 49 | 49 | 47 | 48 | – | 49 | – |
| 57 | 48 | 54 | 46 | – | 47 | 420 | 258 | 54 | – | 47 | 46 | 45 | 45 | 41 | 44 | – | 45 | 47 |
| 58 | 50 | 56 | 48 | – | 52 | 235 | – | 59 | – | – | 48 | 47 | 47 | 43 | 46 | – | 47 | 42 |
| 59 | 51 | 57 | 49 | – | 51 | – | – | 60 | – | – | 49 | 48 | 48 | 46 | 47 | – | 48 | – |
| 60 | 45 | 51 | 43 | 137 | 45 | 283 | 257 | 58 | – | 46 | 43 | 42 | 42 | 38 | – | – | 42 | 10 |
| 61 | 46 | 52 | 44 | 112 | 46 | 225 | 259 | 57 | – | 48 | 44 | 43 | 49 | 39 | – | – | 43 | 11 |
| 62 | 55 | 61 | 53 | – | 55 | 227 | 262 | 45 | – | 51 | 52 | 53 | 52 | 49 | 51 | – | 52 | 35 |
| 63 | 54 | 60 | 52 | 14 | 54 | 20 | – | 44 | – | – | 52 | 51 | 51 | 48 | 50 | – | 51 | 34 |
| 64 | 59 | 63 | 60 | – | 60 | – | 265 | 81 | – | – | 57 | 56 | 56 | – | – | – | 57 | – |
| 65 | 57 | 63 | 55 | – | 58 | 427 | – | 55 | – | – | 55 | 54 | 54 | 51 | 53 | – | 54 | 43 |
| 66 | 58 | 64 | 56 | – | 59 | – | 264 | 80 | – | 53 | 56 | 55 | 55 | 52 | 54 | – | 56 | 41 |
| 67 | 56 | 62 | – | – | 57 | 387 | 263 | 53 | – | 52 | 54 | 53 | 53 | 50 | 52 | – | 53 | 45 |
| 68 | – | – | – | – | 56 | 408 | – | 56 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 49 |
| 69 | 80 | 81 | 73 | 165 | 79 | 296 | 193 | 63 | – | 69 | 75 | 73 | 73 | 72 | 60 | – | 74 | 66 |
| 70 | 84 | 82 | 81 | – | 94 | 212 | – | 67 | – | – | 77 | 75 | 75 | – | 62 | – | 76 | – |
| 71 | 87 | 91 | 83 | – | 97 | 213 | – | 70 | – | – | 82 | 80 | 80 | – | 67 | – | 81 | – |
| 72 | 76 | 78 | 72 | 11 | 76 | 6 | 196 | 87 | – | 67 | 72 | 70 | 70 | 66 | 57 | – | 71 | 53 |
| 73 | 83 | 90 | 82 | – | 93 | 210 | 202 | 68 | – | 73 | 79 | 77 | 77 | – – | 64 | – | 78 | – |
| 74 | – | – | – | – | 77 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 75 | 82 | 83 | 75 | – | 86 | 270 | 222 | 76 | – | 71 | 78 | 76 | 76 | 74 | 63 | – | 77 | 72 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 76 | 88 | 92 | 84 | – | 93 | 214 | 204 | 71 | – | 75 | 83 | 81 | [illegible] | 67 | – | – | 83 | – |
| 77 | 79 | 80 | 72 | – | 84 | 243 | 201 | 66 | – | 72 | 74 | 72 | 72 | 71 | 59 | – | 73 | 58 |
| 78 | 85 | 84 | 76 | – | 95 | 307 | – | 97 | – | – | 80 | 78 | 78 | 79 | 65 | – | 79 | 76 |
| 79 | 78 | 79 | 71 | – | 12 | 133 | 197 | 85 | – | 68 | 73 | 71 | 71 | 70 | 58 | – | 72 | 51 |
| 80 | 86 | 85 | 77 | – | 96 | – | 203 | 69 | – | 74 | 81 | 79 | 79 | 80 | 66 | – | 80 | – |
| 81 | 81 | 82 | 74 | 15 | 85 | 242<br>297 | 199 | 73 | – | 70 | 76 | 74 | 74 | 73 | 61 | – | 75 | 67 |
| 82 | 77 | – | – | – | – | – | – | 65 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 83 | 71 | 73 | 65 | – | 71 | 241 | 271 | 64 | – | 63 | 67 | 65 | 65 | 61 | 40 | – | 66 | – |
| 84 | 75 | 77 | 69 | – | 75 | 15 | 270 | 105 | – | 64 | 71 | 69 | 69 | 65 | 56 | – | 70 | 62 |
| 85 | 107 | 112 | 99 | – | 106 | – | 215 | – | – | 86 | 101 | 99 | 99 | 100 | 84 | – | 160 | – |
| 86 | 109 | 118 | 100 | – | 118 | 329 | 216 | 101 | – | 87 | 100 | 100 | 100 | 101 | 85 | – | 161 | 81 |
| 87 | – | – | – | Kt<br>7 | 78 | – | – | – | – | – | – | – | kt<br>29 | 97 | – | 1 | – | – |
| 88 | 118 | 130 | 109 | – | 124 | 306 | 141 | 78 | – | 94 | 112 | 112 | – | 112 | 95 | – | – | 74 |
| 89 | 117 | 132 | 111 | – | 111 | 219 | 142 | – | – | 95 | 113 | 111 | – | 113 | 96 | – | – | 77 |
| 90 | 121 | 142 | 115 | – | 113 | – | 139 | – | – | 92 | 115 | 113 | – | 117 | 98 | – | – | – |
| 91 | 70 | 72 | 64 | – | 70 | 404 | 269 | 96 | – | 62 | 66 | 64 | 64 | 60 | 39 | – | 65 | 75 |
| 92 | 67 | 70 | 62 | 109 | 67 | 179<br>240 | 267 | 83 | – | 60 | 63 | 61 | 61 | 57 | – | – | 62 | 50 |
| 93 | 120 | 141 | 113 | – | 112 | 332 | 143 | 104 | – | 96 | 114 | 112 | – | 114 | 97 | – | – | – |
| 94 | 68 | 71 | 63 | – | 68 | 199 | 268 | 95 | – | – | 61 | 62 | 62 | 58 | – | – | 63 | 64 |
| 95 | 116 | 130 | 107 | – | 122 | – | – | – | – | – | 110 | 108 | – | 110 | 93 | – | – | – |
| 96 | 102 | 111 | 98 | – | 117 | – | – | – | – | 101 | 97 | 95 | 95 | 68 | 81 | – | 156 | – |
| 97 | 104 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 98 | 105 | 108 | 95 | 53 | 104 | 119 | 214 | 91 | – | – | 99 | 97 | 97 | 98 | 82 | – | 159 | 62 |
| 99 | 103 | 102 | 94 | – | 102 | 2 | 213 | 86 | – | 84 | 98 | 96 | 96 | [illegible] | 80 | – | 157 | 52 |
| 100 | 106 | 109 | 96 | – | 105 | – | – | – | – | – | 100 | 98 | 98 | 99 | 83 | – | 159 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 101 | 73 | 75 | 67 | – | 73 | 330 | 194 | 102 | – | 65 | 69 | 67 | 67 | 63 | 42 | – | 68 | 82 |
| 102 | 117 | 131 | 108 | 155 | 123 | 188<br>311 | 140 | 74 | – | 93 | 111 | 109 | 109 | 111 | 94 | – | – | 70 |
| 103 | 74 | 76 | 68 | – | 74 | 331 | 195 | 103 | – | – | 70 | 68 | 68 | 64 | 55 | – | 69 | – |
| 104 | 72 | 74 | 66 | – | 72 | 320 | - | 100 | – | – | 68 | 66 | 66 | 62 | 41 | – | 67 | 80 |
| 105 | 96 | 97 | 89 | – | 91 | – | 210 | – | – | 81 | 91 | 89 | 89 | 89 | 75 | – | 150 | – |
| 106 | 98 | 99 | 91 | – | 92 | – | – | – | – | 98 | 93 | 91 | 91 | 93 | 77 | – | 152 | – |
| 107 | 95 | 96 | 88 | – | 101 | 337 | 205 | 99 | – | 76 | 90 | 88 | 88 | 88 | 74 | .– | 149 | 79 |
| 108 | 94 | 95 | 87 | – | 90 | 217 | 209 | 72 | – | 80 | 89 | 87 | 87 | 87 | 73 | – | 148 | – |
| 109 | 97 | 98 | 90 | – | 100 | 190 | 212 | – | – | 83 | 92 | 90 | 90 | 92 | 76 | – | 151 | 69 |
| 110 | 93 | 94 | 86 | 80 | 100 | 187<br>219 | – | 69 | – | – | 88 | 86 | 86 | 86 | 72 | – | 147 | 65 |
| 111 | – | – | 110 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 112 | 114 | 140 | 112 | – | 121 | – | 138 | – | – | 91 | 107 | 105 | 107 | 69 | 91 | – | – | – |
| 113 | 115 | 129 | 106 | – | 110 | – | – | – | – | – | 109 | 107 | 106 | 109 | 92 | – | – | – |
| 114 | 113 | 128 | 105 | – | 109 | 191 | – | – | – | – | 108 | 106 | 105 | 103 | 90 | – | – | 60 |
| 115 | 110 | 120 | 102 | 43 | | 107 | 89 | – | 90 | – | 104 | 102 | 102 | 105 | 87 | – | 163 | 61 |
| 116 | 111 | 121 | 103 | – | 108 | 190 | 136 | – | – | 89 | 105 | 103 | 103 | 106 | 88 | – | 164 | 59 |
| 117 | 112 | 122 | 104 | – | 120 | – | 137 | – | – | – | 106 | 104 | 104 | 107 | 89 | – | 165 | – |
| 118 | 109 | 119 | 101 | – | 119 | 183 | – | 88 | – | 88 | 103 | 101 | 101 | 102 | 86 | – | 162 | – |
| 119 | 91 | 88 | 80 | – | 99 | 184 | 211 | 93 | – | 92 | 86 | 84 | 84 | 83 | 70 | – | 85 | 55 |
| 120 | – | 93 | 85 | – | 89 | 186<br>215<br>69 | 208 | 94 | – | 79 | 87 | 85 | 85 | 85 | 71 | – | 146 | 56 |
| 121 | 89 | 86 | 78 | 34 | 87 | 185 | 207 | 89 | – | 78 | 84 | 82 | 82 | 81 | 68 | – | 82 | 57 |
| 122 | 90 | 87 | 79 | 70 | 88 | 156 | 206 | 92 | – | 77 | 85 | 83 | 83 | 82 | 69 | – | 84 | 63 |
| 123 | 69 | – | – | – | 69 | 357 | – | 84<br>75 | – | – | 65 | 63 | 63 | 59 | – | – | 64 | 71 |
| 124 | 101 | 110 | 97 | – | 116 | – | – | – | – | 100 | 96 | 94 | 94 | 95 | – | – | 155 | – |
| 125 | 99 | 102 | 92 | – | 114 | 385 | – | 77 | – | 99 | 94 | 92 | 92 | 94 | 78 | – | 153 | 73 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 126 | 100 | 101 | 93 | – | 115 | 326 | – | 98 | – | 66 | 95 | 93 | 93 | 95 | 79 | – | 154 | 78 |
| 127 | 127 | 149 | 120 | – | 152 | 422 | 155 | 199 | – | 119 | 121 | 119 | 119 | 125 | 103 | – | 99 | 133 |
| 128 | 139 | 175 | 135 | – | 199 | – | – | 113 | – | 194 | 133 | 131 | 131 | 133 | 113 | – | 109 | – |
| 129 | 126 | 143 | 119 | – | 151 | 441 | 146 | 225 | – | 110 | 120 | 118 | 118 | 121 | – | – | 89 | 152 |
| 130 | 133 | 162 | 123 | – | 197 | – | – | 204 | – | 191 | 127 | 125 | 125 | 134 | 109 | – | 96 | – |
| 131 | 13[illegible] | 116 | 130 | – | 217 | 443 | – | 117 | – | 193 | 132 | 130 | 130 | 142 | 113 | – | 101 | – |
| 132 | 12[illegible] | 151 | 121 | – | 199 | 124 | – | 202 | – | 190 | 122 | 120 | 120 | 126 | 104 | – | 91 | 137 |
| 133 | 124 | 146 | 117 | 106 | 133 | 231 | – | 183 | – | 189 | 118 | 116 | 116 | 120 | 101 | – | 87 | 118 |
| 134 | 137 | 174 | 134 | – | 211 | – | – | 116 | – | 192 | 131 | 129 | 129 | 133 | 117 | – | 100 | – |
| 135 | 130 | 153 | 123 | – | 193 | 127 | 140 | 205 | – | 112 | 124 | 122 | 122 | 128 | 106 | – | 93 | 141 |
| 136 | 125 | 147 | 113 | 134 | 164 | – | 154 | 187 | – | – | 119 | 117 | 117 | 121 | 102 | – | 88 | 120 |
| 137 | 129 | 152 | 122 | – | 191 | 125 | 147 | 203 | – | 111 | 123 | 121 | 121 | 127 | 105 | – | 92 | – |
| 138 | 134 | 163 | 127 | – | 196 | 442 | 150 | 124 | – | 114 | 128 | 126 | 126 | 135 | 110 | – | 97 | – |
| 139 | 123 | 145 | 116 | 111 | 137 | 182 | 144 | 181 | – | – | 117 | 115 | 115 | 119 | 100 | – | 86 | 113 |
| 140 | 122 | 143 | 115 | – | 136 | 440 | – | 126 | – | 188 | 116 | 114 | 114 | 118 | 99 | – | – | – |
| 141 | 135 | 164 | 128 | – | 209 | – | 151 | 125 | – | 115 | 129 | 127 | 127 | 135 | 111 | – | 98 | – |
| 142 | 132 | 155 | 125 | – | 194 | – | 149 | 128 | – | 113 | 126 | 124 | 124 | 133 | 108 | – | 95 | – |
| 143 | 136 | 165 | 129 | – | 210 | 142 | 145 | 212 | – | 169 | 130 | 128 | 128 | 141 | 112 | – | 99 | 149 |
| 144 | 131 | 154 | 124 | – | 193 | 131 | 156 | 127<br>209 | – | 120 | 125 | 123 | 123 | 132 | 107 | – | 94 | 145 |
| 145 | 164 | 207 | 152 | – | 239 | 144 | – | 214 | – | 204 | 159 | 156 | 156 | 163 | 139 | – | 127 | 153 |
| 146 | 163 | 206 | – | – | 253 | 126 | 167 | 204 | – | 131 | 157 | 155 | 155 | 167 | – | – | 126 | 140 |
| 147 | 184 | 226 | 171 | 49 | 249 | 33 | – | 115 | – | 215 | 178 | 176 | 176 | – | 157 | – | – | 94 |
| 148 | 185 | 232 | 177 | – | 219 | 111 | 130 | – | – | 144<br>213 | 179 | 177 | 177 | 140<br>175 | 158 | – | – | – |
| 149 | 186 | 227 | 173 | 62 | 220 | 103 | 183 | 131 | – | 147 | 180 | 178 | 178 | – | 159 | – | – | 100 |
| 150 | 187 | 230 | 175 | – | 221 | 107 | 184 | – | – | 149 | 181 | 179 | 179 | – | 160 | – | – | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 126 | 100 | 101 | 93 | – | 115 | 326 | – | 98 | – | 66 | 95 | 93 | 93 | 95 | 79 | – | 154 | 78 |
| 127 | 127 | 149 | 120 | – | 152 | 422 | 155 | 199 | – | 119 | 121 | 119 | 119 | 125 | 103 | – | 90 | 133 |
| 128 | 139 | 175 | 135 | – | 199 | – | – | 118 | – | 194 | 133 | 131 | 131 | 123 | 118 | – | 102 | – |
| 129 | 126 | 148 | 119 | – | 151 | 441 | 146 | 225 | – | 110 | 120 | 118 | 118 | 121 | – | – | 89 | 152 |
| 130 | 133 | 162 | 126 | – | 195 | – | – | 224 | – | 191 | 127 | 125 | 125 | 134 | 109 | – | 96 | – |
| 131 | 138 | 116 | 130 | – | 212 | 443 | – | 117 | – | 193 | 132 | 130 | 130 | 142 | 113 | – | 101 | – |
| 132 | 128 | 151 | 121 | – | 189 | 124 | – | 202 | – | 190 | 122 | 120 | 120 | 126 | 104 | – | 91 | 137 |
| 133 | 124 | 146 | 117 | 106 | 139 | 231 | – | 183 | – | 189 | 118 | 116 | 116 | 120 | 101 | – | 87 | 116 |
| 134 | 137 | 174 | 134 | – | 211 | – | – | 116 | – | 192 | 131 | 129 | 129 | 122 | 117 | – | 100 | – |
| 135 | 130 | 153 | 123 | – | 192 | 127 | 148 | 205 | – | 112 | 124 | 122 | 122 | 128 | 106 | – | 93 | 141 |
| 136 | 125 | 147 | 118 | 134 | 164 | – | 154 | 187 | – | – | 119 | 117 | 117 | 121 | 102 | – | 88 | 120 |
| 137 | 129 | 152 | 122 | – | 191 | 125 | 147 | 203 | – | 111 | 123 | 121 | 121 | 127 | 105 | – | 92 | – |
| 138 | 134 | 163 | 127 | – | 196 | 442 | 150 | 124 | – | 114 | 128 | 126 | 126 | 135 | 110 | – | 97 | – |
| 139 | 123 | 145 | 116 | 111 | 137 | 182 | 144 | 180 | – | – | 117 | 115 | 115 | 119 | 100 | – | 86 | 113 |
| 140 | 122 | 143 | 115 | – | 136 | 440 | – | 126 | – | 188 | 116 | 114 | 114 | 118 | 99 | – | – | – |
| 141 | 135 | 164 | 128 | – | 209 | – | 151 | 125 | – | 115 | 129 | 127 | 127 | 135 | 111 | – | 98 | – |
| 142 | 132 | 155 | 125 | – | 194 | – | 149 | 128 | – | 113 | 126 | 124 | 124 | 133 | 108 | – | 95 | – |
| 143 | 136 | 165 | 129 | – | 210 | 142 | 145 | 212<br>127 | – | 169 | 130 | 128 | 128 | 141 | 112 | – | 99 | 149 |
| 144 | 131 | 154 | 124 | – | 193 | 131 | 156 | 209 | – | 120 | 125 | 123 | 123 | 132 | 107 | – | 94 | 145 |
| 145 | 164 | 207 | 152 | – | 239 | 144 | – | 214 | – | 204 | 158 | 156 | 156 | 168 | 139 | – | 127 | 153 |
| 146 | 163 | 206 | – | – | 253 | 126 | 167 | 204 | – | 131 | 157 | 155 | 155 | 167 | – | – | 126 | 140 |
| 147 | 184 | 226 | 171 | 49 | 249 | 83 | – | 115 | – | 215<br>144 | 178 | 176 | 176 | –<br>140 | 157 | – | – | 94 |
| 148 | 185 | 232 | 177 | – | 219 | 111 | 180 | – | – | 213 | 179 | 177 | 177 | 175 | 158 | – | – | – |
| 149 | 186 | 227 | 172 | 62 | 220 | 103 | 183 | 131 | – | 147 | 180 | 178 | 178 | – | 159 | – | – | 100 |
| 150 | 187 | 230 | 175 | – | 221 | 107 | 184 | – | – | 148 | 181 | 179 | 179 | – | 160 | – | – | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 176 | 170 | 209 | 154 | 87 | 255 | 196 | 172 | 142 | – | 136 | 164 | 162 | 162 | 172 | 143 | – | 133 | 107 |
| 177 | 171 | 210 | 155 | – | 256 | 130 | – | 208 | – | – | 165 | 163 | 163 | 173 | 146 | – | 134 | 144 |
| 178 | – | – | – | – | 158 | 132 | 123 | 210 | – | – | – | – | – | 238 | 214 | – | – | 146 |
| 179 | 251 | 286 | 229 | – | 159 | – | 125 | 170 | – | 242 | 243 | 237 | 240 | 239 | 215 | – | 222 | 104 |
| 180 | 219 | 259 | – | 117 | 176 | 264 | – | 186 | – | 171 | 212 | 208 | 208 | 210 | 186 | – | 191 | 119 |
| 181 | 218 | 258 | 203 | 123 | 175 | 248 | 107 | 185 | – | 270 | 211 | 207 | 209 | 209 | 187 | – | 190 | 118 |
| 182 | 220 | 260 | 204 | – | 177 | – | – | 190 | – | 172 | 213 | 209 | 211 | 212 | 188 | – | 192 | 105 |
| 183 | 221 | – | – | – | 203 | – | – | 191 | – | 173<br>227 | 214 | 210 | 212 | 170 | 189 | – | 193 | – |
| 184 | 228 | – | – | – | – | 94 | 195 | – | – | 211 | 221 | – | 219 | 218 | – | – | 200 | – |
| 185 | 227 | 266 | 210 | – | 203 | – | – | 194 | – | 230 | 220 | 216 | 218 | – | – | – | 199 | – |
| 186 | 229 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 187 | 210 | 251 | 196 | – | 180 | 90 | – | 165 | – | 164<br>220 | 203 | 200 | 201 | 211 | 179 | – | 180 | – |
| 188 | 211 | 254 | 199 | – | 183 | – | – | 166 | – | 165<br>221 | 204 | 201 | 202 | 151 | 180 | – | 183 | – |
| 189 | 213 | 255 | 200 | – | 185 | – | – | 168 | – | 160<br>222 | 206 | 203 | 204 | 160<br>207 | 181 | – | 185 | – |
| 190 | 212 | 252 | 197 | – | 184 | 91 | 193 | 167 | – | 163 | 205 | 207 | 203 | 205 | 183 | – | 184 | 88 |
| 191 | 215 | 256 | 201 | – | 187 | – | – | – | – | 167 | 206 | 205 | 206 | 163 | 180 | – | 187 | – |
| 192 | 214 | 253 | 198 | – | 186 | 200 | – | – | – | 168<br>223 | 207 | 204 | 205 | 206 | 184 | – | 186 | – |
| 193 | 216 | – | – | – | – | 92 | 108 | 189 | – | 169<br>224 | 209 | – | 207 | – | – | – | 188 | – |
| 194 | 242 | 277 | 221 | 18 | 130 | 38 | 118 | 110 | – | 236 | 234 | 228 | 231 | 230 | 206 | – | 210 | – |
| 195 | 173 | 220 | 165 | – | 24 | – | 171 | 157 | – | 135 | 167 | 165 | 161 | 182 | – | – | 136 | – |
| 196 | 200 | 250 | 195 | – | 167 | 149 | 188 | 219 | – | 152 | 193 | 190 | 191 | 204 | 173 | – | 172 | 90 |
| 197 | 201 | 248 | 193 | – | 168 | – | 192 | 163 | – | – | 194 | 191 | 192 | 202 | 176 | – | 173 | – |
| 198 | 202 | 249 | 194 | – | 169 | 240 | 189 | 216 | – | 153 | 195 | 192 | 193 | 203 | 177 | – | 174 | 155 |
| 199 | 203 | 245 | 190 | – | 166 | 203 | – | – | – | 157 | 196 | 193 | 194 | – | – | – | 175 | – |
| 200 | 204 | 246 | 191 | 110 | 155 | 181 | – | 162 | – | 150 | 197 | 194 | 195 | 200 | 174 | – | 176 | 112 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 201 | 205 | 244 | 169 | 84 | 170 | 193 | 190 | 140 | – | 154 | 198 | 195 | 196 | 199 | 17[illegible] | – | 177 | 1[illegible] |
| 202 | 207 | 247 | 192 | 15[illegible] | 72 | 187 | 191 | 176 | – | 155 | 200 | 197 | 198 | 201 | 175 | – | 179 | 195 |
| 203 | 209 | 242 | 187 | – | 174 | – | – | 164 | – | 162 | 202 | 199 | 200 | 155 | 171 | – | 181 | – |
| 204 | 208 | 238 | 183 | 7 | 173 | 25 | – | 111 | – | 161 | 201 | 198 | 199 | 196 | 170 | – | 180 | – |
| 205 | – | – | – | 3 | – | 4 | – | – | – | 159 | – | – | – | 195 | – | – | – | – |
| 206 | 206 | 243 | 188 | – | 171 | 202 | – | 136 | – | – | 199 | 196 | 197 | 198 | 172 | – | 178 | 89 |
| 207 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 156 | – | – | – | – | – | – | – | 99 |
| 208 | 174 | 221 | 166 | – | 257 | 145 | – | 215 | – | 207 | 168 | 166 | 183 | 151 | – | – | 137 | 154 |
| 209 | 175 | 222 | 167 | – | 258 | 106 | 177 | 222 | – | [illegible] | 169 | 167 | 167 | 184 | 152 | – | 138 | 85 |
| 210 | 176 | 223 | 168 | – | [illegible] | 143 | 176 | 218 | – | 1[illegible]0 | 170 | 168 | 168 | 185 | 153 | – | 1[illegible] | 1[illegible]1 |
| 211 | 144 | 177 | 137 | 29 | 225 | 59 | 157 | 108 | – | 121 | 138 | 136 | 136 | 149 | [illegible] | – | 107 | [illegible] |
| 212 | 179 | 218 | 168 | 101 | [illegible] | 246 | – | 184 | – | 210 | 173 | 171 | 171 | 1[illegible] | 1[illegible] | – | 1[illegible] | 117 |
| 213 | 180 | 219 | 164 | – | 125 | 204 | – | 172 | – | 211 | 174 | 172 | 172 | 181 | 150 | – | 142 | 1[illegible] |
| 214 | 177 | 216 | 161 | – | 233 | – | – | 143 | – | 208 | 171 | 169 | 169 | 177 | 146 | – | 140 | – |
| 215 | 178 | 217 | 162 | – | 234 | – | – | 137 | – | 209 | 172 | 170 | 170 | 178 | 147 | – | 141 | [illegible] |
| 216 | 144 | 279 | 229 | 64 | 13[illegible] | 118 | 173 | 133 | – | 142 | 236 | – | – | 2[illegible] | 208 | – | [illegible]15 | – |
| 217 | 146 | 179 | 139 | – | 227 | – | – | 109 | – | 195 | 149 | 138 | 138 | – | 1[illegible] | – | 109 | – |
| 218 | 145 | 178 | 138 | – | 226 | 444 | 178 | 119 | – | 1[illegible] | 1[illegible] | 137 | 137 | – | 201 | – | 1ö8 | – |
| 219 | 183 | [illegible] | 170 | 146 | 240 | [illegible] | – | 174 | – | 214 | 177 | 175 | 175 | – | 156 | – | – | 1[illegible]4 |
| 220 | 190 | 227 | 180 | – | 191 | – | 187 | – | – | 151 | 19[illegible] | 1[illegible] | 190 | 12[illegible] | 169 | – | 171 | – |
| 221 | 197 | 241 | 136 | – | 179 | – | – | 149 | – | 219 | 190 | 187 | 1[illegible] | 1[illegible] | – | – | 169 | – |
| 222 | 19[illegible] | [illegible] | 181 | 9 | 100 | 29 | 180 | 106 | – | 150 | 191 | 1[illegible] | 1[illegible] | 104 | 16[illegible] | – | 17[illegible] | – |
| 223 | 247 | 28[illegible] | 235 | 101 | 133 | 23[illegible] | 121 | 181 | – | 230 | 209 | 23[illegible] | 236 | 201 | 211 | – | 216 | 114 |
| 224 | 254 | 289 | 232 | – | 132 | 299 | – | 221 | 9 | 23[illegible] | 246 | 240 | 243 | 247 | 218 | – | 225 | 98 |
| 225 | [illegible] | 268 | 212 | – | 142 | 204 | 112 | 196 | – | 177 | 224 | 219 | [illegible] | [illegible] | 197 | – | 200 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 226 | 230 | 266 | 211 | 74 | 141 | 133 | 113 | 133 | – | 178 | 223 | – | 220 | 219 | 195 | – | 201 | – |
| 227 | 235 | 271 | 215 | – | 148 | 368 | – | 178 | – | 187 | 228 | 222 | 224 | 224 | 200 | – | 206 | – |
| 228 | 239 | 274 | 218 | – | 143 | 139 | – | 207 | – | 182 | 231 | 225 | 228 | 227 | 203 | – | 209 | 143 |
| 229 | – | – | – | – | 140 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 230 | 240 | – | – | – | – | 96 | – | 169 | – | 184 | 225 | – | 225 | – | – | – | 211 | – |
| 231 | 231 | 267 | – | 85 | 198 | 194 | – | 141 | – | – | 222 | 218 | 221 | 220 | 196 | – | 202 | 106 |
| 232 | 237 | 273 | 217 | – | 150 | 206 | – | 197 | – | 186 | 230 | 224 | 227 | 226 | 202 | – | 208 | 130 |
| 233 | 236 | 272 | 216 | – | 149 | 205 | 114 | 179 | – | 179 | 229 | 223 | 226 | 225 | 201 | – | 207 | 129 |
| 234 | 239 | 275 | 219 | – | 144 | 141 | 117 | 211 | – | 185 | 232 | 226 | 229 | 228 | 204 | – | 210 | 143 |
| 235 | 234 | 270 | 214 | 163 | 147 | 204 | 115 | 175 | – | 180 | 227 | 221 | – | 223 | 199 | – | 205 | [illegible] |
| 236 | 233 | 269 | 213 | 25 | 145 | 222 | 116 | 160 | – | 181 | 226 | 220 | 223 | 221 | 198 | – | 204 | 110 |
| 237 | 147 | 180 | 140 | – | 213 | 445 | – | 191 | – | 197 | 141 | 139 | 139 | – | 123 | – | 110 | – |
| 238 | 222 | 261 | 205 | – | 234 | 90 | – | 190 | – | 174 | 215 | 211 | 213 | 212 | 190 | – | 194 | – |
| 239 | 223 | 262 | 206 | – | – | 128 | 110 | – 177 | 7 | 175 | 216 | 212 | 214 | 214 | 191 | – | 195 | 142 |
| 240 | 248 | 283 | 226 | 154 | 157 | 310 | 122 | 206 | – | 230 | 240 | 234 | 237 | 236 | 212 | – | 219 | 127 |
| 241 | 258 | 290 | 233 | – | 146 | – | – | 171 | – | – | 247 | 241 | 244 | 242 | 219 | – | 226 | – |
| 242 | 253 | 288 | 231 | – | 161 | – | 126 | 223 | – | 243 | 245 | 239 | 242 | 241 | 217 | – | 224 | 36 |
| 243 | 182 | 221 | 176 | – | 247 | – | 179 | 144 | – | 143 | 176 | 174 | 174 | 169 | 155 | – | 145 | – |
| 244 | 181 | 224 | 169 | 129 | 246 | 320 | – | – | – | 212 | 175 | 173 | 173 | – | 154 | – | 144 | [illegible] |
| 245 | 245 | 280 | 224 | 31 | 133 | 220 | – | 150 | – | 203 | 237 | 231 | 234 | 233 | 209 | – | 216 | 129 |
| 246 | 143 | 170 | 130 | – | 224 | – | – | – | – | 195 | 137 | 135 | 135 | – | 119 | – | 106 | – |
| 247 | 154 | 197 | 147 | – | 231 | – | 169 | 123 | – | 126 | 148 | 146 | 146 | 159 | 130 | – | 117 | 101 |
| 248 | 150 | 193 | 143 | 52 | 216 | 86 | 161 | 120 | – | 124 | 144 | 142 | 142 | 152 | 126 | – | 113 | 95 |
| 249 | 151 | 194 | 144 | 72 | 220 | 137 | 159 | 134 | – | – | 145 | 143 | 141 | 153 | 127 | – | 114 | – |
| 250 | 149 | 192 | 140 | 26 | 215 | 34 | – | – | – | 190 | 143 | 141 | 141 | 151 | 125 | – | 112 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 251 | 153 | 196 | 146 | 106 | 200 | 182 | 127 122 | 188 | – | 195 | 147 | 145 | 145 | 158 | 122 | – | 116 | 101 |
| 252 | 152 | 197 | 146 | 62 | 229 | 154 | 139 | – | – | 199 | 146 | 144 | 144 | 157 | 123 | – | 115 | – |
| 253 | 241 | 276 | 220 | 37 | 199 219 | 55 | – | 197 | – | 232 | 233 | 227 | 229 | 222 | [illegible] | – | 212 | – |
| 254 | 156 | 203 | – | – | 235 | – 40 | 164 | 200 | – | 199 | 152 | 148 | 148 | 164 | 137 | – | 119 | 134 |
| 255 | 155 | 199 | 142 | 20 | 217 | 124 | 163 | 112 | – | 197 | 149 | 147 | 147 | 160 129 | 132 | – | 113 | 91 |
| 256 | 157 | 204 | – | – | 236 | 419 | 165 | 198 | – | 199 | 151 | 149 | 149 | 165 | 136 | – | 120 | 102 |
| 257 | 158 | 205 | 237 | – | 237 | – | – | 150 | – | 201 | 152 | 150 | 150 | 166 | 132 | – | 121 | – |
| 258 | 161 | 201 | 151 | – | 250 | 116 | – | 153 | – | 203 | 155 | 153 | 153 | 169 | 134 | – | 124 | – |
| 259 | 160 | 200 | 150 | – | 223 | – | – | 152 | – | 202 | 154 | 152 | 152 | 161 | 133 | – | 123 | – |
| 260 | 162 | 202 | – | – | 251 | 150 | 166 | 154 | – | 130 | 156 | 154 | 154 | 154 | 135 | – | 125 | – |
| 261 | 252 | 237 | 230 | – | 130 | 147 | – | 217 | – | 234 | 244 | 233 | 241 | 240 | 216 | – | 222 | 154 |
| 262 | 142 | 179 | 133 | – | 202 | 142 | 153 | 219 | – | 117 | 136 | 134 | 134 | 145 | 116 | – | 105 | 150 |
| 263 | 141 | 177 | 132 | – | 201 | 437 | 159 | – | – | 116 | 135 | 133 | 133 | 144 | 105 | – | 104 | 126 |
| 264 | 140 | 171 | 131 | – | 200 | 120 | 124 | 137 | – | 241 | 134 | 132 | 132 | 143 | 114 | – | 102 | 97 |
| 265 | – | – | – | kt ? | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 266 | 256 | 291 | 234 | 157 | 252 | 353 | – | 226 | – | 240 | 249 | 242 | 245 | 244 | 220 | – | 227 | 157 |
| 267 | 257 | 297 | 235 | – | 260 | 361 | 127 | 227 | – | 244 | 249 | 249 | 246 | 245 | 221 | – | 222 | 150 |
| 268 | 258 | 293 | 236 | – | 261 | 366 | 128 | 218 | – | 245 | 250 | 246 | 247 | 246 | 222 | – | 229 | 160 |
| 269 | 259 | 294 | 237 | – | 262 | – | – | 232 | – | 250 | 251 | 245 | 248 | – | – | – | 222 | – |
| 270 | 263 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 271 | 260 | 295 | 239 | – | 263 | 75 | – | 231 | – | – | 252 | 240 | 249 | 247 | 223 | – | 231 | 161 |
| 272 | 266 | 299 | 242 | – | 267 | 73 | 129 | 232 | 6 | 247 | 257 | 252 | 254 | 252 | 227 | – | 230 | 160 |
| 273 | 268 | 301 | – | – | 269 | 74 | 131 | 236 | – | 249 | 259 | 253 | 256 | 254 | 229 | – | 229 | – |
| 274 | 267 | 300 | 241 | 30 | 263 | 65 | 137 | 232 | – | 242 | 250 | 251 | 255 | 251 | 228 | – | 229 | 159 |
| 275 | 264 | 296 | 239 | 141 | 265 | 347 | – | 230 | – | 250 | 251 | 249 | 252 | 240 | 225 | – | 234 | 163 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | Sö | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 276 | 265 | 298 | 241 | – | 266 | – | – | 235 | – | 252 | 256 | 249 | 253 | 249 | 226 | – | 235 | – |
| 277 | 261 | 297 | 240 | – | 264 | – | – | 234 | – | – | 253 | 247 | 250 | – | 224 | – | 230 | – |
| 278 | 262 | – | – | – | – | – | – | – | – | 253 | 254 | – | 251 | – | – | – | 233 | – |
| 279 | 269 | 302 | 245 | – | 274 | 67 | 132 | 237 | – | 254 | 260 | 253 | 257 | 252 | 230 | – | 239 | 164 |
| 280 | 270 | 303 | 246 | – | 275 | 72 | 133 | 232 | – | 255 | 261 | 254 | 258 | 255 | 231 | – | 240 | 165 |
| 281 | 271 | 304 | 247 | – | 276 | 76 | – | 238 | – | 266 | 266 | 255 | 259 | 256 | 230 | – | 241 | – |
| 282 | 279 | 312 | 255 | – | 283 | 81 | – | 246 | – | 270 | 270 | 263 | 267 | 262 | 239 | – | 249 | 173 |
| 283 | 278 | 311 | 254 | 2 | 282 | 3 | 133 | 242 | – | 273 | 269 | 262 | 266 | 261 | 238 | – | 248 | 169 |
| 284 | 277 | 253 | – | 27 | 285 | 35 | – | 241 | – | 274 | – | 261 | 265 | 260 | 237 | – | 247 | 168 |
| 285 | 270 | 305 | 248 | 24 | 277 | 32 | – | 239 | – | 269 | 263 | 256 | 260 | 257 | 233 | – | 242 | 166 |
| 286 | 273 | 306 | 249 | 12 | 278 | 71 | 134 | 243 | – | 267 | 264 | 257 | 261 | 258 | 234 | – | 244 | 170 |
| 287 | 275 | 307 | 250 | 25 | 280 | 33 | 135 | 240 | – | 268 | 265 | 258 | 263 | 259 | 235 | – | 245 | 167 |
| 288 | 276 | 308 | 251 | – | 281 | – | 36 | 244 | – | 270 | 266 | 260 | 264 | 265 | 236 | – | 246 | – |
| 289 | 274 | 309 | 252 | – | 279 | 32 | 136 | 245 | – | 267 | 267 | 259 | 262 | 266 | – | – | 242 | – |
| 290 | 280 | 313 | 256 | – | 284 | 290 | – | 247 | – | 270 | – | – | – | 263 | 240 | – | 250 | 171 |
| 291 | 281 | 314 | 257 | – | 286 | – | – | – | – | – | 272 | 268 | 269 | – | 241 | – | 261 | – |
| 292 | 293 | 327 | 270 | – | 298 | 455 | – | 259 | – | – | 284 | 277 | 281 | 231 | 253 | – | 253 | – |
| 293 | 294 | 326 | 269 | 53 | 299 | 134 | 82 | 250 | – | – | 285 | 278 | 282 | 278 | – | – | 254 | 177 |
| 294 | 296 | 328 | 271 | – | 301 | 446 | 95 | 253 | – | – | 287 | 280 | 284 | 279 | 254 | – | 256 | [illegible] |
| 295 | 305 | 338 | 281 | – | 310 | 456 | – | – | – | – | 296 | 289 | 293 | 290 | 264 | – | 285 | 191 |
| 296 | 306 | – | – | – | – | – | – | 263 | – | – | 301 | – | 295 | – | – | – | 286 | – |
| 297 | 311 | 343 | 286 | – | 315 | 450 | 95 | 269 | – | – | – | 294 | 299 | 295 | – | – | 291 | 198 |
| 298 | 308 | 340 | 283 | – | 312 | 449 | 94 | 262 | – | – | 293 | 291 | 296 | 292 | 266 | – | 288 | 187 |
| 299 | [illegible] | 341 | 284 | – | 313 | – | – | 264 | – | – | 290 | 292 | 297 | 293 | 267 | – | 289 | 190 |
| 300 | 312 | 340 | 285 | – | 314 | 453 | 96 | 270 | – | – | 300 | 293 | 298 | 294 | – | – | 297 | 192 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 301 | 286 | 321 | 264 | – | 290 | 451 | 78 | 272 | – | 277 | 299 | 272 | 276 | 270 | 247 | – | 266 | 180 |
| 302 | – | – | – | kt 4 | – | – | – | – | – | – | – | – | kt 38 | – | – | 2 | – | – |
| 303 | 287 | 320 | 263 | 10 | 292 | 5 | 77 | 248 | – | 276 | 277 | 269 | 274 | 268 | 243 | – | 267 | 174 |
| 304 | 288 | 317 | – | – | 293 | 298 | – | 254 | – | – | 278 | 271 | 275 | 269 | 246 | – | 268 | – |
| 305 | 304 | 337 | 280 | 33 | 309 | 68 | 90 | – | – | — | 295 | 288 | 292 | 289 | 263 | – | 284 | 175 |
| 306 | 307 | 339 | 282 | – | 311 | 448 | 93 | 267 | – | — | 297 | 296 | 294 | 291 | 265 | – | 287 | 186 |
| 307 | 284 | 319 | 262 | – | 289 | – | 84 | 266 | – | — | 275 | 268 | 272 | 274 | 242 | – | 264 | – |
| 308 | 282 | 315 | 258 | – | 287 | 288 458 | – | 255 | – | — | 273 | 266 | 270 | 264 | 244 | – | 262 | 183 |
| 309 | 281 | 318 | 261 | – | 291 | – | – | — | – | – | 276 | 270 | 273 | 273 | – | – | 265 | — |
| 310 | – | – | – | – | – | – | 91 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 311 | 283 | 316 | 259 | – | 288 | 289 | 139 | 257 | – | 275 | 274 | 267 | 271 | 267 | 245 | – | 263 | – |
| 312 | 289 | 322 | 265 | – | 294 | – | 79 | 265 | – | – | 278 | 273 | 277 | 271 | 248 | – | 269 | – |
| 313 | 291 | 324 | 267 | – | 296 | 452 | 81 | – | – | – | 282 | – | – | 276 | 250 | – | 251 | 189 |
| 314 | 292 | 325 | 268 | – | 297 | 460 | – | – | – | – | 283 | 276 | 280 | 297 | 251 | – | 252 | 181 |
| 315 | 290 | 323 | 266 | – | 295 | – | 80 | – | – | 279 | 281 | 274 | 278 | 272 | 249 | – | 270 | – |
| 316 | 297 | 332 | 275 | – | 302 | 439 459 | – | 256 | – | – | 288 | 281 | 285 | 284 | 258 | – | 257 | 172 184 |
| 317 | 295 | 329 | 272 | – | 300 | 454 | 83 | 271 | – | – | 286 | 279 | 285 | 280 | 255 | – | 255 | 193 |
| 318 | 312 | 344 | 287 | – | 316 | 457 | 97 | – | – | – | 303 | 295 | 300 | 296 | 269 | – | 292 | – |
| 319 | 298 | 333 | 276 | – | 303 | – | – | 260 | – | – | 290 | 283 | 287 | 285 | 259 | – | 258 | – |
| 320 | 299 | 331 | 274 | 114 | 304 | 261 | – | 252 | – | – | 289 | 282 | 286 | 283 | 257 | – | 259 | 179 |
| 321 | 301 | 335 | 278 | 96 | 306 | – | 88 | 251 | 8 | — | 292 | 285 | 289 | 287 | 261 | – | 281 | 178 |
| 322 | 300 | 330 | 273 | 57 | 305 | 123 | 87 | 249 | – | – | 291 | 284 | 288 | 282 | 256 | – | 260 | 176 |
| 323 | 302 | 334 | 277 | – | 307 | 447 | – | – | 18 | – | 293 | 286 | 290 | 286 | 260 | – | 282 | 185 |
| 324 | 303 | 336 | 279 | – | 308 | – | – | 261 | – | – | 294 | 287 | 291 | 288 | 262 | – | 283 | – |
| 325 | 332 | 367 | 31$^{0}$ | – | 336 | – | – | – | – | – | 323 | 315 | 320 | 304 | 289 | – | 315 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 326 | 330 | 361 | 304 | - | 334 | 45 434 | - | - | - | - | 321 | - | - | 317 | 287 | - | 313 | 214 |
| 327 | 314 | 346 | 289 | 76 | 318 | 139 | 100 | 274 | - | - | 305 | 297 | 302 | - | 271 | - | 294 | 196 |
| 328 | 334 | 364 | 307 | - | 338 | - | 50 | 294 | - | - | 325 | 317 | 322 | 320 | 291 | - | 317 | - |
| 329 | 324 | 355 | 298 | - | 324 | 423 | 105 | 287 | - | - | 315 | 307 | 312 | 311 | 281 | - | 304 | 200 |
| 330 | 322 | 354 | 297 | 153 | 327 | 309 | 106 | 286 | - | - | 313 | 305 | 310 | 309 | 279 | - | 302 | 208 |
| 331 | 320 | 352 | 295 | - | 329 | 47 | 103 | 278 | - | - | 311 | 303 | 308 | 307 | 277 | - | 300 | - |
| 332 | 323 | - | - | - | 328 | - | - | - | - | - | 314 | 306 | 311 | 310 | 280 | - | 303 | - |
| 333 | 316 | 348 | 291 | 99 | 320 | 161 | - | 277 | - | - | 307 | 299 | 304 | 300 | 279 | - | 296 | 291 |
| 334 | 318 | 250 | 293 | 119 | 322 | 244 | - | 282 | - | - | 309 | 301 | 306 | 302 | 275 | - | 298 | 203 |
| 335 | 315 | 347 | 290 | 98 | 319 | 160 | 101 | 276 | - | - | 306 | 298 | 303 | 299 | 272 | - | 295 | 198 |
| 336 | 321 | 353 | 296 | 127 | 326 | 43 287 | 104 | 283 | - | - | 312 | 304 | 309 | 308 | 273 | - | 301 | 205 |
| 337 | 331 | 362 | 305 | - | 335 | - | - | - | - | - | 322 | 314 | 319 | 318 | 288 | - | 314 | - |
| 338 | 313 | 345 | 288 | 19 | 317 | 39 | 99 | - | - | - | 304 | 296 | 301 | 297 | 270 | - | 293 | 194 |
| 339 | - | 363 | 306 | - | 337 | - | 49 | - | - | - | 324 | 314 | 321 | 319 | 290 | - | 316 | 211 |
| 340 | 327 | 358 | 301 | — | 331 | 430 | 47 | 289 | - | - | 318 | 310 | 315 | 314 | 284 | - | 310 | 213 |
| 341 | 317 | 349 | 292 | 100 | 321 | 162 | 102 | 281 | - | - | 308 | 300 | 305 | 301 | 274 | - | 297 | 202 |
| 342 | 336 | 369 | 312 | - | 340 | - | - | - | - | - | 327 | 319 | 323 | 306 | 293 | - | 319 | - |
| 343 | 329 | 360 | 303 | - | 333 | 432 | 48 | - | - | - | 320 | 312 | 317 | 316 | 286 | - | 312 | 215 |
| 344 | 325 | 368 | 311 | - | 339 | - | 51 | 295 | - | - | 326 | 318 | - | 305 | 292 | - | 318 | - |
| 345 | - | 355 | 299 | - | 325 | - | - | 279 | - | - | 316 | 308 | 313 | 312 | 282 | - | 305 | - |
| 346 | 326 | 357 | 300 | - | 323 | 435 | - | 280 | - | - | 317 | 309 | 314 | 313 | 283 | - | 309 | - |
| 347 | 319 | 351 | 294 | 122 | 330 | 247 | - | - | - | - | 310 | 302 | 307 | 303 | 276 | - | 299 | 204 |
| 348 | 328 | 359 | 302 | - | 332 | 431 | - | 290 | - | - | 319 | 311 | 316 | 315 | 285 | - | 311 | 214 |
| 349 | 342 | 373 | 316 | 79 | 346 | 216 | - | 1 | - | - | 333 | 325 | 329 | 326 | 299 | - | 325 | 2 |
| 350 | 339 | 370 | 313 | - | 343 | 429 | - | 288 | - | - | 330 | 322 | 326 | 323 | 296 | - | 322 | 212 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 351 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 210 |
| 352 | 345 | 376 | 319 | – | 349 | 51 | – | – | – | – | 336 | 328 | 332 | 329 | 302 | – | 328 | – |
| 353 | 343 | 374 | 317 | – | 347 | – | – | 6 | – | – | 334 | 326 | 330 | 327 | 300 | – | 326 | 13 |
| 354 | 344 | 375 | 318 | – | 348 | – | – | – | – | – | 335 | 327 | 331 | 328 | 301 | – | 327 | 199 |
| 355 | 338 | 366 | 309 | 142 | 342 | 341 | – | 284 | – | – | 329 | 321 | 325 | 322 | 295 | – | 321 | 206 |
| 356 | 337 | 365 | 308 | – | 341 | 151 | – | 275 | – | – | 328 | 320 | 324 | 321 | 294 | – | 320 | 197 |
| 357 | 340 | 371 | 314 | – | 344 | 44<br>430 | – | – | – | – | 331 | 323 | 327 | 329 | 297 | – | 323 | 216 |
| 358 | 341 | 372 | 315 | – | 345 | 48 | 52 | 291 | – | – | 332 | 324 | 328 | 325 | 298 | – | 324 | – |
| 359 | 350 | 380 | 323 | – | 354 | 52 | 54 | 296 | 19 | – | 341 | 333 | 337 | 334 | 307 | – | 373 | 209 |
| 360 | 346 | 377 | 320 | 55 | 350 | 42<br>121 | – | – | – | – | 337 | 329 | 333 | 320 | 303 | – | 329 | 195 |
| 361 | 349 | 379 | 322 | – | 353 | 50 | 53 | 292 | – | – | 340 | 332 | 336 | 333 | 306 | – | 332 | – |
| 362 | 351 | 381 | 324 | – | 355 | – | – | 293 | – | – | 342 | 334 | 338 | 335 | 308 | – | 334 | – |
| 363 | 347 | – | – | 143 | 351 | 49<br>365 | – | 285 | – | – | 338 | 330 | 334 | 331 | 304 | – | 330 | 207 |
| 364 | 348 | 378 | 321 | – | 352 | 438 | 98 | 5 | – | – | 339 | 331 | 335 | 332 | 305 | – | 331 | 12<br>210 |
| 365 | 362 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 349 | – | 345 | – | – | – | 343 | – |
| 366 | 360 | 388 | 331 | 86 | 362 | 195 | – | 304 | – | – | 350 | 341 | 346 | 342 | 315 | – | 341 | 231 |
| 367 | 361 | 389 | 332 | – | 363 | – | – | 305 | – | – | 351 | 342 | 347 | 343 | 316 | – | 342 | – |
| 368 | 399 | 421 | 364 | 72 | 367 | 136 | – | – | – | – | 384 | 374 | 380 | 373 | 347 | – | 376 | 230 |
| 369 | 359 | 387 | 330 | – | 361 | – | 67 | – | – | – | 348 | 340 | 344 | 340 | 314 | – | 340 | – |
| 370 | 367 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 371 | 368 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 372 | 402 | 424 | 367 | – | 370 | – | – | 321 | – | – | 387 | 377 | 383 | – | 350 | – | 379 | – |
| 373 | 358 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 374 | 357 | 386 | 329 | – | 360 | 421 | – | 315 | – | – | 347 | 339 | 343 | 339 | 313 | – | 339 | 239 |
| 375 | 356 | 385 | 328 | – | 359 | 406 | – | – | – | – | 346 | 338 | 342 | 338 | 312 | – | 338 | 238 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 376 | 395 | 416 | 359 | 50 | 398 | 84 | 65 | 302 | – | – | 381 | 371 | 377 | 371 | 344 | – | 373 | 227 |
| 377 | 373 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 378 | 369 | 393 | 336 | 93 | 373 | 176 | 59 | 309 | – | – | 356 | 346 | 352 | 346 | 320 | – | 348 | 232 |
| 379 | 370 | 394 | 337 | – | 374 | 305 | – | – | – | – | 357 | 347 | 353 | 347 | 321 | – | 349 | 243 |
| 380 | 371 | 395 | 338 | – | 375 | – | – | 306 | – | – | 358 | 348 | 354 | 351 | 322 | – | 350 | – |
| 381 | 353 | 383 | 326 | – | 357 | 306 | 55 | 308 | – | – | 344 | 336 | 340 | 336 | 310 | – | 336 | – |
| 382 | 355 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 383 | 403 | 425 | 368 | – | 369 | 293 | 71 | 313 | – | – | 388 | 378 | 384 | 375 | 351 | – | 380 | 236 |
| 384 | 372 | 396 | 339 | – | 376 | 303 | 60 | 319 | – | – | 359 | 349 | 355 | 352 | 323 | – | 351 | 225 |
| 385 | 381 | 404 | 347 | – | 385 | 301 | 58 | 316 | – | – | 368 | 358 | 364 | 361 | 331 | – | 359 | 240 |
| 386 | 390 | 413 | 356 | 6 | 394 | 24 275 | 64 | 299 | – | – | 376 | 367 | 372 | 368 | 340 | – | 368 | 220 |
| 387 | 391 | 414 | 357 | 136 | 393 | 338 | 63 | 311 | – | – | 377 | 366 | 373 | 369 | 341 | – | 369 | 234 |
| 388 | 392 | 419 | 362 | – | 395 | – | – | – | – | – | 378 | 368 | 374 | – | 342 | – | 370 | – |
| 389 | 378 | 401 | 344 | – | 381 | 276 | – | – | – | – | 364 | 354 | 360 | 357 | 328 | – | 356 | 323 |
| 390 | 354 | 384 | 327 | – | 358 | 401 | 56 | 314 | – | – | 345 | 337 | 341 | 337 | 311 | – | 337 | 237 |
| 391 | 397 | 420 | 363 | – | 399 | – | 68 | – | – | – | 382 | 372 | 378 | – | 345 | – | 374 | – |
| 392 | – | – | – | kt 3 | – – | – | – | – | – | – | – | – | kt 48 | – | – | – | – | – |
| 393 | 398 | 417 | – | 60 | 400 | 401 | – | – | – | – | 383 | 373 | 379 | 372 | 346 | – | 375 | 228 |
| 394 | 375 | 398 | 341 | 22 | 378 | 30 268 | – | 301 | – | – | 361 | 351 | 357 | 354 | 325 | – | 353 | 226 |
| 395 | 351 | 382 | 325 | – | 356 | – | – | 307 | – | – | 343 | 335 | 339 | 339 | 309 | – | 335 | – |
| 396 | 376 | 399 | 342 | – | 379 | 302 | – | 317 | – | – | 362 | 352 | 358 | 355 | 326 | – | 354 | 241 |
| 397 | 401 | 423 | 366 | – | 383 | 339 | 70 | 312 | 2 | – | 386 | 376 | 382 | 374 | 349 | – | 378 | 235 |
| 398 | 394 | 418 | 361 | – | 397 | 272 | – | 320 | – | – | 380 | 370 | 376 | – | 352 | – | 372 | – |
| 399 | 396 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 400 | 374 | 397 | 340 | – | 377 | – | – | – | – | – | – | – | – | 353 | 324 | – | 352 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 401 | 363 | 390 | 333 | 40 | 364 | 58 | 57 | – | – | – | – | – | – | 344 | 317 | – | 344 | 219 |
| 402 | 389 | 412 | 355 | 36 | 392 | 54 | 62 | 297 | – | – | – | – | – | 367 | 339 | – | 367 | 218 |
| 403 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 347 | – | – | – |
| 404 | 393 | 415 | 358 | 23 | 396 | 31<br>271 | 66 | 300 | 1 | – | – | – | – | 370 | 343 | – | 371 | 221 |
| 405 | 365 | 392 | 335 | – | 366 | – | – | – | – | – | – | – | – | 341 | 319 | – | 346 | – |
| 406 | 364 | 391 | 334 | 15 | 365 | – | – | – | – | – | – | – | – | 345 | 318 | – | 345 | 222 |
| 407 | 366 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 347 | – |
| 408 | 377 | 400 | 343 | 56 | 380 | 122 | – | 303 | – | – | – | – | – | 356 | 327 | – | 355 | 229 |
| 409 | 388 | 411 | 354 | – | 391 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 338 | – | 366 | – |
| 410 | 383 | 407 | 351 | 133 | 386 | – | – | 310 | – | – | – | – | – | 363 | 333 | – | 361 | 233 |
| 411 | 384 | 406 | 349 | – | 387 | 266 | – | – | – | – | – | – | – | 362 | 334 | – | 362 | – |
| 412 | 386 | 409 | 352 | – | 389 | 274 | – | 322 | – | – | – | – | – | 365 | 336 | – | 364 | – |
| 413 | 387 | 410 | 353 | – | 390 | 270 | – | – | – | – | – | – | – | 366 | 337 | – | 365 | 244 |
| 414 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 224 |
| 415 | 385 | 408 | 350 | – | 388 | – | – | – | – | – | – | – | – | 364 | 335 | – | 363 | – |
| 416 | 379 | 402 | 345 | – | 371 | – | – | – | – | – | – | – | – | 358 | 329 | – | 357 | – |
| 417 | 382 | 405 | 348 | – | 384 | 304 | 61 | 318 | – | – | – | – | – | 359 | 330 | – | 360 | 242 |
| 418 | 400 | 422 | 365 | – | 382 | 273 | 69 | – | – | – | – | – | – | 360 | 332 | – | 377 | – |
| 419 | 380 | 403 | 346 | – | 372 | 269 | – | – | – | – | – | – | – | 378 | 349 | – | 358 | – |
| 420 | 413 | 432 | 376 | 145 | 405 | 322 | 74 | – | – | – | 397 | 387 | 394 | 384 | 362 | – | 389 | 261 |
| 421 | 404 | 426 | 369 | 109 | 401 | 180 | 72 | 323 | – | – | 389 | 379 | 385 | 376 | 354 | – | 381 | 245 |
| 422 | 433 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 423 | 421 | 440 | 399 | – | 422 | – | 17 | 338 | – | – | 403 | 393 | 410 | 396 | 368 | – | 395 | – |
| 424 | 431 | 448 | 407 | – | 414 | 260 | – | – | – | – | 414 | 404 | 411 | 407 | 370 | – | 405 | 250 |
| 425 | 432 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $U_1$ | $U_2$ | $U_3$ | $U_4$ | $U_5$ | $U_6$ | $U_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 426 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 427 | 435 | 454 | 413 | – | 425 | 19 | – | – | – | – | 410 | 400 | 407 | 402 | 374 | – | 406 | – |
| 428 | 423 | 442 | 401 | – | 409 | 347 | – | – | – | – | 405 | 395 | 402 | 398 | 370 | – | 397 | 278 |
| 429 | 414 | 433 | 374 | – | 407 | 355 | 24<br>2 | – | – | – | 398 | 388 | 395 | 388 | 363 | – | 390 | 264 |
| 430 | 406 | 428 | 371 | 41 | 462 | 87 | 73 | 327 | – | – | 391 | 381 | 388 | 380 | 356 | – | 383 | 253 |
| 431 | 427 | 451 | 410 | – | 424 | 80 | – | – | – | – | 409 | 399 | 406 | 393 | 375 | – | 401 | – |
| 432 | 412 | 431 | 375 | 124 | 419 | 249 | 1<br>24 | 331 | – | – | 396 | 386 | 393 | 383 | 361 | – | 388 | 260 |
| 433 | 410 | 436 | 379 | – | 417 | – | – | – | – | – | 394 | 384 | 391 | 385 | 359 | – | 386 | – |
| 434 | 429 | 452 | 411 | – | 427 | – | 20 | – | – | – | 412 | 402 | 409 | 394 | 377 | – | 403 | – |
| 435 | 436 | 453 | 412 | – | 415 | – | – | – | – | – | 416 | 406 | 413 | 395 | 380 | – | 407 | – |
| 436 | 407 | 429 | 372 | – | 404 | 77 | – | – | – | – | 392 | 382 | 389 | 381 | 357 | – | 384 | – |
| 437 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 400 | – | – | – | – |
| 438 | 424 | 443 | 402 | – | 411 | 357 | 18 | – | – | – | 407 | 397 | 404 | 399 | 372 | – | 398 | 283 |
| 439 | 425 | 444 | 403 | – | 410 | 78 | – | 339 | – | – | 406 | 396 | 403 | 387 | 371 | – | 399 | – |
| 440 | 405 | 427 | 370 | – | 402 | – | – | – | – | – | 390 | 380 | 386 | 377 | 355 | – | 382 | – |
| 441 | 418 | 435 | 378 | – | 408 | – | – | 337 | – | – | 400 | 390 | 397 | 390 | 365 | – | 392 | – |
| 442 | 411 | 437 | 380 | – | 418 | – | – | – | – | – | 395 | 385 | 392 | 386 | 360 | – | 387 | – |
| 443 | 408 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 444 | 430 | 447 | 406 | – | 413 | – | 21 | 334 | – | – | 413 | 403 | 410 | 406 | 378 | – | 404 | 268 |
| 445 | 415 | 434 | 377 | – | 406 | 405 | 76 | 342 | – | – | 399 | 389 | 396 | 389 | 364 | – | 391 | 270 |
| 446 | 409 | 430 | 373 | – | 416 | 152 | – | 329 | – | – | 393 | 383 | 390 | 382 | 358 | – | 385 | 254 |
| 447 | – | – | – | 35 | 403 | 53 | – | 325 | – | – | – | – | – | 379 | – | – | – | 247 |
| 448 | 426 | 445 | 404 | – | 412 | 79 | – | – | – | – | 408 | 398 | 405 | 405 | 373 | – | 400 | – |
| 449 | 416 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 450 | 422 | 441 | 400 | – | 423 | – | – | – | – | – | 404 | 394 | 401 | 401 | 369 | – | 396 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 451 | 420 | 439 | 398 | – | 221 | 251 | – | – | – | – | 402 | 392 | 399 | 392 | 367 | – | 394 | 273 |
| 452 | 419 | 439 | 381 | – | 420 | 256 | – | 74 | – | – | 401 | 391 | 398 | 391 | 366 | – | 393 | 271 |
| 453 | 428 | 446 | 405 | – | 426 | 362 | – | – | – | – | 411 | 401 | 408 | 401 | 376 | – | 402 | 286 |
| 454 | 434 | 449 | 408 | – | 440 | 13 | 22 | 324 | 16 | – | 415 | 405 | 412 | 408 | 381 | – | 408 | 259 |
| 455 | 456 | 473 | 432 | – | 436 | 346 | 29 | 345 | – | – | 436 | 426 | 433 | 431 | 400 | – | 428 | 277 |
| 456 | 455 | 472 | 431 | – | 451 | 371 | 36 | 341 | – | – | 435 | 425 | 432 | 430 | 399 | – | 427 | 266 |
| 457 | 460 | 477 | 436 | 54 | 463 | 120 | 37 | 328 | 15 | – | 440 | 430 | 437 | 434 | 404 | – | 432 | – |
| 458 | 457 | 474 | 433 | – | 437 | 254 | – | 355 | – | – | 437 | 427 | 434 | 432 | 401 | – | 429 | 258 |
| 459 | 459 | 476 | 435 | – | 439 | 360 | – | – | – | – | 439 | 429 | 436 | 433 | 403 | – | 431 | 285 |
| 460 | 458 | 475 | 434 | – | 438 | – | – | – | – | – | 438 | 428 | 435 | 405 | 402 | – | 430 | – |
| 461 | 461 | 478 | 437 | – | 464 | 16 | – | – | – | – | 441 | 431 | 438 | 411 | 405 | – | 433 | – |
| 462 | 473 | 490 | 448 | 5 | 469 | 23 | – | – | – | – | 453 | 443 | 450 | 443 | 417 | – | 445 | 25<br>246 |
| 463 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | 267 |
| 464 | 464 | 482 | 441 | – | 471 | 367 | 32 | 347 | – | – | 444 | 434 | 441 | 412 | 408 | – | 436 | – |
| 465 | 463 | 480 | 439 | – | 470 | 211 | 31 | 2 | – | – | 443 | 433 | 440 | 436 | 407 | – | 435 | 3 |
| 466 | 466 | 483 | 442 | – | 468 | 258 | 33 | 352 | – | – | 446 | 436 | 443 | 438 | 410 | – | 438 | 249 |
| 467 | 474 | 491 | 449 | – | 458 | – | 1<br>37 | – | – | – | 454 | 444 | 451 | 444 | 418 | – | 446 | – |
| 468 | 475 | 492 | 450 | – | 459 | 277 | – | 348 | – | – | 455 | 445 | 452 | 452 | 419 | – | 447 | – |
| 469 | 476 | 494 | 452 | – | 460 | 278 | 38 | – | – | – | 456 | 446 | 453 | 421 | 420 | – | 448 | – |
| 470 | – | 493 | 451 | – | 461 | – | 39 | – | – | – | 457 | 447 | 454 | 445 | 421 | – | 449 | – |
| 471 | 462 | 479 | 438 | – | 466 | 255<br>365 | – | 340 | – | – | 442 | 432 | 439 | 435 | 406 | – | 434 | 265 |
| 472 | 465 | 481 | 440 | 13 | 467 | 19 | – | 9 | – | – | 445 | 435 | 442 | 437 | 409 | – | 437 | 5 |
| 473 | 478 | 496 | 454 | – | 473 | 279 | 40 | – | – | – | 459 | 449 | 456 | 447 | 433 | – | 451 | – |
| 474 | 479 | 497 | 455 | – | 474 | 259 | 41 | 354 | – | – | 460 | 450 | 457 | 448 | 424 | – | 452 | 257 |
| 475 | 443 | 460 | 419 | – | 430 | 253 | – | – | – | – | 423 | 413 | 420 | 418 | 388 | – | 415 | 274 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 476 | 442 | 459 | 418 | – | 429 | 382 | – | – | – | – | 422 | 412 | 419 | 417 | 387 | – | 414 | 267 |
| 477 | 477 | 495 | 453 | – | 472 | 280 | – | – | – | – | 458 | 448 | 455 | 446 | 422 | – | 450 | – |
| 478 | 451 | 470 | 429 | – | 434 | – | 27 | – | – | – | 431 | 421 | 428 | 404 | 396 | – | 423 | – |
| 479 | 442 | 457 | 416 | 160 | 444 | 291 | – | 332 | – | – | 420 | 410 | 417 | 413 | 385 | – | 412 | 262 |
| 480 | 449 | 465 | 424 | – | 448 | 345 | – | – | – | – | 429 | 419 | 426 | 425 | 393 | – | 421 | – |
| 481 | 446 | 467 | 425 | – | 446 | – | – | 349 | – | – | 427 | 417 | 424 | 424 | 403 | – | 418 | – |
| 482 | 439 | 456 | 415 | – | 443 | – | – | 336 | – | – | 419 | 409 | 416 | 414 | 384 | – | 411 | – |
| 483 | 450 | 466 | – | – | 433 | 363 | 26 | 353 | – | – | 430 | 420 | 427 | 426 | 394 | – | 422 | 256 |
| 484 | 447 | 463 | 422 | – | 445 | 349 | – | – | – | – | 426 | 416 | 423 | 423 | 391 | – | 419 | 280 |
| 485 | 445 | 462 | 421 | – | 432 | 348 | 25 | 346 | – | – | 425 | 415 | 422 | 422 | 390 | – | 417 | 279 |
| 486 | 467 | – | 442 | – | 452 | 17 | – | – | – | – | 447 | 437 | 444 | 413 | 411 | – | 439 | – |
| 487 | 468 | 484 | 443 | 51 | 453 | 85 | – | 326 | 3 | – | 448 | 438 | 445 | 439 | 412 | – | 440 | 248 |
| 488 | 469 | 486 | 445 | 104 | 454 | 229 | 35 | 330 | 4 | – | 449 | 439 | 446 | 440 | 413 | – | 441 | 255 |
| 489 | 470 | 487 | 446 | – | 455 | – | 34 | – | – | – | 451 | 440 | 448 | 420 | 414 | – | 442 | – |
| 490 | 472 | 489 | 447 | – | 456 | 252 | – | 343 | – | – | 452 | 442 | 449 | 442 | 416 | – | 444 | 272 |
| 491 | 471 | 488 | – | – | 457 | – | – 4 | – | – | – | 450 | 441 | 447 | 441 | 415 | – | 443 | – |
| 492 | 441 | 458 | – | 164 | 428 | 295 | 24 | – | – | – | 421 | 411 | 418 | 416 | 384 | – | 413 | 263 |
| 493 | 444 | 461 | 420 | – | 431 | 344 | – | 344 | – | – | 424 | 414 | 421 | 419 | 389 | – | 416 | 275 |
| 494 | 452 | 468 | 427 | – | 435 | 12 | 28 | – | – | – | 432 | 422 | 429 | 427 | 395 | – | 424 | – |
| 495 | 448 | 464 | 423 | – | 447 | 350 | – | 350 | – | – | 428 | 418 | 425 | 424 | 392 | – | 420 | 281 |
| 496 | 437 | 450 | 409 | – | 441 | 358 | 23 | – | – | – | 417 | 407 | 414 | 409 | 382 | – | 409 | 282 |
| 497 | 438 | 455 | 414 | – | 442 | 11 | 24 | 335 | – | – | 418 | 408 | 415 | 410 | 383 | – | 410 | 276 |
| 498 | 454 | 470 | 430 | – | 450 | 257 | – | 351 | – | – | 434 | 424 | 431 | 429 | 398 | – | 426 | 251 |
| 499 | 453 | 469 | 428 | – | 448 | 18 | – | 30 | – | – | 433 | 423 | 430 | 428 | 397 | – | 425 | 284 |
| 500 | 480 | 498 | 456 | – | 475 | 110 | 43 | 356 | – | – | 461 | 451 | 458 | 449 | 425 | – | 453 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 501 | 481 | 499 | 457 | – | 476 | 109 | 42 | 357 | – | – | 462 | 452 | 459 | 450 | 426 | – | 454 | 287 |
| 502 | 498 | 513 | 471 | – | 480 | 369 | – | 369 | – | – | 478 | 468 | 475 | 468 | 442 | – | 470 | 319 |
| 503 | – | – | – | kt 1 | – | kt 70 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 504 | 500 | 515 | 473 | – | 482 | 335 | 7 | – | – | – | 480 | 470 | 477 | 470 | 444 | – | 472 | 310 |
| 505 | 501 | 519 | 477 | – | 483 | – | – | 366 | – | – | 481 | 471 | 478 | 473 | 445 | – | 473 | – |
| 506 | 499 | 514 | 472 | – | 480 | 426 | 6 | – | – | – | 479 | 469 | 476 | 469 | 443 | – | 471 | 297 |
| 507 | 546 | 558 | 516 | – | 537 | 408 | – | – | – | – | 523 | 512 | 520 | 514 | 484 | – | 515 | 323 |
| 508 | 547 | – | 517 | – | 538 | 412 | – | – | – | – | 524 | 513 | 521 | 515 | 485 | – | 516 | 327 |
| 509 | 550 | 562 | 520 | – | 528 | 336 | – | 382 | – | – | 527 | 516 | 524 | 517 | 488 | – | 519 | – |
| 510 | 516 | – | – | – | – | 208 | – | – | – | – | 503' | – | 500 | – | – | – | 487 | – |
| 511 | 520 | 535 | 493 | 157 | 505 | 352 | – | – | – | – | 498 | 488 | 495 | 494 | – | – | 491 | 317 |
| 512 | 524 | 539 | 497 | – | 516 | – | – | – | – | – | 502 | 492 | 499 | 498 | 464 | – | 495 | – |
| 513 | 523 | 538 | 496 | – | 530 | 334 | – | – | – | – | 501 | 491 | 498 | – | 463 | – | 494 | 309 |
| 514 | 514 | 530 | 488 | 77 | 500 | – | 14 | – | – | – | 493 | 483 | 490 | 489 | 457 | – | 485 | 300 |
| 515 | 521 | 536 | 494 | 159 | 506 | 198<br>354 | – | – | – | – | 499 | 489 | 496 | 495 | 461 | – | 492 | 318 |
| 516 | 525 | 540 | 498 | – | 517 | 209 | – | – | – | – | 504 | 493 | 501 | 475 | – | – | 496 | – |
| 517 | 519 | 534 | 492 | 149 | 504 | 325 | 15 | – | – | – | 497 | 487 | 494 | 494 | 465 | – | 490 | 315 |
| 518 | 522 | 537 | 495 | – | 536 | 207 | – | 377 | – | – | 500 | 490 | 497 | 496 | 462 | – | 493 | 293 |
| 519 | 517 | 532 | 490 | 147 | 502 | 333 | – | – | – | – | 495 | 485 | 492 | 491 | 459 | – | 488 | 313 |
| 520 | 518 | 533 | – | 48 | 503 | 324 | 16 | – | – | – | 496 | 493 | 493 | 492 | 460 | – | 489 | 314 |
| 521 | 515 | 531 | 489 | 120 | 501 | 245 | – | – | – | – | 494 | 484 | 491 | 490 | 418 | – | 486 | 304 |
| 522 | 549 | 561 | 519 | – | 527 | – | – | 376 | – | – | 526 | 515 | 523 | 516 | 487 | – | 518 | – |
| 523 | 544 | 556 | 514 | – | 526 | – | – | – | – | – | 521 | 510 | 518 | 511 | 482 | – | 513 | – |
| 524 | 503 | 520 | 478 | – | 507 | 378 | – | – | – | – | 483 | 473 | 480 | 472 | 447 | – | 475 | – |
| 525 | 502 | 516 | 474 | – | 484<br>496 | 387 | 5 | – | – | – | 482 | 472 | 479 | 471 | 446 | – | 474 | 320 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 526 | 526 | – | – | – | 514 | 159 | – | – | – | – | 505 | 494 | 502 | – | – | – | 497 | – |
| 527 | 504 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 528 | 505 | 521 | 479 | – | 508 | 100 | 8 | 360 | 14 | – | 484 | 474 | 481 | 477 | 448 | – | 476 | 291 |
| 529 | 507 | 523 | 481 | 25 | 510 | 285 | 10 | – | 5 | – | 486 | 476 | 483 | 479 | 450 | – | 478 | 308 |
| 530 | 506 | 522 | 480 | 91 | 509 | 165 | 9 | 361 | – | – | 485 | 475 | 482 | 478 | 449 | – | 477 | 301 |
| 531 | 508 | 524 | 482 | – | 511 | – | – | – | – | – | 487 | 477 | 484 | 480 | 451 | – | 479 | – |
| 532 | 548 | 560 | 518 | – | 539 | – | – | – | – | – | 525 | 514 | 522 | 476 | 488 | – | 517 | – |
| 533 | 510 | 526 | 484 | – | 513 | 415 | 12 | – | – | – | 489 | 479 | 486 | 485 | 453 | – | 481 | 330 |
| 534 | 509 | 525 | 483 | – | 512 | 263 | 11 | 364 | – | – | 488 | 478 | 481 | 481 | 452 | – | 480 | 306 |
| 535 | 551 | 563 | 521 | – | 540 | 416 | – | 379 | – | – | 528 | 517 | 525 | 518 | 489 | – | 520 | 331 |
| 536 | 552 | 564 | 522 | 44 | 541 | 97 | – | 358 | 17 | – | 529 | 518 | 526 | 519 | 490 | – | 521 | 289 |
| 537 | 566 | 577 | 535 | – | 556 | 413 | – | 378 | – | – | 542 | 531 | 539 | 528 | 503 | – | 534 | 328 |
| 538 | 527 | 541 | 499 | 105 | – | 230 | – | 362 | – | – | 506 | 495 | 503 | 499 | 466 | – | 498 | 303 |
| 539 | 512 | 528 | 486 | – | 498 | 158 | 13 | – | – | – | 491 | 481 | 488 | 489 | 455 | – | 483 | – |
| 540 | 513 | 529 | 487 | – | 499 | 425 | – | – | – | – | 492 | 482 | 489 | 488 | 456 | – | 484 | 296 |
| 541 | 511 | 527 | 485 | 69 | 497 | 155 | – | – | – | – | 470 | 480 | 487 | 486 | 454 | – | 482 | 299 |
| 542 | 528 | 542 | 500 | – | 515 | 41 | – | – | 12 | – | 507 | 496 | 504 | 510 | 467 | – | 499 | 325 |
| 543 | 529 | 543 | 501 | – | 531 | 379 | – | 374 | – | – | 508 | 497 | 505 | 462 | 468 | – | 500 | – |
| 544 | 567 | 578 | 536 | – | 545 | 372 | – | – | – | – | 543 | 532 | 540 | 529 | 504 | – | 535 | 294 |
| 545 | 553 | 565 | 523 | – | 542 | – | – | – | – | – | 530 | 519 | 527 | 484 | 491 | – | 522 | – |
| 546 | 545 | 557 | 515 | – | 529 | 343 | – | 368 | – | – | 522 | 511 | 519 | 512 | 483 | – | 514 | 316 |
| 547 | 557 | 569 | 527 | – | 548 | – | – | 381 | – | – | 534 | 523 | 531 | 527 | 495 | – | 526 | – |
| 548 | 560 | 572 | 530 | – | 551 | – | – | – | – | – | 537 | 526 | 534 | 482 | 498 | – | 529 | – |
| 549 | 558 | 570 | 528 | 118 | 549 | 265 | – | 365 | – | – | 535 | 524 | 532 | 523 | 496 | – | 527 | 307 |
| 550 | 559 | 571 | 529 | – | 550 | – | – | – | – | – | 536 | 525 | 533 | 524 | 497 | – | 528 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 551 | 561 | 573 | 531 | – | 552 | 418 | – | 380 | – | – | 538 | 527 | 535 | 525 | 499 | – | 530 | 333 |
| 552 | 564 | 574 | 532 | – | 553 | 574 | – | – | – | – | 539 | 528 | 536 | 526 | 500 | – | 531 | 295 |
| 553 | 563 | 575 | 533 | – | 554 | – | – | – | – | – | 540 | 529 | 537 | 530 | 501 | – | 532 | – |
| 554 | 565 | 576 | 534 | – | 555 | – | – | – | – | – | 541 | 530 | 538 | 483 | 502 | – | 533 | – |
| 555 | 568 | 579 | 537 | – | 546 | 10 | – | 4 | – | – | 544 | 533 | 541 | 531 | 505 | – | 536 | 6 |
| 556 | 554 | 566 | 524 | – | 543 | 99 | – | 359 | 11 | – | 531 | 520 | 528 | 520 | 492 | – | 523 | 290 |
| 557 | 555 | 567 | 525 | – | 544 | 364 | – | – | – | – | 532 | 521 | 529 | 521 | 493 | – | 524 | – |
| 558 | 556 | 568 | 526 | – | 547 | – | – | – | – | – | 533 | 522 | 530 | 522 | 494 | – | 525 | – |
| 559 | 535 | 548 | 506 | – | 520 | – | – | 371 | – | – | 512 | 501 | 509 | 505 | 473 | – | 504 | – |
| 560 | 532 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 561 | 530 | 544 | 502 | 128 | 532 | 319 | – | 367 | – | – | 509 | 498 | 506 | 500 | 469 | – | 501 | 312 |
| 562 | 531 | 545 | 503 | – | 518 | – | – | 370 | – | – | 510 | 499 | 507 | 501 | 470 | – | 502 | 311 |
| 563 | 534 | 547 | 505 | – | 519 | 373 | – | 384 | – | – | 511 | 500 | 508 | 502 | 472 | – | 503 | 292 |
| 564 | 533 | – | – | – | – | – | – | 373 | – | – | – | – | – | – | – | – | – | – |
| 565 | 536 | 546 | 504 | – | 521 | 417 | – | – | – | – | 513 | 502 | 510 | 504 | 471 | – | 505 | 332 |
| 566 | 537 | 549 | 507 | – | 533 | 409 | – | – | – | – | 514 | 503 | 511 | 503 | 474 | – | 506 | 324 |
| 567 | 538 | 551 | 509 | – | 534 | – | – | – | – | – | 515 | 504 | 512 | 461 | 476 | – | 507 | – |
| 568 | 542 | 554 | 512 | – | 524 | – | – | 372 | – | – | 519 | 507 | 516 | 509 | 480 | – | 511 | – |
| 569 | 541 | 553 | 511 | – | 523 | 414 | – | – | – | – | 518 | 507 | 515 | – | 476 | – | 510 | 329 |
| 570 | 539 | – | 508 | 113 | 535 | 250 | – | 363 | – | – | 516 | 505 | 513 | 475 | 475 | – | 508 | 305 |
| 571 | 540 | 552 | 510 | – | 522 | 380 | – | – | – | – | 517 | 506 | 514 | 507 | 477 | – | 509 | – |
| 572 | 543 | 555 | 513 | – | 525 | – | – | 375 | – | – | 520 | 509 | 517 | – | 481 | – | 512 | – |
| 573 | 484 | 502 | 460 | 107 | 487 | 178 | 44 | – | – | – | 465 | 455 | 462 | 453 | 429 | – | 457 | 302 |
| 574 | 487 | 505 | 463 | – | 477 | 376 | 45 | – | – | – | 462 | 458 | 465 | 455 | 432 | – | 460 | – |
| 575 | 490 | 507 | 465 | 490 | – | 490 | 411 | – | – | – | 471 | 461 | 468 | 459 | 435 | – | 463 | – |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 576 | 485 | 503 | 461 | - | 488 | 375 | - | - | - | - | 466 | 456 | 463 | 456 | 430 | - | 458 | 326 |
| 577 | 493 | 511 | 469 | — | 481 | - | - | - | - | - | 473 | 463 | 470 | 464 | 437 | - | 465 | - |
| 578 | 492 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 579 | 491 | 509 | 467 | - | 491 | 377 | 1 | - | - | - | 472 | 462 | 469 | 460 | 436 | - | 464 | - |
| 580 | 494 | 510 | 468 | - | 1<br>495 | 14 | - | - | - | - | 474 | 464 | 471 | 467 | 438 | - | 466 | - |
| 581 | 482 | 500 | 458 | 4 | 485 | 22 | 2 | - | - | - | 463 | 453 | 460 | 451 | 427 | - | 455 | 288 |
| 582 | 483 | 501 | 459 | 75 | 486 | 140 | - | - | - | - | 464 | 454 | 461 | 452 | 428 | - | 456 | 298 |
| 583 | 486 | 504 | 462 | - | 489 | 400 | 2 | - | - | - | 467 | 457 | 464 | 457 | 431 | - | 459 | 321 |
| 584 | - | - | - | - | 1 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| 585 | 496 | 512 | 470 | - | 493 | - | - | - | - | - | 476 | 466 | 473 | 454 | 432 | - | 468 | - |
| 586 | 489 | 508 | 466 | - | 479 | - | - | - | - | - | 470 | 460 | 467 | 463 | 434 | - | 462 | - |
| 587 | 495 | 517 | 475 | - | 494 | - | 4 | - | - | - | 475 | 465 | 472 | - | 440 | - | 467 | - |
| 588 | 488 | 506 | 464 | - | 478 | 407 | 46 | - | $1^0$ | - | 469 | 459 | 466 | 458 | 433 | - | 461 | 322 |
| 589 | 497 | 518 | 476 | - | 492 | - | - | - | - | - | 477 | 467 | 474 | - | 441 | - | 469 | - |
| 590 | - | - | - | kt<br>5 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 3 | - | - |
| 591 | 589 | 600 | - | - | 577 | 383 | - | 389 | - | - | 565 | 554 | 562 | 552 | 526 | - | 557 | 340 |
| 592 | 584 | 595 | 553 | - | 572 | 399 | - | 406 | - | - | 560 | 549 | 557 | 547 | 521 | - | 552 | 352 |
| 593 | 585 | 596 | 554 | - | 573 | 391 | - | - | - | - | 561 | 550 | 558 | 548 | 522 | - | 553 | 344 |
| 594 | 586 | 597 | 555 | - | 574 | 394 | - | 404 | - | - | 562 | 551 | 559 | 549 | 523 | - | 554 | 346 |
| 595 | 587 | 598 | 556 | - | 575 | 392 | - | 394 | - | - | 563 | 552 | 560 | 550 | 524 | - | 555 | 345 |
| 596 | 588 | 599 | 557 | 12 | 576 | 286 | - | 405 | - | - | 564 | 553 | 561 | 551 | 525 | - | 556 | 349 |
| 597 | 592 | 603 | - | - | 580 | 381 | - | 395 | - | - | 568 | 557 | 565 | 555 | 529 | - | 560 | - |
| 598 | 591 | 602 | - | 21 | 579 | 41 | - | 385 | - | - | 567 | 556 | 564 | 554 | 528 | - | 559 | 335 |
| 599 | 571 | 583 | 541 | - | 560 | 221 | - | 397 | - | - | 548 | 537 | 545 | 535 | 509 | - | 539 | 338 |
| 600 | 572 | 582 | 540 | 47 | 559 | 88 | - | 387 | - | - | - | - | - | 534 | 508 | - | 540 | 337 |

| Rüb No | $A_1$ | $A_2$ | AE | AS | B | F | H | N | EE | $Ü_1$ | $Ü_2$ | $Ü_3$ | $Ü_4$ | $Ü_5$ | $Ü_6$ | $Ü_7$ | SÖ | T |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 601 | 582 | 593 | 551 | - | 570 | 394 | - | 393 | - | - | 558 | 547 | 555 | 545 | 519 | - | 550 | 347 |
| 602 | 583 | 594 | 552 | - | 571 | 398 | - | 403 | - | - | 559 | 549 | 556 | 546 | 520 | - | 551 | - |
| 603 | 573 | 584 | 442 | 89 | 561 | 163 | - | 388 | - | - | 549 | 538 | 546 | 536 | 510 | - | 541 | 339 |
| 604 | 590 | 601 | - | 38 | 578 | 56 | - | 399 | - | - | 566 | 555 | 563 | 553 | 527 | - | 558 | 334 |
| 605 | 574 | 585 | 543 | - | 562 | 403 | - | 396 | - | - | 550 | 539 | 547 | 537 | 511 | - | 542 | 341 |
| 606 | 575 | 586 | 544 | - | 563 | 390 | - | 390 | - | - | 551 | 540 | 548 | 538 | 512 | - | 543 | 343 |
| 607 | 576 | 587 | 545 | - | 564 | 395 | - | 401 | - | - | 552 | 541 | 549 | 543 | 513 | - | 544 | - |
| 608 | 579 | 590 | 548 | 12 | 567 | 7 | - | 386 | 13 | - | 555 | 544 | 552 | 540 | 516 | - | 547 | 336 |
| 609 | 577 | 588 | 544 | - | 565 | 389 | - | - | - | - | 553 | 542 | 550 | 539 | 514 | - | 545 | 342 |
| 610 | - | - | - | kt 8 | - | - | - | - | - | - | - | - | r | - | - | 7 | - | - |
| 611 | 578 | 589 | 547 | - | 566 | - | - | 402 | - | - | 554 | 543 | 551 | 542 | 515 | - | 546 | - |
| 612 | 580 | 591 | 549 | - | 568 | 396 | - | 392 | - | - | 556 | 545 | 553 | 541 | 517 | - | 548 | 348 |
| 613 | 581 | 592 | 550 | - | 569 | 397 | - | 391 | - | - | 557 | 546 | 554 | 544 | 518 | - | 549 | 351 |
| 614 | 570 | 581 | 539 | - | 558 | - | - | 400 | - | - | 546 | 535 | 543 | 533 | 507 | - | 538 | - |
| 615 | 569 | 580 | 538 | - | 557 | 288 | - | 398 | - | - | 545 | 534 | 542 | 532 | 506 | - | 537 | 350 |

1

Cān-sūz olıcak muḥabbet-i Ẕāt-ı Ḫudā

Ṭūr-i dili nūr-i ᶜaşḳ eder nā-peydā

Ol feyż iledür ki ġam-debistānından

Elbette çıḳan ya Ḳays olur ya Leylā

2

Bin kerre sürūş-ı ġayb eylerse nidā

Baḳmaz ṭaraf-ı sipihre erbāb-ı fenā

Her lutfı Ḫudā-yı Lemyezel'den bilirüz

Hiç dāde-i dehre olmaduḳ dest-güşā

3

Etdi dil-i ehl-i derdi fermān-ı ḳażā

Ġam ateşine semender-i bi-pervā

Emvāc-ı belāya ṣabr eden ġarḳaları

Ḳaᶜr-ı yem-i ᶜaşḳa çekdi girdāb-ı fenā

4

Çak cānuma geçse zaḫm-ı şemşir-i cefā

Kimden ederün ümīd-i bihbūd-ı vefā

Bir kerre iletmedi meşāmm-ı yāre

Būy-ı ciger-i sūḫtemi bād-ı ṣabā

---

2d Hiç: N,F,$Ü_5$,$Ü_6$ – Biz

2d Olmaduk :$A_2$,$Ü_1$,N,$Ü_5$,$Ü_6$ – Olmazuz

5

Ḫākister-i zerre-zerre-i nār-ı fenā

Āyine-i ḳalbi sāf eder ser-tā-pā

Sehl idi vuṣūl menzil-i maḳsūda

Ümmīd-i tehī-rev olmasa rāh-nümā

6

Esrār-ı ġamundan eylesem fethü'l-bāb

Etme dilümi şikeste-i seng-i ʿitāb

Şūride-i ʿaşk rāz ṭutmaz hergiz

Ṭurmaz ḳafes içre bād ġırbālde āb

7

Düşnām ile ʿāşıḳa fethü'l-bāb

Elbette olur telāfi-yi luṭf-ı ḫıṭāb

Ser-kār-ı cemāle gelmez ol şūḫ gibi

Maʿnā-ger-i nāz ṣūret-ārā-yı ʿitāb

8

Ey dāim edüp ḫadeng-i cevrin pertāb

ʿUşşāḳı ḳılan zebūn-ı peykān-ı ʿitāb

Çün ġonca-i nergis oldı çeşm-i baḫtum

Ḳıl neşter-i ġamze-birle faṣd-ı reg-i ḫvāb

9

Ben zārı ḳılup belā-keş-i nāz u ʿitāb

Hem tāb verür cefāsı tiġına hem āb

Fersūde olurdı hep gögüs dögmekten

Destüm çü çenār olaydı bi-ḥadd ü hisāb

---

6d bād : F yād

10

Bir dilbere mā'ilem ki etseydi ᶜitāb
Ḥükmini anun tebāh eder luṭf-ı ḫıṭāb
Ḳaṣd eylese ḳatl-i ᶜāmına ᶜuşşāḳun
Ḫandeyle verür ḫançer-i müjgānına āb

11

Zinhār ki ey Hāleti-yi ber-şüde-tāb
Ābād iken olma tīşe-i ġamla ḫarāb
Çoḳdur ḫaṭar-ı yem-i belā zīrā kim
Girdābın eder nühüfte serpūş-i ḥabāb

12

Olmadı dil-i belā-keş-i güm-şüde-tāb
Zaḫm-ı diline recāyla merhem-yāb
Yandı cigerüm tamām şimden sonra
Görsünler o mest-i nāza bir ġayri kebāb

13

Mihr-i ruḫı verse beyt-i āhzānuma tāb
Elbette eder o māh ᶜavdında şitāb
Ḥāl-i dil-i zāra etmeyüp raḥm olur
Gelmekde çü sīm gitmede sīm-āb

14

Etdi dilümi belā-yı hicrān bī-tāb
Fersūde olur ġamumdan engüşt-i ḥisāb
Her şeb elemiyle ṣubḥa dek bīdāram
Oldı reh-i dīde ṣanki güm-kerde-i ḫᵛāb

---

11a ber : $Ü_1$,N pür
12 a dil : N dilüm,güm : H ber,12b diline:$Ü_1$,$Ü_2$,Ü3,AE,$A_2$,N,H-gamına.12d gayr:SÖ,AE,B-gayr,$Ü_1$,H-özge

15

Sahbā-yı fenādan oluna mest-i harāb
Elbette gülū-hırāş olur bāde-i nāb
Gam-hāne-i ᶜaşka āsmān sakf olmaz
Zeyn etse eger şīşe-i zerrīn-şihāb

16

Seylāb-ı sirişküm olsa hūn-āb
Bulmaz ser-i kūy-ı yārda rütbe-i āb
Gitdi o zamān ki kordı hūbān-ı cihān
Her katre-i hūna narh-ı yākūt-ı müzāb

17

Kār-ı dilümi hemīşe āh et Yārab
Bī-āh geçen demüm tebāh et Yārab
Oldı bana ğam sırāt-ı bārīk ü dırāz
Pā-lağz-ı ümīdden nigāh et Yārab

18

ᶜAşkunla bana sıdk u safā ver Yārab
Her derdüme derdünle devā ver Yārab
Hākister-i duzah-i belā kıl tenümi
Tek āyine-i dile cilā ver Yārab

19

Dil mülkini derdüne vatan kıl Yārab
Çeşmüm ᶜAden eyle hem Yemen kıl Yārab
Bir destüm olursa büt-tırāş-ı ümīd
Bir destümi de sanem-şiken kıl Yārab

---

15a mest-i : $Ü_2$, $Ü_3$, $Ü_4$, $A_1$ - mest ü, 15c olamaz: $A_1$, $Ü_2$, $Ü_1$, olmaz, N, $A_2$, F, B, $Ü_4$ - olimaz. 15d eger şüşe-i : ger şüşe vü
17a dilümi: $Ü_4$ dili. 18d dile: H, $Ü_1$ kalbe.

20

Her mātem-i ġamla eyleyüp sūr-i ṭarab
Feryādum olur sürūd-ı pür-şūr u şeġab
Ben bī-ser ü pāya her zamān reşk eyler
Bī-kefş ü külāh olan ḳalenderler hep

21

Kār-āgeh olan ᶜārif-i dīdār ṭaleb
Teslīm yolunda erdi maḳṣūdına hep
Emvāc-ı belāya dest ü pā urmaġla
Ġarḳ-ı yem-i ᶜaşḳ eylemez sū-i edeb

22

Şol baḥr-ı fenāda āşnāyuz biz kim
Her bir ṣaf-ı mevci oldı bir ḫaṭṭ-ı necāt
Zulmet-kede-i cihāna meyl eylemezüz
Olursa eger şeş ciheti āb-ı ḥayāt

23

Derd ehli odur ki ṣormayup rāh-ı necāt
Yanında bir ola ḫār u gül zehr ü nebāt
Hükmin veremez bu kār-zār-ı ᶜaşḳun
Şemşīr-i belāyı bilmeyen āb-ı ḥayāt

---

20a eyleyüp:AS eylerün,B,N-eylerüm.20a sūr:$A_1$,$A_2$,$Ü_1$,$Ü_2$,$Ü_3$,AE,H-bezm.
20b:B,N,$Ü_5$-Oldı baña ġuṣṣa māye-i şūr u şegāb.
21a ᶜarif: AS-ᶜarifān.21b:T-Peyderpey ᶜarifan-ı didar taleb.
21b erdi maksudına:As-buldı maksudını,B,N-buldılar maksudını.
21c urmağla:AS-urulmağla,pā:B-pād
21d gark-ı yem-i ᶜaşk:B-kaᶜr-ı yem-i ᶜaşka.
$Ü_4$'ün 23 ve 24. rubailerinin ikinci mısraları yer değiştirmiş.

24

Bir ṭāifeyüz ki ṣormayup rāh-ı necāt

Pātābe-i şevḳe bağladuḳ bend-i sebāt

Mersūm-i belāyı biz ḳabūl eylemezüz

Menşūrumuza yazılmasa ḳayd-ı ḥayāt

25

Ey ḫaṭṭı olup vazīfe-i derde berāt

Gisūsın eden cihāna reh-bend-i necāt

Bulmaz gül-i ter ṭarāvet-i ruḫsārun

Her şebnemi olsa ḳatre-i āb-ı hayāt

26

Ġam mansıbını alınca bā-ḳayd-ı hayāt

Yazmağa debīr-i ᶜaşḳ ben zāre berāt

Oldı bedenümde her elif bir ḫāme

Her dāġ-ı siyāh-ı sīne lebrīz-i devāt

27

Oldı bu zamān ᶜaceb zamān-ı ḥayret

Hep dīdeler oldı ḫūn-çekān-ı ḥayret

Ġamdan açamaz dehānın āslā kimse

Zor ede meger gelüp benān-ı ḥayret

---

24b bağladuk:B-bağlandı.

25b reh-bend-i necat: B-bende bend-i necat.

27 b dideler:B,$Ü_1$-dideleri

27d ede meger: H,F,$Ü_1$-gelüp meger.

28

Kıldı dili imtidād-ı derd-i fiṛkat
Üftāde-i pister-i belā vü miḥnet
Etdürdi zamāne ṣafḥa-i sīnemde
Pergār-ı ümīde resm-i dāġ-ı ḥasret

29

Yārab dil-i zāre cezbeden ḳullāb et
Ol ġarḳ-ı ḍalāle rīsmān pertāb et
Hem çeşm-i ümīde meyl-i istiġnā çek
Hem gūş-ı recāyı ḳalıb-ı sīm-āb et

30

Çün çeşme-i mihr çeşmümi bī-āb et
Āb-ı keremüñle cānumı sīrāb et
Luṭfuñla süha-yı nīm-rūz-ı emelüm
Çün zühre-i ṣubḥ-gāh-ı ᶜālem-tāb et

31

Yārab beni sen bu h͟ᵛābdan bīdār et
Mest-i mey-i ġaflet olmışam hüşyār et
Derd-i dil ü eşk-i ḥasretüm luṭfundan
Bir yere getür seḥāb-ı raḥmet-bār et

---

28a kıldı : N,$Ü_5$ etdi. dil-i imtidād-ı : B-dilümi ümīd-i
29b ġarḳ-ı : $Ü_5$ ġarḳ-āb- .
30b cānumı : H-ᶜālemi. 30c nīm-rūz-ı : B-rūz-I .
30d zühre-i : $Ü_3$ zümre-i .
30a bī-āb et : B pür-āb et

32

Sāḳī yine bezmi reşk-i ferverdīn et

Erbāb-ı dilüñ dehānını gül-çīn et

Sāʿid ü bāzūlaruñı elḥāṣıl

Āyine-i cāma deste-i sīmīn et

33

Ey derd-keş-i firāḳ her şeb āh et

Ḥasret nic'olur melekleri āgāh et

Çün bāġ-ı visāle ermege yoḳ çāre

Gülzār-ı ḥayāl-i yārı nüzhet-gāh et

34

Ey şūḫ ḳılup ʿalāḳa-i luṭfı dürüst

Çün rişte-i ṣabr-ı ʿāşıḳān eyleme süst

Ser-sūre-i derd-i mekteb-i ʿaşḳuñda

Ṭıfl-ı dil-i zāre oldı taʿlīm-i nuḫust

35

Ḳıldı dili neş'e-i muḥabbet ser-mest

Etdi dedügin tamām sāḳi-yi elest

Oldı baña Ḳays u Kuhken'den vāṣıl

Güldeste-i derd-i ʿaşḳ olup dest-be-dest

---

32c elḥāṣıl : H,$Ü_1$ velḥāṣıl .

33b nic'olur : nice olur

34b ṣabr-ı : AE,$A_1$,$A_2$,$Ü_1$,$Ü_6$ cān-ı . 34d nuḫust : H dürüst

35a dili : B dilümi . neş'e-i : AE,$Ü_4$ neşve-i .

35d derd-i ʿaşḳ : $Ü_4$ ʿaşḳ-ı yār .

36

Her kim ezelī olursa pākize-sirişt
Āmālini büt bilür derūnını künişt
Bir bārika-i ᶜināyet ister dil kim
Mahv ola yanında cümle envār-ı bihişt

37

Ben hasta-i ᶜaşka geçti hengām-ı ᶜilāc
Oldı dil-i yār ü hātırum seng ü zücāc
Bāzār-ı belāda tāliᶜüm gör ki olur
Eşküm gibi nakd-i pāk nā-dīde-revāc

38

Olsam nola ğamla her zamān gerden-i pīç
Rāh-ı ᶜadem (i)çün etsem āmāde besīç
Bir şūha gönül bağlamışam yanında
Oldı dil-i ehl-i ᶜaşk hīç-ender-hīç

39

Kār-ı dil-i ehl-i ᶜaşkı āh eyleme hīç
Ser-kūçe-i kahrı şāhrāh eyleme hīç
Nahcir-i ğamun firār resmin bilmez
Temkīn-i melāhatun tebāh eyleme hīç

---

36b bilür : B kılur .
H'nin 36c ve 36d yok .
39a āh : AE zār
39b kahrı : $Ü_4$ fakrı
39d firār : AE,N karār. nahcir-i gam : $Ü_6$ nahcir ü gam .

40

Yārab ġamuñ eyle māye-i rāḥat-ı rūḥ
Gelsün dil-i zāre derd-i ᶜaşkuñla fütūḥ
Ver dīde-i cāna girye-i Yaᶜkūb'ı
Olmazsa dehānumda eger nevḥa-i Nūḥ

41

Dīvān-ı ezelde kısmet-i istiᶜdād
Etdi dilümüz fenāya āḫır muᶜtād
Mānend-i esīr-i derd-i istisḳāyuz
Olsa yerümüz kenār-ı deryā-yı murād

42

Mecnūn-revişān-ı vādi-yi ᶜaşḳ u vidād
Ḫār-ı elem içre buldılar verd-i murād
Cūyende-i laᶜl-i yār olan ᶜāşıḳlar
Bāzūya getürdi kuvvetin çün Ferhād

43

Bu şeşder-i ġamda bilmeyüp best ü güşād
Birdür naẓarumda sūret-i zaḫm u ziyād
Görmem nigeh-i ḳabūlüme erzāni
Yerden göge dek yığılsa kālā-yı murād

---

40a ġamuñ eyle : B ġamuñ ile .
40d dehānumda : $U_2$,N dehān-ı dilde , F dehānumdan
42a ᶜaşḳ u vidād : $U_4$ ᶜaşḳ-ı vidād
42b içre : AS hicr .
42d çün : AS çü .

44

Bir dem ki verürdi hükmini best ü güşād

Ġam gelse eger dile olurduk nā-şād

Nā-geh görinüp tılsım-ı şemşīr-i fenā

Kalmadı göñülde raġbet-i genc-i murād

45

Bir gece gelüp o şāh-ı pākīze-nihād

Etmez dil-i zārı vāsıl-ı genc-i murād

Nerm olmadı kalbi gerçi kim dūd u şerer

Ġam-ḫānemi etdi çün dükān-ı haddād

46

ᶜAkl ile edüp hemīşe ceng ü nāverd

Ġam maᶜrekesinde nāmum etmem nā-merd

Vādi-yi belāda kāmrān-ı ᶜaşkam

Oldı baña gird-bād bir rāh-āverd

47

Rīş-i dil-i zāruma olup merhem-bend

Kıl lutfuñ ile ḫārumı gül zehrümi kand

Lāyık mı komak beni bu sayyād-ı harīs

Sahrā-yı ümīd içinde kūtah-kemend

---

44a verürdi : AE verdi.

44b olurduk : AE, $A_2$, SÖ, $Ü_4$ olurdum . B eger=Ø .

45d çün : AE çü .

46b namum : B namumı .

46c B : Manend-i esir-i derd-i istiskayuz(41'in üçüncü mısraı)

48

Pervāne-i cāna şem$^{c}$-i ġam verdi gezend

Dil micmer-i ġamda yandı mānend-i sipend

Āmmā ki çü mürġ-i nīm-bismil hergiz

Olmadı bu üft ü hīzlerden fāide-mend

49

Ol şūḫ ki zülfin eylemiş māha kemend

İsterse eder ġazāle-i ḫāveri bend

Şāyān-ı kemāl-i ḥüsnidür ḥaḳḳā kim

Necm ü felek olsa her gece dūd u sipend

50

Ey kākül-i pür-ḫumın ḳılan māha kemend

Vey pāyine gisūsı olan ḥācet-mend

Ol sihr-i mücerrebiyle cādu gözünün

Ḳıl h$^{v}$āb-ı girān-ı dīde-i baḫtumı bend

51

Çün cins-i vefādan olmadun fāide-mend

Düş verziş-i ṣabra ey dil-i ġam-peyvend

Serden heves-i visāli birūn eyle

Āhū-yı Ḫıtā'ya Rūm'dan atma kemend

---

48d üft ü hīzlerden : N,B āfet ü hīzler

F'de 48a ve 48b yer değiştirmiş.

50d bend : $Ü_4$ tünd .

51d atma : N etme

52

Cān tenden eger ederse kat^c-ı peyvend
Olur yine dil bu ḥālden nā-ḫursend
Kühsār-ı belāda şöyle cān versem kim
Ser-tīşe-i mergüm olsa Ferhād-pesend

53

Ol ẓālim-i dil-siyāh çün çarḫ-ı kebūd
Ser-cümle vücūdum eyledi ġam-fersūd
Vermez mi ṣanur hevā-yı serd-i āhum
Ser-çeşme-i ikbāline eñ soñra cümūd

54

Bī-minnet-i feyż-i mürşid-i cāme kebūd
Reşk-i ḥarem etdi ḳalbim envār-ı şuhūd
Pir kişvere kim ḳadem basam bir kerre
Girmez o diyāra sīmiya-kār-ı vücūd

55

Ey yār-ı şefīḳ eyleme zūd-ā-zūd
Beytü'l-ḥazenüm sipend ile dūd-ālūd
Hem cins-i şekīb gitdi hem naḳd-i ḳarār
Nem ḳaldı cihānda kim dege çeşm-i ḥasūd

---

52a cān tenden : B cānumdan . eger ederse : N ederse eger .
52d olsa : AE ola
54a cāme : $Ü_1$,H cām
54a mürşid-i came-kebud : $A_1$ came-i mürşid-i kebūd.
54d simiyā-kār : N kimyā-kār
55a zūd-ā-zūd : B zūd-ender-zūd

56

Hicrān ile oldı ḫāṭırum ġam-fersūd
Çün Āyine-i şikeste-i jeng-ālūd
Şirāze-i vaṣl-ı yāre erünce gezend
Evrāk-ı ḫazāna döndi eczā-yı vücūd

57

Cān ü ten ü ser ki olmaya ġam-fersūd
Meşhūd olamaz tecelli-yi Ṭūr-i şühūd
Efkār-ı cihāndan olmaduḳ āsūde
Berhem-zede olmayınca ser-kār-ı vücūd

58

Olsam nola vaż$^{c}$-ı yārdan nā-ḫoşnūd
Her gāh ẓuhūra gelse dil-ḫ$^{v}$āh-ı ḥasūd
Sevdā-ger-i kişver-i fenāyam ki bana
Ṣabr ile melāl oldı sermāye vü sūd

59

Ḥazm ehli odur ki çün dil-i ehl-i şühūd
Evza$^{c}$-ı felekden olmaya nā-ḫoşnūd
Gözden geçirüp ṣaḥīfe-i āhvālin
Elbette ola ḳalem-keş-i satr-ı vücūd

---

56c : N Bal-i megesi per-i hümadan seçmez.( 94'ün c'si)
56d : N Şah eylese bin gedayı bir demde eger.(94'ün d'si)
57a ten ü ser : B,$Ü_1$Hser ü ten .
58c : $Ü_5$ -Bir h$^{v}$āce-i bāzār-ı fenāyam ki bana .
59a hazm : F-cürm,N-cezm .
59d ola : $Ü_5$ - olur .

60

Ey şāhid-i luṭf-ı ᶜālem-i ġayb u şühūd
Vey gülşen-i fażlı ser-be-ser nefḥa-i cūd
Ḳıl ġarḳa-i deryā-yı fenā bir yerden
Etme beni ser-geşte-i girdāb-ı vücūd

61

Ey feyż-resān-ı ᶜālem-i ġayb u şühūd
Her gūşe-i bāġ-ı fażlı bir çeşme-i cūd
Luṭf eyle kitāb-ı ᶜaşkuñ irsāl eyle
Mensūḫ ola tā ki bende-i āhkām-ı vücūd

62

Gül-gūne-i şerm olup cemālinde bedīd
Meşşāṭa-i ḥüsn etti bir ṭarz-ı cedīd
Keyfiyyet-i bāde istemez gamzeleri
Muhtāc degil fesāne tīg-i ḫurşīd

63

Bir gūşe-nişīn-i tekye-gāh-ı tecrīd
Eyler ġamını vesīle-i şevḳ-i cedīd
Erbāb-ı ḥaḳīkatuñ yanında bir olur
Ḫaḍrā-yı dimenle sebze-zār-ı ümmīd

---

60b cūd : AS - vücūd
61b bag-ı : AS = Θ
62b hüsn : SÖ - hüsne
62d fesane : $Ü_6$ - feşane
63a bir : B,N,$Ü_2$ - her

64

Ol şāhun olup fünūn-ı ᶜaşkında ferīd
Sābit-kademem çü kūh-ı lerzende çü bīd
Mażmūn-ı nigāhı hep cefādur ammā
Toymaz dil-i dīvāne-i beyhūde-ümīd

65

Hakkā ki olup o şūh fenninde ferīd
Kāşāne-i nāza saldı bir tarh-ı cedīd
Gül-ruhlarınun safāsı olmaz hāsıl
Biribirine mukārin olsa iki ᶜıyd

66

Çek Hāletiyā defter-i ikbāle resīd
Kıl ye's ü rıżāyı hālike beyt-i kasīd
Bi-bāl ü per et kebūter-i āmālün
Bağlanmasun ana nāme-i bīm ü ümīd

67

Kaldı emelüm çü genc-i güm-geşte-kilīd
Yok defter-i hācetümde bir rāy-ı resīd
Takvīm-i fenāda oldı dāġ-ı siyehüm
Tasvīr-i küsūf-i külli-yi mihr-i ümīd

68

Olmazsa miyān-ı rezm-i hasretde şehīd
Girmez kefen-i kabūle ehl-i tecrīd
Hengāme-i gāzi-yi belā germ olmaz
Olmasa eger resenleri habl-i verīd

---

66a kıl : N - tā .
67a ḳaldı : N,SÖ - kıldı
67c ṡiyehüm : H - sīnem

Ey nāsiḥ-i hūşmend-i pākize-tebār
Lü'lü-yı kelāmuñ etme zāyiᶜ zinhār
Vermez bize el ṭarīḳ-i erbāb-ı ḫıred
Olmaz şütürān-ı meste teklīf-i ḳaṭar

70

Āh-ı dil-i zārumuzla mānend-i ġubār
Dergāh-nişīn-i şāh-ı ᶜaşḳuz her-bār
Teng-i şekerin o şūḫ ser-beste ḳılup
Ṭūṭīlerin etmesün perişān-güftār

71

Bāzār-ı belāda olmasam dükkān-dār
Etmezdi metāᶜ-ı derd üstümde ḳarār
Sevdā-ger-i melālden olup fāide-mend
Sermāye-dih-i ḫvāce-i aşḳam her-bār

72

ᶜAşḳuñla olup vālih ü sergeşte vü zār
Etmem iki gün ġamuñla bir yerde karār
Dīvāne-i herze-gerd-i gūristānam
Cāh ehli yanumda oldı hep seng-i mezār

73

Seng-i ġam olup ḥavāle-i sīne-i zār
Ser-tīşe-i reşk farḳumı ḳıldı figār
Bāzār-ı belāda etdi ṣan Kūhken'üñ
Ser-cümle muḫallafātı üstümde ḳarār

---

69c ṭarīḳ-ı erbāb-ı ḫıred : AS - erbāb-ı ṭarīḳ-ı ḫıred
71a olmasam : $U_4, U_6$ - olmuşam .
71 c sevdā-ger-i : AE, $A_1, A_2$, F, $Ü_2$ - sevdā-yı

74

Ey çarḫ-ı ( [illegible] ) kār-ı Rüstem-şiār
Devrüñde ben olam revā mı vālih ü zār
Gül-çīn-i dıraḫt-ı ᶜaşḳ ḳılup aġyārı
Pāy-ı ṭalebüm ḫār-ı cefān etdi figār

75

Ebr-i kerem-i zamāne-i nā-sere-kār
Olur serine dil ehlinüñ ṣāʿiḳa-bār
Dāmān-ı recā-yı ehl-i dil ḫālidür
Ḳaplarsa zemīni berf-veş sīm-nis̱ār

76

Temkīn-i melāli eyleyüp kendüme kār
Hergiz reh-i ġamda olmadum kām-şümār
Pīrāmen-i āşiyān-ı mürġ-i dilüme
Şāhīn-i belā per döker etdükçe güzār

77

Endūh u melāl ḫāṭırum ḳıldı figār
Ne dilde şekīb ḳaldı ne cānda ḳarār
Düşdüm o ḫarābāta ki rindānı anuñ
Bī-bāde vü cām mest olur üştür-vār

78

Mānend-i dehān u ḫāne-i çeşm-i nigār
Olur baña teng ü tār dünyā her-bār
Ġāret-zede-i kemīn-i şevḳ-i yārem
Ne bāre-i ṣabr ḳaldı ne bār-ı ḳarār

---

78 d bār : Ü$_2$ - bād

79

Gitdi o zamān ki devlet-i būs u kenār

Ber-vefk-i murād olurdı rūzī her-bār

Bir bülbül-i bāğ-ı şevk idüm şimdi felek

Hayretle ser-efgen etdi çün butımār

80

Düşmenler olup harīf-i halvet-geh-i yār

Peygūle-i ğamda kalmışam nā-sere-kār

Her-gāh baña ğubār-ı hātır getirür

Sevdā-ger-i müşk sandığum bād-ı bahār

81

Olsaydı ne deñlü pend-i bigāne vü yār

Kalmaz kulağumda eylemez kalbüme kār

Dünyādaki tār-ı ᶜankebūt olsa behem

Mümkin midür ola üştür-i meste mehār

82

Ey fitne-i dehri eyleyüp çeşmine yār

Vey zulmi kılan nigāhına biᶜat-kār

Cān vermek olursa hasret-i vasluñla

Bāzūsını hūruñ etmezin düşmene yār

83

Ey şūh gehī zülāl-ı lutfuñ göster

Her-gāh vücūdum eyleme hākister

Sür zevrak-ı cevri sāhil-i inṣāfa

Deryā-yı cünūnum olmadan mevc-āver

---

79a kenār : B - nigār

79d hayretle : $Ü_2$ - hasretle.ser-efgen: AE ser-efgende.butımār:B bīmār

84

Olur dür-i pend ᶜaşıka mühre-i har
Gūyā bün-i gūşi kalb mahiyyet eder
Üftāde-i çāh-ı ğam yapışmaz hergiz
Zerrīn-resenin uzatsa şāh-ı hāver

85

Hep halk-ı cihān keşende-i bārundur
Şeb-kār-ı hayāl-i zülf-i mekkārundur
Tahkīk budur ki fitne-i devr-i zamān
Bir kār-güzār-ı çeşm-i hūn-hᵛārundur

86

Erbāb-ı tarīkata tarīkat ğamdur
Ashāb-ı hakīkata hakīkat ğamdur
Tafsīle ne hācet ey dil-i şūrīde
Fihrist-i cerīde-i muhabbet ğamdur

87

Ey şahne-i ᶜaşk var zülfine ilet
Ben ᶜāşıkı kim ğāyet-i āmāli budur
Ammā ki desün o gece dellāl-ı belā
Hercāyiye ᶜāşık olanun hāli budur

---

84a har : $Ü_3$ – haşr.
84b guyu : N,F,SÖ – guya ki .
84b bün-i gūşı : $F,N,Ü_5$ – sımāhı
84b kalb : $A_1$ – kulūb        84c çah : AE – Θ
85b şeb-kār : B – şikār

88

Her çend ki yār $^c$arż-ı rūy u ber eder
Endūh-keşān-ı $^c$aşḳını bī-fer eder
Yanmaz dedigün semender-i nār-ı ġamı
Bir şu$^c$le-i şem$^c$-i ḥüsn ḫākister eder

89

Ol şeh ki lebi selāmı Cem'den getirür
Cādū gözi āhūyı ḥaremden getirür
$^c$Āşıklar içün döşense ger naṭ$^c$-ı helāk
Rīgin bun-i deryā-yı sitemden getirür

90

Ben bī-dile çarḫ zehrden tūşe verür
Beytü'l-ḥazen-i melālden gūşe verür
Olmaz dil-i ḫāki gibi ḳuvvetlü zemīn
Bir dāne-i ġussa anda ṣad-ḫūşe verür

91

Ser-çeşme-i cāndan etmeyüp ḳaṭ$^c$-ı naẓar
Dökdi yere āb-ı rūyını İskender
Gerdūndan eden recā-yı seyyāre-i sa$^c$d
Ümmīd edinür serābdan nilüfer

92

Ḳıl dīde-i merḥametle her-gāh naẓar
Ol $^c$āşıḳa kim ġam eyleyüp zīr ü zeber
Etmiş eşigünde ḫāk-rūb olmaġ içün
Müjgānını deste deste ḫūn-āb-ı ciger

---

88a çend : $U_1$,H – gāh. $^c$arż-ı rūy : B – rūy-ı $^c$arż .

88c N: Şīraze-i vaṣl-ı yāre erünce gezend .(56'nın c'si)
88d N:Evrak-ı ḥazāna döndi eczā-yı vücūd. (56'nın d'si)

93

Vuslat deseler firak-ı cāvid çıkar

Gül nahli nişānde eylesem bīd çıkar

Beyt-i emelüm ᶜaceb muᶜammādur kim

Yüz vech ile andan ism-i nevmīd çıkar

94

Kālā-yı hakīkata olan sevdā-ger

Etmez bu metāᶜ-ı dehr-i fāniye nazar

Bāl-i megesi per-i hümādan seçmez

Şāh eylese bin gedāyı bir demde eger

95

Eyler baña reşk merd olan ᶜāşıklar

Meydān-ı belāda ferd olan ᶜāşıklar

Nakd-i emelümden oldı sermāye-sitān

Ol kāle-fürūş-ı derd olan ᶜāşıklar

96

Evzāᶜ-ı sipihr hātırum zār eyler

Hemvāre zebūn-baht-ı bed-kār eyler

Āhenger-i dehr her zamān sanᶜatını

Kufl-i der-i devletümde izhār eyler

---

93a deseler : $Ü_1$ - dilesem .

94 c ve 94 d : N'de 88'in c'si ve d'si tekrar edilmiş.

96c : $Ü_3$ - Elhāsıl olur derd-i tenüm mihnetle.

97

Etvār-ı zamāne bağrumı kan eyler

Çün tıfl-ı şikem-gürisne giryān eyler

Bāz-ı dilümün ğıdā-yı lahmını felek

Çenğāl-i hilālden nümāyān eyler

98

ᶜUşşākı sürūr-i vasl giryān eyler

Derd olmasa sīnesinde efgān eyler

Mestāne-i bezm-i şevk olan ᶜārifler

Pīrāheni kor da cismi sūzān eyler

99

Gāhi beni hecr-i yār mahzūn eyler

Geh ğayret-i ağyār ciger-hūn eyler

Elhāsıl olur zerd tenüm mihnetle

Toprağa yapışsa ᶜaşk altūn eyler

100

Derd ehli rüsūm-i hān-kāhı neyler

Kārı ğam olan o kār-gāhı neyler

ᶜUşşak komaz tarīk-ı zühhāde kadem

Sakkā-yı fırāt āb-ı çāhı neyler

---

98c şevk : B - Θ

99b :B- Hemvāre zebūn-i baht bed-kār eyler .

99c olur : $U_1$,H - olup .zerd tenüm : B,AE - tenüm zerd .

100 çahı : $U_2$ - çah .

101

Bir ᶜarṣadayuz ki ḫūn-ı erbāb-ı hüner

Ḫūn-ı şafaḳ-ı sipihr-veş oldı heder

Ḥayfā ki cihāna etmedük vazᶜ-ı ḳadem

Āyīne-i çarḫ olmadan zeng-āver

102

Bālāya lisān-ı ᶜaşḳda pest denür

Erbāb-ı vefāya mürg-i pā-best denür

Bir meclis-i ünse maḥrem olduḳ biz kim

Cūyā-yı neşāṭa anda bed-mest denür

103

Olmaz şecer-i ümīd hiç bār-āver

Versem meselā sebū-sebū ḫūn-ı ciger

Etmez dil-i yāre kār farażā olsa

Her bir nefesüm çü kūre-i āhenger

104

Evżā-ı zamān sefele-i dūn-perver

Etdi dil-i zārı kūy-ı çevgān-ı keder

Āyīne-i ḫāṭırum mücellā edemez

Çarḫ olsa tamām tūde-i ḫākister

---

101c etmedük : AE - etmedüm.

101d zeng : AE,H,N,$Ü_2$,$Ü_4$,$Ü_6$ - jeng

104b kūy-ı çevgān-ı keder : $Ü_4$ - çevgān-ı kūy-ı keder .

104d : F,N,$Ü_5$ - olursa sipihr tūde-i ḫākister

105

Hatmüni ruhumda diyu ey ğayret-hūr
Yok yerlere etme fikret-i dūr-ā-dūr
Hurşid-i cemālün olıcak ᶜālem-tāb
Çıkdı aña karşu iki saf bağladı mūr

106

Derd ehli odur ki fikret-i dūr-ā-dūr
Etmez dilini hemīşe çün dīde-i mūr
Peygūle-i ğamda görmedi āsāyiş
Ser-hār-ı melāmet olmayan tālib-i gūr

107

Mağlūb-ı sirişk-i hüzn olup eşk-i sürūr
Ser-cümle meşāᶜirümde kalmadı şuᶜūr
Fi'l-cümle hubūb-ı bād-ı āhumla eder
Hākister-i çarh dīde-i encümi kör

108

Ey Hāleti-yi kafā-hōr-i bezm-i sürūr
Düşsek nola kūy-ı kāmdan dūr-ā-dūr
Sen tālib-i kālā-yı vefāsın dāim
Ol şūh ise sevdā-ger-i iklīm-i ğurūr

---

105a hūr : SÖ - hūr

106b çün : $Ü_4$ - Θ

106d tālib : B,$Ü_1$,$Ü_2$,$Ü_4$,SÖ - kālıb .

107a hüzn : SÖ - hūn . 107c Fi'l-cümle :$Ü_2$,$Ü_3$ - her-subh,AE-bir subh

108a kafā : N - fiğān , H,$Ü_1$ - cefā .

109

Ki gāh nola o ḫusrev-i mülk-i ġurūr

Ġam-ḫānemüz etse ġayret-i ḥacle-i ḥūr

Biz cezbe-i ᶜaşḳ ile peri-ḫᵛān olıruz

Bi-vāsıṭa-i ᶜazīmet ü ḳayd-ı buḫūr

110

Maġlūb-ı ẓalām-ı cehl olup nūr-ı ḥuẓūr

Aldı beni reng ü būy-ı gülzār-ı ġurūr

Ermezdi gezend penbe-i ġafletüme

Gelseydi bun-ı gūşuma çaḳ āteş-i Ṭūr

111

Her māh-liḳā kim dil-i nālānum alur

Cān vermek içün yolına peymānum alur

Āvāre gönül reh-i selāmet ṭutar

Bir pençe-i āftāb dāmānum alur

112

Ṭutmazsañ eger reh-i mürüvvet nic'olur

Hāl-i dil-i zār-ı pür melālet nic'olur

Reng-i ruḥuma naẓar ḳılanlardan ṣor

Ḫākister-i külḫān-ı muḥabbet nic'olur

---

109 a ki : F - her . 109b ḥacle : $Ü_1$,$Ü_4$ - ḫacle .
109c olıruz : AE,$Ü_2$,$Ü_5$,$Ü_4$, - ederüz . 109d Ü : AE - Θ
110a ẓalām : $Ü_1$ -- ġulām . 110b Ü : AE - Θ
112a ṭutmazsañ : $Ü_6$ - ṭutmazsaḳ .mürüvvet : AE - muḥabbet
112c reng-i ruḥuma : aña raḥmet .

113

Nālem işiden bilür ki bülbül nic'olur

Te'sīr-i firāk-ı sohbet-i gül niç'olur

Ser-mest ü fütāde olmayan ᶜāşıklar

Bilmez leked-i pāy-ı teġāfül nic'olur

114

Oldı şeb-i ġam medīd bilmem nic'olur

Etdi siyehüm sepīd bilmem nic'olur

Vā-ḥayf ki hemçü ḥāci-yi bed-ṭāliᶜ

Nūr-i ḥarem-i ümīd bilmem nic'olur

115

Dil nār-ı muḥabbet ile ḫākister olur

Ḫākistere belki reşk eder demler olur

Şol baḥr-ı fenāya ġavta urduk biz kim

Tīġ-i ġama her ḥabābı bir miġfer olur

116

Her-geh ki ümīd pişvā-yı dil olur

Āḫir dil-i bi-mecāl pā-der-gil olur

Elbette nişānde ḳıldıġum naḫl-i emel

Mānend-i dıraḫt nakş-ı bī-ḥāṣıl olur

---

114a medīd : AE - bedīd

114b sepīd : F, $U_2$ - sefīd

115a muḥabbet : B - miḥnet

115c urduk biz : $U_4$ - urdum ben .

117

Dil rūy-ı melāl görmeden hurrem olur

Bī-verziş-i derd hāṭırum derhem olur

Bāzār-ı vücūd olursa āyīn-beste

Ārāyiş-i dükkān-ı ḥayātum ġam olur

118

Şevḳunle derūn-ı hāṭırum rūşen olur

Andukça ruhun fezā-yı dil gülşen olur

Bād-ı seherī getürse būy-ı zülfün

Kāşāne-i rūh ser-be-ser revzen olur

119

Eyler dil-i ehl-i ḥāli bī-lem^c^a-i nūr

Ṭūl-i emel ile fikret-i dūr-ā-dūr

Ḥoş-hāl-i ḳanā^c^atam ki ^c^aynumda degül

Ne nān-ı Süleymān ü ne nān-rīze-i mūr

120

Etdi ġam-ı yār çeşm-i ^c^aḳlum bī-nūr

İdrāk-i fen-i neşāṭdan ḳaldum dūr

Her dāne-i ḫāline gönül baġlamışam

Ḥaḳḳā ki ^c^aceb gürisne-çeşmüm çün mūr

121

Pey-der-pey eder ġam u feraḥ çünki ẓuhūr

Ġam gelse maḳamun et raṣad-gāh-ı sürūr

Fikr eyle tecelliyāt-ı luṭf u ḳahrın

^c^Aḳlun var ise ne ye's gelsün ne ġurūr

---

117d ḥayāt : SÖ - sīne
119a ḥāli : $Ü_4$ - ^c^aşḳı

122

Ol dem ki tecelliyāt-ı ᶜaşk etdi zuhūr

Kıldı dil-i bī-sükūnı fevvāre-i nūr

Şol āteş-i ᶜaşka düşmüşemdür ben kim

Bir lemᶜasına tahammül etmez bin Tūr

123

Bahreyn-i fenā vü ᶜaşk olup pür-gevher

Sūd etmedi anda olmayan sevdā-ger

Ey manzara-i cihānda rāhat dileyen

Medd-i basar-ı emelden et katᶜ-ı nazar

124

Gitdi o zamān ki ᶜakl olup bī-tedbīr

Olmazdı ġam-ı muhabbete dāmen-gīr

Görünse melāl şād olurduk şimdi

Āyīnemüz olmaz oldı hiç ᶜaks-pezīr

125

Bir zālim-i dil-i siyāh-ı mennaᶜül-hayr

Kem-havsala kıldı halkı mānende-i tayr

Feryād ki birdür iᶜtikādınca anun

Mürg-i harem ü tenende-i kūşe-i deyr

---

122b kıldı : AE - eyledi . sükūnı : SÖ,$Ü_4$ - karārı

122c düşmüşemdür ben kim : B - düşmüşem ben āh

124d olmaz : B - Θ

125d mürg : N,F - mürgān

126

Derd-i dil-i zārı etmesek ᶜālem-gīr

Ṣad pāre olurdı tīre-mir'āt-ı żamīr

Sevdā-ger-i kūçe-i belā-yı ᶜaşkuz

Sermāyemüz oldı sīne-i derd-pezīr

127

Olur der-i feyż her zamān ᶜaşk ile bāz

Ol ᶜaşk eger olursa ᶜaşk-ı mecāz

Şevk ile cünūna benzemez zühd ü veraᶜ

Uymaz dem-i zülfekāre hergiz dem-i kāz

128

Olmaz rūḥ-i ehl-i derde bir vech ile bāz

Ebkār-ı ümīde fer veren ḥacle-i rāz

Dībā-ger-i nāz u ᶜişvedür hep ḫūbān

ᶜUşşāk ise cümle būriya-bāf-ı niyāz

129

Etdük der-i ᶜaşkı dest-i endūh ile bāz

Ferhād ile Ḳays'a olmışuz seng-endāz

Bir ṭāifeyüz ki redd-eder pīr-i muġān

Cām-ı elem üzre olmasak ᶜarbede-sāz

---

127b eger olursa ᶜaşk-ı mecaz : $Ü_1$-olursa reh-i aşk-ı mecaz .

127b eger olursa : AE - olursa reh eger .

127d hergiz dem-i kāz : $Ü_2$ - ger dem-i kāz.

128d cümle : $Ü_3$ - hep .

129a etdük : T,SÖ - etdüm . der : $Ü_1$ - reh .

129c :$Ü_1$ - Çün gelmek ile metāᶜ-ı nāz

129c : H -Çak " " " " (133'ün c'si)

129d : $Ü_1$,H - Ayaġa urıldı cümle kālā-yı niyaz (133'ün d'si)

129d elem : SÖ - dilüm .

130

Bir şem$^{c}$-i keşīde-ḳadd-i $^{c}$uşşāḳ-güdāz

Ṣaldı bu cihāna pertev-i $^{c}$işve vü nāz

Ol şāh gelürse bezme ḳıl ey sāki

Zer-beft-i şu$^{c}$a-ı bādeden pāy-endāz

131

Hergiz olamaz ḥarīf-i ser-kūçe-i rāz

Mīzān-ı ğamından olmayan seng-endāz

Pervāne-i bezm-gāh-ı istiğnā ol

Etme dilüñi şem$^{c}$-i siyeh-ḫāne-i āz

132

Bir şem$^{c}$a-i nev-ẓuhūr-i ḥalvet-geh-i rāz

Ṣaldı dil-i ḫalḳa lem$^{c}$a-i sūz u güdāz

Az ḳaldı ki ede cünbiş-i ebrūsı

Her $^{c}$aşḳ-ı ḥaḳīḳıyı pül-i cū-yi mecāz

133

Olmaz bu zamānda şem$^{c}$-i ḥalvet-geh-i rāz

Pervāne-i $^{c}$aşḳ çekse biñ sūz u güdāz

Çoḳ gelmek ile metā$^{c}$-ı nāz-ı ḫubān

Ayağa urıldı cümle kālā-yı niyāz

134

Pey-der-pey esüp nesīm-i cān-perver-i nāz

Deryāçe-i ṣabrum eyledi mevc-endāz

Olmaz ser-i zülf-i yārdan dest-i sabā

Fülk-i dil-i bi-ḳarār içün lenger-sāz

---

134b mevc : $U_4$ - pāy

135

Ol şāh-ı serīr-i ᶜişve vü kişver-i nāz

Ḳılmaz dil-i zārı maḥrem-i ḥalvet-i rāz

Gülzār-ı vefāya eylemez vazᶜ-ı ḳadem

Gül-berg-i ḥayātum eylesem pāy-endāz

136

Meh-veşler olup nişeste-i sāḥil-i nāz

ᶜUşşāḳı eder helāk girdāb-ı niyāz

Olmazdı naẓīri āsmān-ı ḥüsnün

Ḫurşidi eger olaydı zerrāt-nevāz

137

Ol ḫusrev-i çār-bāliş-i naḫvet ü nāz

Etmez der-i iltifātı bir kimseye bāz

Fersūde-leb olsa fi'l-meṡel ᶜāşıḳlar

Kār eylemez ol perīye efsūn-ı niyāz

138

Ḥaḳḳā ki bu şeb o şūḫ-ı ṭanbur-nevāz

Zīr ü bamın etdi ser-be-ser naġme-i rāz

Gūş ü dil-i ᶜāşıḳa gelen destinden

Ya zaḫme-i şive idi ya perde-i nāz

---

136a nāz : $A_1$ - rāz .

136d olaydı : $Ü_2$,$Ü_3$ - olsaydı . eger olaydı : $Ü_4$ -olaydı eger.

138b rāz : $Ü_2$ - zār .

138d nāz : F,$Ü_4$ - rāz .

139

Bir şeb ki gelüp o hüsrev-i bende-nevāz
Kılmışdı yerüm harīm-i halvet-geh-i rāz
Çak sāz-ı niyāza urmayınca destüm
Olmadı o şeh ğunūde-i pister-i nāz

140

Her-gāh nola o şūh-ı bigāne-nevāz
Sāz-ı ğam-ı ᶜaşkum etse bī-perde-i rāz
Bāzār-ı cemālin eylemiş sunᶜ-ı Hudā
Hep tīr-tıraş-ı cevr ü peykān-ger-i nāz

141

Olmak gerek ol tabīb-i erbāb-ı niyāz
Ben zāre zamānı geçmeden derman-sāz
Çeşmine nice kıyās eder ahvālüm
Ben haste-i derd-i ᶜaşkam ol haste-i nāz

142

Çün etmedün ey tabīb-i erbāb-ı niyāz
Bir būse ile telāfi-yi ᶜömr-i dırāz
Kıl hāk-i derūnle hūnumı āgeşte
Ol zahm-ı ğama bu vech ile merhem-sāz

---

139b kılmışdı : F,N,$Ü_5$ - Kıldı ; B - kıldum mı .
139b rāz : $A_1$,$Ü_6$ - nāz .
141a ol : $Ü_3$,$Ü_4$ - ey .
142 a etmedün : N - etdün .
142c hūnumı : AE - hūnı .

143

Etmezsem eger lisān ile ᶜarż-ı niyāz

Ol mest-i ġurūrum olmasun ᶜarbede-sāz

Bir şeb dilüme ḫayālini göndersün

Görsün nic'olur temevvüc-i lücce-i rāz

144

Ermez kef-i pāyine rūḫ-ı ehl-i niyāz

Zer-beft-i vücūdın eylese pay-endāz

İnṣāf edicek ġarīb revnaḳ verdi

Kāşāne-i ḥüsn-i yāre fevvāre-i nāz

145

Peygūle-i ġamda bī-ḫōr u bī-ḫᵛābuz

Telḫ-āb-ı belā vü derd ile sīrābuz

Enfās-ı ḥayātumuz tebāh eylemedük

Germ-ābe-i ᶜaşḳ-ı yāre külḫan-tābuz

146

Hem lücce-i şevḳe lū'lū-yı nā-yābuz

Hem kān-ı fenāya gevher-i şeb-tābuz

Zerrāt-ı hevā-yı ᶜaşḳ-ı pāk olmaġla

Engüşt-nümā-yı mihr-i ᶜālem-tābuz

147

Teb-lerze-i firḳat ile bī-tābuz biz

Ġam-pisteri içre ġarḳa-i ābuz biz

Enfāsumuz āteşīn edüp pey-der-pey

Ẓulmet-kede-i cihānda şitābuz biz

---

144a kef-i pāyine : AE - kef-ü pāyine ; rūḫ : B Θ .
144c edicek : SÖ,$Ü_4$ - budur .

148

Her-gāh ḥazīn hemīşe nā-şāduz biz
Gūyā dil-i Ḳays u ṭab^c-ı Ferhād'uz biz
Her-bār baḳup bu kevne giryān oluruz
Her laḥẕada ṣanki ṭıfl-ı nev-zāduz biz

149

Āzurde-dilān-ı sīne-efgāruz biz
Mecnūn-revişān-ı Kūhken-kāruz biz
Hergiz gözümüz ġam ile uyḫu görmez
Dükkān-ı muḥabbet içre şikāruz biz

150

Şāh-ı ġam-ı ^caşḳa maḥrem-i rāzuz biz
Ser-gūş-ı melāmet ile mümtāzuz biz
Kibrit-i ṣafā-yı ḳalbi der-kār ḳılup
Bāzār-ı riyāya āteş-endāzuz biz

151

Her-gāh belāda cüst ü çālākuz biz
Her reh-güzer-i melālde ḫākuz biz
Birdür bize lücce-vü kenār-ı yem-i ġam
Mānend-i şināverān-ı bī-bākuz biz

---

149b revişan-ı : $Ü_4$ - revişan u .
149d şikāruz : F,H,$Ü_1$,$Ü_4$ - şeb-kāruz .
151a her-gāh belāda : $A_1$,F,N,$Ü_2$,$Ü_6$ -he kār-ı belāda

152

Hükm-i kalem-i każā ile nāluz biz

Āteş-zen-i ḫār best-i āmāluz biz

Ḫūn-i dili mey fiġanumuz ney kılduk

Nüzhet-gede-i fenāda ḫōş-ḥāluz biz

153

Geh ġayret-i reşk ile ḫurūşānuz biz

Geh ḥüzn-i firāḳ ile ḫamūşānuz biz

Ṣāf-ı ḫum-ı çarḫı cümle nā-ehl çeker

Ser-cūş-keşān ü dürd-nūşānuz biz

154

Meydān-ı każāda kūy-ı çevgānuz biz

Her redd ü kabūle bende-fermānuz biz

Şemşīr-i ġama gülū-yı teslīm ṭutup

Ḳurbān-ı ser-i rıżā-yı Yezdān'uz biz

155

Āşüfte-dilān-ı nā-besāmānuz biz

Gehvāre-i ġamda ṭıfl-ı giryānuz biz

Pejmürde-giyāh-ı bāġ-ı ḫırmānuz biz

Āfet-zede-i semūm-ı hicrānuz biz

---

152b ḫar best : AE, $A_2$, $Ü_1$ , -ḫārpüşt .

153a ġayret : ġayrıya . 153c cümle : $Ü_4$ – ө .

154a kuy-ı : $Ü_4$ – kūy u . 154d Yezdān'uz : AE – Mevlā'yuz, H, $Ü_1$ –cānānuz .

155c pejmürde : bir mürde .

156

Hem hükm-i ḳażāya bende-fermānuz biz

Hem ᶜahd-ı ḳadīme beste-peymānuz biz

Yoḳdur yanumuzda naḳd-i ümmīd ü emel

Bāzār-ı cihānda herze-gerdānuz biz

157

Ġaret-zede-i nigāh-ı cānānuz biz

İḳlīm-i belāda salṭanat-rānuz biz

Düşdi dilümüz o māh-ı çār-ebrūya

Gūyā ser-i çār-rehde ḥayrānuz biz

158

Bezm-i ġam-ı ᶜaşḳa mest-i giryānuz biz

Rezm-i elem olsa merd-i meydānuz biz

Olsaḳ da derūn-i pister-i vuṣlatda

Mū-ḫaste-i hirās-ı hicrānuz biz

159

Vīrāne-i derde genc-i medfūnuz biz

Deryā-yı ġam içre dürr-i meknūnuz biz

Nādānī ḳıyupdur ehl-i istiᶜdāde

Çarḫ eyledügi cefāya meftūnuz biz

---

156b peymānuz : AE - īmānuz .

156d cihānda : $Ü_5$ - fenāda .

157a zede : B - zedegan, $Ü_5$ - kede .

157a ve 157b $Ü_1$ ve H'de yer değiştirmiş.

158a mest-i giryānuz : N - müşt-i ser-girānuz

158d hicranuz : $Ü_4$ - canuz .

160

Çevgān-ı cefā-yı ᶜāleme gūyüz
Merdūd-ı hezār-kūçe vü kūyuz biz
Hep meclis-i yāre kendümüzden varıruz
Ol gülşene ṣan giyāh-ı ḥōd-rūyuz biz

161

Biz mürg-i ġarīb-i lāne-i nāsūtuz
Yād-ı vaṭan ile ġam-keş-i mebhūtuz
Endūh ile ḳorḳutmasun ol şūḫ bizi
Endūh ile biz çü ateş ü yāḳutuz

162

Biz cāh-ı belāda Vāmıḳa-i maḥsūduz
Baht u felek u sitāreden ḫōşnūduz
Her-çend ki ᶜaşḳ kılmaya ᶜarż-ı cemāl
Pervāne-i bi-çerāġ-veş nā-būduz

163

Her gāh bilā-enis ü ḥasret-kāruz
Ol pistere Ḳays düşmeden bīmāruz
Peygūle-i tengnā-yı ġamdur yerümüz
Her cünbişümüzde ser-zen-i dīvāruz

---

160b merdūd : AE – merd .
160d ṣan : AE ṣanki .
161a nāsūtuz : $Ü_6$ –māsūtuz .
161b ġam-keş-i : $Ü_2$ – ġam-keş ü .

164

Her-gāh bilā-refīk u mihnet-yāruz

Bu köhne kabā-yı cismden bīzāruz

Oldı bize ᶜaşk kısmet-i rūz-ı ezel

Ol rezm-i kadīmden cerāhat-dāruz

165

Biz sāye-nişīn-i şāhsār-ı sabruz

Nüzzāre-keyān-ı berg ü bār-ı cebrüz

Elbette sürūra ġussamuz gālibdür

Gülmekde çü berk aġlamakda ebrüz

166

Geh rāh-ı belāda sāye-veş bī-siperüz

Geh pister-i ġamda hasta-i bi-haberüz

Hākister olınca yanmamuz bākīdür

Pervāne-i şām u ᶜandelib-i seherüz

167

Ser-nāhun-ı ġamla dil-hırāş-ı hecrüz

Hūn-ābe-keşān-ı bed-maᶜāş-ı hecrüz

Sultān-ı visāle bulmaduk ruhsat-ı kurb

Biz ser-zedegān-ı dūr-bāş-ı hecrüz

---

164a her-gāh : $Ü_4$ - Her-gāh ki . bilā : B - Θ . yāruz : : N - bāruz

164d rezm : $Ü_4$ - resm . cerahāt-daruz : $Ü_5$ - cerāᶜat-daruz .

165b nüzzāre : $A_1$,$Ü_2$ - nüzzār .

166a rāh : SÖ - zār . siperüz : AS - serüz ; B - haberüz

166c yanmamuz : AS,H,N,$Ü_1$,$Ü_2$ - yanaruz .

166c bākīdür : AS,$Ü_6$- elhasıl ; $Ü_1$,$Ü_2$ - elkıssa; H,T - velhasıl .

167a ser : B,F,N,SÖ,$Ü_4$,$Ü_5$,$Ü_6$ , biz .

168

Biz zīr-i ḳademde cān verür mūrlaruz
Çāk rūz-ı ezelden aña me'mūrlaruz
Olup ser-i zülf-i yār bend-i gerden
Hep ṣūret-i muhtārda mecbūrlaruz

169

$^c$Aklı giderür de derd-i cānān aluruz
Ḥaḳḳā o metā$^c$ı ḫayli erzān aluruz
Biz miḥnet-i $^c$aşḳı eyleyüp sermāye
Bāzār-ı fenāda cān verür cān aluruz

170

Biz kūy-ı fenāyı farḳ-ı ferḳad bilürüz
Ehl-i ḫıredüñ ḳabūlini red bilürüz
Bir ṭāifeyüz ki ṭurfetü'l-$^c$ayn içre
Pindār-i vücūdı küfr-i sermed bilürüz

171

Bir kūşe-i ġamda āh-ı şeb-ḫīz ederüz
Dūd-ı dilümüz şerāre-engīz ederüz
Fi'l-cümle ṣafāmuz olmasa cām-ı dili
Ḫūn-ābe-i ḥasret ile lebrīz ederüz

---

168d mecbūrlaruz : AS – mamūrlaruz .
169b ḥaḳḳā : B ḥaḳḳā ki .
170a fenāyı : $U_4$ fenā-yı .
171a bir : $A_2$,B,F,$U_1$,$U_2$,$U_4$ – biz .

172

Biz kālıb-ı cismi ser-be-ser cān ederüz
Suhān-ı ğam ile mahv-ı ebdān ederüz
Etsün ne ederse Kūhken ammā biz
Kūh-ı emeli fezā-yı hırmān ederüz

173

Bir tāifeyüz ki cismümüz cān ederüz
Halvet-geh-i ğamda mahv-ı ebdān ederüz
Sönseydi bu meclis içre şem<sup>c</sup>-i hūrşīd
Himmet-nefes ile biz fürūzān ederüz

174

Bir tāifeyüz ki rūz u şeb āh derüz
Āh etmeyene nedür bu gümrāh derüz
Burc-ı dile rāyet-i ferāğat dikerüz
Zīrā yürüdükçe Allah Allah derüz

175

Biz ma<sup>c</sup>reke-i melālde ser-bāzuz
Sāz u seleb-i fenā ile mümtāzuz
Tekmīl-i sülūk-i <sup>c</sup>aşk edüp zü-n-nūn
Her kande anılsa nāmı harf-endāzuz

---

173c sönseydi : H,$Ü_1$ - sönse .
173d biz : B,F - bir .
174c rāyet : AS - dāima

F'de 175'in ilk iki mısraı ile son iki mısraı yer değiştirmiş.

176

Biz kişver-i ğamda şāh-ı bī-enbāzuz
Dīhīm-i fenā-yı ᶜaşk ile mümtāzuz
Her-gāh ser-i simāt-ı istiğnādan
Seg gibi hümāya üstühᵛān endāzuz

177

Sulṭān-ı belā-yı ᶜaşk ile dem-sāzuz
Ḳaṣd etse dil-i cefā-keşe hem-rāzuz
Nesreyni nişān-ı tīr-i āh eylemezüz
İnṣāf budur ki ḫayli derd-endāzuz

178

Her dīde-i eşk-bāra giryān demezüz
Her dīde-i dāğ-dāra sūzān demezüz
Mikrāṣ-ı belā zebānumuz ḳaṭᶜ etse
Dermān-ṭalebāna derd-mendān demezüz

179

Biz meyl-i metāᶜ-ı rūzgār eylemezüz
Sevdā-ger-i fikri herze-kār eylemezüz
Ġamdan ki gülümuz olmaya zehr-āgīn
Enfās-ı ḥayāta reh-güzār eylemezüz

---

176c gah : $Ü_3$ - Θ .
176c : $Ü_1$ -Biz ser-i simāṭ-ı hᵛān-ı istiğnādan .
177b cefā : B - safa .
178b dīde : H,N,$Ü_5$,$Ü_6$ - sīne .
178c mikrāṣ : H,N - mikrāż .

180

Biz bezm-i fenāda cānı mest eylemişüz
Ḫūn-āb-ı cigerle mey-perest eylemişüz
Kālā-yı ümīdi eyleyüp cümle fürūḫt
Endāze-i fikrümüz şikest eylemişüz

181

Biz bāde-i ğamla cānı mest eylemişüz
Mürġ-i dil-i zārı pāy-best eylemişüz
Biz jeng-i melāli bilmezüz zīrā kim
Mir'āt-i vücūdumuz şikest eylemişüz

182

Ḥarrāḳa-i derdi dil-fürūz eylemişüz
Kibrit-i fenāyı ḫāne-sūz eylemişüz
Deryūze-ger-i ümīd-i ye's etmek içün
Ebvāb-ı recāyı mīḫ-dūz eylemişüz

183

Āh-ı seḥeri sipihr-sāy eylemişüz
Derd-i dil-i zārı reh-nümāy eylemişüz
Ferhād idi gerçi āteş-efrūz-ı melāl
Biz her şererini şu$^{c}$le-zāy eylemişüz

---

181b best : B - pest .
181c jeng : F - zeng . melāli : H - melāl ,
181b,c,d : AE'de 201' b,c,d-si tekrar edilmiş .
182a derdi : $U_1$ dehri .
182c ümid-i : B - ümidi ; AE - ümid ü .
183a sāy - N - sāz .
183b zārı : N,$U_1$,U2,$U_3$,$U_5$,$U_6$ - zāre .

184

Biz dām-ı ümīdi dil-şikār etmemişüz

Milvāḥ-ı recāya i$^c$tibār etmemişüz

Hīç baḫt-ı girān-rikāb içün ḫāṭırumuz

Sergeşte-i kūy-ı intizār etmemişüz

185

Biz ṣayd-ı murāda hāyhāy etmemişüz

Mir'āt-ı derūnı ḫōd-nümāy etmemişüz

Zencīr-i ferāġ-ı bāl ile pā-bendüz

Sühān-ı ümīdi bend-sāy etmemişüz

186

Pātābe-i sa$^c$yi kefş-i pāy etmemişüz

Āyīne-i ẕātı bed-nümā etmemişüz

Zencīr-i ḫumūle çekmişüz gerdenümüz

Sühān-ı recāyı bend-sāy etmemişüz

187

Hīç bāb-ı recāda pāy-best olmamışuz

Ḥırmān elemiyle dil-şikest olmamışuz

Teşvīş-i ümīde salmaduk kendümizi

Ser-kār-ı fenāda ḫām-dest olmamışuz

---

184a,b,d etmemişüz : B - eylemişüz .

184d sergeşte-i:B- ser-kūçe-i . intizār : $Ü_3$ - emtār .

185d sühān-ı : $A_1$,F,N,$Ü_2$,$Ü_3$,SÖ - sühā-yı .

187a hiç bab-ı : B - hem pay-ı .

187b elemiyle : $Ü_4$, F - emeliyle .

188

Hīç reh-rev-i rāh-ı i^c tibār olmamışuz
Dil-beste-i kayd-ı kār u bār olmamışuz
Mānend-i ġınā-yı kalb-i sābit-kademüz
Çün hırs u heves-güzāf-gār olmamışuz

189

Şermende-i lutf-ı rūzgār olmamışuz
Memnūn-ı sipihr-i bi-medār olmamışuz
Alup kef-i deste dest-i peymān-ı emel
Bānū-yı murāda h^v āst-gār olmamışuz

190

Biz kūy-ı ferāġdan ba^c īd olmamışuz
Cūy-ı heves üzre berg-i bīd olmamışuz
Māhī-yi emel girān gelüp tab^c umuza
Şast-efken-i lücce-i ümīd olmamışuz

191

Dil-bend-i recā-yı sīne-sūz olmamışuz
Tūl-i emel ile tīre-rūz olmamışuz
Ümmīd-i vusūl-i maġz-ı āmāle düşüp
Her ^c azm-i remīme dīde-dūz olmamışuz

---

188a rāh : $Ü_4$ - āh .
189c dest : $Ü_3$ - best .
189d murāda : AE,B,N,$Ü_1$,$Ü_3$,$Ü_5$ - ümīde .
190a biz : AE,F - bir .
190b cūy : B - sacuy .
190c māhī : B - gāhi .

192

Cāh-ehline bir kerre celīs olmamışuz

Nüzzār-keyān-ı dest ü kīs olmamışuz

Biz ġayret-i ᶜaşkumuzla cāh-ehli degil

Bir kerre sipihre kāse-līs olmamışuz

193

Maġlūb-ı sipihr-i dil-siyāh olmamışuz

Memnūn-ı şuāᶜ-ı mihr ü māh olmamışuz

Dā'im yerümüz felāhan-ı miḥnetdür

Pāy-ı dil-i ḥalka seng-i rāh olmamışuz

194

Dil nakdini dilberāna öndül komışuz

Dāġ-ı ġamı cāna bī-te'emmül komışuz

Biz başka bir ıstılāh peydā etdük

Kan yutmanuñ adını tahammül komışuz

195

Vādi-yi belāda Kays-veş ḫāmuşuz

Peyk-i ḫaber-i cefāya çeşm u gūşuz

Emvāc-ı sirişk-i ḥasrete bakmakdan

Deryā-zede-vār her zamān bī-hūşuz

---

192a bir kerre : B,F,$Ü_5$ - hem-dem ü .

195b ḫaber : B - ḫarab .; N - cevr .

195b : $Ü_1$- Biñ cevr ü biñ cefāya çeşm ü gūşuz .

196

Biz künc-i fenāda pāy-best-i ᶜaşḳuz
Dil-ḫaste-i derd-i ser-şikest-i ᶜaşḳuz
Dāmān-ı recāya olmazuz āvizān
Āmāde-i merhabā-yı dest-i ᶜaşḳuz

197

Her-gāh esīr-i müstemend-i ᶜaşḳuz
Maḳbūl-i melāl-i dil-pesend-i ᶜaşḳuz
Cān u dil ü ᶜaḳlı ṣaklaruz ḫūbāna
Biz kāle-fürūş-i şehr-bend-i ᶜaşḳuz

198

Biz pīr-i ṭarīk-i pür-şuhūdī ᶜaşḳuz
Ḥayrān-ı cemāl-i hoş-nümūd-ı ᶜaşḳuz
ᶜAnḳa ile nisbet eylemen zīrā biz
Kem-nām-ı melāl-i bī-vücūd-ı ᶜaşḳuz

199

Biz tekye-geh-i belāda pīr-i ᶜaşḳuz
Meyḫāne-i ġamda şīr-gīr-i ᶜaşḳuz
Reşk etdi vücūdumuz tamām-efsurde
Sermā-zedegān-ı serd sīr-i ᶜaşḳuz

---

196a pāy-best : SÖ - pāy-beste .
199d sīr-i aşḳuz : B serīr-i ᶜaşḳuz .

200

Biz ser-zedegān-ı tīg-i tīz-i $^{c}$aşḳuz

Sābit-ḳademān-ı bī-güriz-i $^{c}$aşḳuz

Pür-cürm-i muḥabbet eyledük nāmemüz

Āṣḥāb-ı yemīn-i rüste-ḫīz-i $^{c}$aşḳuz

201

Geh zerre-i mihr-i āsmān-ı $^{c}$aşḳuz

Geh gerd-i sütūr-ı kārvān-ı $^{c}$aşḳuz

Derd ü belāya i$^{c}$tibār eylemezüz

Düşvār-pesend-i ğam-keşān-ı $^{c}$aşḳuz

202

Biz mey-keş-i sāğar u sebū-yı $^{c}$aşḳuz

Rüsvā-şüdegān-ı çarsū-yı $^{c}$aşḳuz

Dükkān-ı emelden almazuz kef ş-i murād

Mecnūn-ı bürehne-pāy-ı kūy-ı $^{c}$aşḳuz

203

Hem kār-güzār-ı taḫt-gāh-ı $^{c}$aşḳuz

Hem bedreḳa-yı ḳadīm-i rāh-ı $^{c}$aşḳuz

Naḫl-i emeli zemīne peyvest etdük

Biz erre-keşān-ı ḫān-ḳāh-ı $^{c}$aşḳuz

---

200a tīz : N - tīr .

200b bī-gürīz : AE - nā-gürīz .

201 geh : B - kim .

201b kārvān : AS - kārbān .

201c : N- Biz derd ü belāya vermesek (طاقت) vücūd .

201c i$^{c}$tibār : H,$Ü_6$ - i$^{c}$timād .

201d ğam-keşān : AS - ğam-küsār .

204

Hem tāze-zuhūr-i taht-gāh-ı ᶜaşkuz
Hem gerd-i zemīn-nişīn-i rāh-ı ᶜaşkuz
Çeşm-i emeli revādur etsek beste
Biz şuᶜbede-bāz-ı bezm-gāh-ı ᶜaşkuz

205

Biz fakr ile şāh-ı taht-gāh-ı ᶜaşkuz
Deryūze-ger-i sālik-i rāh-ı ᶜaşkuz
Nahl-i emeli hāke beraber kılduk
Biz erre-keşān-ı hān-kāh-ı ᶜaşkuz

206

Biz mest-i zebūn-ı bezm-gāh-ı ᶜaşkuz
Üftāde-i pāy-māl-ı rāh-ı ᶜaşkuz
Ebrū vü hatūn çıkarmazuz hātırdan
Tuğra-keş-i hōş-nüvis-i şāh-ı ᶜaşkuz

207

Her-gāh şikeste-i günāh-ı ᶜaşkuz
Fermān-ber-i şāh-ı ğam-penāh-ı ᶜaşkuz
Fitrāk-i vefā-yı yāre lāyık degilüz
Biz sayd-ı zebūn-ı sayd-gāh-ı ᶜaşkuz

---

204a hem : AS,F,N - biz .
204b : AS,F,N -Nev-haste-i gerd-i şāhrāh-ı ᶜaşkuz .
204c emeli : $Ü_4$ - Θ . 205a fakr : AS - kahr .
206a :$Ü_1$- Biz secde-zen-i perest-gāh-ı ᶜaşkuz .
206b pāy-māl-i : B,F - hāksār-ı ,
206b māl : N - bāl .
206c vü : $Ü_4$ - Θ .

208

Dīvāne-i nev-bahār-ı ᶜaşḳ-ı pāküz

Ger olmasa ᶜaşḳ-ı pāk mātem-nāküz

Olsaḳ nola dā'im āteş-efrūz-ı melāl

Biz mil-keşān-ı dīde-i idrāküz

209

Ṣayyād-ı rıżāya beste-i fitrāküz

Teslīm yolında s̱ābit olmuş ḫāküz

Ẓāhirde görüp sükūnumuz aldanma

Zinhār ki ḫākister-i āteş-nāküz

210

Biz errezen-i ḫamīle-i idrāküz

Vādi-yi fenāda Ḳays-veş bī-bāküz

Neyler bize şaḥne-i cefā-cū-yı felek

Çün ẕenb-i vücūd töhmetinden pāküz

211

Geh derd ü ġam ile ġoce-veş dil-tengüz

Geh berg-i ḫazān-resīdeye hem-rengüz

Biz nāleler eylemekde gülzār-ı ġamun

Bülbüllerine hemīşe pīş-āhengüz

---

209c :B,N,$Ü_1$,$Ü_5$ - Aldanma görüp ẓāhir-i āhvālümüz .
H'de 209'un 3. ve 4. mısraları yok .
210a errezen-i : $A_2$,AE - rah-zen-i .
210a ḫamīle : H - cemīle .
210d çün : B,H,N,$Ü_1$,$Ü_5$- biz .

212

Çün mürğ-i çemen hemîşe fāriğ-bālüz
Düşdükçe makām-ı ᶜarż-ı hācet lālüz
Peymāne-i fikri etmedük ālūde
Biz hum-şikenān-ı bāde-i āmālüz

213

Biz hān-kāh-ı fenāda sāhib-hālüz
Şūyende-i hatt-ı defter-i āmālüz
Hayret veremez felek bize zīrā biz
Zānū-yı rıżāya ser komış ābdāluz

214

Deryūze-geh-i recāda dā'im lālüz
Hayrān-şüde-i nümāyiş-i āmālüz
Eflākeᶜaceb mi atmasak seng-i cünūn
Biz hum-şikenān-ı bāde-i ikbālüz

215

Hem bārika-i bār-kişte-i āmālüz
Hem seyl-resān-ı hırmen-i ikbālüz
Hāşā ki nisār-ı çarha dāmen tutavuz
Biz mevhibe-i fenā ile hoş-hālüz

---

213c :N,SÖ,$Ü_4$,$Ü_5$- Hayret veremez sipihrin esrārı bize .
214c eflāke : B,$Ü_5$ - gerdūne .
215a bār-kişte-i :$Ü_1$.- bār-geh-i .
215a bār : SÖ - yār .

216

Biz nakş u nigār-ı dehre meftūn degilüz
Vādi-yi fenāda Kays'dan dūn degilüz
Āmmā ki olup şāh-ı ğama gūş-güzār
Bülbül gibi ref$^c$-i savta me'zūn degilüz

217

Çün mīş-i nizār tāk olup tākatumuz
Gitdi reme-i ümīd ile ülfetümüz
Sahrā-yı emelden eyleyüp kat$^c$-ı nazar
Kurbān-geh-i ğamda bekleriz nevbetümüz

218

Hakkā ki $^c$aceb bülenddür himmetümüz
Gerdūn olamaz hamle-keş-i satvetümüz
Sultān-ı felek serīr-i mülk-i $^c$aşkuz
Ğam oldı bizüm müdebbir-i devletümüz

219

Pervāne-misāl yanmadur hep işümüz
Sōfilere benzemez bizüm gerdişümüz
Endūh-ı ğam ile sīne-gūyuz dā'im
Çokdan çalınur bu tabl-ı āsāyişümüz

---

216a u : $A_1$,$Ü_2$- Θ
216c şah-ı ğama gūş-güzār : F,H,$Ü_1$- gūş-güzār-ı şehe ğam .
" " " " : SÖ,$Ü_5$,$Ü_6$ -gūşe-i güzārişe ğam .
" " " " : $A_1$,$A_2$,AE,AS,N- gūş-güzārişe ğam .
219c endūh-ı ğam : B,N - biz derd ü ğam .

220

Her lahzada biz ğarīk-ı deryā-yı ğamuz
Her kande isek leked-hōr-ı pāy-ı ğamuz
Ser-kūçe-i lutf-ı yārden memnū^c^uz
Mestāne-i bed-hurūş-ı sahbā-yı ğamuz

221

Girsek reh-i kāra mānde-i bār-ı ğamuz
Etdükçe nişest zīr-i dīvār-ı ğamuz
Mā'il degilüz şehān-ı dünyā-dāra
Dervīş-icihān-fürūş-ı bāzār-ı ğamuz

222

Hem dürr-i sebük-behā-yı ^c^ummān-ı ğamuz
Hem gevher-i ser-şikeste-i kān-ı ğamuz
Eczā-yı vücūd'iletürüz yanmağ içün
Biz hīme-keş-i matbah-ı sultān-ı ğamuz

223

Būy-ı gül-i nāzı dermeyenler bilmez
Gül-zār-ı niyāzı ermeyenler bilmez
Kadrini zülāl-i hōş-güvār-ı vaslun
Germābe—i hicre girmeyenler bilmez

---

220d hurūş : B-fürūş .
221a mānde-i : B - mānend-i .
221c şehan : $Ü_2$ - ( [illegible] ) .
222a hem : AS,F,N - biz .

224

Ġavvās-ı emel hemīşe gevher bulmaz
Gülçīn-i ümīd her zamān gül bulmaz
Ta$^{c}$cīl ü direng-i kārda ḥikmet var
Gülbang-i ḫurūş-ı $^{c}$arş bī-vaḳt olmaz

225

Vīrāne-i reşk hergiz ābād olmaz
Mazlūm-ı melāl maẓhar-ı dād olmaz
Vay ol dil-i zāre kim ola üftāde
Bir kāfire kim esīri āzād olmaz

226

Dil-ḫaste-i ġam cihānda bī-derd olmaz
Āḫır nefese erünce dem serd olmaz
Evḳāt-ı ḥayātı vaṣl ile geçse eger
Erbāb-ı niyāz nāz-perverd olmaz

227

Bāzār-ı fenāda kāle-i sūd olmaz
Hāmūn-ı $^{c}$ademde ẓıll-ı memdūd olmaz
Esbāb-ı ümīdi vermeyen nā-dāne
Mensūbe-i vaṣl-ı yār meşhūd olmaz

---

224c direng : B, $Ü_5$, $Ü_6$ - şitāb .
224d $^{c}$arş : $Ü_4$ - $^{c}$aşḳ ,
224d bi-vāḳt : $Ü_6$ - bi-ṭāḳat .
226b nefese erünce : AS - nefesle bir nice .

228

Çün çeşm-i siyāh-ı yār pür-kār olmaz

$^{c}$Ayyār denülse cāy-ı inkār olmaz

Bir vech ile teslīyet eder $^{c}$āşıḳı kim

Müjgānlarınuñ biri ḫaber-dār olmaz

229

$^{c}$Āşıḳ ġam-ı $^{c}$aşḳla dil-figār olmaz

Derd-i ġam-ı yār aña bār olmaz

Yandurmam içün nār-ı ġam-ı şem$^{c}$-i dili

Bezm-i şeb-i cānāne sezā-vār olmaz

230

Tīh-i elemüñ gürisnesi sīr olmaz

Ḥayret-keş-i ġamda rāy u tedbīr olmaz

Etmez bize kār pend-i erbāb-ı felāḥ

Yek-tāre-i mū ḳılāde-i şīr olmaz

231

Āmed-şud ile der-i fenā bāz olmaz

Her kimse o bezme maḥrem-i rāz olmaz

Mīzān-ı niyāzı ṭutmayan destinde

Hengāme-i ġamda rīsman-bāz olmaz

---

228a pür-kār : $U_1$ - $^{c}$ayyār .

228b $^{c}$ayyār : $U_1$ -seḥḥār .

232

Ḥāl ehli olan esīr-i taḥḳīḳ olmaz
Ol fenne düşende fikr ü tedḳīḳ olmaz
Olur naẓār ile zer-i vücūd ḫākī
İksīr-i fenāda kār^c u inbīḳ olmaz

233

^cĀrif ġam ile mükedderü'l-ḥāl olmaz
Mest-i mey-i ^caşḳ düşse pā-māl olmaz
Her yerden eger gelürse seng-i ṭa^cne
Erbāb-ı fenāya böyle iḳbāl olmaz

234

Derd-i dil-i ehl-i ḥāle dermān olmaz
Hicrānına vaṣl-ı yār pāyān olmaz
Çaḳ āḫır olınca kār-ı cānbāz-ı ecel
Hengāme-i ḥasreti perīşān olmaz

235

^cAşḳ ehli ḥarīf-i bezm-i cānān olmaz
Erbāb-ı hünerde baḫt çendān olmaz
Eṭvār-ı sipihr kimseyi güldürmez
Gül-zār-ı fenāda verd-i ḫandān olmaz

236

Kām-ı dil-i ehl-i faḳr şīrīn olmaz
Bīmār-ı fenā ḥarīf-i bālīn olmaz
Ḥācet-ṭalebān-ı dehre düşmez ġam-ı ^caşḳ
Deryūze-gerān çerāġı sīmīn olmaz

---

234a : B - Derd ehli-ehl-i ḥāle dermān olmaz .
236c dehre : N - dehr . ġam : N - Θ .

237

Fersūde-i dāğ-ı ḥasret etdük tenümüz
Ser-cümle metā$^{c}$-ı derddür maḥzenümüz
Teşvīş-i ḫalāṣa düşmezüz zīrā biz
Dest-i ġam-ı $^{c}$aşḳa vermişüz dāmenimüz

238

$^{c}$Uşşāḳını yār luṭf ile bend edemez
Ṭutilerinüñ ġıdāsını ḳand edemez
Nāzikligini görür de hergiz lebine
Teklīf-i taḥammül-i şeker-ḫand edemez

239

Derd ü ġam-ı $^{c}$aşḳa dehr dermān edemez
Maḥzūn-ı firāḳı çarḫ ḫandān edemez
Biñ kez sebaḳ-ı ümīdi taḳrīr etsek
Āzurde-dilān-ı hecr iz$^{c}$ān edemez

240

Derd-i dil-i ehl-i $^{c}$aşḳa derman eremez
Kem-zerre-i faḳre mihr-i raḫşan eremez
Etmez dile kār ṭa$^{c}$ne-i ehl-i ġurūr
Mīnā-yı sipihre seng-i mestān eremez

---

238a $^{c}$uşşakını : B,SÖ - $^{c}$uşşakı . bend : $Ü_6$ - bende .
238b ḳand : B - bend .

241

Her dil ki reh-i belāda pūyān olamaz

Meydān-ı fenāda ol feres-rān olamaz

Biz şem$^{c}$-i ümīdi çokdan etdük mürde

Himmet-nefes ile ol fürūzān olamaz

242

Gerdūn ğamın ehl-i derde bār eyleyemez

Erbāb-ı vefāyı dil-figār eyleyemez

Oldu çü gül-āb ü derd-i ser $^{c}$aşk u hıred

Elbette büküilse ol karār eyleyemez

243

Biz āh-keşān-ı mihnet-i hicrānuz

Gencīne-güşā-yı kūşe-i vīrānuz

Görmez bizi kārvān-ı erbāb-ı ümīd

Āzāde-revān-ı meslek-i hırmānuz

244

Biz hāsıl-ı bāğ-ı $^{c}$ālem-i $^{c}$irfānuz

Gül gibi güşāde-rūy u leb-handānuz

Hiç şehr-i vücūda etmezüz vaz$^{c}$-ı kadem

Hep bādiye-i fenāda ser-gerdānuz

---

241a reh-i : $Ü_6$ - bize .
241b fenāda : $Ü_2$ - belāda . ol : B - hīç .

242a bār : N - yār .

242c gül-āb ü derd : AE,SÖ - Gül-āb-ı derd .
243a ah : B - rah ; $Ü_6$ - erre .

243b vīrānuz : B - hicrānuz .243c kārvān : $Ü_4$ - kārbān .
244a bāğ-ı $^{c}$alem : B - $^{c}$ālem-i bāğ .

245

Biz zerre-i mihr-i tāb-dār-ı hüsnüz
Fermān-ber-i şāh-ı kām-kār-ı hüsnüz
Bir tāze civāna olmışuz dil-beste
Sevdā-zede-gān-ı nev-bahār-ı hüsnüz

246

ᶜUşşāka mukaddem olmadan cān-efrūz
Şemᶜ-i ğama ᶜaşkı eylemez hātır-sūz
Salmaz kafes-i cefāya dām-ı nāza
Dil-mürğini evvel etmeden dest-āmuz

247

Vādi-yi fenāda kūh-ı pā-ber-cāyuz
Hāmūn-ı elemde sayd-ı bī-pervāyuz
Olmaz bize çarh tūde-i hākister
Biz külhaniyān-ı şehr-i istiğnāyuz

248

Geh zāviye-i fenāda nā-peydāyuz
Geh sālik-i rāh-ı fakr ile hem-pāyuz
Zehr-i elemün ᶜilācı sabr etmekdür
Mār ise zamāne biz de mār-efsāyuz

---

248b sālik : B - sākid .

Ü1 ve H'de 248' 1.mısraı ile 2.mısraı yer değiştirmiş.

249

Hem ṣaf-şiken-i $^{c}$adū-yı dil-fersāyuz

Hem gerd-i reh-i fenāda na-peydāyuz

Kuhsār-ı belāda hem-ser-i Kūhken'üz

Vādi-yi elemde Ḳays ile hem-pāyuz

250

Geh ṣadr nişīn-i bezm-i istiġnāyuz

Geh ṣaff-ı ni$^{c}$āl içinde nā-peydāyuz

Ḥükmin verürüz cefā vü luṭfuñ dā'im

Biz $^{c}$aşḳ ile cezr ü meddi var deryāyuz

251

Şehrāh-ı fenāda mūr-ı bī-pervāyuz

Biñ mevkib-i ġam geçerse pā-ber-cāyuz

Meyḫāne-i dehr olsa pür-ḫum-ı murād

Biz derd-keşān-ı cām-ı istiġnāyuz

252

Pergār-geh-i cefāda bī-pervāyuz

Biñ tīr-i sitem ṭoḳunsa pā-ber-cāyuz

Dilberler içün dili mücellā ḳılduḳ

Biz āyīne-dār-ı ṭala$^{c}$t-ı zībāyuz

---

249a hem : H,$Ü_1$ - biz .
249b gerd-i reh : F,H,N,$Ü_1$,$Ü_5$- ma$^{c}$reke .
249d elemde : $Ü_4$ - emelde .
250a bezm : AS,F - ṣadr .
250c lutfun : AS - lutfı .
251a mur : N - muy .
252a peygār-geh : AS,N,$Ü_5$ - biz ma$^{c}$reke ,$Ü_1$ -peygār-ı cefā .

253

ᶜAşḳ ehli ederse āh u efġān bileyüz

Dīvāneler olsa sīne-gūyan bileyüz

Biz ẕevḳ-i elemde bulmışuz ḥāşā kim

Derd-i ser-i ᶜaşḳı serle yeksān bileyüz

254

Biz kūçe-i faḳr-ı bāde-peymālarıyuz

Ḳaf-ı ᶜademüñ be-nām-ᶜanḳālarıyuz

Naᶜleyn-i ümīd ü bīm neyler bizde

Biz Ṭūr-ı ḥaḳīḳatuñ tehī-pālarıyuz

255

Biz meclis-i şevḳ-ı bāde-peymālarıyuz

Bāzār-ı ġamuñ ᶜayblu kālālarıyuz

Hīç dām-ı vücūda olmazuz dil-beste

Ser-ḳulle-i Ḳāf-ı ᶜaşḳ ᶜanḳālarıyuz

256

Biz Kūhken'üñ tamām hem-serleriyüz

Vādi-yi ġamuñ çü Ḳays-ı bī-ferleriyüz

Melbūs-ı vücūda olmazuz dil-beste

Deryā-yı ḥaḳīḳatüñ şināverleriyüz

---

253 a,b,d bileyüz : $A_1$ - ileyüz .

253a ederse : B --eder .

254a : $Ü_6$ - Biz geh ser-kuçe-i fakr-peymalarıyuz .

254a bāde : $A_1$,$A_2$,$Ü_1$,$Ü_2$ - rāh .

255d ser : B,F - biz .

256c :N,$Ü_5$ - Olmaz bize sāz-kār esbāb-ı vücūd .

256d : $Ü_5$- Biz bahr-ı hakikatün şinaverleriyüz .

257

Şāh-ı ġam-ı ᶜaşḳ-ı ḫāne-perverleriyüz
İḳlīm-i vesiᶜ-i derd-serverleriyüz
Çekme ġamumuz bizüm sen ey zāhid-i şehr
Biz nār-ı muḥabbetüñ semenderleriyüz

258

Ser-kūçe-i ᶜaşḳ nā-besāmānlarıyuz
Peygār-ı melāl-i merd-meydānlarıyuz
Ārāyiş-i dehre olmazuz dil-beste
Biz dīv-i ṭabiᶜatuñ Süleymān'larıyuz

259

Biz rāh-ı belā-yı ser ü sāmānlarıyuz
Kūh-ı emelüñ ᶜazīz mihmānlarıyuz
Cānāneye cān vermegi āᶜla bilürüz
Ġam mektebinüñ ṭıfl sebaḳ-dānlarıyuz

260

Kūh-ı elemüñ bī-ser ü sāmānlarıyuz
Her gece vuḥūş-ı deşt-mihmānlarıyuz
Ḫalḳı ederüz nevāle-i ġamdan dūr
Biz ceyş-i muḥabbetün meges-rānlarıyuz

---

257a ḫane : $Ü_1$ - cān .
257c sen : B - Θ .
257d nār : AS - ġam .
258a na: $Ü_6$ - Θ .
259a : B- Biz rāh-ı belānun bī-ser ü sāmānlarıyuz .
260d biz ceyş : N - bir çeşn . $Ü_1$ - $h^v$an . F - Θ .

261

Biz nakş-ı vefāda ġayret-i Mānī'yüz
Vādī-yi belāda Vāmık-ı sāniyüz
Geldükçe melāl secde-i şükr ederüz
ᶜAşk içre ᶜaceb güşāde-pīşānīyüz

262

Lāyık mıdur ey zamāne-i bed-heme-çīz
Bī-sābıka-i nizāᶜ çak böyle sitīz
Bir kerre dahi nesīm-i subh-ı ikbāl
Gül-berg-i murādum etmedi dest-āvīz

263

Peyġūle-i fakrı etmesek cāy-gürīz
Bulmışdı zafer zamāne-i bed-heme-çīz
Bir tāifeyüz ki kūşe-i külhandan
Olduk ser-i ehl-i cāhe hākister-rīz

264

Ġam-maᶜrekesinde kalmasa cāy-ı gürīz
Gösterse melāl dehşet-i rüsta-hīz
Terkīb-i müferrih ol tabib-i cāndan
ᶜUşşāka yeter teġāfül-i nāz-āmiz

265

Öldürmede ᶜuşşākı şıtāb eylersin
Hergiz günehinden etmeyüp havf u hirās
Cān mürġi ki pervāz ede artık gelmez
Etme sen anı kebūter-i bama kıyās

---

263d olduk : $Ü_4$ - oldı .

266

Ey tāc-ı ġurūrın eyleyüp çarḫa mümās
Her-gāh ṣanan vücūdını ḫayrü'l-nās
Sen merkez-i ᶜaşḳ nidügin bilmezsin
Dön dā'ire-i emelde çün gāv-ı ḫırās

267

Ey hem-dem-i nīk-ḫᵛāh-ı pākize-şinās
Ḥālim demesem o yāre hiç ḳılma hirās
Dil-teşneligüm lebinden eyler taḫmīn
Cān-ḫasteligüm gözinden etmezse ḳıyās

268

Ol şāhun olup cefāsı bīrūn-ḳıyās
Ḳalmadı miyān-ı cism ü cānumda mesās
ᶜĀşıḳların etmeyünce evvel ḳurbān
Kāşāne-i nāza eylemez vażᶜ esās

269

Hem dest-i melāli ḳıldum ümmīd-tırāş
Hem nāḫun-ı ṣabrı eyledüm sīne-ḫırāş
Hīç şīb u firāz-ı bī-sütūn-ı ġamda
Bir ṭaşı mı ḳaldı urmayam ben ana baş

---

266a eyleyüp : B - eyleyen .
266d gāv-ı ḫırās : $Ü_2$ - gav ü ḫırās
266b demesem : N,$Ü_6$ - dilesem .
267c taḫmīn : N temkīn .
268a ol : AE - o .
269b ḫırāş:B-tırāş.
269c ġamda : $Ü_4$ - ġamdan .

270

Her bir nigehin kılup çü tīr-i āteş
Bir ᶜāşık içün tehī kılan sad-tirkeş
Vey devr-i lebinde hayl-i zühhādı koyan
Bir tevbe-i nā-şikesteye hasret-keş

271

Ol şūh içün olma ey dil-i mihnet-keş
Beyhūde-rev-i reh-i emel Mecnūn-veş
Teshīr edemez o māhı cādū-yı felek
Olsa şafak u hilāl naᶜl u āteş

272

Erbāb-ı hünerde görmedük şād olmuş
Bend-i sitem-i felekden āzād olmuş
Bir cürᶜa-i cāmın ehl-i dil görmeyecek
Hum-ı meyi heft imiş ya heftād olmuş

273

Ol kim dili nakş-ı cevre āmāde komış
Resm-i emel ü ümīdden sāde komış
Elden ne gelür kadīmden dest-i kazā
Şemᶜ-i emelüm reh-güzer-i bāde komış

---

273d reh-güzer : N - rig-zār
" " : H - gözine
" " " : $Ü_1$ - kederine .

274

Esrārını dil zamān zamān söyler imiş

Hengāme-i ġamda dāstān söyler imiş

$^{c}$Aşḳ ehli olup da miḥnet-i hicrāna

Ben ṣabr ederin diyen yalan söyler imiş

275

Mestāne-i $^{c}$aşḳ ile olup dūş-be-dūş

Etdürme belā-yı reşk ile cūş u ḫurūş

Sulṭān-ı serīr-i ḥüsnsün aġyārun

Ḫar-mühre-i pendin etme āvīze-i gūş

276

Biz ḫum-ı fenāyı eylerüz yek-deme-nūş

Her rıṭl-ı girāndan olmazuz nīm-ḫurūş

Hīçe ṣatarız cihānı eñ ṣoñra nola

Her na$^{c}$remüz olsa na$^{c}$re-i ḫāne-fürūş

277

Olmazdı naẓīr-i yār hiçbir meh-veş

Çün $^{c}$ar$^{c}$ar-ı kūh olmayaydı ser-keş

Zi-şūḫ-ı cihān ki eylemekdür kārı

Çeşm ü dili birbiriyle āb u āteş

278

Ey vay ki oldı nāgehān bir meh-veş

Mülk-i dile ḫayl-i $^{c}$işveden leşker-keş

Bir nīm-nigehle etmege ḳādirdür

Cān u dil-i ehl-i $^{c}$aşḳı āb u āteş

---

278d ehl : $U_4$ - Θ

279

Sevdā-ger-i ġussa eyleyüp ᶜarż-ı metāᶜ
İkṡār-ı kelām-ı nā-sezā verdi sudāᶜ
Būs-ı leb-i meh-veşān anılmaz hergiz
Būs-ı leb-i nāndedür sipihr ile nizāᶜ

280

Ābdallaruz ki eyleyüp şevḳi çerāġ
Deryūzeden oldı cemᶜümüz künc-i ferāġ
Yoḳdur dilümüzde ihtimāl-i ġaflet
Biz penbe-i gūş eyledük penbe-i dāġ

281

Bī-ṭāḳat-i ᶜaşḳa gösterüp sīne-i ṣāf
Şemşīr-i cefādan eyleme refᶜ-i ġılāf
Ey mihr-i münīr-i burc-ı ḥüsn el-ḥāṣıl
Olma seher-i viṣāl-veş vaᶜde ḫılāf

282

Miḥnet-keş-i hecr ṣanma bed-rūz ancaḳ
Ol nārı taṣavvur etme cān-sūz ancaḳ
Zerd oldı yüzüm belā-yı reşk ile benüm
Fennünde o şūḫ ḫayli zer-dūz ancaḳ

---

281b ġılāf : N - hicāb .

283

İklīm-i fenāya ser-be-ser şāh olduk
Leşker-keş-i ğam levā-keş-i āh olduk
Zerd etdi muhabbet-i İlāhī tenümüz
Biz mazhar-ı sırr-ı sıbğat-ullah olduk

284

Mahzūn oluruz kaçan ki dil-şād olsak
Vīrān kaluruz eger ki ābād olsak
Ol mürğ-i cefā-perest-i ᶜaşkuz biz kim
Dāma düşerüz kafesden āzād olsak

285

Çak cāna geçüp nikāyet-i hançer-i ᶜaşk
Derd ehli olur fütāde-i pister-i ᶜaşk
Erbāb-ı ğamun figānı nāhīde çıkar
Bir perdededür nevāy-Hüseynāger-i ᶜaşk

286

Dak etmek ile küşāde olmaz der-i ᶜaşk
Her sīneye dāğ-ı ğam komaz āhker-i ᶜaşk
Çok āteş-i dil āb-ı ciger lāzımdur
Zencīr-i cünūn düzmege āhenger-i ᶜaşk

---

283a iklim-i fenaya : F,N,T,$U_1$,$U_2$,$U_5$ - biz milket-i ᶜaşka .
283b leşker-keş-i gam : $U_1$ - gam leşkerine .
283c zerd etdi muhabbet : $U_3$ - Zerd muhabbet etdi .
284a oluruz : SÖ - kaluruz .
284b kaluruz : $U_3$ oluruz .
284c perest : F,$U_1$ - perver .
285d perdededür : $A_2$,N,$U_2$ - perdedür .

287

Nūr-ı seher-i sıdk u safādur ġam-ı ᶜaşk
Āyīne-i bi-rūy u riyādur ġam-ı ᶜaşk
Saᶜy etmek ile müyesser olmaz hergiz
Bahşāyiş-i hażret-i Hudā'dur ġam-ı ᶜaşk

288

Erbāb-ı vefāya āşinādur ġam-ı ᶜaşk
Gümrāh-ı melāle reh-nümādur ġam-ı ᶜaşk
ᶜUşşākı komaz revātib-i mihnetsiz
Müstevfi-yi dīvān-ı Każadur ġam-ı ᶜaşk

289

Girdi elüme kilīd-i ġam-hāne-i ᶜaşk
Hākümde çü hırmen oldı her dāne-i ᶜaşk
Ser-nāme-i ġamda yazdılar ᶜünvānum
Dīvāne-i nev-zuhūr-i vīrāne-i ᶜaşk

290

Bīmār-ı ġamam yanumda ġam-hᵛārum yok
Bir cāy-nişīn-i baht-ı bīdārum yok
Bi-berk-i neşāt u ᶜişret etdi beni çarh
Ney gibi fiġāndan özge kārum yok

---

288a vefāya : AE,B - fenāya .
288b melāle : $Ü_6$ - belāya .
288c revātib : $Ü_1$,$Ü_4$ - rivāyet .
288b : AE - Her hal ruhı dane saçı dam gerek (302'nin b'si)
290d kārum yok : $Ü_5$ - hiç kārum yok .

291

Çarh etdi havāle üstüme tīg-i helāk
Vakf oldı elüm saçmağ içün başuma hāk
Evkāt-ı hayātum eyledi şūriş-i baht
Çün ān-ı vedāᶜ- ı yār hep vahşet-nāk

292

Her mes'ele-i melāli tahkik etdük
Çak Kays pesend edünce tedkīk etdük
İksīr-i cünūna mālik olduk şimdi
Cān u dili āna karᶜu inbīk etdük

293

Bir yār yolında cismi pā-māl etdük
Ruhsārı gibi sirişkümüz āl etdük
Yazduk hatt-ı nev-demīdesin levh-i dile
Biz defter-i hüsni şimdi icmāl etdük

294

Genc-i ğam ile vücūdı vīrān etdük
Yākūt-ı sirişke bağrumuz kān etdük
Ma'lūm edinüp fenā-yı dehri āhır
Pāy-ı dili vakf-ı hār-ı hırmān etdük

---

291b vakf : B - vafk - . elüm : B - Θ .
293a bir : $A_1$,$A_2$,H,N,$Ü_2$ - biz . yār : $Ü_4$ - şūh .
294a ile : $Ü_6$ - içün . vīrān : SÖ - giryān .
294d hār : F - Θ .

295

Rūy-ı dili mir'āt-ı belādan gördük
Genc-i ferahı künc-i ᶜenādan gördük
Yaḳsaḳ nola ḫarmān-geh-i ümmīdi tamām
Bu san'atı bir berḳ-ı fenādan gördük

296

Nīk ü bed-i dehri cümle yeksān bildük
Hicrānı viṣāl ü vaṣlı hicrān bildük
Cāndārū-yı baḫta olmayup āvizān
Biz terk-i ᶜilācı ᶜayn-ı dermān bildük

297

Biz şāhid-i baḫtı der-kār edemedük
Bu kūçe-i ğamda bellü kār edemedük
Ṣahbā-yı neşāṭ girmedi cāmumuza
Ol māh-ı münīri hāle-dār edemedük

298

Naḫcīr-i murādumuz şikār eylemedük
Bu ṣayd-geh-i emelde kār edemedük
Hem-vār aḳıdup sirişkümüz zānūya
Çeng-i ğamumuz küsüste-tār eylemedük

---

295c yaḳsaḳ : N - yaḳsun .

295d bir : $A_1$,B,F,H,N - biz .

296a bildük : $Ü_4$ gördük .

297a biz : $Ü_3$,$Ü_4$,$Ü_6$ - hīç .

297a der-kār : B,F,$Ü_4$,$Ü_6$ - der-kenār .

297d hāle : B - hilāle .

299

Her h^v^āna tama^c^-çeşmini bāz eylemedük
Her lokmaya destümüz dırāz eylemedük
Bir kerre seg-i mu^c^allim-i nefsümüzi
Dendān-zen-i üstüh^v^ān-ı āz eylemedük

300

Biz cām-ı vefāyı ser-nigūn eylemedük
Taklīd-i sipihr-i bed-nümūn eylemedük
Gör himmetümüz ki sīne-sahrasında
Bir na^c^li henüz bāz-gūn eylemedük

301

Alçaklara meylün ey hümā az gerek
Mikdār-ı melāhatünce pervāz gerek
Zinhār sebük-ser olma ey şūh-ı cihān
Keşti-yi cemāle lenger-i nāz gerek

302

Ey mürğ-i dil-i zār seni sayd edenün
Her hāl ruhı dāne saçı dām gerek
Bir fahte-i hezār-hılkatsin sen
Meyl eyledügün serv gül-endām gerek

---

300a vefayı : B, Ü$_2$ - fenayı .; F - safāyı .
300d bir : Ü$_2$ - biz .

303

Yek-fenn-i fenāya cān-ı ğam-h$^{v}$āre gerek

Ğam-h$^{v}$ār olamazsa aña bir çāre gerek

Düşmez bize delk-ı pāre-dūz ey zāhid

Erbāb-ı dilüñ derūnı sad-pāre gerek

304

Dā'im deheninde $^{c}$ārifüñ āh gerek

Her-gāh dilinde dāğ-ı cān-gāh gerek

Eylerse nola fenā-yı dehri matlab

Efsānedür ol fesāne kūtāh gerek

305

Ol āfet-i zūd-renci mihmān etsek

Peyvend-i muhabbeti kemā-kān etsek

Seyl olsa visāl ile gelen eşk-i sürūr

Ğam-hāne-i hecri hāke yeksān etsek

306

Vermez bize el cefāya rāhat demesek

Bed-nām oluruz safāya mihnet demesek

Bir tāifeyüz ki kat$^{c}$ ederler dilümüz

Kānūn-ı belāya sāz-ı $^{c}$işret demesek

---

303a : AS,N,$Ü_5$ – Her zehr-i helāk-ı cān-ı ğam-h$^{v}$āre gerek .

303b : AS,N,$Ü_5$ – Her h$^{v}$āb ecel-i $^{c}$āşık-ı bīmāre gerek .

303c pāre-dūz : B – cāme-dūz .AS,N,$Ü_5$ -mülemma$^{c}$.

304a da'im : $Ü_2$ – her da'im ;AE,$A_2$,F,N,$Ü_5$ – her dem .

307

Ol reşk-i perī vü ġayret-i ḥūr-i melek
Cevriyle vücūdum eyledi müstehlek
Āzurdeyem ol ḳadar ki ḫursend olamam
Tā-ḥaşr murādum üzre devr etse felek

308

Bir kūdek-i ḫurd-sāl olup reşk-i melek
Her bir nigehinde yaġdurur biñ nāvek
Taḫmīnüm odur ki ḳadd ü ḳāmet çekerek
Şemᶜ-i ruḫı ola āteş-endāz-ı felek

309

ᶜUşşāḳ-ı belā-perverin ol reşk-i melek
Hep terkeş-i ġamzeden ḳılur müstehlek
Bir laḥẓada bin tīr-i cefā atsa yine
Pürdür nitekim caᶜbe-i bī-dād-ı felek

310

Kim pīşemüz oldı eşki ḫūn-āb etmek
Ġam āteşin üfleyüp ciger-tāb etmek
Ehl-i hevesi gül ile urmaḳ gibidür
Dīvāne-i ᶜaşḳa seng pertāb etmek

---

307a ḥūr-i melek : $U_3$ - ḥūr u melek .

309c atsa : B - etse .

311

Erdi dil-i zāre şast ġamdan nāvek

Çün merdüm-i çeşm-i ġarḳ-ı ḫūn oldı yürek

Cevrine göre fiġān edersem yārun

Ta ḥaşre sürer ṣadā-yı kuhsār-ı felek

312

Kıl ḫāne-i dehri cevr ile çeşmine teng

Yaġdur başuma felāḫan-ı ġamdan seng

Tek ġamze ḥavāle etme bed-ḫ̌ āhlara

Endāḫte ḳılma ḫāk içün tīr-i ḫadeng

313

Kālā-yı ᶜenā derūnumı eyledi teng

Gūyā ki dehānum oldı bir dūd-āheng

Āmmā edüp imtizāc āḫır ġam ile

Oldı dil-i zār ile feraḥ şīşe vü seng

314

Ġam reh-rev-i ṣabrum eyleyüp zūd-āheng

Az ḳaldı ki ede cān dahi terk-i direng

Zīrā ser ü kār düşdi bir şūḫ ile kim

Oldı gül-i bāġ-ı ᶜişvesi reng-a-reng

---

311c göre : B - θ .

312b felāḫan-ı ġamdan : B - ḫalāṣ-ı gāmda

313a ᶜenā : B - ġınā .

314c ser ü kar : F, $U_3$ - ser-i kār .

314c zīrā : $U_4$ - zīrā ki .

315

Bir tīr-i belāya etmişüz kem-āheng

Gitmez ana rahş-ı dil meger leng-a-leng

Şol lücceye ġavta urmışuz kim olmış

Her mevc ü ḥabābı bir kemīn-gāh-ı neheng

316

Bir mertebesiyle yārdan bī-dādun

Ḫursend olamaz dili bu ben nā-şādun

Oldı meṣelüm şu ṣayd kim düşmiş ola

Öldür beni diyü ardına ṣayyādun

317

Ey māder-i dehr ṣubḥumı şām etdün

Bī-raḥm idügin tamām iᶜlām etdün

Ṭıfl-ı dil-i zāre vermeden şīr-i murād

Pistān-ı ümīdümi siyeh-fām etdün

318

Bend-i sitemi o şūḫ-ı ḫūn-ḫᵛārumuzun

Ḥālin tebeh etdi ḫāṭır-ı zārumuzun

Hīç dağdağa-i ümīde ṣalmaz dilümüz

Bir ḳāidedür cefāsı dil-dārumuzun

---

315a bir : $A_1$ - biz ; H - hem .

315a bir tīr-i belāya : $Ü_6$ - biz bir belāya .

315a kem : AE,H - kim ; B - ki .

316c ṣayd : SÖ - ṣayda .

317a māder : F - bāde .

318a ḫūn : $Ü_3$ - ḫᵛan .

319

Umma eserin bu dīde-i ẖūn-pāşun

Ṭarḥ-ı naẓarında zāhid-i ḳallāşun

Zinhār ki ḳurṣ-ı mihr-i ᶜālem-tābı

Zīr-i baġalında yoḳlama huffāşun

320

Ey mihr-i münīri cümle-i āfāḳun

Vey nūr-ı dü-çeşmi ᶜaşıḳ-ı müştāḳun

Cārū-keş-i kūyun eyleme aġyārı

Dökme yere āb-ı rūyını ᶜuşşāḳun

321

Ey beste-i zülfi şāhid-i ikbālün

Düşdük peyine tabīaᶜt-ı meyyālun

Sāḳ-ı şecer-i ümīde baḳmaḳ nice bir

Rizān ola diyü mive-i āmālun

322

Zinhār çıḳarma ceyb-i ᶜuzletden elün

Ḳıl secde-i şükri pīşvā-yı ᶜamelün

Ġam āteşine semender olmaḳ yegdür

Pervānesi olmadan çerāġ-ı emelün

---

319a umma : $A_2$ - oḳuma ; B - ummazın .
319d ẖuffāşun : B - ḳallāşun .
320c cārū : B - cārūb .
320c eyleme : B - etme .
321c sāḳ : N - sāḳi .
322d emelün : N - elemün,

323

Hālini gören bu dīde-i pür-ḫūnun
Derdini bilür tamām ben maḥzūnun
Zaḫm-ı dilüme kifāyet etmek yokdur
Berfi nemek olsa ser-be-ser gerdūnun

324

Nāmını ne denlü çekseler ol şāhun
Kim gūş ṭutar kelāmına bed-ḫvāhun
Geh dilde ṭutar ḳarār gāhi cānda
Hercāiligi bu denlüdür ol māhun

325

Hergiz olamazdı Kuhken fāriġ-bāl
Dünyāyı şererden etmese māl-ā-māl
Kuhsārda nevk-i tīşesi gūyā kim
Olmışdı bir āteş-zene-i şem$^c$-i melāl

326

Olur mı o gün ki āftāb-ı iḳbāl
Edüp ufuḳ-ı ümīdden $^c$arż-ı cemāl
Cevv-i emelüm ḳıla nesīm-i vuṣlat
Gül-berg-i neşāṭ u şevḳ ile māl-ā-māl

---

323a gören : B - görün .
324c tutar : N,$Ü_2$,$Ü_4$ - eder .
325a olamazdı : B olimazdı .
325c : $Ü_6$ - Ṣanurdı gözüne oldı kühsārun .
325d : $Ü_6$ - Her sengi bir āteş-zene-i şem$^c$-i melāl .

Pür-sayd-ı murād olursa dām-ı ikbāl
Ben bī-dil-i zāre gelmez āsāyīş-i bāl
Deryūze-i ehl-i derd eder ābdālum
Mir'āt-ı dilümde kalmasa zeng-i melāl

328

Çeşmini çü kān-ı la^c^l eden sāhib-i hāl
Cā'izdür ola ferāh-ver-i nakd-i visāl
Elmās-ı sirişke bakmaz oldı şimdi
Hīç cevheriyān-ı kūçe-i hüsn ü cemāl

329

Deryūze-geran-ı kūçe-i himmet ü hāl
Nakd-ı emel üzre eylemez ceng ü cidāl
Düşmez dil-i pāk-i ^c^ārife fikr-i cihān
Hāşāk komaz o lüccede mevc-i melāl

330

Evzā^c^-ı felekden olmayup şifte-hāl
Hurşīd-i ümīdüm oldı cūyā-yı visāl
Bin sarsar-ı ġam çıkup kıyāmet kopsa
Deryā-yı dilümde görmezem mevc-i melāl

---

327d zeng : AE,H,N,$Ü_2$,$Ü_3$,$Ü_5$,$Ü_6$ - jeng .
327d melāl : $Ü_3$ - hilāl .
328a eden : B - iken .
328d hüsn ü cemāl : B - hüsn-i cemāl .
329d komaz : vücūdumuz .
330b ümidüm : AS - vücudum . visāl : F,H,N,$Ü_2$,$Ü_6$ - zevāl .
330C : AE - Hergizdil-i zāre cānib-i dilberden .(332'nin c'si)
330d : AE - Gelmez meger ol bir bed-sūk-melāl . (332'nin d'si)
330b : $A_1$ -332'nin B4si .

331

Ey Hāleti-yi sitem-keş-i şifte-ḥāl
Etme heves-i duḫūl-i ser-vaḳt-i viṣāl
Sen şem^c-i şeb-i melālet ü miḥnetsin
Ol şūḫ ise mihr-i seḥer-i ḥüsn ü cemāl

332

Peygūle-i ġamda olmışam şifte-ḥāl
Ne fā'iz-i vuṣlatam ne me'nūs-ı ḫayāl
Hergiz dil-i zāre cānib-i dilberden
Gelmez meger ol berīd-i bed-sūḳ-ı melāl

333

Hīç fikr-i ma^cādi etmeyüp kendüñe ḥāl
Ḳıldı ġam-ı ^cayş ḳalbüñi māl-ā-māl
Hengām-ı direvde bilmezin neylersin
Ey toḫm-feşān-ı şūre-zār-ı āmāl

334

Bir dem ki olup maḳamumuz bezm-i viṣāl
Olmışdı helāk kine-cūyān-ı melāl
Güller gibi ḫandān idük ammā şimdi
Pā-der-gil ü dest-ber-serüz serv-miṣāl

---

331c melālet : N - melāmet .
332b ḫayāl : B - viṣāl .
332c dil-i zāre : $A_1$,SÖ - dil ü cāne .
333c direvde : B - durde .

335

Erbāb-ı dile keder verür cāh u celāl

Olur ğam u ğuṣṣa māye-i ṣafvet-i bāl

Ġarḳ-ı yem-i derd-i ᶜaşḳa sağ oldukça

Eglencedür āmed-şüd-i emvāc-ı melāl

336

ᶜAşḳ ehli odur ki bilmeyüp zehr ü zülāl

Āyīnesine ṣafā vere jeng-i melāl

Hīç dāğ demem o dāğa ben kim sīnem

Sūrāḫ ḳılınca yaḳmaya nāy-miṣāl

337

Urdun reg-i cāna neşter-i ḫār-ı melāl

Ḳıldun gül-i ārzūyı pejmürde-nihāl

Dil-mürgi nice remān olur bilmezsin

Ey ğonce-i nev-ẓuhūr-i gül-zār-ı cemāl

338

Bağ-ı dilüm oldı ser-be-ser ḫār-ı melāl

Āvāze-i zāğ-ı ğuṣṣadan geldi kelāl

Dil-ğoncesi ḫande etmeden ḳalmışdur

Bin kerre gelürse günde ḫurşīd-i viṣāl

---

335c :F,N,$Ü_5$,$Ü_6$- Garḳ-āb-ı yem-i fenāya sağ olduḳça .

336d ḳılınca yaḳmaya : B - ḳılıca yanmayınca .

337c remān : B- zamān .

338a :AS,F,$Ü_5$,$Ü_6$ -Bağ-ı dilümi ḳapladı hep ḫār-ı melāl .

338b : As,SÖ,$Ü_5$,$Ü_6$-Āteş-i mürğ-i ğussadan geldi celāl .

338b kelāl o $Ü_2$ - kelāğ .

338d viṣāl : $A_1$ - miṣāl .

339

Ol ṭāifeyüz ki verdi iksīr-i melāl
Mānende-i zer-i deh-dehi ṣafvet-i bāl
Dil-ḫvāhumuz üzre ġuṣṣadan kām alduḳ
Ḳalmadı ḫaṭar meger ki āsīb-i kemāl

340

Hep ḳılsa cihānı küşte-i tīġ-i melāl
Bāzū-yı zamāne ermez āsīb-i kemāl
Evzāᶜ-ı sipihre ṣabrdur lāzım olan
Pāşide olunca ḳaleb-i bedr ü hilāl

341

Bu daḫme-i ġam-fezādaki ḫāk-i melāl
Çoḳ kelle-i şāhı eyledi māl-ā-māl
Sen gerdiş-i çarḫ nidügini bilmezsin
Ey sāye-nişīn-i şahsār-ı iḳbāl

342

Ey vāḳıf-ı rāz-ı şeb-nişīnān-ı melāl
Vey derdinden kilīd-i gencīne-i ḥāl
Naḳş-ı emel ile etme rüsvāy beni
Ḳılma dilümi çü şemᶜ-i fānūs-ı ḫayāl

---

339a ol : SÖ - bir .
339b zer-i deh-dehi : B - derde rehi ; $Ü_4$- zerre dihi
339d ḫaṭar-: B - ḫaṭṭ .
340d pāşide : $A_2$,AE - būside .
340d bedr ü hilāl : $Ü_5$- bedr-i hilāl;$A_2$,AE - mihr ü hilāl .
341c nidügini : AE - neyledügin .

343

Cefā-gehinem sirişk-i endūh u melāl
Āyīnemüz etdi zeng ile māl-ā-māl
Ezhār-ı neşāṭ böyle pejmürde olur
Ḫas-perver olunca bāġ-bān-ı ikbāl

344

Ey ḫ$^{v}$āce olup şifte-i keṣret-i māl
Umma tek u pūy-ı sa$^{c}$yden def$^{c}$-i melāl
Oldukça yakīn ziyāde dil-teşne eder
Dünyā dedigün serab-gāh-ı āmāl

345

Ġam-ḫāneme gelse ol şeh-i mülk-i cemāl
Devlet-kede-i serāyın özler fi'l-ḥāl
Nüks-i maraż-ı firāḳ-ı cān-fersādan
Ḥāl-i dil-i zārum oldı çün ḥāl-i melāl

346

Bezminde gece o şāh-ı iklīm-i cemāl
Verdi dil-i zāre reşk ile zehr-i melāl
Āgyār yanında atdı tīr-i cevrin
Bi-vaḳt nişānde oldı ḥaḳḳa o nihāl

---

343a : $A_1$ - Hayfa ki nem-i sirişk-i endūh u melāl
343b zeng : AE,B,$Ü_5$,$Ü_6$ - jeng .
344b def$^{c}$ : B zem$^{c}$ .
344c eder : B - olur .
345a ḫāneme : ḫāne-.
345b serāyın $Ü_2$ , serābın .

347

Ey hattı olup kalem-rev-i şah-ı cemal
Eden sitem ile sadrumuz saff-ı ni^c^al
A^c^daya nigah-ı dil-firib eylersin
Doymaz bu cefaya naz-perverd-i visal

348

Gelmez dil-i saht ı yare fi'l-cümle kelal
Ser-hadd-i melale varsa çak ğunc u delal
Can verse eger öginde pervane-i ^c^aşk
Başını salar o şem^c^a-i bezm-i cemal

349

Ey nefha-i cudi müşk-i ce^c^d-i sünbül
Gül-gune-i lutfı revnak-ı ^c^arız-ı gül
Makbulün olaydı nale-i subh-demi
Hep güller olurdı ^c^aşk-baz-ı bülbül

350

Ger bim ü ümid vermese cana kesel
Ta haşre sürerdi neş'e-i bezm-i ezel
Mümkin midür ola mürg-i dil bi-nale
Madam ki tazedür bu gül-zar-ı emel

---

347a hattı olup : F, $U_5$, $U_6$ - hatt- ruhı
347b eden : AS, B, F, $U_2$, $U_5$, $U_6$ - etdün .
348d şem^c^a-i bezm-i cemal : $U_2$, $U_4$ -şem^c^-i ser-germ-i cemal .
349a müşk : $A_1$, SÖ, $U_6$ - reşk .

351

Dilden ğam-ı dehri eyledük müstāsel

Bi-rābıta kaldı cümle esbāb-ı visāl

Çün geldi halīl-i ᶜaşk deyr-i cāna

Kendi büt ü büt-tirāş u ümmīd ü emel

352

Olduk taᶜab-ı cefā ile pā-der-gil

Kalmadı ümīd-i rāhat-ı ser-menzil

Biz şāhid-i bahtı halkdan gūş ederüz

Mānend-i bütān-ı Holluh u Çīn ü Çegel

353

Eyyām-ı ᶜadaletünde ey dāver-i gül

Oldı bu zamāne ğayret-i mevsim-i gül

Bād-ı seherīden almağa kādirdür

Būy-ı gül-i bāğı etse daᶜvī bülbül

354

Bir mest-i ğurūr-ı hüsn mānende-i gül

Etdi dil-i zārı hem-nevā-yı bülbül

Mahmūr iken eyleseydi hamyāze olur

Hamyāze-i ğonce-vār makbūlü'l-gül

---

352a olduk : P - oldun ; $Ü_4$ - oldı .

353b ğayret-i mevsim-i gül : $A_1$ - mevsim-i ğayret-i gül .

354b dil-i zārı : B - dil-i zārumı .

355

Eyvān-ı ümīd ser-be-ser bulsa ḫalel
Bünyān-ı ḳuṣūr-ı şevḳ olur kāl-evvel
Deryā-yı muḥīṭ-i ᶜaşḳ meşhūd olsa
Cūş eylemeden ḳalurdı enhār-ı emel

356

Ey naġme-serāy-ı meclis-i ṭūl-i emel
Bir meclise çoḳ degil mi bu kār u ᶜamel
Biz bīm ü ümīdi dilden iḫrāç etdük
Birdür yanumuzda ḳadr-i bercīs ü zühal

357

Tafṣīl-i yem-i melālüm etsem mücmel
Seylāb-ı sirişk olurdı maḳalle ve del
Ferhād fütūh-ı ᶜaşḳum idrāk edemez
Bilmez bunı küştegān-ı ceng-i evvel

358

Maᶜzur ṭut ey zāhid-i beyhūde-ᶜamel
Olsa yine şūr u şeġābum kāl-evvel
Dil ṭıflını Ḳays ile sebaḳ-ḫᵛān etmiş
Pir taḫta-i taᶜlīmden üstād-ı ezel

---

355d ḳalurdı : B - ḳalur .
356c bīm ü ümīdi : $Ü_4$ ,$Ü_6$ -bīm-i ümīdi .

359

Ġam-tekye-gehinde bī-nevā-abdāl ol
Gir meclis-i ehl-i derde ammā lāl ol
Dūd-ı dil-i zārı ᶜaşk sahrāsında
Serveyle de sāyesinde var ḫoş-ḥāl ol

360

Olmazsa melāl olur dil-i zār melūl
Mir'ātini rūşen etdi ᶜaks-i me'mūl
Biz ḫançer-i ġamla sīnemüz çāk ederüz
Düşsün diyü cāna pertev-i mihr-i ḳabūl

361

Ey baḫt beriz-i sipihre nā-fermān ol
Ālüfte-i vaṣla maye-i sāman ol
Vey dest-i zamāne ṣafḥa-i hicrāna
Besdür bu ḳadar naẓar varaḳ-gerdān ol

362

Gel Ḥāletiyā bezirde āḫır-bīn ol
Çün ᶜaḳl-ı girān-rikāb pür-temkīn ol
Bī-cünbīş-i dest ü bī-güşād-ı dāmen
Gül-zār-ı ḫayāl-i yārden gül-çīn ol

---

360a : $Ü_6$ - Olmazsa olur dil ü zār-ı melūl .

361a beriz : N - bezr .

362a bezirde : N berizde .

363

Etdi $^{c}$amelüm sefāhat-i nefs-i cehūl
Evzā$^{c}$-ı felek-misāl hep nā-ma$^{c}$ḳūl
Ẓulmet-kede-i dile erüşmez pertev
Her zerre eger olursa bir mihr-i ḳabūl

364

Ey bā$^{c}$iṡ-i ḫalḳ-ı kevn olan ẕāt-ı cemīl
Vey her suḫeni şifā-yı ṣad-cān-ı $^{c}$alīl
Buldı şerefi nevāle-i luṭfuñla
Hem mā'ide-i mesīḥ hem ḫ$^{v}$ān-ı Ḫalīl

365

Bir şūḫla düşdi ser ü ḳarum ki müdām
Āşūb-ı cefāsın eylemez bī-hengām
İ$^{c}$cāz-ı nigāhı etmege ḳādirdür
Sīm-āb-ı dil-i $^{c}$aşḳa feyż-i ārām

366

Bir rāh-revem ki olmayup peyrev-i kām
Baḳmam ayağ ile gelse nahçīr-i merām
Gül-çīn-i diraḫt-ı $^{c}$aşḳ olan $^{c}$ārifler
Eyler nefeḥāt-ı cennete $^{c}$arż-ı zükām

---

363a $^{c}$amelüm : $Ü_6$ - $^{c}$amel .
366c $^{c}$ārifler : N - kāmiller .

367

Güftārum ederse gūş ol şāh-ı be-nām
Esnā-i suḫende eylerin ᶜarż-ı merām
Elbette meāli vuṣlat-ı dil-ber olur
Mecnūn-ı ġam etse günde biñ ḫalṭ-ı kelām

368

Ḥakkā ki ġarīb bī-vefādur baḫtum
Aᶜdā ile ṭut ki āşinādur baḫtum
Tedbīr-i ṭabīb-i müşfiḳa muḥtacam
Zīrā ki sühāta müptelādur baḫtum

369

Ol kef-zen ü pāy-kūb-ı meydān-ı sitem
Mürġ-i dile verdi özge vādiden dem
Görmez bu şikesti ḫāṭır-ı maḥzūnum
Çak bām-ı felekden olsa laġzīde-ḳadem

370

Ben mekteb-i derde fer veren üstādam
Mecnūn-ı ġam oldı nām-ı māder-zādum
Hicrān elemiyle ᶜaşḳ kuhsārında
Ḥasret-keş-i nevk-i tīşe-i feryādam

---

367c meāli : $Ü_5$ - meramı .
367d biñ ḫalṭ-ı kelām : $Ü_2$ - biñ kerre ḫalṭ-ı kelām .
368d sübāta : B - şitāba .
369a kef-zen ü : B, $Ü_6$ - kef-zen-i .

371

Düşdi pey-i Kays'a bu dil-i nā-şādum
ᶜAkl-ehli cerīdesinde yokdur adum
Etdi beni dehr kumrı-yı mısr-ı melāl
Ġam çenberi oldı tavk-ı māder-zādum

372

Bir āfeti berk-ı hırmen-i cān etdüm
Kāh-ı emelüm elemle vīrān etdüm
Uymaz bana Kays u Kūhken zīrā ben
Ġam-nāme-i ᶜaşka mergi ᶜünvān etdüm

373

Ey pāye-i caha eyleyen vazᶜ-ı kadem
Gül-zār-ı ümīd her dem olmaz hurrem
Cāy eyleyi-gör derūn-ı erbāb-ı dili
Mir'āta giren serāyı neyler ādem

374

Gül-zār-ı cihāna edeli vazᶜ-ı kadem
Dil-dāmenine hālidedür hār-ı sitem
Ol beste-i dām-ı hulk olan mürġ-i murād
Oldı bana nisbet ile çün sayd-ı harem

375

Ol ġam dedigün ᶜazīz-i ferhunde-kadem
İrşād ile etdi zīr-i āhvālüm bam
Yeksān görinür mezāk-ı bi-ᶜilletüme
Huşk u ter-i dehr germ ü serd-i ᶜālem

376

Yümn-i ğam ile cihānda ḫōş-ḥāl oldum
Āteş-zen-i cān ehl-i iḳbāl oldum
Bir mürğ-i zebūn idüm velī himmetle
Berhem-zen-i dām-gāh-ı āmāl oldum

377

Eylerse pesend şāh eger güftārum
Mihre vere tāb sāye-i dīvārum
Olsam çü çenār u bīd hep dest ü zebān
Elbette du$^{c}$ā-yı devletündür kārum

378

Ṭutdı reh-i Ḳays'ı $^{c}$aḳl-ı bī-hencārum
Etvārına uydı ser-be-ser etvārum
Zīrā ki libās-ı şivesi vāfirdür
Bir geydügini bir daḫi geymez yārum

379

Raḥm et ki ğamūnla ḫasta-i nā-çāram
Bī-ṭāḳat u bī-ümīd ü bī-güftāram
Ẓulmet-kede-i belā-yı hecrūnde senün
Memnūn-ı berīḳ-ı ḫançer-i āzāram

---

376a yümn-i : $Ü_{6}$ - ben kem- .

378a Kays'ı : AS - $^{c}$aşkı .

379b ṭāḳat : B,F - ḳuvvet .

Zārīye murahhas etmeyüp dil-dārum
Āhır unuduldı bu dil-i bīmārum
Yek-fenn-i melāmetüm düşelden ᶜaşka
Yaᶜni ġam-ı hicre sabrdur hep kārum

381

Rāz-ı ġam-ı ᶜaşka olmışuzdur mahrem
Kılmaz dilümüz cefā-yı gerdūn derhem
Dünyāyı eger tutarsa tūfān-ı belā
Keşti-yi necāta etmezüz vazᶜ-ı kadem

382

Gelsün diyücek bu hāke ol şāh-ı kerem
Zahm-ı dile urdı bir mücerreb merhem
Anı bilürün hemān ki her kāmumda
Etdüm ser-i mār-ı ġussaya vazᶜ-ı kadem

383

Geldükçe hayāl-i yār pür-cūş oluram
Erdükçe peyāmı ser-be-ser gūş oluram
Nā-gāh görünse sāye-i dīvārı
Çün merdüm-i sāye-dār-ı bī-hūş oluram

384

Meydān-ı belāda Kays-veş ser-bāzam
Bin Kūhken-i ġam olsa ben mümtāzam
Nakd-i elemüm dükenmek olmaz zīrā
Gencīne-i derd-i ᶜaşka dest-endāzam

---

384d elemüm : $A_1$,B,F,H,$Ü_4$,$Ü_5$ - emelüm .

Alsaydı tamām ceyş-i ġam pīş ü pesüm
Olmaz o şeh-i yegāne feryād-resüm
Olmaz dil-i āhenini nerm-i şefkat
Çün küre-i āteş olsa her bir nefesüm

386

Gönlüm ṭarılur āh u fiġān eylemesem
Cānum sıḳılur yaşumı ḳān eylemesem
Bir dil-bere dil bağlayamam kendümden
Şemşīr-i cefāsın imtiḥān eylemesem

387

Rāḥat bulamam dilüm figār eylemesem
Bīmār oluram enīn ü zār eylemesem
Geçmezdi ḳumāş-ı kār-gāh-ı ᶜaşḳum
Endūh u melāli pūd u tār eylemesem

388

Ol şūḫ içün āh-ı bi-şümār eylemişem
Çaḳ dīde-i cānı eşk-bār eylemişem
Yoḳdur reh-i āb-ı çeşmüme bīm-i gezend
Zīrā ki ḫayālin āb-yār eylemişem

---

385a ceyş : B - ᶜasker . alsaydı : B - atsaydı .
385d olsa : B - ola . çün : $Ü_5$ - bir .
386 a,b,d eylemesem : AS - eylemem .
387 a,b,d eylemesem : AS - eylemem .
387b bīmār olurum : B - bīmārın olurın .
387d endūh u melāli : B,F - endūh-ı melāli .
388a āh-ı bī-şümār eylemişem : B - hep āh eylemişem .

389

Ben tıfl mıyum ki çah-ı āmāle düşem

Mecnūn degilem ki hālden hāle düşem

Heyhāt ki terk-i künc-i tarīk kılup

Dünbāle-i āftāb-ı ikbāle düşem

390

Kār etse ᶜacep mi cānuma deşne-i ğam

Pīş-āmedüm olsa pür-hevl-i ᶜadem

Bir şūh-ı cihāna mā'ilem ki olmışdur

Her bir nigehi kemin-geh-i sadr-ı sitem

391

Geh gerd-i cihān-neverd-i bād-ı ᶜaşkam

Geh vākıf-ı bāb-ı bī-güşād-ı ᶜaşkam

Ey husrev-i hüsn şefkat et zīrā ben

Mahrūm-ı visāl nā-murād-ı ᶜaşkam

392

Mahsūsdur ol şūh-ı cihāna ᶜaşkum

Gayri göz ile bakmağa hasret degilem

Bülbül gibi nāle eylemem her gül içün

Ben ᶜāşık-ı hercāi-tabīat degilem

393

Ben hāk-nişīn-i şāh-rāh-ı ᶜaşkam

Deryūze-ger-i gedā vü şāh-ı ᶜaşkam

Açmam dehenüm ümīd ü vasl olmayıcak

Bir nādire-gūy-ı bezm-gāh-ı ᶜaşkam

---

393d bir : AS - ben .

394

Fikr-i ser-i zülfün̄le perīşan ḥālüm

Sevdā-yı ḫatun̄la mūr-veş pā-mālem

Erbāb-ı ġamuñ kūyın edüp geşt ü güzār

Deryūze-i derd-i ᶜaşḳ eder ābdālam

395

Teng oldı baña feraḥnā-yı ᶜālem

Pergār-ı sipihr gūyīyā ḳaldı behem

Bir şūḫ ileyem ki silmek olmaz yaşum

Etse serümi dü-lehte mānend-i ḳalem

396

Āġyār ile ṣorsalar eger aḥvālüm

Derdüm beter oldı ḥāl-i segden ḥālüm

Girdāb-ı ᶜamiḳ-i lücce-i miḥnetdür

Cāh-ı raṣad-ı sitāre-i iḳbālüm

397

Āḥvāl-i cihānı her zamān söyleşelüm

Āmmā ġam-ı ᶜaşḳumuz nihān söyleşelüm

Ey vāḳıf-ı rāz-ı ᶜaşḳ olan ᶜārif-i cān

Ney gibi senün̄le bi-zebān söyleşelüm

---

394b mūr-veş : AS - dem-be-dem .

397a cihānı : B zamānı .

397b āmmā : $U_4$ - āmmā ki .

398

Şimden-gerü çeşm-i cānumuz bāz edelüm

Şāhinümüzi bülend-pervāz edelüm

Alup dilümüz miyāne-i keṣretden

Ser-gūş-ı fenāya mahrem-i rāz edelüm

399

Her gece sabah olunca bīdār-ı ġamam

Şeb-hīz ü kān-ı derd-i şeb-kār-ı ġamam

Zıll-ı şecer-i ümīd bilmem nic'olur

Ben sāye-nişīn-i şāh-ı dīvār-ı ġamam

400

Nā-gāh açılup bu meslek-i feyż-i ġamum

Kaldı o tarīk-i reh-neverdān-ı kadīm

Olup şeh-i hükm-rān-ı iklīm-i fenā

Verdün nemedin-külāha fer-i dīhim

401

Pīş ü pesüm oldı hep beyābān-ı ġamum

Rīg-i elem etdi rāhumı nā-maᶜlūm

Bir bādiye-i fenāya düşdüm ben kim

ᶜĀşıkları anda karşular bād-ı semūm

---

400c olup : $Ü_5$ - olduk .

400d nemedin : B-ġayrin .

400c iklim : $Ü_6$ - dīvān .

401a pesüm : AS - pesümüz . oldı : $Ü_5$ - olup

401c bir : AS - biz ; düşdüm : AS - düşdük .

402

İkbālümi sāye-i hümādan bilmem

İdbārumı cānib-i semādan bilmem

Rabt-ı dil edüp müsebbibü'l-esbāba

Ben cezbe-i kāhı kehrubādan bilmem

403

Kāşāne-i şāh-ı dehre mihmān olmam

Mahlūk-ı mürüvvet ile şādān olmam

Üftāde-i kaᶜr-ı çāh-ı Bābil olsam

Mihnet-keş-i rismān-ı nādān olmam

404

Her derde verüp vücūd giryān olmam

Etfāl-sıfat bahāne-cūyān olmam

Çak zirve-i bām-ı āsmāndan düşsem

Minnet-keş-i mūmyā-yı nā-dān olmam

405

Ey şūh görüp yolunda pā-māl tenüm

Bakma ruh-ı zerdüme hakāretle benüm

Vādi-yi belāya fer veren Mecnūn'am

Kuhsār-ı ümīdi kaldıran Kūhken'em

406

Hicrān ile bī-tāb u tüvān oldı tenüm

Fer kalmadı sāye-veş vücūdumda benüm

Peygūle-i ğamda gāhi yād etmekdür

Laᶜl-i leb-i yārdan nasīb-i dehenüm

---

4 406c gamda gahi : $Ü_2$,$Ü_4$ - hasret içre .

407

Her gāh zebūn-ı ṭāli^c-i vārūnem
Bāzār-ı emelde dā'imā maġbūnem
Kuhsār-ı murāda çıḳmamış Ferhād'am
Vādi-yi ümīdi görmemiş Mecnūn'am

408

Oldı ġam u ġuṣṣa hem-dem ü hem-rāhum
Maḳsūdına erdi lā-cerem bed-h^vāhum
Bin kerre atılsa ġāyet-i za^cfumdan
Varmaz ser-i kūy-ı yāre tīr-i āhum

409

Yārab beni nefse pür-sitīz et dā'im
Memlūk-i hevā-yı pā-gürīz et dā'im
Hergiz dili h^vāb-gāh-ı ġafletde ḳoma
Şeb-kārī-yi āha germ-ḫīz et dā'im

410

Ḫūbān-ı zamāne bi-vefādur dā'im
^cAşḳ ehli bu derde mübtelādur dā'im
Mir'āt-i zamīr-i ^cāşıḳ u gerd-i melāl
Mānende-i kāh u kehrubādur dā'im

---

408a oldı : B - olup .
408c kerre : AS : kez . atılsa : AS - itse .
410d mānende-i : B - mānend-i .
410d kāh : B - kān .

411

Hᵛān-ı ġam-ı çarḫ muntaẓırdur dā'im
Nān-pāre-i ġuṣṣa mā-ḥażerdür dā'im
Bilmez ᶜamel-i kilīd-i himmet nic'olur
Ḥaddād-ı zamāne ḳufl-gerdür dā'im

412

Biz bādiye-i fenāda ḫāküz dā'im
Bāḥūr-ı ġam ile çāk-çāküz dā'im
Döksek nola āb-ı eşk ḫāk-i cisme
Gil-kār-ı binā-yı ᶜaşḳ-ı pāküz dā'im

413

Biz derd ü ġam ile çün ḫayālüz dā'im
Āyīne-i ṣūret-i celālüz dā'im
Etsek nola baḥs̱ vaṣl-ı nā-mümkinden
Sersām-ı girifte-i melālüz dā'im

414

Biz ᶜaşk ile kāh u kehrubāyuz dā'im
Bir şūḫ-i cihāna mübtelāyuz dā'im
Hem-sāyemüz olsa cefā-kiş andan
Hᵛāhende-i āteş-i belāyuz dā'im

415

Ġam bādiyesinde bād-hīzem dā'im
Mānend-i ġulām pā-gürīzem dā'im
Başumda yoḳ āşiyān velī eşkümden
Mürgān-ı belāya dāne-rīzem dā'im

---

415d mürgan : $Ü_2$ - mürg .

416

Ben gül-bün-i ḥāle bülbül-i şeydāyam
Bin ḫār-ı belā belürse pā-ber-cāyam
Edüp bu cihāna çeşm-i ᶜibretle naẓar
Deryūze-ger-i serāb bir deryāyam

417

Feryāda gelürse Ḥāleti her mūyum
Diñler yine yār düşmen-i bed-gūyum
Taᶜvīze-i derdüm etmez ol şūḫa eğer
Olursa midādı zaᶜferān-ı rūyum

418

Bakmaz baña ol ġazāl-i müşkīn-mūyum
Āyā ne dedi ki düşmen-i bed-gūyum
Min-baᶜd nigāh-ı merḥamet añlanmaz
Seyl olsa eger yolında āb-ı rūyum

419

Dil ḫumm-ı murād bulmadı neyleyeyüm
Peymāne-i şevḳ ṭutmadı neyleyeyüm
Tedbīr-i vaṣṣālda ḳuṣūr eylemedük
Taḳdīr-i muvāfıḳ olmadı neyleyeyüm

---

417c derdüm : $Ü_2$ - derd .
418a mūyum : B - būyum .
419a,b,d neyleyeyüm : F,H,$Ü_4$,$Ü_6$ - Neyleyelüm .
419a ḫumm-ı : $Ü_5$ - zaḫm-ı .
419a murād : B,$Ü_4$ - murādı .
419c vaṣṣālda : $Ü_4$ - viṣāle .

420

Me'lūf-ı cefā-yı ᶜaşk olan ᶜārif-i cān

Olmaz heves-i vefā ile ser-gerdān

Ḳālā-yı melāle cān verür etse eger

Sevdā-ger-i ġussa günde bin kerre ziyān

421

Ey reh-rev-i rāh-ı ᶜaşk olan ᶜārif-i cān

Zinhār o yolda bārunı etme girān

Rūşen-dil-i ᶜaşk isek ne lāzım bu beden

Āyīne-i mihr istemez āyīne-dān

422

Ey mihr-i ziyā-resān-ı ṣad-ᶜālem-i cān

Vey dilleri zerre-veş ḳılan ser-gerdān

Ḳalmaz dil-i ᶜāşıḳānda hiç ṣabr u şekīb

Şemşīr-ger-i nigāhun açduḳça dükān

423

Ol şāh-ı sitem-penāh-ı maᶜmūre-i cān

Etdi beni refte-refte bī-tāb u tüvān

Şemşīr-i cefā vü ḫançer-i bī-dāda

Oldı dil-i saḫtī ṣanki bir seng-feşān

---

420c melāle : SÖ - murāda .

420d kere : AS - kez .

423d feşān : B - sitān .

Ol şem$^{c}$-i bülend-kadd-i kāşāne-i cān
Pervāne-i $^{c}$aklum eyledi ser-gerdān
Fāş eylemesem $^{c}$aceb mi rāz-ı $^{c}$aşkın
Oldı baña müşt-i dest-i ğam mühr-i dehān

425

Reşk ile olup çü Kūhken-i ser-gerdān
Ğam tīşesini düşürmem elden bir an
Kabr-i şuhedā-yı $^{c}$aşkdan olmazsa
Olmam ser-i bī-devletüme hāk-feşān

426

Olsam nola $^{c}$aşk-ı yār ile ser-gerdān
Kalmasa serümde mağz cismümde tüvān
Görmez misin ol hālleri dest-i kazā
Mürğ-i dil içün degil midür dāne-feşān

427

Kılma dili derd-i reşk ile ser-gerdān
Olma suhen-i $^{c}$adüvv ile bed-peymān
Ey şūh-ı cihān bī-vefāyī neyler
Bir şīşe şikest etmege putk u sindān

---

424d müşt : B - mest .
426a yār : $A_1$- bār .
426c ol : $Ü_4$,- o .
427a kılma : AE - kılar .
427a dili : B - dilümi .
427c neyler : $A_1$ - neylersin .
427d putk : $Ü_5$,Ü6 - teng

428

Āh-ı dili görse yār olur rū-gerdān
Eyler dilümi ḥarīḳ-ı nār-ı hicrān
Bir pāre ne var duḫānına ṣabr etse
Çün sīnemi ḳıldı cevr ile āteş-dān

429

Etdi beni imtidād-ı derd-i hicrān
Pehlū-zen-i pister-i cefā-yı devrān
Ġam ceyşi gelürse ḳorḳarun kim bende
Hīç ref$^{c}$-i levā-yı āha olmaya tüvān

430

Ḥayfā ki olup zamān-ı şādī güzerān
Ḳalmadı ṣafā-yı ḳalbden nām u nişān
Zindān-ı ġam oldı dār-ı dünyā şimdi
Gündüz nola şem$^{c}$ yaḳsa erbāb-ı duhān

431

Ey cevher-i nāza vaż$^{c}$ edüp narh-ı girān
Sevdā-ger-i derdin eyleyen ser-gerdān
Etdük ne dedünse ḥāṣılı $^{c}$aşḳunda
Hīç gelmedi kāra çeşm-i ḫūn-ābe-feşān

---

428b : F, $Ü_5$ Eyler beni maẓhar-ı cezā-yı hicrān .

428b ḥarīḳ : $Ü_6$ - ḥarīf .
429a imtidād - B - ümīd .
431d ḫūn-ābe : $Ü_2$ - ḫūbāna

432

Bir şāh-süvāra olmışuz dil-nigerān
Haklaşdı bezimle tīr-i āh-ı devrān
Bin ᶜāşıkı hāk eder eger bir kerre
Şeb-dīz-i nigāha etse irhā-yı ᶜinān

433

Bir hᵛāce-i hüsne olmışuz kem-nigerān
ᶜUşşākın eder telef-ger-i māye-i cān
Uğrarsa eger nesīm zülfeyne olur
Mānende-i düzd-i müşk rüsvā-yı cihān

434

Ey rīşin eden sefīd āhır-devrān
Çün penbe-i gūş-i ğaflet-i nā-merdān
Sen zād-i rehün kaçan görürsin bilmem
Yaklaşdı dem-i rehīl teng oldı zamān

435

Bir hᵛāce-i bāzār-ı ğamam kim her an
Olur ser-i sūruma ziyān hāk-feşān
Elbette makām-ı ye'sdür cilve-gehüm
Māhī gibi kim ola zemīn üzre taban

---

432d etse : F - kılsa .
433d düzd : $Ü_5$ - derd .
434a rīşin : B - dilin .
435b sūruma : $Ü_2$,$Ü_5$ - sūduma ; $Ü_6$ - sevdāma .
$Ü_2$' de 435'in b'si ile d'si yer değiştirmiş .

436

Ben hākün eden makāmını kūy-ı muğān
Bir cām-ı safāya eylemiş dil-nigerān
Ben rıtl-ı girānı neylerin ey sākī
Destümde ne fer kaldı ne çeşmümde tüvān

437

Yok yerlere ey Hāleti-yi bī-sāmān
Evzā$^{c}$-ı felekden olma beyhūde-remān
Edüp resen-i tahammülün bend-i dehen
Ol üştür-i ser-mestden ol kīne-sitān

438

Ey Hāleti-yi belā-keş-i bī-dermān
Tā çend $^{c}$itāb-ı tāli$^{c}$-i nā-fermān
Elbette meşāmm-ı ehl-i dil hālīdür
Şeb ğāliye olsa nüh-felek ğālye-dān

439

Dīvāne-i $^{c}$aşk-ı dil-berem bī-dermān
Zencīr sadāsın etdüm āheng-i figān
Mey-hāneye varsam almam ol bādeyi kim
Sad-$^{c}$arbede-i cünūna olmaya zamān

---

437c ve d 448'in c ve d'sinin tekrarı .
439a dilberem : B - dilberüm olan .
439d cünūna : SÖ - cifrine .

440

Etdüm dil-i zārı ᶜakluma nā-ferman
Seyyāh-ı cihān-ı mihnetem herze-revān
Bir tīh-i belādayam ki olmış anda
Gümrāha delīl-i muᶜtemed rīg-i revān

441

Olsun ko olursa şahne-i devr-i zamān
Her bāde-keş-i murāddan kīne-sitān
Biz gerd-i zemīn-nişīn-i sahra-yı ġamuz
Dāmen-i ümīde olmazuz āvizān

442

Ey nāz semendin eyleyüp germ-ᶜinān
Meydān-ı cemāle fer veren şūh-ı cihān
ᶜĀşık mıdur ol ki etmeye cān nakdin
Cādū-yı ciger-hᵛārına müzd-i dendān

443

Bīmār-ı ġamam ki bilmeyüp tāb u tüvān
Üftāde-i hāk-i mihnetem nāle-künān
Bir tār-i żaᶜīfe döndi cism-i zārum
Çün çeşme-i sūzen oldı ser-cümle cihān

---

440d rīg : SÖ - elg .

441a şahne-i devr-i zamān : şahne-i revān .

442b cemāle : B - cihāne .

444

Pīr-i ġama bādedür veren tāb u tüvān
Olsa nola vaṣfı ḳūt-ı dil ḳuvvet-i cān
Her kim ki ana ᶜaṣā-yı pīrān der ise
Cemşīd'edesin ᶜaṣā-keş-i pīr-i muġān

445

Edüp ġam-ı ᶜaşḳ-ı yār bi-tāb u tüvān
Vaḥşet-kede-i belāda ḳaldum giryān
Hicrān elemiyle şimdi yoḳdur bende
Āsār-ı ḥayātdan meger eşk-i revān

446

Etdi dil-i ġuṣṣa-nāki bī-tāb u tüvān
Hem firḳat-i vaṣl hem viṣāl-i hicrān
Her meclis-i ġamda sīne-gūyam dā'im
Bir bezm-i ṣafāda olmadum dest-efşān

447

Teb-lerze edüp cismümi bi-tāb u tüvān
Lerzende olurdum nitekim berg-i ḫazān
Teb tutmaduġı günler olur ser-gerdān
Nevbet güni ḫavfından olurdum lerzan

---

445a ġam : $Ü_6$ - beni .
N'nin 445c ve d'si 438'in c ve d'sinin tekrarı .
445d ḥayātdan : H - cihāndan .
446a etdi : F- aytdı .
446b :AS - Hem vuslat-ı hecr hem visal-i hicran .(446'nın b'si)
446c her : AS,F,N,$Ü_5$ - biz .
446c sīne-gūyam : AS,N,$Ü_3$,$Ü_5$ - sīne-gūyuz .
446d bir: AS,B,F,$Ü_5$- hiç ;olmadum :B,F,N,$Ü_5$-olmaduk .bezm:As dest .

Ey Ḥāleti-yi leked-ḫōr-i refte-tüvān
Evzāʿ-ı felekden olma beyhūde-remān
Edüp resen-i taḥammülün bend-i dehen
Ol üştür-i ser-mestden ol kīne-sitān

449

Olduḳ pey-i ṣayd-ı vaṣlda herze-revān
Beyhūde-revüz çü fikr-i hayret-zedegān
Olmasa nişeste gerd-i ġam rūy-ı dile
Ḳalmaz reh-i ʿaşḳdan ṣafāmuz çendān

450

Ey ḫusrev-i dil-penāh-ı maḥrūsa-i ān
Vey luṭfın eden zebān-zed-i ḫalḳ-ı cihān
Çāk olsa yaḳam ʿitāba şāyān degil
Etdi ġam-ı ʿaşḳ ellerüm na-fermān

451

Bir ṭāifeyüz ki verdi Ḫālıḳ-ı cihān
Naḳd-ı sere-i fenā ile tāb u tüvān
Mir'āt-i cihān-nümāya gelmezdi şikest
Olsaydı nemed-külāhumuz āyīne-dān

---

448'in b,c,d'si 437 'nin tekrarı .
448b olma : B - ola , SÖ - olmaya .
448b reman : B - zaman .
448c dehen : SÖ - rehin .
450a ān : $Ü_5$ - cān .
450c şāyān : B - pāyān .
450c degil : $Ü_4$ - degilüm .

452

Hahv olmağ ile rüsūm-ı ahvāl-i cihān

Bir özge safāya erdi āyīne-i cān

Şol lücce-i ᶜaşka ğavta urduk biz kim

Girdābı eder ğarıkını raks-künān

453

Ey kişver-i hüsne fer veren şāh-ı cihān

Vey mülket-i nāzı eyleyen ābādān

ᶜĀşıklaruñ eyleme zebūn-ı teb-i reşk

Cā'iz ki ola zebānları nā-fermān

454

Eflāke çıkarsa mevc-i deryā-yı mihen

ᶜAşkından anuñ kenara-gīr olmam ben

Ser-cümle nisār-ı pāy-ı yār eyler idüm

Gül-berg-i hayātum olsa dāmen-dāmen

455

Żaᶜf-ı marażı firāk-ı cān-fersādan

Kaldı dil-i zār āh u vāveylādan

Cūy-ı ğamumuñ güzārı nā-mümkindür

Cisr olsa hezār-keşti-yi sahbādan

456

Her kim nazar etse pīrden bernādan

Yaş geldi sanur bu çeşm-i hūn-pāladan

Çıkmazdı bu deñlü āb-ı fevvāre-i dil

Üstād-ı ezel getürmese bāladan

---

456b yaş : B - yak .

457

Derd-i dilümi o zülf-i ḫam-der-ḫamdan
Gel eyle ḳıyās dīde-i pür-nemden
Ḥācet ḳoma ᶜarż-ı ḥāle zīrā ki benüm
Hīç ağzum açılmaz oldı aṣlā ġamdan

458

Görmekle sitem o şāh-ı ḫūn-ḫᵛārumdan
ᶜAşḳında ferağat etmezin kārumdan
Bir bār-keş-i melālem ammā oldum
Çün üştür-i mest bī-ḫaber yārumdan

459

Etdün bu cihānı şīven ü nālemden
Ṣad-bār ziyāde ḫāne-i mātemden
Lāyıḳ mı ki leblerün eme ehl-i heves
Açılmaya ağzum benüm aslā ġamdan

460

Āzurde de olsa ᶜāşıḳ-ı zārından
Ol şūḫ ferağat eylemez kārından
Bir ḥāle getürdi na-ümīdi beni kim
Dermān umarın ġamze-i ḫūn-ḫᵛārumdan

---

457d açılmaz : B - benüm .
457d asla : $A_2$,EF,$Ü_2$,$Ü_4$,$Ü_5$,N - şimdi ,AE,F - zīrā . AS - Θ .
458b etmezin : $Ü_4$ - etmezem , N - eylemem .
459a etdün : $Ü_3$ - etdi .
460a azurde de : B - azurde .
460b kārından : B - kārumdan .

461

Görünse teni ḳabāsınuñ çākinden
Ḥālī ḳalur ehl-i derd idrākinden
Bī-bākdür ol şöyle ki ᶜaynında degil
Düşse ser-i ehl-i ᶜaşḳ fitrākinden

462

Geh vaᶜde-i yārdan ferah-yāb olurun
Geh fikr-i viṣāli ile bī-tāb olurun
Bir ḥālete irgürdi muḥabbet beni kim
Düşse naẓarum serāba sīr-āb olurun

463

Hem āṣef-i pādişāh-i Cem-rütbetsin
Hem revnaḳ-ı ṣadr-ı meclis-i himmetsin
Hīç saña ᶜadū-yı bed-güher öyküne mi
Sen vāsıṭa-i ḳılāde-i devletsin

464

Meclisde hezār-güne āl eylersin
Her ᶜāşıḳ içün bir özge ḥāl eylersin
Luṭf ile gehi edüp ser-efkende-i şerm
Mahrūm-ı temāşā-yı cemāl eylersin

---

462b fikr : AS,B,F - zevḳ .
462b visali : B,H - hayal .ile : F - eyleyüp .
462 a,b,d olurun : B - olurum .

465

Hādī vü delīl-i vārid ü ṣādırsın

Mülk ü melekūta dāver-i ḳāhırsın

Pīrāhen-i ṣubh olsa ger fersūde

Mehtābı rüfüger etmege ḳādirsin

466

Ey çarḫ-ı ġarīb dūn-nevāz olmışsın

Ḫaṣm-ı dil ü cān-ı ehl-i rāz olmışsın

Gūyā ki kilīd-i kaᶜbeden āhen alup

Āḫır der-i deyre ḥalḳa-sāz olmışsın

467

Gelsün o ṭabīb-i ḥüsn ᶜār eylemesün

Kār-ı dil-i ehl-i derdi zār eylemesün

Bīmār-ı ġamından eyleyüp ḳaṭᶜ-ı naẓar

Hicrānını merge pīş-kār eylemesün

468

Hergiz suḫen-i ᶜadüvvi gūş eylemesün

Kem-pīşe-i ḫāṭırum ḫurūş eylemesün

Reşk āteşine o şūḫ dāmen-zen olup

Dīg-i elemüm tamām cūş eylemesün

---

465a vü : T - Ø.

466c gūyā ki : F - gūyā.

468d elemüm : F - emelüm.

469

Āgyār yanında sīne-çāk eylemesün

Üftāde-i rāh-ı $^{c}$aşkı ḥāk eylemesün

Reşke düşürüp o şūḫ dil-dādelerin

Şemşīr-i cefāyı zehr-nāk eylemesün

470

Şemşīr-i $^{c}$itābı ġark-ı ḫūn eylemesün

Ḫāk-i reh-i ḳadri lāle-gūn eylemesün

Bī-diller olur remīde bir yerden o şūḫ

Enbān-ı cefāyı ser-nigūn eylemesün

471

Mürġ-i dil-i zāre verd-i ra$^{c}$nāsın sen

Pervāne-i cāna şem$^{c}$-i bālāsın sen

Mahsūs-ı muhabbetdür eczā-yı vücūd

Deryā-yı dilümde dürr-i yektāsın sen

472

Dil-şād-kun-ı ġonce-i ḫandān sensin

Feryād-res-i bülbül-i nālān sensin

Tesbīh-dih-i dest-i çemāran sensin

Her ḳande ki bir derd ola dermān sensin

---

469 düşürüp : B - düşüp .

469d cefayı : $Ü_5$ - cefaya

470b reh : B - Θ .

472d ki : AS - kim .

473

Yad eyledüğince yār yār olmaduğın
Bilmem dil-i zārumun figār olmaduğın
Üftāde-i rāh-ı ᶜaşk olanlardan sor
Dīvār-ı ümīd sāye-dār olmaduğın

474

Gördükçe o şeh bu bende-i fermānın
Hem laᶜlin eder havāle hem müjgānın
Gūyā ki hadeng-i cevrinün etmişler
Gül-berg ile ġonceden per ü peykānın

475

ᶜUşşākını yār kılmağa zār u zebūn
Şemşīr-i teġafülin eder ġarka-i hūn
Dönmez varıcak şikār-gāh-ı nāza
Fitrāk-i cefāsın etmeyünce gül-gūn

476

Bīmār-ı fenā ki ola gitdükçe zebūn
Bulur ne yola giderse bir rāh-nümūn
Tūr-ı dil-i ehl-i ᶜaşka şāyān olmaz
Şol āteş-i ġam ki olmaya rūz-efzūn

477

Kurbān olayın nergis-i cemmāşun içün
Kan ağlayayayın nigāh-ı hūn-pāşun içün
Ey şemᶜ-i münīr-i bezm-i behçet kıyma
Pervāne-i ᶜaşkuna güzel başun içün

---

474d per : $Ü_4$- Θ . 475c şikār : B - sitem-kār .475d cefāsın: $Ü_5$-vefāyı
476b,c,d : N -483'ün b,c,d'si .

478

Müjgānlarum etdi hecr pervīzen-i hūn
Kıldı ġam-ı ᶜaşk hālümi diger-gūn
Dūd-ı dilümi sipihre peyveste gören
Elbette der ol haymeye çokdur bu sütūn

479

Ey rāh-ı melāl eyleyen bağrını hūn
Sığmaz bu yola mevākib-i sabr u sükūn
Vādi-yi fenāda Kays-ı bī-sāmāne
Niᶜme'l-bedel-i visāl idi zevk-ı cünūn

480

Oldı toh-i pāy-ı iᶜtibārumdan dūn
Evreng-i Sikender efser-i Efrīdūn
Sultān-ı ġama levā-keş-i āham ben
Oldı bana şevk devlet-i rūz-efzūn

481

Ey peyrev-i pāy-ı Kays olan ehl-i derūn
Olma o tarīk-ı rāstdan hīç bīrūn
Kim vāsıl olur teneᶜüm-i endūha
Şīr ü şeker olmayınca çak ᶜaşk u cünūn

---

478a hecr : B - hançer .
478c dilümi : B - yemi .
478d haymeye : $Ü_4$ - hamiye .
479a melāl : $A_1$ - belā ; H,$Ü_3$- belāda .
481a pāy : AE - Θ , B - bāde .
481b o : SÖ,$Ü_4$ - Θ .

482

Ey derd-şinās-ı ᶜāşık-ı hasta-derūn

Vey çāre-ger-i mizāc-ı baht-ı vārūn

Dārū-yı tegāfülün verüp pey-der-pey

Bīmār-ı melāli eyleme zār u zebūn

483

Etdi dilümüz melālet-i rūz-efzūn

Çün sīne-i zahm-dār-ı müstaġrak-ı hūn

Berhem-zen-i şīşe-hāne-i eflāküz

Oldı elümüz felāhan-ı seng-i cünūn

484

Bī-dādın edüp ġam ehline rūz-efzūn

Gösterdi silāh-ı ġamzesin gūn-ā-gūn

Hursend olamaz o şāh-ı hūn-āşāmum

Kılsa kef-i destini eger gefçe-i hūn

485

Ol şūh kılup melālümi rūz-efzūn

Etdi dil-i zārı derd-i ᶜaşkiyle zebūn

Peykān-ı hadeng-i cevrini cemᶜ etsem

Olurdı baña bir nice zencīr-i cünūn

---

482 vārūn : B - derūn .

483b müstaġrak-ı hūn : $Ü_5$ - ġarkaya-i hūn .

485a şuh : B - Θ .

486

Cevrünle ğam ehli her zamān zār olsun

Erbāb-ı heves ḥasedden efgār olsun

Etdün dilümi nişāne-i tīr-i sitem

Ey şūh-i zamāne ellerün var olsun

487

Her dem tenümüzde dağ-ber-dağ olsun

Feyż-i ğam ile o gūşeler bāğ olsun

Biz seng-i cünūna ṭutmışuzdur serümüz

Dil-naḳdi giderse başumuz sağ olsun

488

Sīnemde serümde dağ-ber-dağ olsun

Ṭağ üsti bu ben belā-keşe bāğ olsun

Eylerse ḥavāle çarh eger gerd-i melāl

Mir'āt-i dilüm şikest eden sağ olsun

489

Ol kīse-i lutfı bāz eden sağ olsun

Ğam-keşlere berg ü sāz eden sağ olsun

Olsam nola rāh-ı ğuṣṣada pā-der-gil

Dest-i keremin dıraz eden sağ olsun

---

489b olsun : SÖ - Θ .

489d olsun : SÖ - Θ .

490

Her gāh sirişki dīdemüñ ḳān olsun

Tek sīnede derd-i ᶜaşḳ-ı cānān olsun

Ġamsuz ḳomaz ādemi felek çün āḫır

Bārī ġam-ı cān-fezā-yı ḫūbān olsun

491

Peygūle-i ġamda kārumuz āh olsun

Ser-kār-ı vücūd merg-i nāgāh olsun

Her-gāh ḳarīn-i reşk olan bezm-i viṣāl

Ḳurbān-ı ser-i firāk-ı cān-gāh olsun

492

Ḥazm ehli odur ki el verüp ṣabr u sükūn

Evzāᶜ-ı felekden olmaya zār u zebūn

Ehdūh u neşāṭ-ı ḫulḳ hep bī-cādur

Çün girye-i mest ü ḫande-i ehl-i cünūn

493

Şemşīr-i cefālaruñ edüp āyīne-gūn

Erbāb-ı vefāyı eyledüñ zār u zebūn

Zaḫm-ı dil-i zāre merḥamet ḳılmazsın

Ser-çeşme-i çeşm olsa fevvāre-i ḫūn

---

492a ḥazm : H - derd ; $\ddot{U}_4$ - cezm .

492b,c,d : B - 431'in b,c,d'si .

493d çeşm : B - çeşmüm .

494

Eylerse nola o şāh bī-dād-nümūn
Resm-i sitemin ġam ehline rūz-efzūn
Nev-sāledür ol henüz bilmez nic' olur
Dāġ-ı dil ü zaḫm-ı ciger ü ḫūn-ı derūn

495

Etmez dil-i yār meyl-i erbāb-ı cünūn
Olsa meṡelā sīnesi enbān-ı fünūn
Ḳılmaz naẓarın tebāh ᶜaşk ehlinde
Şeh-bāz-ı melāḥat istemez ṣayd-ı zebūn

496

Dün gece gelüp o dil-ber-i ġonce-dehen
Gösterdi şikāf-ı sīneden berg-i semen
Gül-zār-ı murāduma erüp kām aldum
Gül-berg-i neşāṭum almaz oldı dāmen

497

Geldi dem-i geşt-i bāġ ey ġoce-dehen
Yüz sürmek umar ayaġuna berg-i semen
Gül-zāra gelüp nis̱ār-ı naḳd-i nāz et
Her bergini güller eylesün bir dāmen

---

494a nola : $A_2$,$Ü_6$ - ne var .

494c henüz bilmez : $A_1$ , bilmez henüz .

498

Ol Ḥāletiyā peyrev-i āṣḥāb-ı yaḳīn

Enfās-ı ḥayātun̄ eyle hep müşk-āgīn

Bi-fā'idedür ḥāṣıl-ı eşcār-ı emel

Çün sīb ü bih ü enār-ı naẖl-ı mūmīn

499

Vā-ḥayf ki ey Ḥāleti-yi bī-temkīn

Etdün̄ dilün̄i o şūẖ içün derd-āgīn

Zülfeyni gehi siper ḳılur gāh zirih

Zīrā olımaz nāvek-i çeşminden emīn

500

Te'sīr edüp ol güle kelām-ı bed-gū

Oldum naẓarında çün giyāh-ı ẖōd-rū

Bāġ-ı dilümün̄ şükūfe-zār-ı emelin

Etdi çü bahār-ı naẖl-bendān bī-bū

501

Sulṭān-ı ġam ile olmasam hem-zānū

Almam gül-i deste-i saᶜādetden bū

Endūh ile şöyle ittiḥād etdüm kim

Oldı feraḥ ile ẖāṭırum seng ü sebū

---

498a peyrev : B – pir ü .

498d enar : B – θ..

498b hep : N – θ :

500a edüp : B – olup .

501a olmasam : H – olmuşam . 501d ẖāṭırum : $Ü_2$ – ẖāṭır .

501b almam : N – olmam ; saᶜādetden.: $Ü_4$ – şifādan

501b : H – Aldım gül-deste-i melametden bū .

502

Ġavvās-ı vücūd düşmeden girdāba
Ser-pençemüz erdi gevher-i nā-yāba
Biz yümn-i inābetiyle pīr-i ᶜaşkuñ
Seccāde-i ḫᵛābı ṣalmışuzdur āba

503

Ṭaᶜn etse eger cāmiᶜ-i ḥüsnüñde ne var
Ruḫsārelerüñ şemᶜa kaşuñ mihrāba
Aġzuñ gibi bir zerre mi vardur ki müdām
Revnaḳ vere āftāb-ı ᶜālem-tāba

504

Ey Ḥāleti-yi belā-keş-i dil-dāde
Saᶜy eyleme hergiz olmaġa āzāde
Girdāb-ı cünūnı eylemiş ḥükm-i ḳażā
Ġavvāṣ-ı dür-i viṣāl içün āmāde

505

Ey Ḥāleti-yi ġam-keş-i nā-āzāde
Olsañ nola ṭāḳ-ı mihrden üftāde
Erbāb-ı ḫıred olur mı hīç dil-beste
Gerdūn gibi bī-vefā-yı māder-zāde

---

503a ne : $Ü_4$ - θ .
504b āzāde : B - āvāre .
504c cünūnı : $Ü_4$ - cünūnum .

506

Gelsem ğam-ı ᶜaşḳıyle eger feryāde
Taᶜn eyleme ey refīk ben nā-şāde
Zülf ü ḫaṭṭ u ḫāl-i yārden ḥükm-i ḳażā
Esbāb-ı cünūnum eylemiş āmāde

507

Ḫūn-ābe-i derd olmasa yāşumda
Ḳalmazdı ṣafā bu çeşm-i dür-pāşumda
Nezzāre-i ḳadd-i yārda mecbūram
Ġavġa-i ḳıyāmet olsa ger başumda

508

Ḫar-vār-ı emel ḳomadı fer dūşumda
Ḳalmadı ümīd-i ḫayr hiç hūşumda
Eylerdi eser ṣadā-yı kūs-ı rıḥlet
Sīm-āb-ı şeḳāvet olmasa gūşumda

509

Bin derd görür ise ᶜāşıḳ-ı zārında
Olur yine ol ṭabīb-i cān kārında
Bir bādiye-i belāya düşdüm ki yatur
Ṣad kelle-i Ḳays her bün-i ḫārında

---

507a yaşumda : B,$Ü_6$ - başumda .
507c mecbūram : $A_2$,AE,$Ü_2$,$Ü_3$ - mecbūlam .
508a fer dūşumda : B - ḫōd fere şimde .
509b olur : SÖ - olmaz .

510

Hīç olmadı sūde pāy-ı nā-āsūde
Kuhsār-ı murāda vādi-yi maḳsūde
Mecnūn gideli bu rīg-zār-ı ġamdan
Ben bī-dile degdi pūye-i beyhūde

511

Çün gāv-ı ḫarās olmayup āsūde
Ḳalma vehel-i recāda pā-fersūde
Ser-cümle bisāṭ-ı bezm-i ġam ā^c lādur
Düşmez o bisāṭa dāmen-i ālūde

512

Ey pūye-i ġamdan olmayup āsūde
Pāy-ı dil-i zārın eyleyen fersūde
^c Aşḳun çü selām-ı rūstāyi ḳılma
Ya^c ni ġaraż ile eyleme ālūde

513

Sāḳi bizi ḳıl berz-i zamān āsūde
Tā çend ^c itāb-ı gerdiş-i beyhūde
Bir bezm edelüm ki ola pīrāhenler
Mehtāb-ı şu^c ā-ı bādeden fersūde

---

513a berz-i zamān : AE,B,F,$U_4$ - bir zamān
513b ^c itāb : $A_2$,F,$U_2$,$U_5$ - nigāh .

Hīç pāy-ı nigāra olmadum ruḫ-sūde
Ḳaldum ġam-ı fırḳat ile nā-āsūde
Envār-ı cihān-fürūz-ı bedr-i ᶜaşḳun
Pīrāhen-i ṣabrum eyledi fersūde

515

Ḫāk-i der-i yāre olmadum ruḫ-sūde
Ḳaldum ser-i kūy-ı ġamda nā-āsūde
Kālā-yı dırāz ḳadd-i endūh-ı firāḳ
Endāze-i ᶜaḳlum eyledi fersūde

516

ᶜUşşāḳı görüp ġam ile dil-fersūde
Ḳılma suḫenün güzāf ile ālūde
Ver ḥükm-i fiġān-ı ᶜandelīb-i ᶜaşḳun
Mānend-i gül etme ḫande-i beyhūde

517

Dūş-ı dili ḳıldı bār-ı ġam fersūde
Ḳaldum reh-i ᶜaşḳ içinde nā-āsūde
Etdi meyl-i laᶜli nev-bahār-ı rūyı
Mestāneligüm cünūn ile ālūde

---

514a hīç : AS,T - ben .
514c fürūz : $Ü_2$ - fürūr .
515a hak-i der-i yare : F - ben pāy-ı nigāra .
515c kadd-i : B - kadr-i .
516a : $Ü_6$ - Ġamdan dil-i ᶜuşşāḳı görüp fersūde .
517a dūş : $Ü_3$ - gūş .
517b reh-i ᶜaşk içinde : $Ü_4$ - reh içünde ᶜaşk .
517c :AS - Etdi leb-i yar u gurre-i ebrusı

518

Ermez ser-i kūy-ı şāhid-i maksūde
Bīrūn u derūnın isteyen āsūde
Sen havfı ko zāhidā ki etmez ġam-ı ᶜaşk
Her cānı figār ü her teni fersūde

519

Bulunmasa rāh menzil-i maksūde
Olmaz lebümüz sū'āl ile ālūde
Bir tāifeyüz ki gāh u bī-gāh oluruz
Endūh ile şād derd ile āsūde

520

Erüşmedi dest kāle-i maksūde
Olmadı ziyānumuz mübeddel sūde
Yok yere mehekk-i imtihān-ı hūbān
Nakd-i dili etdi ser-be-ser fersūde

521

Ey pāy-ı figār-ı gerdiş-i beyhūde
Kılma kadem-i irādetün fersūde
Şehd-i emeli elünle rīzān eyle
Engüşt-i şehādet olmadan ālūde

---

519c gāh u bī-gāh : AS - gāh-ber gāh .
520a : F - Bulunmadı rāh menzil-i maksūde .
521a figār : AS - efgār .

522

Şimden-gerü ey Hāleti-yi ġam-dīde
Olsun hevesün saᶜādet-i cāvīde
Çün ḫāṭır-ı ehl-i ᶜaşḳ ibnü'l-vaḳt ol
Naḳd-i ġamı verme nesye-i ümmīde

523

Her-gāh hevā-yı hecr-i nā-verzīde
Eyler serümi çü āsiyā-gerdīde
Ol servi kenār-ı zikr ü fikr ile olur
Zānūya resīde āb-ı rūd-ı dīde

524

Gerdūn ile oldı ṭāliᶜüm hem-kāre
Resm oldı bu cism ṣūret-i dīvāre
Kaᶜr-ı yem-i dil bulunmaz ammā anda
Keşti-yi belā nişestedür hem-vāre

525

Etdükçe ḥavāle ᶜāşıḳ-ı ġam-ḫᵛāre
Ne sīne ne dil ḳor etmedük ṣad-pāre
Bir şāh-ı melāḥat olmamuşdur mālik
Ol ġamze gibi ġulam-ı ḫançer-dāre

---

522c ehl : $Ü_4$ - θ .
523b āsiya : B - āsyab .
523c servi : $Ü_4$ serv .

526

Ḥāl-i dil-i derd-nāki yazsam yāre
İcmāl-i kelāma bulmazam bir çāre
Her kim ki görür süṭūr-ı mektūbum der
Zencīr-i cünūnın eylemiş ṣad-pāre

527

Bir kerre nigāh ederse rūy-ı yāre
Besdür o nigāh ᶜāşıḳ-ı ġam-ḫᵛāre
Hīç naḳd-ı viṣāle rabṭ-ı ḫāṭır ḳılmaz
Der-kūze-gerān-ı kūçe-i neẓẓāre

528

Kālā-yı ġam oldı ḥaylī bī-endāze
Evrāḳ-ı emelde ḳalmadı şīrāze
Gitdi mey-i şevḳ şimdi bezm-i dehrün
Sākileri döndi hep ṣurāḥī-bāze

529

Döndi bu zamāne sāḳi-yi nā-sāze
Ehl-i dile etdi buḫl-i bi-endāze
Ġamdan açamaz dehānın āslā kimse
Maḥmūr iken edeler meger ḥamyāze

---

526b bir : AS - Θ .

528d ṣurāḥi : $A_1$,AE - ṣurāḥi

529c : AS,EE,F - Gamdan bizüm agzumuz açılmaz hergiz .

530

Encām-ı muḥabbet olmayup āġāze
Günden güne oldı dāġ-ı derdüm tāze
Cān riştesini küsuste ḳıldı firḳat
Eczā-yı vücūd ḳaldı bī-şīrāze

531

ᶜAşḳ ile cihāna ṣalmışuz āvāze
Verdük ġama revnaḳ-ı zebān-ı tāze
Ḥasret-keş-i şīve-i melālüz dā'im
Düşmez bize her bāde içün ḫamyāze

532

Verse mey-i ġam nola fenā hūşumuza
Ḫamyāze-keş olsa zāhidān cūşumuza
Bir rāhdeyüz ki peyk-i her bād-ı vezān
Gülbang-i rev-ā-rev getürür gūşumuza

533

Ruḫṣat verür olsam āh-ı ᶜālem-sūze
Yāḳūta döner bu günbed-i fīrūze
Bir şāh-ı cihāna ᶜāşıḳam kim eyler
Biñ naḳd-i vücūdı maṣraf-ı yek-rūze

---

531c şive : AE,B,$U_2$,$U_4$,$U_5$ - neş'e + $A_1$ - neşve .

531d düşmez : SÖ - dutmaz .

532a nola : B - θ .

533a olsam : $U_4$ - θ .

534

Erbāb-ı fenādan eyleyen deryūze
Bakmaz taraf-ı hazāne-i meknūze
Harc etmek ile dökünmeyen nakd-i emel
Fakr ehline oldı masraf-ı yek-rūze

535

Derd ehli bulur ferāġ bīmār olsa
Āzāde olur ġama giriftār olsa
Mest-i mey-i ᶜaşka yokdur ümīd-i felāh
Dīvāne olur eger ki huşyār olsa

536

İnsāf ile olmıyor eger nāz olsa
Meftūh kalur der-i cefā bāz olsa
Etfāl-i zamāne istirāhat vermez
Dil mürġi felekde āşiyān-sāz olsa

537

Rāhat olamaz nigāhı kān eylemese
Yākūt-ı sirişki rāyġān eylemese
ᶜUşşāka o ġonce söylemez nāzından
Yüz perdede handesin nihān eylemese

---

534a eyleyen : AE,$Ü_4$ - eylemeyen .

534c dökünmeyen : B - dökünmedin

535b ġama : SÖ - ġam .

537a eylemese : SÖ - aġlamasa .

537a olamaz : $Ü_6$ - olimaz .

538

Etdükçe havāle tīg-i cevrin başa
O şūh-ı cihāna başlaruz sabāşa
Bir tāifeyüz ki şīşe-i hātırumuz
Kendü elümüzle çalmışuzdur taşa

539

Her-gāh düşer bu hātır-ı gam pīşe
Bir saht-ı dil-i sitem-ger-i büt-kīşe
Ferhād'ı benümle nisbet etmen zīrā
Ol tīşe çalardı taşlara ben şīşe

540

Girseydi kelām-ı pend-gūyān gūşe
Gelmezdi yem-i fenā-yı ᶜaşkum cūşe
Nūr-ı harem-i kabūl bilmez nic'olur
Pergāle-i dilden almayan reh-tūşe

541

Biz resm-i kanāᶜatı kılup kem-pīşe
Tūl-i emel ile düşmedük teşvīşe
Ferhād-sıfat recā-yı vasl eylemeyüp
Kuhsār-ı ümīde urmışuzdur tīşe

---

538b başlaruz : SÖ - başların
538d çalmışuzdur : N,$Ü_5$ - urmışuzdur .
540a pend- $Ü_4$ - bed .
540d dilden almayan : B - dilümden eylemeyen .
541a kılup kem-pīşe : B - kem kılup pīşe .
542a hāl-i dilümi : $Ü_6$ - dil-i zārumı .

542

Hāl-i dilümi eger getürsem kāle
Göstermez olurdı dāğ-ı derūn lāle
Sīnemdeki zahm-ı hançer-i endūhı
Pāk eyleyemez selāse-i ğassāle

543

Endūh-ı melālümi getürmem kāle
Bin zahm-ı ğamun birinden etmem nāle
Hāl-i dil-i ehl-i derd hep mahfīdür
Olmaz teb-i ᶜaşk-ı yārde teb-hāle

544

Olur mı ki dād-ı merd dil-i safa gele
Āhādı anuñ me'et ü ālāfe gele
Ehl-i dile çağ meyl eder ol gün kim
Mirrih ede tevbe zühre insāfa gele

545

Ol ᶜāşıka hayf kim saña mā'il ola
Ser-kūçe-i hasretüñde pā-der-gil ola
Cān u dil-i ehl-i ᶜaşka rağbet komaduñ
Ey vāy aña kim metāᶜı cān u dil ola

---

542a hal-i dilümi : $U_6$ - dil-i zarumı .
542a eger : $U_5$,$U_6$ - Θ .
542b derūn : A2,AE,B,EE,F,$U_2$,$U_5$,$U_6$ - cismin .
544a sāfa : B - insāfa .
545a hayf kim : SÖ - hayfa ki .
545a kim : B - ki .

546

Ermez ser-i çarḫ pāye-i rifᶜatuma
Şāhān-ı zamāne reşk eder devletüme
Ḫūrşīd-i felek olursa zerrīn-micmer
Almam anı zīr-i dāmen-i himmetüme

547

Yārab beni dīv-i ṭabᶜa maġlūb etme
Kār-ı ḫıredüm ḫılāf-ı maṭlūb etme
Ṭūṭī-yi dile ġıdā-yı şāyānın ver
Teng-i şeker-i ümīde ser-kūb etme

548

Ebrūlaruñı hemīşe çīn-dār etme
Cādū gözüñi böyle ciger-ḫᵛār etme
Rūyuñdaki ol reng-i Ḫudā-dād yeter
Gül-gūne-zen-i ᶜitābı der-kār etme

549

Gel jende-i faḳrı geymeden ᶜār etme
Ḥācet-ṭalebāne kendüñi yār etme
Dünyāyı ḳoyup derūnuña ey ġāfil
Keşti-yi vücūduñı girān-bār etme

550

Yārab heves ile ḫāṭırum yār etme
Bī-pertev-i ġam derūnumı tār etme
Hergiz ḳoma dāġ-ı dilümi işlemeden
Ṣanᶜat-ger-i derd-i ᶜaşḳı bī-kār etme

---

549b yār : B - bār . 550a yār : SÇ - bār .

551

Zāhid ᶜamelüñ sedāddan dūr etme
Yaᶜni dilüñi ṣalāḥe maġrūr etme
Hergiz saña bāb-ı feyż meftūḥ olmaz
Müşt-i ṭamaᶜuñ yok yere nāṣūr etme

552

Ben ᶜāşıkı cevr ile siyeh-rūz etme
Ehl-i hevesüñ baḫtını bīrūz etme
Sürme dil-i zārı dergeh-i lutfundan
Ḳullāblaruñ sinān-ı dil-dūz etme

553

Yārab dil-i zārı nefsüme rām etme
Dā'im ḫıredüm çü ṭabᶜ-ı ḫōd-kām etme
Dermān-ṭalebān-ı derdden ḳılma beni
Erbāb-ı muḥabbet içre bed-nām etme

554

Yārab reh-i āzurde serüm pāy etme
Enbānumı zād-ı ġaflete cāy etme
Ṣamān-ı rıżādan dilümi dūr ḳılup
Dünbāl-rev-i ḫāṭır-ı ḫōd-rāy etme

---

552a cevr ile: B-cevrüñle .
553c derdden : SÖ - derd-i dil . ḳılma : A2 - etme
553d bed : SÖ - bam .
554a āzurde : $A_2, Ü_2, Ü_3, Ü_4$ - āzde ; $Ü_5, Ü_6$ - āzāde .
554b zād : SÖ - rāz ; $Ü_4$ - zār .
554c dilümi : $A_1$ - θ .

555

Yārab beni nefsüme zebūn gösterme
Sulṭān-ı muṭā$^{c}$-ı $^{c}$aklı dūn gösterme
Bezm-i ğamumı hemīşe germ-ā-germ et
Cām-ı mey-i $^{c}$aşḳumı nigūn gösterme

556

Ey ḫusrev-i ḥüsn bār-ı evbāş olma
Her bī-ser ü pāy ile ayakdāş olma
Açma dehenüñ ḥoḳḳasını her yerde
Zaḫm-ı dil-i aġyāra nemek-pāş olma

557

Her bü'l-hevese fütāde-i dām olma
Her nā-kese çün kebūter-i bām olma
$^{c}$Uşşāḳı çoğaldup āḫır ey şūḫ-ı cihān
Mānend-i gül-i dü-rūy-ı bed-nām olma

558

Ey düşmen-i bed siriṣt bī-rāh olma
Ehl-i dile çün firāḳ-ı cān-gāh olma
Ẓāhirde çü baḫt-ı rūy-ı dil $^{c}$arż ḳılup
Bāṭında felek-misāl bed-h$^{v}$āh olma

---

555d $^{c}$aşḳumı nigūn : P - $^{c}$aşḳı ser-nigūn .
556a bār : $A_2$,F,N,$Ü_2$ - yār ; EE - nāz .
556b ü : EE- θ .
558c $^{c}$arż : $Ü_4$ - $^{c}$arża .

559

Hīç nat$^{c}$-ı fenāda var mıdur berhāne

Ferzinümüz anda olmaya ferzāne

Mansūbe-gūşā-yı rük$^{c}$a-i devrānuz

Bāziçemüz oldı çarh ile hasmāne

560

Evzā$^{c}$-ı sipihri fikr eden ferzāne

Olur helecān-ı be's ile dīvāne

Āzurde-dilüz müdām o sākiden kim

Vermez kademin meger ki bed-mestāne

561

Döndi ğam ile sirişk-i çeşmüm kāne

Oldı olacak bu $^{c}$aşık-ı nālāne

Çün zehr-i firāk cāna te'sīr etdi

Tiryāk-i visāl gitmesün yabāne

562

Tutsa reh-i pend yār eger bīgāne

Gūş eyleme anı bāde tut rindāne

Huşyārlığunda nahvetin terk edemez

Leşk eylemeyen devām$^{c}$-ı mestāne

563

Bī-cürm ü günāh ğamz edüp cānāne

Zulm etdi $^{c}$adū bu ğam-keş-i giryāne

Olur mı riyā dilinde hīç $^{c}$uşşākun

Kalp akçe girer mi kīse-i şāhāne

---

562a : $Ü_5$,T - Duhl etseler āşinā vü ger bīgāne

564

Çak berzah-ı reşke salmadan cānāne
Atmaz dili ka^c r-ı dūzeh-i hicrāne
Ey vāy ki bār-ı şīşe-i temkīnüm
Uğratdı delīl-i baht sengistāne

565

Eyler bakan ol cemāl-i rūz-efzūne
Göz merdümini ġarık-ı bahr-ı hūne
Vaż^c-ı şafak u sipihri bir nesne sanur
Dil bağlamayan o sebz-i teh gül-gūne

566

Hum-hāne-i şevk-ı ^c āşık-ı ġam-gīne
Oldı ġam-ı ^c aşk bāde-i dīrīne
Eflāki ederdi mest muġ-beçe-i seng
Degse teh-i pāyı hūşe-i pervīne

567

Olsa nola rence hātırum ol māhe
Döndürse melāl reng-i rūyum kāhe
Reşke düşürüp hużūr-ı ā^c dāde beni
Mürġ-i dilümi getürdi bismil-gāhe

---

564a çak : N - çün .
565a bakan : B - bakanı .
565d sebz : $A_1$ - sebze ..
566a hum : B, $Ü_2$, $Ü_3$, $Ü_4$ - ġam .
566c seng : $A_1$, $Ü_2$ - teng .
566d pervīne : $Ü_2$ pervedīne .
567a māhe : $A_2$, $Ü_2$, $Ü_5$, $Ü_6$ - şāhe

568

Ta$^{c}$n etmek olur mı zāhid-i kem-pāye
Sevdā-ger-i $^{c}$aşka fer veren kālāye
Pīr-i ğama besdür ol kerāmet ki çıkar
Seylāb-ı sirişki zīrden bālāya

569

Gitdi o zamān ki baht olup pür-māye
Bakmazdı nisār-ı $^{c}$ālem-i bālāye
Döndürdi sipihr-i pīre-zen ahır-kār
Hırmān u Ümīdi Vāmık u $^{c}$Azrā'ye

570

Biz nakd-i ferāğı eyleyüp sermāye
Meyl eylemedük zehārif-i dünyāya
Vādi-yi fenāda peyrev-i $^{c}$Attār'uz
Dükkān-ı cücūdı vermişüz yağmāya

571

Oldı dil-i zār zerre-i kem-vāye
Ol māh-ı cihān-fürūz-ı mihr-āsāye
Hālüm nic'olur bu denlü müjgānı ile
Bir sūzen imiş hā'il olan $^{c}$Īsā'ya

---

569a pür-māye : $A_1$ - bir pāye ; P - bī-māye .
571 vāye : $A_2$,$^{A}$E,$Ü_2$ - pāye + P,$Ü_3$,$Ü_4$,$Ü_5$ - māye .
571c hālüm : F - $^{c}$ālem .
571c müjgānı ile : F - müjgānum ile .

572

Ey ṭālib-i feyż-i ᶜaşḳ olan bī-vāye
Ol deşt-i cünūnda Ḳays ile hem-sāye
Bāzār-ı belāyı hep cünūn germ eyler
Seyrāncıdur anda ᶜaḳl-ı endek-māye

573

Bir bed-reviş-i sitem-ger-i kār-tebāh
Ceyş-i ğama kıldı sīnemi menzil-gāh
Erbāb-ı dile ḥużūr vermez bir dem
Ol herze-vekīl-i çarh-ı ğaddārdan āh

574

Olmazdı metāᶜ-ı ārzū böyle tebāh
Dīvār-ı ümīd olmasaydı kūtāh
Bismillah-ı ᶜaşḳ u şuᶜle-i şemşīre
Ḳurbān-geh-i ğamda çeşm ü gūşam her-gāh

575

Ey dāver-i nāz rāyet-i fitne-sipāh
Dil kişverin etme resm-i cevrünle tebāh
Ben haste-i ᶜaşḳdan ḥażer lāzımdur
Olunca tehi kināne-i nāvek-i āh

---

572a ᶜaşḳ : N,$Ü_4$ – Θ . feyż : N – derd .

573c bir dem : F – dā'im .

574d ḳurban-geh : $Ü_2$ – ḳurba-gāh .

575a : AS,F – Ey ḫusrev-i ḥüsn-i rātib-i ᶜaşḳ-ı sipāh .

575a sipāh : SÖ – giyāh .

576

Her husrev-i hüsn ravet-i ᶜişve-sipāh
Teshīr-i diyār-ı sīneye bulmaz rah
Gencīne-i cāna el komak müşkildür
Bilmez yolını meger o düzdīde - nigāh

577

Yārab heves ile etmeyüp dīde-be-rāh
Kıl rūyuma dīvār-ı gam-ı ᶜaşkı penāh
Gösterme baña ol güni kim cān u dilüm
Hasret-keş-i nāle ola peygāre-i āh

578

Olduk elem-i firāk ile dīde-be-rāh
Kalduk saf-ı cān-künānde rāyet-keş-i āh
Biz mekteb-i ğamda tıfl-ı giryān-mānend
Hatt-şūy-ı sāhife-i ümīdüz her-gāh

579

Ey Hāleti-yi tehī-rev-i berzede-rāh
Āyineni kılma āh-ı hasretle tebāh
Hursend olamaz harem-serāyında eger
Fevvāreler etse āb-ı rūyundan o şāh

---

576a her : F - bir ; T - ey .
576 ᶜişve : T,$U_4$ - ᶜaşk-ı .
577b penāh : $A_1$,Sö - tebāh .

580

Geldükçe tevakkuf eylemez hergiz o şāh
Bir dūde-kebāb edünce bağrumdan āh
Hayfā ki olur o neyyir-i burc-ı cemāl
Gelmekde çü āftāb gitmekde çü māh

581

Bir şāh-ı cefā-kīşe kul oldum nā-gāh
Evkāt-ı hayātum etdi ser-cümle tebāh
Mādām ki bende bu nefes bākīdür
Āyīne-i ruhsārını göstermez o māh

582

Bir şāh-ı cihāna bende oldum nā-gāh
Kaldum sitem ile ᶜākıbet kār-ı tebāh
Dil-dāde-i ᶜaşkı hāke yeksān eyler
Her dem ki kılur nişāne-i tīr-i nigāh

583

Geh mihnet-i reşk olup belā-yı cān-gāh
Geh kārum eder teğāfül-i yār tebāh
Āmmā ki o şūh-ı tünd-hū havfından
Her bir nefesümde muhtefīdür bin āh

---

580b bağrumdan : SÖ - bağrından .
580c cemāl : $Ü_4$ - kemāl .

584

Ey şemᶜ-i ruḫı saye-reh-i meşᶜal-i māh
Ta rīg-i ğam ile ḥāl-i dil oldı tebāh
Eşküm gibi āğūş-ı viṣālünde iken
Āhum gibi cebr ile cüdā düşdüm āh

585

Bezminde gece o şāh-ı bi-dād-penāh
Ümīd-i hezār-sālemi kıldı tebāh
Etvār-ı nigāh-ı çeşm-i ḫūn-ḫᵛārından
Ne fırṣat-ı nāle oldı ne ruḫsat-ı āh

586

Ğam-ḫāne-i ṣabra olma āteş-zen-i āh
Ṣaḥrā-yı ümīdi etme pejmürde-giyāh
Reşk ile helāk kılma üftādelerün
Müşt-i ḫasa neyler āteş-i āteş-gāh

587

Ferhād-veş oldı ṣanᶜatum nāle vü āh
Mecnūn olamaz benümle hem-pūye-i rāh
Tāb-ı dilüme ᶜaceb mi gelmezse fütūr
Sönmez şeb ü rūz āteş-i āteş-gāh

588

Bin ṣubḥ-ı saᶜadet olsa bu baḫt-ı siyāh
Ḫᵛābını koyup yerinden olmaz āgāh
Erüşmedi dest şāhid-i maḳṣūde
Āğūş-ı ümīdümüz tehīdür her-gāh

---

585a gece : B - θ .

589

Ey leşker-i cevre etdürüp ᶜarż-ı şükūh
Eden dilümi belā-yı reşk ile sütūh
Her-bār teġāfülünle bārī etme
Ḫırmān-kede-i melālümüñ kāhını kūh

590

Maᶜdūmdur anun dehefi ni şuphe
Muḥtāç degil delīle hiç isbātı
Ammā nice maᶜdūm ki bir cünbiş ile
Ser-geşte kılur cümle-i mevcūdātı

591

Tecrīd ile ol ki terk-i dünyā kıldı
ᶜĪsā gibi pāyesin muᶜallā kıldı
Mey-ḫāne-i ġamda paslanan ᶜāşıklar
Mir'āt-ı vücūdını mücellā kıldı

592

Meclis bu gece o şemᶜ ile ḫūb oldı
Mestāne-i ᶜaşk ḫayli maġlūb oldı
ᶜArż eylemeden humārı çeşmini tamām
Ġavġa-yı girişme ᶜālem-āşūb oldı

---

589 etdürüp : $Ü_4$ - edüp .

589c her-bar : AE, $Ü_2$, $Ü_3$ - ser-bar ; $Ü_4$ - ser-baz .

591a ol ki : B - kim ki .

593

Dün gece ki dil ğam ile efgār oldı
Şemşīr-i ᶜitābı hayli hūn-rīz oldı
Sāki çıkageldi şuᶜle-i sāğārdan
Āteş zen-i bīşe-zār-ı efkār oldı

594

Şemşīr-i ᶜitāb hayli hūn-rīz oldı
Peykān-ı cefā ğarib ser-tīz oldı
Yaᶜni getürüp o şāhı āhum ğadaba
Derd-i dil-i zār āteş-engīz oldı

595

Mir'āt-i żamīr ser-be-ser jeng oldı
Mizān-ı karār u sabr bī-seng oldı
Ğam ābilesi ger olmadıysa enbūh
Çak böyle derūn-ı dil neden teng oldı

596

Geh mülk-i cefāya hasm-ı serheng oldı
Geh mutrıb-ı rūzgāra āheng oldı
Her cānibe kim teveccüh etdüm yetişüp
Dāmānuma hār pāyuma seng oldı

---

593a gece ki : B – gece .
593b : B, $U_2$, $U_4$, U5 – Kāşāne-i dehr çeşmüme tār oldı .
594a : SÖ – " " " " .
594a ᶜitāb : F – hıtāb .

597

Bir serv yanınca sāye-vāruz şimdi

Dil-h$^{v}$āhumuz üzre hāksāruz şimdi

Olsak nola rahş-rān-ı meydān-ı ġurūr

Nev-devlet-i iltifāt-ı yāruz şimdi

598

Āvāre-i deşt-i hayret oldum şimdi

Dīvāne-i kayd-ı ġayret oldum şimdi

Āyīne-i dilde hep bu sūret görinüp

Jengār-ı melāle hasret oldum şimdi

599

Gözden dile oldı h$^{v}$āb-ı ġaflet sārī

Kalmadı serümde nahvet-i bīdārī

Şükrüm anadur ki mahz-ı ihsānından

Kıldı mey-i fakrı māye-i huşyārı

600

Ol $^{c}$arsa-i nāz ü $^{c}$işvenün cilve-geri

Terk eyledi ben belā-keş-i der-be-deri

Her-gāh gelürdi çeşmesār-ı vasla

Şimdi gözümüzde uçar oldı o perī

---

597a yanınca : F - yanında .

598a āvāre : AS,F - āvāze .

598a,b,d, oldum : AS,F - olduk .

598d jengār : F - zengār .

599a h$^{v}$ab - AS - hūb .

599a sārī : AS - tārī .

599c şükrüm : $Ü_4$ - şükr .

600b eyledi ben : $A_1$ - etdi bu ben .

601

Meydān-ı fenānun oldı ser-bāzları
Meydān-ı ğamun tamām mümtāzları
Mīzān-ı ümīdi sonra pertāb eyler
Hengāme-i ᶜaşḳ rismān-bāzları

602

Hengāme-i derdün ol resen-bāzları
Oldı dil-i zārumun resen-sāzları
Ḥayrān-ı küşād-ı nāvek-i āhumdur
Meydān-ı muḥabbetün yek-endāzları

603

Ey reşk-i berān-ı ᶜayş-ı Keykāvusī
Vey naḳb-ı zamān-ı künc-i Daḳyānusī
Dā'im megesi ğam ehli hem-ḫ̌ān edinür
Yoḳdur diyü anda naḫvet-i ṭāvusī

604

Naḳd-i ğama bādedür mihek ey sāḳi
Fersūde olur sürülse pek ey sāḳi
Bār-ı elemin hep almağa yārānun
Mey zevraḳı enbūh gerek ey sāḳi

---

601a fenānun : $Ü_4$ fenā reng .

601c eyler : $Ü_2$ - eyle .602a

602a ol resen-bāzları : $Ü_5$ - ᶜaşḳ rismān-bāzları .

603b Daḳyānusī : F - tekyānusi .

605

Çarhun bilinüp hulāsa-i āhvāli
Kat$^{c}$ eylemişüz $^{c}$alaka-i āmāli
Kalmadı derūn-ı dilde illā ġam-ı $^{c}$aşk
Āġyārdan oldı şimdi $^{c}$ālem hālī

606

Erbāb-ı fenāya dām olup hod-kāmī
Hergiz tuyamaz halāvet-i ālamı
Olmaz sere nakd-i dil eger harf-be-harf
Okunmasa anda sikke-i kem-nāmı

607

Elverse $^{c}$aceb mi pūye-i bed-nāmı
Ser-menzilüm olsa vādi-yi na-kāmı
Bir āfete mā'ilem ki yek lahza komaz
Bi-seng-i sitem felāhan-ı eyyāmı

608

Tutmam dem-i $^{c}$Īsā ile bir bir demümi
Cām-ı Cem ile degişmezin $^{c}$ālemümi
Ol bi-dil-i sevdā-zedeyem kim vermem
Dünyā tolusı sürūra edni ġamumı

---

606b tuyamaz : $Ü_{4}^{4}$ - tutamaz .

607a el verse : $A_{1}$ - dil verse .

608a demümi : EE - ġamumı .

608b degişmezin : F,$Ü_{2}$ - degişmezem .

608c sevdā-zedeyem : F - sevdā-zedeyin .

609

Ben ᶜāşıḳ-ı ğam-keşün ki mürğ-i cānı
Bir serv-i revānuñ oldı ser-gerdānı
Baḳışlarını görünce ḥayrān ḳaldum
Çaḳ cāna geçünce nāvek-i müjganı

610

Lāyıḳ mı ṭabībi sen Mesīḥā-dem iken
Dil-ḫastelerüñ hicr ile çıḳmaḳ cānı
Bir kerre ne var destüni būs etdürsen
Bīmār-ı gamuñ elündedür dermānı

611

Ey zāhid-i taᶜne kār-i bī-sāmānī
Vey hükm-i güzār-ı gūşe-i nādānī
Dil ṣafḥasına gerekdür āhār-ı meᶜāz
Tā ḫaṭṭ-ı haḳīḳate ola erzānī

612

Ḳaddine göre dıraz edüp perçemini
Sāzende-i nāz düzdi zīr ü bamını
Ol ṭıfla gönül bağlamasam bilmez idüm
Ser-cūş-ı mey-i melāḥatün ᶜālemini

---

609b bir : $Ü_4$ – sen .

609c baḳışlarını : F,$Ü_4$ yaḳışlarını .

613

Ey kişver-i nāz u ᶜişvenün pādişehi
Pā-māl-ı ġam etme bir bölük ḫāk-i rehi
Iᶜcāz-ı Mesīh'e maẓhar et mürdelerün
Ḳıl dahme-i teng ü tār-ı hicrānı tehī

614

Ber-vefḳ-ı recā-yı düşmen-i herze-derāy
Dūd-ı dil-i zārum eyleme gerdūn-sāy
Cā'iz ki sinān-ı nīze-bāzān-ı sitem
Zencīr-i cünūnumdan ola ḥalḳa-rübāy

615

Dāġ-ı ġam u nāl ile bulup neşve-i ney
Bir gün demedüm bu zerd-i rūyı tā key
Ser-cümle görindi üstühᵛān-ı sīnem
Emvāc-ı yem-i melāldür pey-der-pey

---

614c bāzān : B,$Ü_3$ - bārān .
614d cünūnumdan : B - cünūnumda .
615a neşve : F,$Ü_2$ - neş'e .
615a ney : N - mey .
615d emvāc : SÖ - emvāc-ı belā .
615a ġam u nāl : SÖ - ġam-ı nāl .

# S U M M A R Y

Haleti (1570-1631) was the son of a decent family served for the Ottoman Empire.İt was his luck in thetten society to such an honorouble family.So he made use of this chance and was appointed to resposible jobs.Having a good education,he became a muderisate at the age of 20.Ten years later he found himself judge of Damasevi (1602) then he was advanced to Cairo,Brusa Adrianople,as a chief justice.İn 1623,he was appointad to the Qazi-Askerate or Vice-Chanrellorshig of Anatolia and in 1627 to that of Rumelia.Time to tim he was accused and blamed for doing something wrang and was forced to leave his jobs.Those descents and asconts in his life made him pessimistic and he reflected it in his Rubais.

Haleti is a distinguished and successful poet of Rubai known in Turkish poetry.Though he has a Di an it is his Rubais that take our admiration. Of his 30 poetical work,23 consist of his Rubais.Like the other poets who have much more Rubais,Haleti wrote a Divan consisting of only Rubais.İn 10 of 30 we see only his Rubais.

Haleti has 615 Rubais all of which are theosophical.Lover and his love are studied in accodance with mysticism.And Haleti,appears,in his Rubais sad,hopeless,and desperate.

İn most of his Rubais we see a rhyme of "a a x a" , in seven of them "x a x a" and in 54 "a a a a",most of which are complete and rich rhymes.

İn short,good poets of Rubais are rare in Turkish Litterature and Haleti is are of those rare ones.